

**İSTANBUL İLİNE İÇME - KULLANMA SUYU TEMİNİ AMACIYLA
SAPANCA GÖLÜ HAVZASININ İNCELENMESİ**

66453

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İnş. Müh. Yeşim KARCI

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 Ocak 1997

Tezin Savunulduğu Tarih : 6 Şubat 1997

Tez Danışmanı : Prof. Dr. M. Emin KARAHAN

M. Emin Karahan

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Sedat KAPDAŞLI

S. Kapdaşlı

Prof. Dr. Atıl BULU

A. Bulu

**YÜKSEK ÖĞRETİM YÜRÜRLÜĞÜ
TASLAKTAYIN AL KURULU**

ŞUBAT 1997

ÖNSÖZ

Tez çalışmalarım boyunca yakın ilgi ve değerli yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. M. Emin KARAHAN'a, yüksek lisans öğrenimim sırasında değerli bilgilerinden yararlandığım Hidrolik Anabilim Dalı'nın tüm öğretim üyelerine, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde, Devlet Su İşleri XIV. Bölge Müdürlüğü'nde ve Sakarya Belediyesi'nde görevli tüm meslektaşlarıma, Devlet İstatistik Enstitüsü mensuplarına ve tüm öğrenim hayatım boyunca maddi, manevi yönden desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şubat 1997

YEŞİM KARCI

İnşaat Mühendisi

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	ii
ŞEKİL LİSTESİ	vi-vii
TABLO LİSTESİ	viii-x
ÖZET	xi
SUMMARY	xii-xvii
BÖLÜM 1 GİRİŞ	
1.1 Raporun Kapsamı	1
1.2 Çalışma Alanları	3
1.3 Önceki Çalışmalar	3
BÖLÜM 2 İSTANBUL İLİ PROJE ALANININ TANITIMI	
2.1 Hidroloji	7
2.1.1 Meteoroloji	7
2.1.1.1 Genel İklim Şartları	7
2.1.1.2 Sıcaklık, Nisbi Nem ve Rüzgar Özellikleri	8
2.1.1.3 Buharlaşma	12
2.1.2 Yağış	12
2.1.2.1 Yağışla İlgili Mevcut Veriler	12
2.1.2.2 Ortalama Yıllık Yağış	13
2.1.2.3 Ortalama Aylık Yağış	14
2.1.3 Yüzeysel Akış	19
2.1.3.1 Yüzeysel Akış ile İlgili Mevcut Veriler	19
2.1.3.2 Yıllık Ortalama Yüzeysel Akış	22
2.1.3.3 Aylık Ortalama Yüzeysel Akış	23
2.2 Mevcut Su Kaynakları	30
2.2.1 Kaynaklarla İlgili Detaylı Bilgiler	30
2.2.2 Rezervuar Verimleri	35
2.2.3 Ham Suyun İletilmesi	44
2.3 Devam Eden Su Kaynağı Projeleri	47
2.3.1 Genel Bakış	47
2.3.2 Kirazdere Su Temini Projesi	47
2.3.3 Sazlıdere Su Kaynakları Geliştirme Projesi	49
2.3.4 Istranca Sistemi (Aşama II)	49
2.3.5 Planlanan Diğer Projeler	51

2.4	Gelecekteki Potansiyel Su Kaynakları	51
2.4.1	Ana Kaynaklar	51
2.4.2	Istranca Sistemi (Aşama III)	52
2.4.3	Küçükçekmece Gölü	52
2.4.4	İsaköy Barajı	53
2.4.5	Sungurlu Barajı	53
2.4.6	Yeşilçay Sistemi	54
2.4.7	Büyük Melen Barajı	55
2.4.8	Alacalı Barajı	56
2.4.9	Sakarya Nehri	56
2.5	Nüfus Tahminleri	57
2.5.1	Yaklaşım Yöntemi	57
2.5.2	Nüfusun Tarihçesi	58
2.5.2.1	İstanbul Bölgesi'nde Nüfus Eğilimleri	58
2.5.2.2	Nüfus Hareketleri	59
2.5.2.3	İstanbul Nüfusunun Özellikleri	59
2.5.2.4	Önceki Nüfus Tahminleri	60
2.5.3	Şimdiki Nüfus ve Gelecekteki Nüfus Tahmini	62
2.6	Su İhtiyacı	63
2.6.1	Genel	63
2.6.2	Mevcut İhtiyaçlar	67

BÖLÜM 3 SAPANCA GÖLÜ HAVZASI PROJE ALANI TANITIMI

3.1	Doğal Coğrafya	76
3.2	Jeolojik Yapı	79
3.3	İklim	82
3.4	Sosyo-ekonomik Yapı ve Yerleşim Durumu	85
3.5	Nüfus	94
3.5.1	Genel	94
3.5.2	Gelecekteki Nüfus Hesaplamalarında Esas Alınan Kriterler	96
3.5.3	Belediyelerin Ayrı Ayrı Gelecekteki Nüfus Hesapları	97
3.5.3.1	Adapazarı'nın Gelecekteki Nüfus Hesapları	97
3.5.3.2	Serdivan'ın Gelecekteki Nüfus Hesapları	100
3.5.3.3	Erenler'in Gelecekteki Nüfus Hesapları	103
3.5.3.4	Hanlı'nın Gelecekteki Nüfus Hesapları	105
3.5.3.5	Yazlık'ın Gelecekteki Nüfus Hesapları	108
3.5.4	Belediyelerin Gelecekteki Toplam Nüfus Hesapları	109
3.5.5	Sonuçların Değerlendirilmesi	113
3.6	Mevcut ve Gelecekteki Su İhtiyacı	116
3.6.1	Konutsal Tüketim	121
3.6.2	Kamu ve Ticari Tüketim	121
3.6.3	Okullar	122
3.6.4	Hayvansal Tüketim	122
3.6.5	Sanayi	122
3.6.6	Organize Sanayi Bölgesi	123
3.6.7	Fuar Alanı	123
3.6.8	Kayıp ve Kaçan Su Miktarı	123

BÖLÜM 4 SAPANCA GÖLÜ VE MUDURNU ÇAYI'NIN HİDROLOJİ VE SU TEMİNİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1 Sapanca Gölü Hidrolojisi ve Su Temini	126
4.2 Mudurnu - Sapanca Derivasyonu Seçeneğinin İncelenmesi	133
4.2.1 Mudurnu Çayı'nda Oluşan 25 m ³ /sn Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi	135
4.2.2 Mudurnu Çayı'nda Oluşan 20 m ³ /sn Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi	144
4.2.3 Mudurnu Çayı'nda Oluşan 15 m ³ /sn Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi	145
4.2.4 Mudurnu Çayı'nda Oluşan 10 m ³ /sn Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi	145
4.3 Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı Su Kalitesi	147
SONUÇ VE ÖNERİLER	151
KAYNAKLAR	156
ÖZGEÇMİŞ	158

ŞEKİL LİSTESİ

		<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1	Proje Alanındaki Yağış Ölçüm İstasyonları ve Eşdeğer Yağış Eğrileri	9
Şekil 2.2	İstanbul'a ait Aylık Ortalama ve Minimum Sıcaklık Dağılımı	10
Şekil 2.3	İstanbul'a ait Nisbi Nem, Rüzgar Hızı ve Güneşli Saatler Dağılımı	11
Şekil 2.4	Seçilen Yağış Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Modelleri	15-18
Şekil 2.5	Dere Ölçüm İstasyonları	20-21
Şekil 2.6	Terkos Gölü'ndeki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	24
Şekil 2.7	Ömerli ve Alacalı Barajı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	25
Şekil 2.8	Yeşilçay Su Alma Yapısı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	26
Şekil 2.9	Ağva Su Alma Yapısı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	27
Şekil 2.10	Büyük Melen Su Alma Yapısı Sahasında Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	28
Şekil 2.11	Hasanlar Barajı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu	29
Şekil 2.12	Mevcut ve Planlanan Su Kaynakları	31
Şekil 2.13	Terkos Gölü'ndeki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	36
Şekil 2.14	Alibeyköy Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	37
Şekil 2.15	Büyükçekmece Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	38

Şekil 2.16	Elmalı Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	39
Şekil 2.17	Ömerli Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	40
Şekil 2.18	Darlık Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri	41
Şekil 2.19	Ay Başları İtibarıyla İstanbul Barajlarının Kullanılabilir Su Rezervleri	43
Şekil 2.20	Kirazdere Sistemi Genel Planı	48
Şekil 2.21	Asya ve Avrupa Yakaları Arasında Nüfusun Dağılımı	61
Şekil 2.22	Proje Alanı için Nüfus Tahminleri	64
Şekil 2.23	Net Birim Su Tüketiminde Meydana Gelen Değişimler (1980-1992)	69
Şekil 2.24	İstanbul İli Su İhtiyaç ve Kaynak Değerlendirmesi	75
Şekil 3.1	Sapanca Gölü Su Toplama Havzası	78
Şekil 3.2	Sapanca Gölü Havzası Yağış Haritası	83
Şekil 3.3	Seçilen Yağış Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Modelleri	87
Şekil 3.4	Adapazarı ve Sapanca Ölçüm İstasyonlarına ait Aylık Ortalama Sıcaklık Dağılımı	88
Şekil 3.5	Adapazarı'na ait Nisbi Nem ve Rüzgar Hızı Dağılımı	89
Şekil 4.1	Sapanca Gölü Kot-Alan-Hacim Grafiği	128
Şekil 4.2	Sapanca Gölü Eklenik Akım Eğrisi	131
Şekil 4.3	Mudurnu Çayı Debi Süreklilik Eğrisi	134

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1 Ortalama Buharlaşma Kayıtları	12
Tablo 2.2 Proje Alanındaki Ölçüm İstasyonlarında Kaydedilen Ortalama Yıllık Yağışlar	13
Tablo 2.3 Proje Alanındaki Baraj ve Regülatörlerdeki Yıllık Ortalama Yağışlar	14
Tablo 2.4 Yağıştaki Mevsimsel Değişimler	19
Tablo 2.5 Kaynak Gelişimi için Planlanmış Su Toplama Havzalarındaki Akış Ölçme İstasyonları	22
Tablo 2.6 Planlanan Su Çekim Sahalarındaki Yıllık Ortalama Su Girişleri	23
Tablo 2.7 1971 Yılı DAMOC Master Planının Öngördüğü Su Kaynaklarının Durumu	30
Tablo 2.8 Mevcut Barajlarla İlgili Detaylı Bilgiler	33
Tablo 2.9 Rezervuarlardan Yapılmakta olan Fiili Su Çekimleri	35
Tablo 2.10 Mevcut Su Kaynaklarının Emniyetli Verimleri	42
Tablo 2.11 İstanbul Barajlarının Kullanılabilir Toplam Rezervi	42
Tablo 2.12 İstanbul İlinin Mevcut Su Kaynakları	46
Tablo 2.13 Istranca Sistemi Aşama II'ye ait Su Kaynaklarının Yıllık Toplam Verimleri	49
Tablo 2.14 Istranca Kaynakları ile İlgili Detaylı Bilgiler	50
Tablo 2.15 Istranca Sisteminin Teknik Özellikleri (I. Aşama)	50
Tablo 2.16 Istranca Sisteminin Teknik Özellikleri (II. Aşama)	51
Tablo 2.17 1950 - 1990 Yılları Arası Şehirsal ve Kırsal Nüfus Değişimleri	59

Tablo 2.18	Geçmişteki Nüfus Tahminleri	62
Tablo 2.19	İlçelerin Nüfus Gelişme Özellikleri	63
Tablo 2.20	Avrupa Yakası Nüfus Projeksiyonu	65
Tablo 2.21	Asya Yakası Nüfus Projeksiyonu	66
Tablo 2.22	Su Üretim Kayıtlarına Göre Net Tüketim Tahminleri	68
Tablo 2.23	Su Tüketim Kayıtları (1990-1992 Ortalama)	70
Tablo 2.24	İstanbul'un Potansiyel Su İhtiyacı (DSİ-1991)	71
Tablo 2.25	Su Faturalarından Elde Edilen Net Tüketim Miktarları	72
Tablo 2.26	Avrupa ve Asya Yakalarının Su İhtiyaç Tahminleri	73-74
Tablo 3.1	Sapanca Havzasına Düşen Aylık Yağış Serilerinin İstatistik Analizi	84
Tablo 3.2	Bölgenin Meteorolojik Özellikleri	86
Tablo 3.3	Su Kullanımına Ait Bilgileri	95
Tablo 3.4	Sakarya İli Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı	96
Tablo 3.5	Adapazarı ve Civar Belediyelerin Nüfus Projeksiyonu	112
Tablo 3.6	Adapazarı ve Civar Belediyeler için Yapılmış Nüfus Tahminleri	117
Tablo 3.7	Adapazarı İli Net Su İhtiyacı	125
Tablo 3.8	Türkiye'de Bazı Büyük Şehirler için Yapılmış Su Tüketim Değerleri	126
Tablo 4.1	Sapanca Gölü Su Temini Tablosu	130
Tablo 4.2	Mudurnu Çayı Aylık Ortalama Debi Tablosu	136
Tablo 4.3	Mudurnu Çayı Su Temini Tablosu	137
Tablo 4.4	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında Aylık Ortalama Debi Tablosu	138
Tablo 4.5	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında Su Temini Tablosu	139
Tablo 4.6	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında $Q \leq 25 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımların Oluşturduğu Su Temini Tablosu	140

Tablo 4.7	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında $Q \leq 20 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımların Oluşturduğu Su Temini Tablosu	141
Tablo 4.8	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında $Q \leq 15 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımların Oluşturduğu Su Temini Tablosu	142
Tablo 4.9	Mudurnu Çayı Regülatör Aksında $Q \leq 10 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımların Oluşturduğu Su Temini Tablosu	143
Tablo 4.10	T.S.E. 266 İçme ve Kullanma Suyu Standartları	148
Tablo 4.11	Sapanca Gölü Su Analiz Raporu	149
Tablo 4.12	WHO Standartlarına göre İçme Sularındaki Kimyasal Maddeler	149
Tablo 4.13	Mudurnu Çayı Su Analiz Raporu	150

ÖZET

İstanbul'un su sorunu 1990 yılının son aylarında büyük bir boyut kazanmıştır. İstanbul'un su sıkıntısında en önemli nedenler, nüfusun olağanüstü artışı ve kaynaklardaki artışın nüfus artışının gerisinde kalması, iklim koşullarının tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de eskiye göre daha düzensizleşmesi, su kaynaklarının yeterince korunmaması nedeniyle elden birer birer çıkmaları ve yanlış planlama ve programlama stratejileri sonucu su kaynaklarının geliştirilememesidir. Ayrıca İstanbul'un gerek temiz su, gerekse pis su şebekelerinin yeterli olmayışı nedeniyle şebeke kayıpları çok yüksektir.

Nüfusu devamlı ve yüksek bir oranda artan İstanbul'un su gereksinimini karşılamak için önce kendisinin yerüstü ve yeraltı sularından yararlanılmıştır. Bu yeterli olmayınca komşu illerden su getirilmesi gündeme gelmiştir. Planlama aşamasında olan ve İstanbul'a su temini için uzun vadeli bir çözüm olarak öngörülen Büyük Melen Sistemi ise, gelecekte İstanbul ilinin su ihtiyacını karşılayacak kapasitedir.

İSKİ tarafından İstanbul'a verilen su, şehrin Asya ve Avrupa yakasında bulunan yağış havzalarından sağlanmaktadır. Yağış havzaların yıllık su potansiyelleri, mevcut su kaynaklarına yıllık ortalama su girişi, yağış havzalarının alanları, ortalama yıllık yağışları ve akış katsayıları dikkate alınarak hesaplanmıştır. İSKİ tarafından belirlenen emniyetli verimlerin İstanbul ilinin ihtiyacını karşılayıp karşılamayacağını belirlenmesi amacıyla İstanbul ilinin nüfus ve su ihtiyacı tahmini yapılmış ve sonuçta İstanbul ilinin ne kadar su açığının bulunduğu hesaplanmıştır.

2031 yılında devreye girecek olan Büyük Melen Sistemi tamamlanıncaya kadar yakın çevredeki temiz su kaynaklarının etüd edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla İstanbul'a yakınlığı ve kaynaklarının büyüklüğü nedeniyle Aşağı Sakarya Havzası'nda yer alan Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı hidrolojik açıdan incelenmiştir. Sapanca Gölü'nden su temin eden belediyelerin ve endüstri kuruluşlarının su ihtiyaçları saptanmıştır. Su potansiyeli açısından oldukça zengin olan Mudurnu Çayı, Sapanca Gölü'nde gerekli aktif hacmin oluşturulması koşuluyla, İstanbul ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılayacak durumdadır. Bugün İstanbul'a yılda 550 milyon m³ su verildiği gerçeği dikkate alınacak olursa, Mudurnu Çayı sularının 207x10⁶ m³'lük bir kısmının İstanbul'a tahsis edilmesi hiç de küçümsenmeyecek bir olaydır. Sapanca Gölü'nde herhangi bir aktif hacim yaratılmadan, Mudurnu Çayı'nın % 95 garantili akımı olan 2.5 m³/sn su ilk planda İstanbul'a tahsis edilebilir. 10, 15, 20, 25 m³/sn'lik aylık ortalama değerler esas alınarak, sırası ile bu debilere eşit ve daha küçük olan debilerin, Sapanca Gölü tarafından regüle edilerek İstanbul'a tahsis edilmek üzere Sapanca Gölü'ne derive edilmesi hususu incelenmiştir. 10 m³/sn debiye göre boyutlandırılan Mudurnu-Sapanca isale hattı inşa edilerek Sapanca Gölü vasıtası ile İstanbul'a 2.5 m³/sn'lik Mudurnu Çayı suları tahsis edilmeli ve daha sonra ise gölde aktif hacim kazanılmasını sağlayacak tesisler yapılarak İstanbul'a tahsis edilen su miktarı 6.5 m³/sn'ye çıkartılmalıdır.

THE EXAMINATION OF THE SAPANCA LAKE BASIN IN ORDER TO SUPPLY DOMESTIC WATER TO THE ISTANBUL PROJECT AREA

The demand for reliable piped water supplies in Istanbul is increasing rapidly. To assist in meeting this demand it is proposed that the feasibility of supplying the city from the Sapanca Lake be investigated.

The concept of using the water resources in the Lower Sakarya Project Area to supply Istanbul is not new. The proposal of using the Sakarya River for that purpose was investigated by TAMS in 1965 and in 1970 by the DAMOC Consortium. Water would be diverted from the Sakarya River into the east end of Sapanca Lake, allowing the same amount to be abstracted from the west end of Sapanca Lake (thereby saving about 16 kilometers of pipeline). This water would then be transferred by the most economic of several possible routes to the Ömerli Reservoir Treatment Works site and from there into service reservoirs in Istanbul. DAMOC rejected the use of the Sakarya because of concern about the quality of the water in the River. It was dirty with high colour, high solids content, high turbidity and high hardness and they feared it would become polluted because of effluent discharge upstream. Treatment of this water would be possible though the processes would be more complex than those practised currently using the cleaner reservoir source waters. The Sapanca Lake water quality will also deteriorate by mixing with the Sakarya River water.

The communities within the Outside Greater Istanbul Project Area have always relied on nearby streams and springs as their sources of water supply. However, the populations of these communities have grown to the point where these local sources are completely utilized. The shift in land use from agriculture to heavy industry is creating water demands far in excess of the existing supply capability. The need for development of additional sources of supply is clear.

This report contains a detailed review of the existing and potential sources of supply for the Istanbul Project Area and makes a preliminary examination of the feasibility of a project to transfer water to the Istanbul water supply system from the Sapanca Lake. The objective of this report is to examine the feasibility of the proposal and make appropriate recommendations. This review consists of a discussion of the hydrologic characteristics, physical features, yield of the existing, lasting and planned surface water sources, the estimated population and water demand in the Istanbul Project Area and the Sapanca Lake Basin.

In the second section, the hydrologic characteristics, the existing, lasting and planned water sources of the Istanbul Project Area are investigated. In order to find out the growth in demand for water in Istanbul, the predicted population in Istanbul is provided by ISKI. Comparing the water demand with the yield of the existing surface water sources, it becomes possible to find out whether there is enough water to supply the city. Based on the last population estimates, it is clear that the water sources in

Istanbul will not meet the growth in demand for water until the Yeşilçay System would be completed in 1999. In this transition period, ISKI and DSI carry out some water development programmes, for example the Istranca Streams Project. The Melen River will be used as the main source of water in 2032, which will meet the rising demand for water in Istanbul.

Until the Great Melen Project would be completed in 2032, some adjacent clean water sources have to be examined. As the Lower Sakarya Project Area has ample surface water resources to meet the needs for regional water supply, it will be appropriate to examine two of the available water sources, the Sapanca Lake and the Mudurnu Creek.

Two major sources of supply in the Lower Sakarya Project Area are the Sapanca Lake and the Mudurnu Creek which is one of the most important branches of the Sakarya River.

Sapanca Lake is a large natural lake situated in the eastern part of the Lower Sakarya Project Area. It is roughly elliptical in shape with an east-west orientation to its long axis, which is 16 kilometers long. The east end is about 5 kilometers west of Sakarya River, and the west end is about 20 kilometers east of İzmit. The lake surface varies from approximately 31 to 33 meters in elevation and from 46 to 52 square kilometers in area due to normal seasonal variations. This range in elevation results in an annual variation in storage of about 100 million m³. A survey of existing buildings, railroads and recreation facilities located along the shores of the lake showed that the maximum water surface of the lake should not be allowed to rise for prolonged periods above elevation 32.0 m. The east and west shores of the lake are shallow swamps. The maximum depth of Sapanca Lake is about 52 meters, which results in a bottom elevation of approximately 20 meters below sea level. The natural basin of Sapanca Lake located at the southern and higher end of the project offers several alternative uses as a storage reservoir. The storage capacity is limited in part by the existing buildings, road and railroad on its shores and by the effect wide fluctuation of the Lake level would have upon recreation. A reasonable fluctuation in the lake surface would provide a reservoir capacity of about 150 million m³. This capacity is adequate to provide carry-over storage for development of about 4.8 m³/sec or nearly all of the inflow into the Lake.

The area of the Sapanca Lake water shed is 311 square kilometers, including the area of the lake. Drainage to the lake is primarily from the steep hills to the north and south of the lake. The streams which discharge into Sapanca Lake from the north and south are relatively short. The area experiences short duration, high intensity storms, which cause flash flooding and storm runoff that carries large quantities of detritus. Some inflow can be attributed to springs and groundwater discharge from the Sapanca aquifer, which underlies the alluvial plain along the south side of the lake. This situation causes a relatively high dry season inflow.

The only outlet from the lake is the Çarksuyu, a tributary to the Sakarya River. The Çarksuyu has become heavily polluted both from domestic sewage and industrial wastes. For example, it was estimated that the three factories in Adapazarı, that manufacture starch, release some 150 m³ per day of waste water containing sulphur

dioxide and hydrochloric acid. An acetic acid factory releases about 600 m³ per day. Four leather tanning factories release acids to the stream. Similarly, disposal of animal waste from slaughter houses is released into the stream. The only known attempt to control unrestricted wasting into the Çarksuyu exists at the sugar factory where wastes from processing sugar beets are collected in stilling pools to settle out the high lime and acid contents in waste waters before releasing these waters to the stream. The Çarksuyu was the principal source of water supply in the vicinity of Adapazarı. As the quality of the Çarksuyu deteriorates, withdrawals are made neither directly from the creek nor from wells on its bank any longer.

Sapanca Lake has sufficient undeveloped water, when added to existing surface resources and projected groundwater development, to meet the projected Near Term (1996 to 2031) domestic requirements of its surrounding municipalities. The water demand of the industrial facilities in İzmit have to be satisfied from another water source, for example from the planned Yuvacık Dam.

The average annual inflow of the Lake is 185.63 million m³. The maximum and minimum annual inflows were 312.30 and 114.17 million m³ in 1969 and 1966, respectively. The average annual inflow volume is equivalent to a rate of 5.89 m³/sec. The average storage in the Sapanca Lake under natural conditions (100 million m³) is about 54 percent of the average annual inflow (185.63 million m³). The inflow records of the Sapanca Lake are provided from the "Hydrologic Report of the Sapanca Lake" prepared by DSI in 1983. The computed records covering a period of 16 years are used as a basis for determining the total annual yield of the Sapanca basin. The mass curve of the Lake has been obtained, based on the records from 1963 to 1978. In the light of the mass curve of the computed useable inflow, some results are obtained :

- The required storage is 64×10^6 m³ to produce 124.25×10^6 m³/year (3.94 m³/sec) draft from the lake to supply Adapazarı and İzmit. The water demand of the industrial facilities in the vicinity of Adapazarı that drew water from the Çarksuyu must be satisfied by pumping from the Sakarya River.
- In the case of using all of the average annual flow of the Sapanca Lake (185.63 million m³), 61.38×10^6 m³/year (1.95 m³/sec) would be available to use for different purposes with an active capacity of 234×10^6 m³. This amount of water could be used to transfer water to Istanbul water supply system or to meet the future needs for the regional water supply.

Sapanca Lake is a valuable resource and its waters are well suited from standpoints of both quality and clarity for domestic and industrial water supply, fish culture and recreation, as well as irrigation. It is advisable to conduct supplemental water quality analyses; however the waters of Sapanca Lake are considered to be within acceptable limits for the purposed use. Sapanca Lake water will probably deteriorate even further as nearby development takes place. The uncontrolled discharge of household and sanitary waste liquids from the communities could seriously impair the quality of the water in Sapanca Lake. Pollution of the lake from sewage, industrial processes and agricultural fertilisers may result in high nitrat levels. Recent legislation requiring industry to treat effluent prior to discharging it into the lake and the development of

sewerage and sewage treatment in towns will assist in maintaining quality standards in future.

Mudurnu Creek is the second largest potential water source available in the Lower Sakarya Project Area, which enters the Sakarya River from the east. Its source is in the mountains east of the town of Mudurnu. The course of the creek is generally from east to west through the mountainous terrain until it reaches the Adapazarı Plain. The creek channel then turns in a northerly direction until it enters the Süleymaniye Swamp. The outlet from the swamp enters the Sakarya River 66 kilometers from the Black Sea. The channel capacity through the swamp is inadequate. Mudurnu waters pass through the swamp in numerous small channels; most of these are interconnected with Dinsiz Creek which enters the swamp from the east. A network of many small channels has resulted.

The total drainage area of Mudurnu Creek is 1718 square kilometers and its length is 130 kilometers. The average gradient of the channel is 15 kilometers in the mountains and 0.5 m. per km in the plain. Two gaging stations have been operated on the Mudurnu Creek. The uppermost gaging station operated on Mudurnu Creek is at Dokurcun and was established by EIE in 1956. The drainage area at this point is 1059 square kilometers. The records of this station are considered to be accurate and have been valuable in these studies since they include records of the driest year in 26 years. The average depth of runoff of 222 mm. from Mudurnu Creek is relatively low in comparison with Dinsiz Creek (467 mm.) and Sapanca Lake (706 mm.). The average annual runoff in the Creek is 256 million m³. The minimum flow, which occurs during the irrigation season, is 1.52 m³/sec. Studies of the possibilities for storage of water on this stream and derivating it into the Sapanca Lake were carried out as alternative solutions to transfer water to Istanbul.

The feasibility studies are made to supply water to Sapanca Lake, thereby increasing its potential yield, from the Mudurnu Creek, a major east bank tributary of the Sakarya River. The proposal is to feed Mudurnu Creek into the eastern end of the lake and to abstract an equal amount from an intake at the western end. This water would then be transferred by the most economic of several possible routes to the Ömerli Reservoir Treatment Works site and from there into service reservoirs in Istanbul. The quality of Mudurnu water is said to be good and problems on mixing with Lake water are not foreseen.

The present urban and industrial use of water in and adjacent to the project area is centered around the cities of Adapazarı and İzmit. The tendency is for industries to locate along the railroad and the Istanbul-Ankara highway which passes through the north of the Lake. Industrial installations extend from 18 km. west to 6 km. east from İzmit and 6 km. southwest from Adapazarı toward İzmit. Sapanca Lake, the most promising source of future water supply, is situated between these two cities.

In the vicinity of İzmit the present industrial use of water from the Sapanca Lake is about 66 million m³ per year. The largest individual user is a paper company at İzmit (SEKA) which obtains its supply by pumping from the Sapanca Lake. This diversion is at a continuous rate of 1 m³/sec and totals approximately 30 million m³ per year.

The present water supply for the surrounding communities of Sapanca Lake is entirely adequate. With the present population of about 300.000, the potential water demand with adequate facilities would be about 70.000 m³ per day. The estimated municipal water demand in 2031 is about 360.000 m³ per day or 132 million m³ per year assuming an increase in population to 1.210.000 in that year, based on ratios developed for adjacent areas. The present water supply of 66 million m³ per year in the Izmit area should be increased if the city continues to grow at the present rate. It is estimated that the total industrial water demand of Izmit in 2031 will be about 80 million m³ per year. The total demand is estimated to be about 212 million m³ in 2031. It can be easily seen that the Sapanca Lake will be inadequate to meet the future water demand of its surrounding municipalities and industrial facilities because it would exceed the supply by some 26 million m³. If the industrial facilities supply the required amount of water from another water source, the Sapanca Lake will be sufficient to meet the projected demand until 2031. However, through diversion from Mudurnu Creek an additional 79 million m³ can be made available without a reduction in water quality and without an increase of the active storage capacity of the Lake.

The values obtained from the Dokurcun gaging station are indicative of the dependable range in flow 2.50 m³/sec (79x10⁶ m³/year). This amount of water of the Mudurnu Creek can be transferred to Istanbul without storage. The 26 years of available records at the Dokurcun gaging station are carried to the regulator axis by multiplying the values with the correlation factor (1.2). The average monthly flows which are equal or smaller than 10, 15, 20 and 25 m³/sec are taken into account and thus the amount of water to be transferred to Istanbul and the required active capacity in the Sapanca Lake are calculated by using the mass curves. These active capacities are added to the before-mentioned active capacity of the Sapanca Lake to determine the total active capacity to meet the demand for water in the vicinity of the Lake and to supply water to be transferred to Istanbul. The minimum and maximum operating levels are determined by using the volume-area curve of the Lake.

The most appropriate solution is the diversion of the flows which are equal or smaller than 10 m³/sec by using a transfer system with 10 m³/sec capacity to the Sapanca Lake. The required active capacity is 313x10⁶ m³ in order to transfer 6.5 m³/sec (207x10⁶ m³) water to Istanbul. The active capacity will decrease to 140x10⁶ by transferring water in 24 months of the dry season (1957-1963) at rates varying between 1.77 m³/sec and 5.60 m³/sec. If 1.94 m³/sec of the Sapanca Lake water is transferred to Istanbul and the demand of the vicinity of the Lake is satisfied by the Lake, the required active capacity will be 374x10⁶ m³. Therefore the minimum and maximum operating level have to be 24.50 m.-32.50 m., respectively. So it will be possible to transfer 270x10⁶ m³ per year to Istanbul. In the case of using only the Mudurnu Creek water (6.5 m³/sec) to supply Istanbul, the active capacity will be 204x10⁶ m³ and the corresponding minimum and maximum operating levels will be 28.00 m.-32.50 m.

A transfer system would be appropriate to transfer water at rates varying between 2.5 and 10 m³/sec. This would make an additional 207 million m³/year available to consumers supplied from the Lake. The Mudurnu Creek is a relatively small river and such quantities are not continuously transferable. The proposal therefore envisages making use of the Lake as a reservoir, satisfying demand from users of Sapanca

waters by reducing Lake levels at times of low flow in the Mudurnu Creek. The water levels will be much reduced in low flow periods and raised above present levels in high flow periods. The effect of these fluctuations on the water quality and ecology of the Lake and its surroundings has to be examined.

The lake waters should be conserved to serve as the principal source of supply for Izmit and the adjacent industrial area. The total yield of Sapanca Lake could be increased by 79 million m³ per year by diverting the Mudurnu Creek into the Sapanca Lake.

This project could provide about 8.5 m³/sec of water to Istanbul. It will meet the rising demand for water in Istanbul. The dependable low flow in the river would be sufficient to allow abstraction of up to 8.5 m³/sec for supplies to Istanbul. A flow of 8.5 m³/sec would be sufficient to satisfy projected demand to the year 2030.

The Sapanca Transfer Project has been examined at pre-feasibility level. This seems reasonable given the considerable distance of the Sapanca Lake from Istanbul, which in addition to increasing costs also presents considerable technical challenges. However, no consideration of detailed operational requirements has been made. As there is 120 kilometers of route to be controlled and operated, the problems will be considerable. If the proposal to transfer water from Sapanca Lake into the Istanbul water supply system is feasible, the transfer system must be investigated technically. Communication systems will have to be provided and safety devices provided along the routes. Energy use and control would have to be carefully examined.

The existing distribution system in Istanbul also requires attention. In addition to problems of leakage from the existing mains, the distribution system capacity will require progressive enlargement and expansion in order to provide the growing population with water at their taps. The water distribution network within Greater Istanbul is said to be inadequate and a project to improve it by participation in extending it and undertaking leak detection could be attractive.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Raporun Kapsamı

İstanbul iline içme-kullanma suyu temininde karşılaşılan darboğazı aşmak ve gelecekte doğacak olan ihtiyaçları karşılamak amacı ile İstanbul ve yöresindeki kaynaklar, uzun zamandan beri etüd edilerek değerlendirilmektedir.

İstanbul'un Avrupa yakasındaki devam etmekte olan projelerin tamamlanması ile şehrin bu yakasındaki artan su ihtiyaçlarını karşılamak için araştırılacak başka önemli kaynak kalmayacaktır. İstanbul için yapılan en son nüfus tahminlerine dayanarak mevcut su kaynaklarının, Yeşilçay programı 1999 yılında devreye girene kadar Asya ve Avrupa yakasındaki artan su talebini karşılayamayacağı görülmektedir. Geçiş dönemi içinde, DSİ ve İSKİ, Istranca, Sazlıdere ve Kirazdere'de su kaynakları geliştirme programını acilen uygulamaya koymaktadır. Daha uzun vadede ise, 2032'ye uzanan Master Plan sürecinde İstanbul Boğazı'nın 180 km. doğusunda bulunan Melen Çayı'nı ana su kaynağı olarak kullanmayı hedeflemektedir.

Mevcut olan en yeni ek bilgiler kullanılarak daha önceki hidrolojik değerlendirmeler güncelleştirilmiş, mevcut ve devam eden su kaynağı projeleri gözden geçirilerek bu kaynaklardan elde edilecek güvenli su verimi saptanmış ve gelecekteki potansiyel su kaynakları incelenmiştir.

Nüfusu hızla artan İstanbul ilinin içme ve kullanma suyuna olan ihtiyacı, gün geçtikçe büyük boyutlara varmaktadır. Aynı şekilde, Adapazarı yöresinin ve Adapazarı-İstanbul arasındaki kesiminde, içme, kullanma ve sanayi suyuna olan ihtiyacı sanayi kuruluşlarının gelişimine paralel olarak artmaktadır. Bu sorun ilk planda, yakın

çevredeki kaynakların devreye sokulmasını sağlamış, daha sonraları uzaktaki ucuz ve temiz su kaynaklarının etüdünü gündeme getirmiştir. İstanbul'a yakınlığı ve kaynaklarının büyüklüğü nedeni ile Adapazarı ve civarı bu etüdlere sahne olmaktadır. Bu raporda, Aşağı Sakarya Havzası'nın en önemli kaynaklarını teşkil eden Sapanca Gölü, Sakarya Nehri ve onun kolu olan Mudurnu Çayı'ndan İstanbul Su Kaynakları Sistemi'ne su getirmenin mümkün olup olmadığı incelenmiştir. Bunlardan, Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı, sularının kalitesi itibarı ile içme ve kullanma suyu olarak uygun kaynaklardır. Sakarya Nehri, sularının özellikleri ve üzerinde bulunan ve tasarlanan tesisler itibarı ile bu açıdan en son düşünülecek kaynak durumundadır. Sakarya Nehri sularının kullanılması yeni bir proje değildir. Son olarak 1970 yılında DAMOC Konsorsiyumu tarafından incelenmiş ve uygun bulunmamıştır. Önerilen bu projenin yapılabilirliği tekrar incelenmektedir.

Üzerinde 4 adet nehir santralının planlandığı Mudurnu Çayı, 1237 nolu Dokurcun Akım Gözlem İstasyonu'ndaki ortalama yıllık 256 milyon m³ su potansiyeli ile en uygun kaynaklardan bir tanesidir. "Nehir Santralleri Projesi" gerçekleşinceye kadar, bu çayın sularının, bir regülatör ile İstanbul'a tahsis edilmek üzere Sapanca Gölü'ne derive edilmesi, santrallerin inşaatı gerçekleştikten sonra, son santralin kuyruk sularının, bir kanal ile Mudurnu-Sapanca isale hattına verilmesi uygun bir çözüm olacaktır.

2040 yılına kadar nüfus projeksiyonu yapılırken sadece İstanbul ilinin genel nüfusu değil, İstanbul'un Asya ve Avrupa yakasındaki ilçelerin nüfus artışları alternatifli olarak tahmin edilmiştir.

Bu raporun amacı, mevcut en son veriler ile en son nüfus ve su ihtiyaçları tahminleri ışığı altında, 1989 yılından beri bir tek su kaynağının bile devreye sokulmamış ve şimdiki İstanbul nüfusunun 1989 nüfusunun iki katı olmasından dolayı ortaya çıkan su probleminin çözülmesi amacıyla bazı alternatiflerin incelenmesidir.

1.2 Çalışma Alanları

İstanbul'a içme ve kullanma suyu temini amacıyla yapılan bu araştırmanın sınırları, batıda Silivri, doğuda Gebze, güneyde Adalar, kuzeyde ise Sarıyer ve Beykoz olarak tespit edilmiştir. Ancak proje alanı, İstanbul'a temin edilen suya katkıda bulunabilecek Sapanca Gölü su toplama havzasını da içine alacak şekilde genişletilmiştir.

Buna göre, İstanbul ili proje alanı batıda Istanca'dan doğuda Melen Çayı'na kadar uzanmaktadır (Şekil 2.1). Sapanca Gölü su toplama havzası ise Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

1.3 Önceki Çalışmalar

İstanbul ilinin 1950 yılından itibaren hızla artan nüfusu ve burada gelişen sanayi ile içme, kullanma ve endüstri suyu temini büyük önem kazanmıştır. Bu sorunun çözülmesi amacı ile çalışmalar 1960 yılından itibaren yoğunlaşmış, bölgede mevcut su kaynaklarının potansiyel ve kalitesi ile bunlardan faydalanma şeklini, sırasını ve yapılması gerekli mühendislik yapılarını tespit eden sürekli ve birbirini tamamlaması amacıyla bazı etüd ve planlama raporları hazırlanmıştır. Ayrıca Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı üzerinde de etüd, istikşaf, planlama ve master plan seviyesinde yapılan ve yapılmakta olan bazı çalışmalar ve raporlar mevcuttur.

- İstanbul İçme Suyu İstikşaf Raporu - 1962, DSİ ve İSKİ tarafından birlikte yapılmıştır.
- İstanbul - İzmit İçme, Kullanma, Endüstri Suyu Temini Projesine ait Rapor - 1965, DSİ tarafından, Tams - Entopsu Firmaları ortaklığına tanzim ettirilmiştir.
- DAMOC Büyük İstanbul Bölgesi Su Temini ve Kanalizasyon Master Planı - 1971, DSİ, İSKİ ve İstanbul Belediyesi tarafından DAMOC Firmasına tanzim ettirilmiştir. İstanbul İçmesuyu Projesi, DAMOC Master Planı esas alınarak yürütülmektedir.
- İstanbul Su Temini Projesi - 1978, İSKİ tarafından TÜMAŞ ve Binie Partners Firmasına tanzim ettirilmiştir.

- a) Büyükçekmece Barajı Planlama Raporu - 1974
- b) Büyükçekmece Arıtma Tesisleri Planlama Raporu - 1982
- c) Büyükçekmece Rezervuar Seddeleri Planlama Raporu - 1983
- d) Büyükçekmece - Küçükçekmece - Sefaköy - Bahçelievler Ana İsale Hattı Avan Projeleri - 1977
- e) Büyükçekmece - Silivri Ana İsale Hattı Avan Projesi - 1977

Bu projeler, DSİ XIV. Bölge Müdürlüğü'nce yapılmış ve DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.

- Küçükçekmece ve Sazlıdere Barajları Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Planlama Raporu - 1985, DSİ XIV. Bölge Müdürlüğü'nce tanzim edilmiş ve DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- Darlık Barajı Su Kaynağının Geliştirilmesi Planlama Raporu - 1985, DSİ XIV. Bölge tarafından tanzim edilmiş ve DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- İsaköy - Darlık - Emirli - Küçükçamlıca Ana İsale Hattı Planlama Raporu -1985, DSİ XIV. Bölge tarafından tanzim edilmiştir.
- Darlık - Emirli Ana İsale Hattı Avan Projesi (Darlık Su Alma Yapısı, Pompaj Hattı, II. Kısım İsale Hattı) - 1986, DSİ XIV. Bölge tarafından tanzim edilmiştir.
- İsaköy Barajı Su Kaynağının Geliştirilmesi Planlama Raporu - 1986, DSİ XIV. Bölge tarafından onaylanmıştır.
- Tavşanlı, Değirmendere ve Delidere Barajları Kaynaklarının Geliştirilmesi İstikşaf Raporu - 1979, DSİ XIV. Bölge Müdürlüğü'nce tanzim edilmiş, DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- Pendik Barajı Su Kaynağının Geliştirilmesi Planlama Raporu - 1983, DSİ XIV. Bölge tarafından tanzim edilmiş, DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- Kovankaya, Kıvılcımkaya, Taşpınar Baraj ve İsale Hatlarına ait İstikşaf Raporu - 1985, DSİ XIV. Bölge tarafından tanzim edilmiş, DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- Aşağı Sakarya Mudurnu - Sapanca Derivasyonu Ön İnceleme Raporu - 1985, DSİ III. Bölge Müdürlüğü'nce tanzim edilmiş, DSİ Genel Müdürlüğü'nce onaylanmıştır.
- Wasserwirtschaftliche Untersuchungen im Mudurnu Gebiet :
1956 yılında Heinrich Schmidt, Hamdi Topkaya, Friedrich Gutberlet tarafından

almanca olarak hazırlanan bu rapor ile Mudurnu Çayı üzerinde bir adet baraj ve 9 adet nehir santrali teklif edilerek yılda 227.10^6 kWh'lık bir enerji üretimi tasarlanmıştır.

- **Sakarya Havzası İstikşaf Raporu :**

1963 yılında hazırlanan bu raporda, Mudurnu Çayı üzerinde 83 m. yüksekliğinde Ballıkaya Barajı teklif edilmiş, pompaj ve cazibe ile 50.757 hektar arazinin sulanması ve ayrıca 66 km.'lik ıslah öngörülmüştür.

- **Aşağı Sakarya Projesi Planlama Raporu :**

1965 yılında, "Tippets-Abbott-Mc.Carthy-Stratton" mühendislik bürosu tarafından "Master Plan" şeklinde hazırlanan bu rapor, Aşağı Sakarya Ovası'ndan, Sakarya Regülatörü ve muhtelif pompajlar ile 66.777 hektar arazinin sulanmasını teklif etmekte ve Sapanca Gölü'nün kaynak olarak verimini irdeleyerek bu gölden İzmit ve Sapanca Proje sistemleri adı altında toplam 6810 hektar arazinin pompajla sulanmasını önermektedir. Ayrıca "Mudurnu Cazibe Sulaması" adı altında diğer bir alternatif etüd edilmiş ve burada yer alan Ballıkaya Barajı'ndan enerji üretimi uygun bulunmamıştır.

- **İstanbul - İzmit İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Projesine Ait Rapor :**

"Aşağı Sakarya Projesi Planlama Raporu"nu hazırlayan firmaca aynı yıl hazırlanmış bu rapor, İstanbul ve İzmit'e su temin edilebilecek kaynakları etüd etmiş ve bu arada Sakarya Nehri'nin Sapanca Gölü'ne derive edilerek gölden İstanbul'a su verilmesi durumunu da irdelemiştir.

- **Aşağı Sakarya Projesi Mudurnu Çayı Nehir Santralleri İstikşaf Raporu :**

1981 yılında DSİ III. Bölge Müdürlüğü'nce yapılan bu istikşaf raporu, Mudurnu Çayı üzerinde bir adet regülatör ve 3 adet nehir santral tesisi ile yılda 138.10^6 kWh enerji üretimini öngörmektedir.

- **Sapanca Gölü Kirlilik Araştırması Raporu :**

DSİ İçmesuyu ve Kanalizasyon Dairesi Başkanlığı tarafından 1984'te hazırlanan bu rapor, gölü besleyen ve gölden çıkan akarsularda 18 istasyonda toplam 41 noktadan 1980 -1982 yıllarında aylık örnekler alınarak yapılan analizleri içerir. Göl ve gölü besleyen sularda kirlenme düzeyinin yüksek olmadığı, gölün içme-kullanma suyu sağlama açısından kullanma uygunluğunu belirler. Bu raporun hidrolojisi, "Sapanca Gölü Hidroloji Raporu" adı altında DSİ. III. Bölge Müdürlüğü

elemanlarından Meteo. Yük. Müh. Akif Aka tarafından yapılmıştır.

- **Aşağı Sakarya Mudurnu Çayı Nehir Santralleri Projesi Planlama Raporu :**

1984 yılında DSI Bölge Müdürlüğü'nce hazırlanan bu raporda, Mudurnu üzerinde, toplam 43.50 MW gücünde 4 adet nehir santral ile yılda 198.10^6 kWh enerji üretimi öngörülmüştür. Ayrıca, son kademe santral olan Pazarköy Hidroelektrik Santral'ından çıkan suların Sapanca Gölü'ne verilmesi hususu da bu raporda incelenmiştir.

BÖLÜM 2

İSTANBUL İLİ PROJE ALANININ TANITIMI

2.1 HİDROLOJİ

2.1.1 Meteoroloji

2.1.1.1 Genel İklim Şartları

İstanbul ili proje alanında, Karadeniz ve Akdeniz arasında hüküm süren ılıman Marmara iklimi hakimdir. Buna göre, yaz ayları çok sıcak, kışlar da çok soğuk olmaz.

Arazinin topoğrafyası ve araziye çevreleyen belli başlı sular bölgenin iklimini etkilemektedir. Sahilde bulunan tepe ve dağlar, sahil ile iç kısımlar arasında doğal bir engel oluşturmaktadır. Denizden iç kısımlara doğru hareket eden rutubetli hava kitleleri, sahil kesiminde yeterli yağış getirecek biçimde engellenmektedir. Bu yüzden, iç kesimdeki vadilerde yağış oldukça sınırlıdır. İstanbul'da yaz ayları kurak olmasına rağmen, tüm yıl boyunca yağış görülmektedir.

İzmit, Adapazarı ve Düzce'ye doğru Anadolu Yarımadası'ndaki iklim İstanbul'un iklimine çok benzemektedir. Oroğrafik etki ya da yüksekliğin artışına paralel olarak artan yağış, bölgenin kuzey kısmında açık seçik görülmektedir.

Yıllık ortalama yağış 500 mm. ile 1400 mm. arasında değişmektedir. Genel olarak, Anadolu yakasındaki yağış Avrupa yakasına göre daha fazladır.

2.1.1.2 Sıcaklık, Nisbi Nem ve Rüzgar Özellikleri

Türkiye'deki meteoroloji istasyonları üç devlet kuruluşu tarafından işletilmektedir [1].

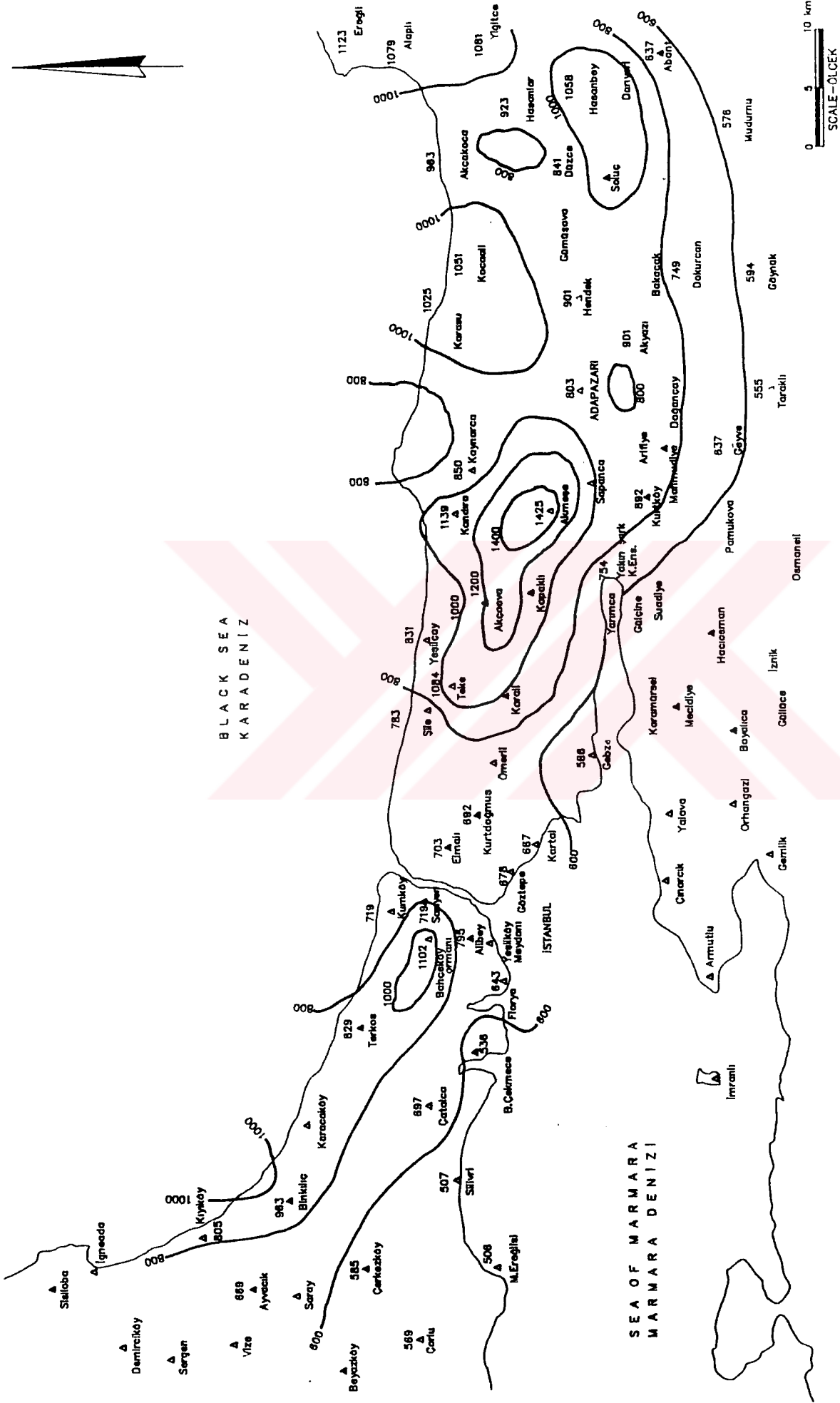
- Devlet Meteoroloji İşleri (DMİ)
- Devlet Su İşleri (DSİ)
- Elektrik İşleri Etüd İdaresi (EİE)

Devlet Meteoroloji İşleri (DMİ) tarafından işletilen meteoroloji istasyonları, günde üç defa (7.⁰⁰, 14.⁰⁰, 21.⁰⁰) ve fırtınalardan sonra ölçüm yapmaktadır. Bu istasyonlarda atmosferik basınç, buharlaşma, güneşli günler, rüzgar yönü ve hızı, sıcaklık, nisbi nem, genel hava koşulları ve toprak sıcaklığı ölçülmektedir. Yağış istasyonları ise 24 saatlik toplam yağışı ölçmektedir. Yağış verileri DSİ tarafından da alınmaktadır. Bu meteoroloji istasyonlarının yerleri Şekil 2.1'de verilmiştir.

Etüd bölgesinin ortalama sıcaklığı 14°C'dir. 0°C'nin altındaki sıcaklıklar çok kısa sürelidir. Yer üstünde bulunan su borularının donması muhtemeldir. Ancak zemin donması kısa süreli olup, nadiren 100 mm. derinliği aşmaktadır. İstanbul ilindeki en düşük ve ortalama sıcaklıklardaki değişimler Şekil 2.2'de verilmiştir.

İstanbul ili etüd bölgesindeki nisbi nem en düşük % 50 ile en yüksek yaklaşık % 85 arasındaki dar bir aralık içinde değişmektedir. Ortalama nisbi nem yaklaşık % 73'tür. İstanbul'a ait ortalama nisbi nemdeki aylık değişimler Şekil 2.3'te verilmiştir.

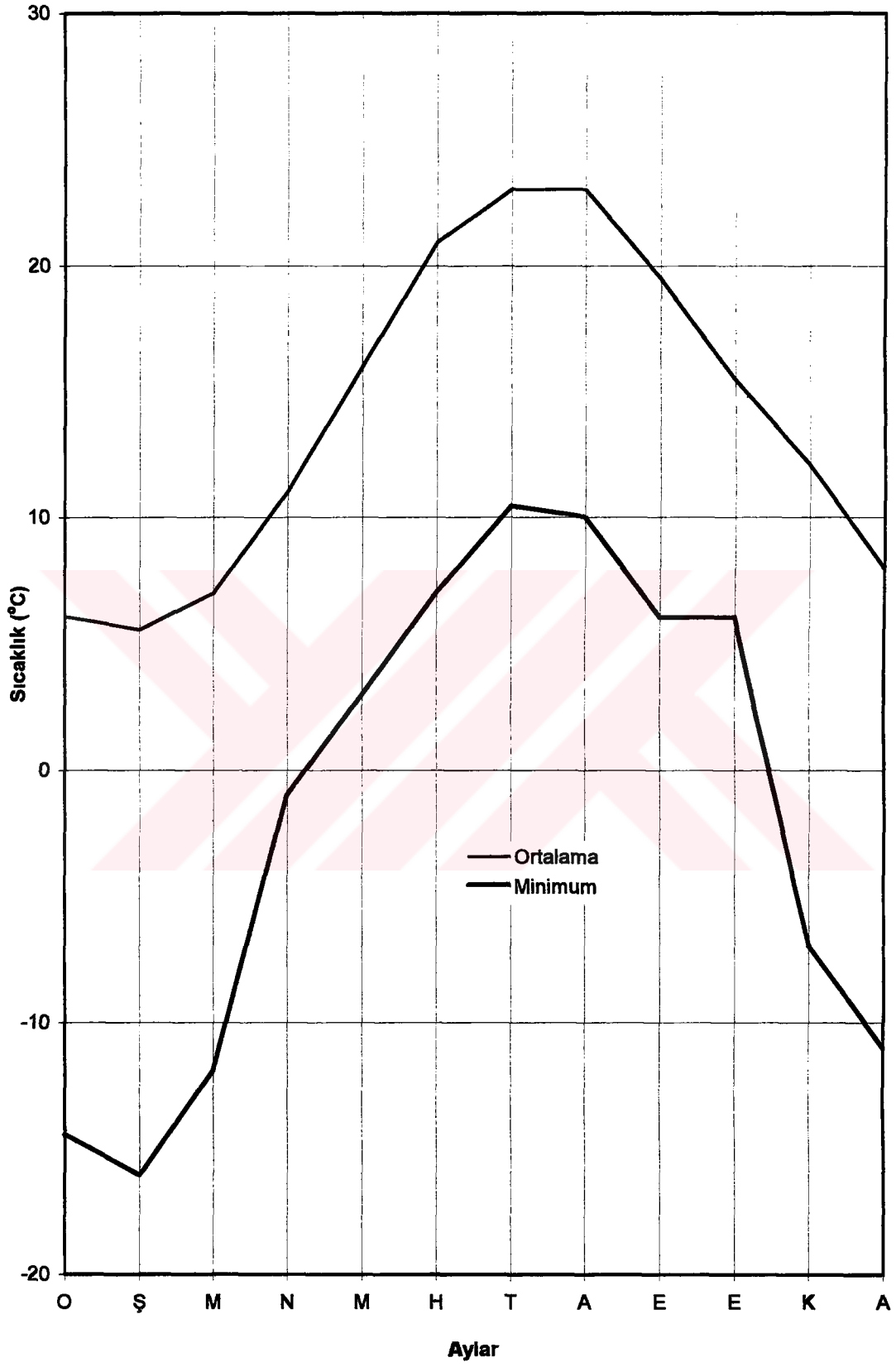
İstanbul'un batı kesiminde hakim olan rüzgarlar, kuzey ve kuzeydoğu rüzgarlarıdır. Ancak Kasım ve Nisan ayları arasında güney rüzgarlarının sıklığı artmaktadır. Doğu kesiminde hakim olan rüzgarlar kuzey ve kuzeybatı rüzgarlarıdır. Ancak Aralık ve Ocak aylarında güneybatı rüzgarları hakim olmaktadır. İstanbul'daki ortalama rüzgar hızı, diğer bölgelere göre biraz daha fazladır. Bunun sebebi muhtemelen Boğaz'ın ve civardaki alanların bir rüzgar tüneli görevi yapmasıdır. İstanbul'daki ortalama rüzgar hızlarındaki aylık değişimler Şekil 2.3'te verilmiştir. Ayrıca her ayın güneşli gün sayısı da verilmektedir.

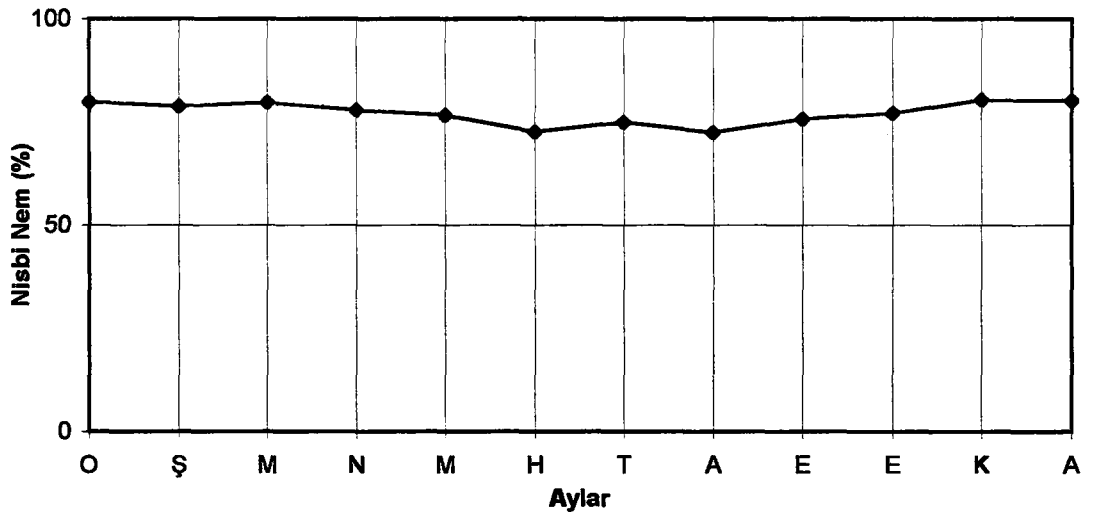
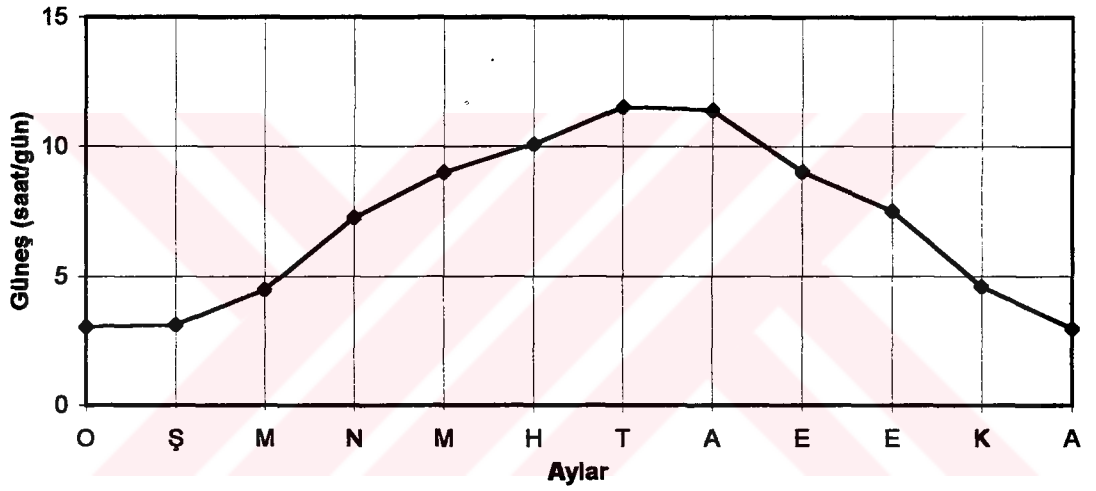
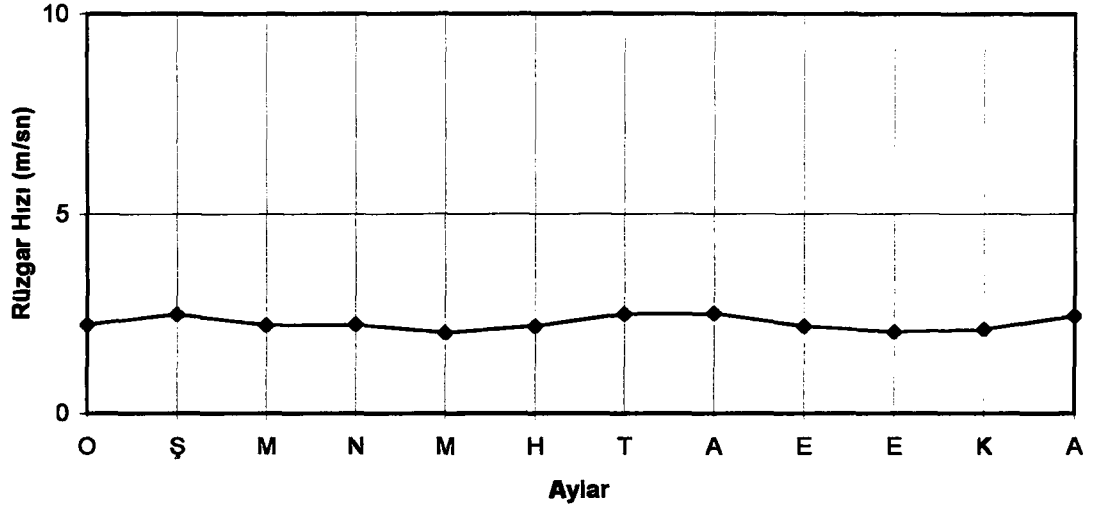
LEGEND LEJANT

- ▲ DMI METEOROLOGICAL STATION
DMI METEOROLOJİ İSTASYONU
- ▲ DSI METEOROLOGICAL STATION
DSİ METEOROLOJİ İSTASYONU
- RAINFALL IN MILLIMETRES PER ANNUM
YILLIK YAĞIŞ (MM)

Şekil 2.1
Proje Alanındaki Yağış Ölçüm İstasyonları ve Eşdeğer Yağış Eğrileri

Şekil 2.2
İstanbul'a ait Aylık Ortalama ve Minimum Sıcaklık Dağılımı

Şekil 2.3
İstanbul'a ait Nisbi Nem, Rüzgar Hızı ve Güneşli Saatler Dağılımı

2.1.1.3 Buharlaşma

Seçilmiş DMİ istasyonlarındaki aylık ortalama buharlaşma ölçümleri Tablo 2.1’de özetlenmiştir. Sapanca Gölü’nde yıllık yüzeysel buharlaşma miktarı 760.2 mm. olarak tahmin edilmektedir. Bu değer, Terkos Gölü (1111.8 mm.), Göztepe (1143.9 mm.) ve Bursa (1048.4 mm.) yıllık kayıtlarla karşılaştırıldığı zaman daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1
Ortalama Buharlaşma Kayıtları

<i>Aylar</i>	<i>Buharlaşma (mm)</i>			
	<i>Terkos Gölü</i>	<i>Göztepe</i>	<i>Düzce</i>	<i>Sapanca Gölü</i>
Ekim	101.1	97.4	51.4	106.4
Kasım	63.5	55.7	26.6	109.2
Aralık	31.0	25.0	—	75.6
Ocak	13.4	12.1	—	49.4
Şubat	12.6	11.7	—	44.5
Mart	19.0	19.6	—	33.0
Nisan	45.0	51.1	71.6	30.9
Mayıs	91.2	103.7	109.1	32.7
Haziran	161.6	171.4	143.3	43.2
Temmuz	207.9	217.2	159.2	60.9
Ağustos	213.4	219.0	137.4	78.0
Eylül	152.1	160.0	98.0	96.4
<i>Yıllık</i>	1111.8	1143.9	796.6	760.2

2.1.2 Yağış

2.1.2.1 Yağışla İlgili Mevcut Veriler

Çalışma alanındaki DMİ ve DSİ yağış ölçüm istasyonlarının listesi her istasyondaki ortalama yıllık yağış değerleri ile birlikte Tablo 2.2’de verilmiştir. Bu istasyonların yerleri, bölge içinde yıllık yağış dağılımları Şekil 2.1’de gösterilmiştir. Bu yağış istasyonlarının çoğu 1970’den bu yana ölçüm yapmaktadır. Ancak bazılarının 1929 yılına kadar uzanan kayıtları vardır.

İstanbul ili coğrafi konum olarak kuzeyden Karadeniz, güneyden ise Marmara denizinin etkisindedir. Proje sahasında Marmara ve Karadeniz iklimi hakim olmasına rağmen, havzanın güneydoğu kesiminde yazların kurak geçtiği karasal iklime ve çok değişken yağış miktarlarına rastlanmaktadır. Yağış dağılımları yıllık bazda birbiriyle genel olarak bir uyum göstermesine karşın çok yakın noktalarda belirgin yağış farklılıkları bulunmaktadır. Oroğrafik etki, yani yağışın yükseklikle artma eğilimi sahilde görülmektedir ve güneydoğu yönünde azalmaktadır. Genel olarak en fazla yağış alan yerler Boğaz'a yakın kısımlar ile Karadeniz tarafıdır. Bu bölgeleri iç kısımlar ve Marmara Denizi'ne yakın kısımlar izlemektedir.

Tablo 2.2
Proje Alanındaki Ölçüm İstasyonlarında Kaydedilen Ortalama Yıllık Yağışlar

<i>İstasyon Adı</i>	<i>Kayıt Süresi (yıl)</i>	<i>Ortalama Yıllık Yağış (mm)</i>
Şişlioba (DSİ)	24	912
İğneada (DMİ)	36	822
Kıyıköy (DMİ)	28	797
Binkılıç (DSİ)	22	963
Terkos Gölü (DSİ)	27	824
Kumköy (DMİ)	39	719
Sarıyer (DMİ)	41	719
Alibey Barajı (DSİ)	22	795
B.Çekmece (DSİ)	23	536
Göztepe (DMİ)	62	678
Şile (DMİ)	53	783
Kocaeli (DMİ)	59	763
Sapanca (DMİ)	49	910
Sakarya (DMİ)	59	803
Düzce (DMİ)	40	841
Bolu (DMİ)	62	536

2.1.2.2 Ortalama Yıllık Yağış

Tablo 2.3'te, İstanbul'a halen su temin eden veya temini planlanmış baraj veya regülatörler için hesaplanmış yıllık yağış ortalamaları verilmiştir.

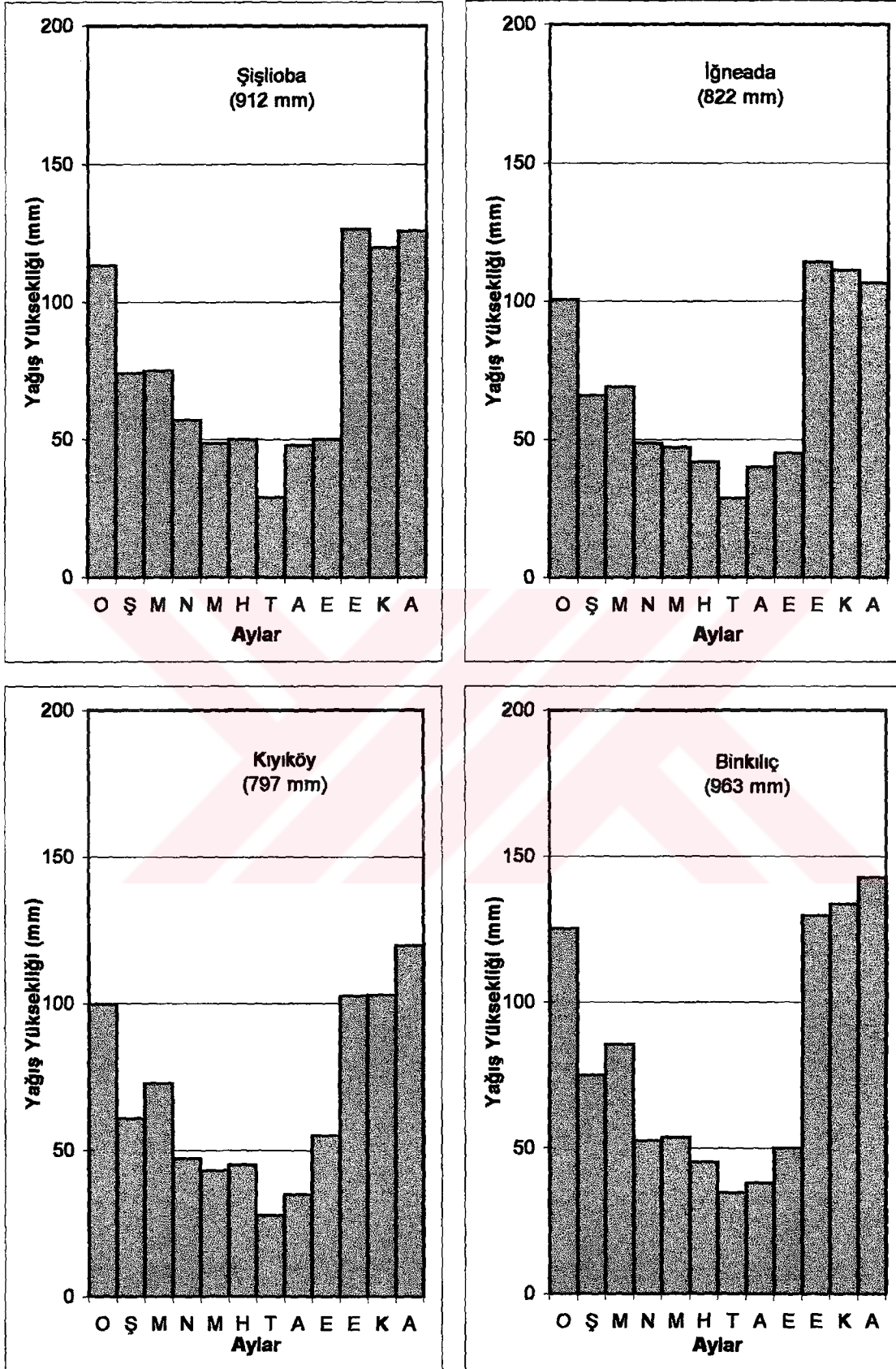
Tablo 2.3
Proje Alanındaki Baraj ve Regülatörlerdeki Yıllık Ortalama Yağışlar

<i>Yeri</i>	<i>Su Toplama Havzası (km²)</i>	<i>Yıllık Ort. Yağış (mm)</i>
<i>Avrupa Yakası</i>		
Terkos Gölü	619	829
Alibeyköy Barajı	160	795
Büyükçekmece Barajı	175	536
Sazlıdere Barajı	165	627
Istranca I. Aşama (Düzdere, Kuzulu, Çilingöz)	108	950
Istranca II. Asama (Kazan, Pabuc, Elmalı, Sultanbahçe)	567	730
<i>Asya Yakası</i>		
Elmalı Barajı	76	—
Ömerli Barajı	600	880
Darlık Barajı	207	880
Kirazdere Barajı	258	808
Alacalı Barajı	67	900
Büyük Melen Barajı	2317	987
Yeşilçay Regülatörleri	755	—

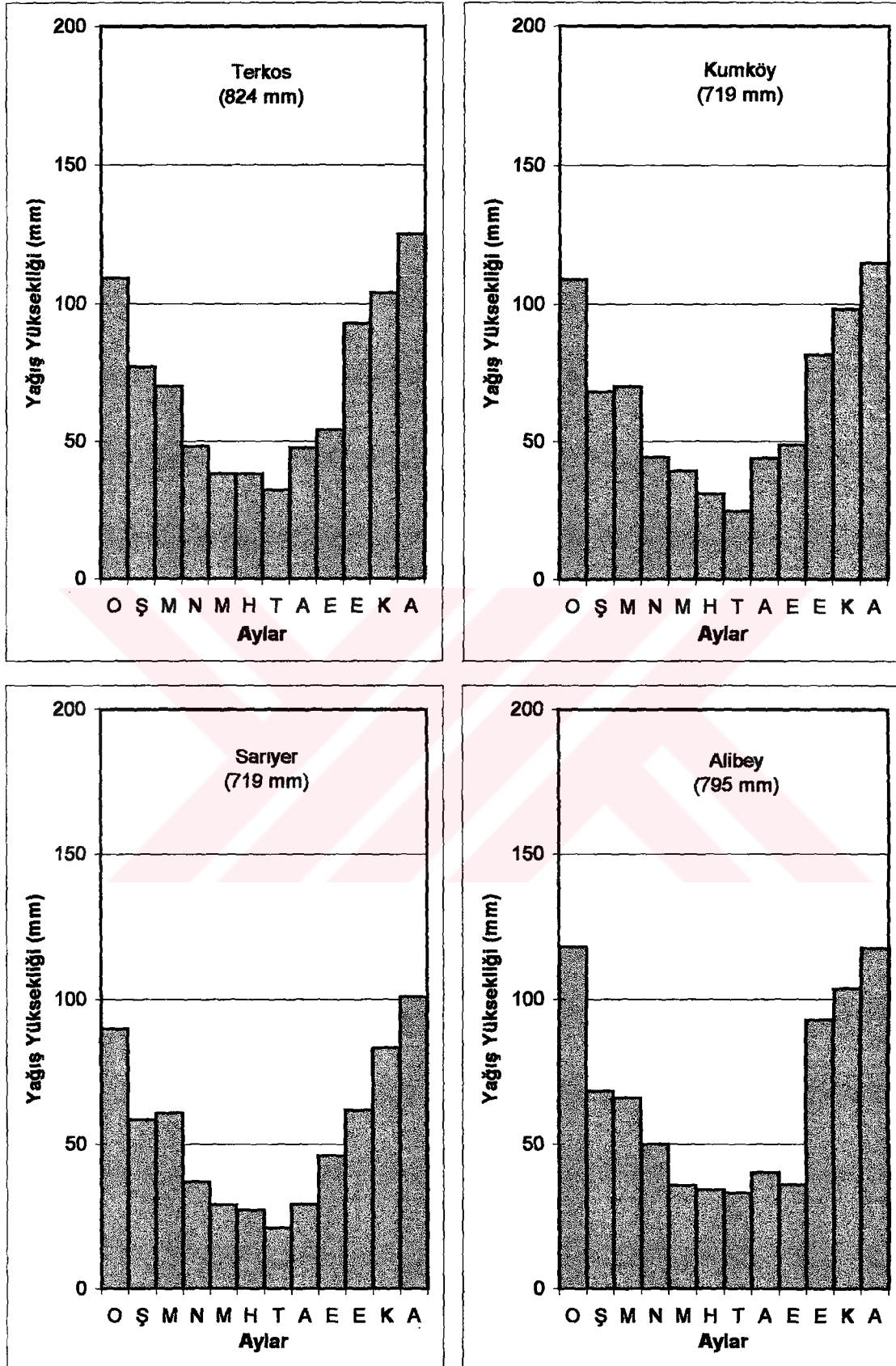
2.1.2.3 Ortalama Aylık Yağış

Çalışma alanında seçilen ölçüm istasyonundaki aylık yağıştaki değişimler Şekil 2.4'te verilmiş olup, genel mevsimsel değişimler Tablo 2.4'te özetlenmiştir.

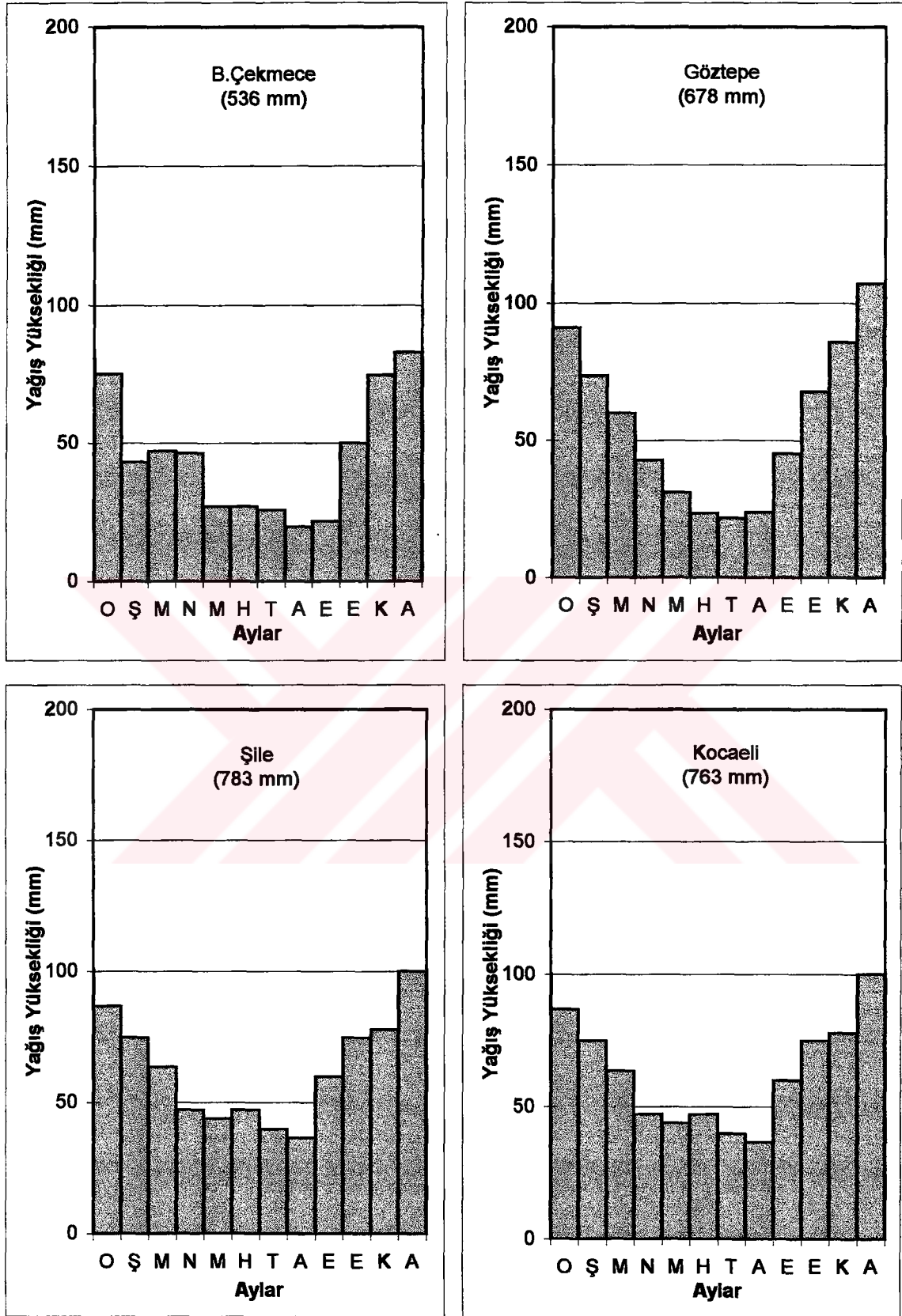
Tablo 2.4, çalışma alanının Asya yakasının doğu kısmında alınan yağış oranının yaz aylarında Avrupa yakasına göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu ise, su kaynaklarının kullanılmasında ve yönetiminde önemli bir özelliktir.

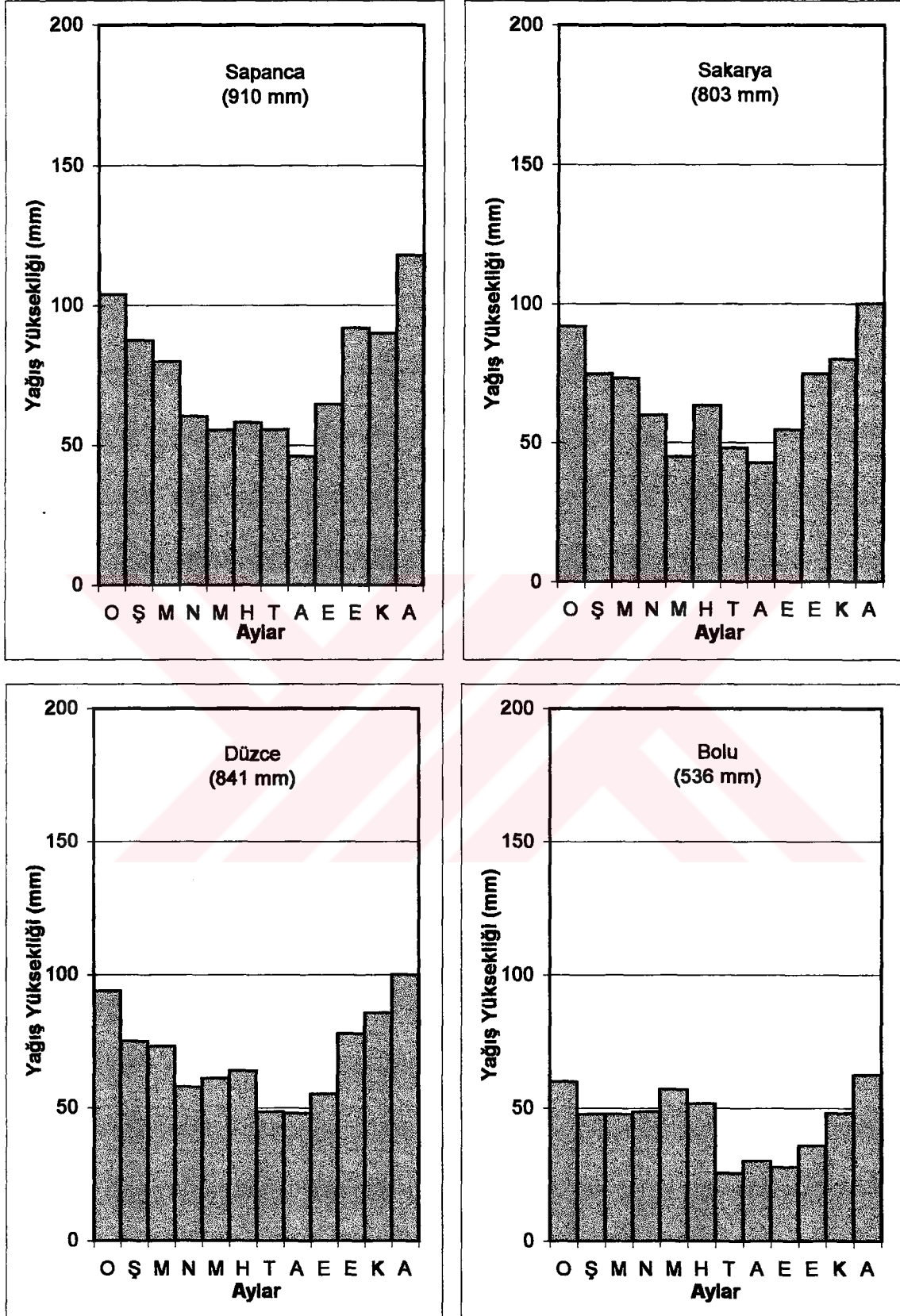
Şekil 2.4

Şekil 2.4
Seçilen Yağış Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Modelleri - Sayfa 2/4

Şekil 2.4
Seçilen Yağış Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Modelleri - Sayfa 3/4

Şekil 2.4
Seçilen Yağış Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Modelleri - Sayfa 4/4

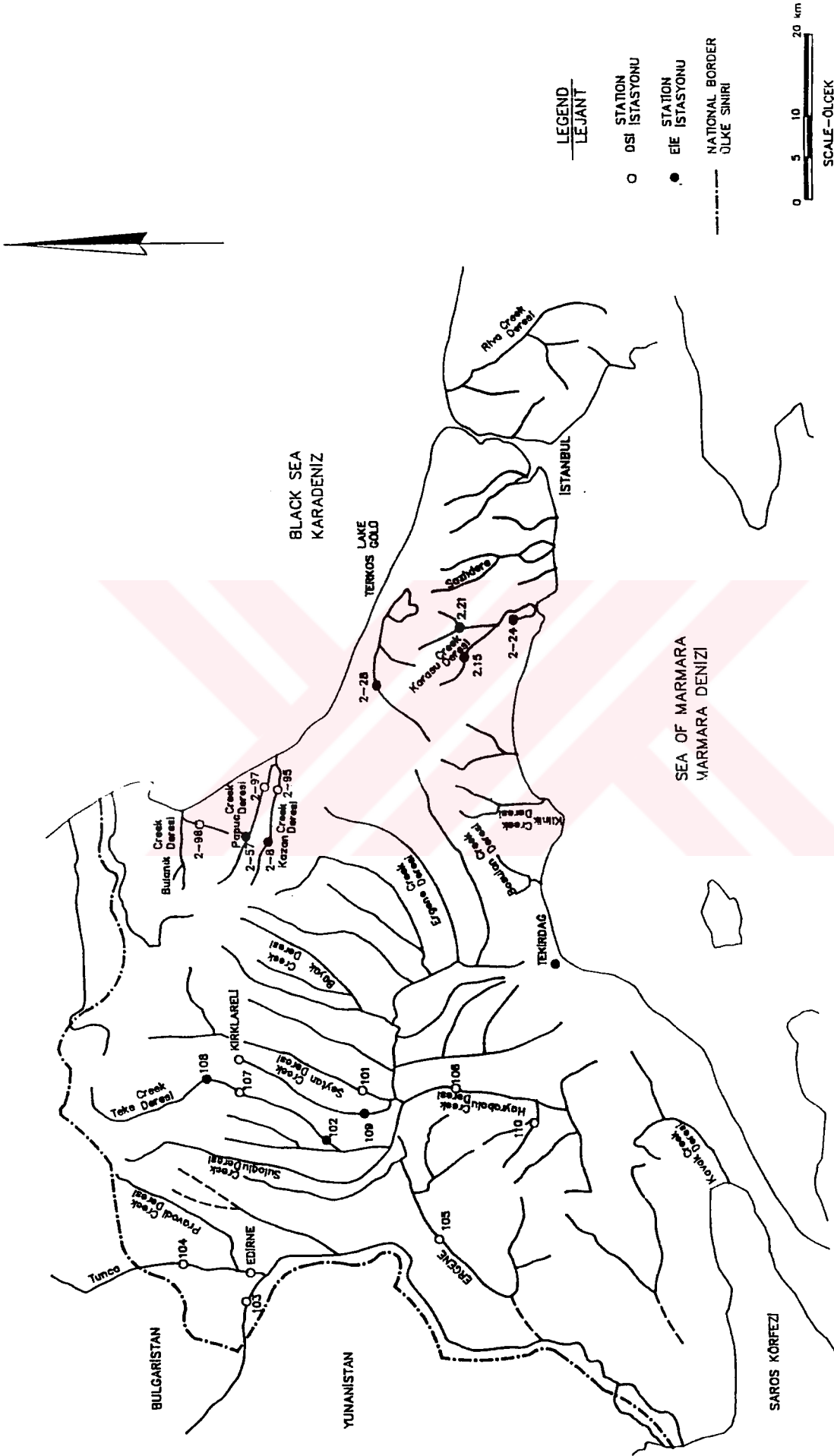
Tablo 2.4
Yağıştaki Mevsimsel Değişimler

Yağış İstasyonu	Mevsimsel Yağış (Yıllığın % si)				Ort. Yıllık Yağış (mm)
	İ.Bahar (Mart-Mayıs)	Yaz (Haz-Ağus)	S.Bahar (Eyl-Kasım)	Kış (Ara-Şubat)	
Avrupa Yakası					
Şişlioba	20	14	32	34	912
İğneada	20	13	33	34	822
Kıyıköy	20	13	31	36	805
Binkılıç	20	12	32	36	963
Terkos	19	13	30	38	829
Kumköy	20	13	29	38	719
Sarıyer	20	12	30	38	719
Alibey	19	13	29	39	795
Büyükçekmece	22	13	27	38	536
Asya Yakası					
Göztepe	20	10	29	41	678
Şile	19	12	33	36	783
Kocaeli	21	16	28	35	763
Sapanca	21	18	27	34	910
Adapazarı	22	19	26	33	803
Düzce	23	19	26	32	841
Bolu	29	19	21	31	536

2.1.3 Yüzeysel Akış

2.1.3.1 Yüzeysel Akış ile İlgili Mevcut Veriler

DSİ ve Enerji Kaynakları Geliştirme Teşkilatı EİE tarafından çalışma alanında, Şekil 2.5'te gösterilen yerlerde akış ölçüm aletleri yerleştirilmiştir. Mevcut ve önerilen baraj ve regülatörlere gelen su akışını tahmin etmek için seçilen ölçüm istasyonları Tablo 2.5'te özetlenmiştir.

Şekil 2.5
Dere Ölçüm İstasyonları

Tablo 2.5
Kaynak Gelişimi için Planlanmış Su Toplama Havzalarındaki Akış Ölçüm İstasyonları

<i>Su Kaynakları</i>	<i>Dere Adı</i>	<i>Ölçüm İstasyonu No.</i>
<i>Mevcutlar</i>		
Terkos Gölü	Karaman Dere	2 - 28 ⁽¹⁾
Alibeyköy Barajı	Alibeyköy	(1)
Ömerli Barajı	Riva	(1)
Darlık Barajı	Darlık Dere	2 - 38
Büyükçekmece Gölü	Büyükçekmece	2 - 15, 2 - 21, 2 - 24
<i>Önerilen</i>		
Büyük Melen Regülatörü	B. Melen	1302, 1338, 1334, 1340
İsaköy Regülatörü	Göksu	2 - 3
Sungurlu Regülatörü	Koca Dere	2 - 4
Alacalı Barajı	İliciz	2 - 38, 2 - 4, 2 - 5
Istranca	Kazandere	2 - 8, 2 - 95
	Pabuçdere	2 - 57, 2 - 97

⁽¹⁾ Rezervuar İşletme kayıtlarından alınan veriler

2.1.3.2 Yıllık Ortalama Yüzeysel Akış

Mevcut ve gelecekteki potansiyel ham su toplama yerlerine gelen yıllık ortalama su akışı, Tablo 2.5'te gösterilen akış ölçüm istasyonlarında gözlenen aylık yüzeysel akış dizilerine göre tahmin edilmiştir. Yıllık ortalama su girdileri Tablo 2.6'da verilmiştir.

Tablo 2.6
Planlanan Su Çekim Sahalarındaki Yıllık Ortalama Su Girişleri

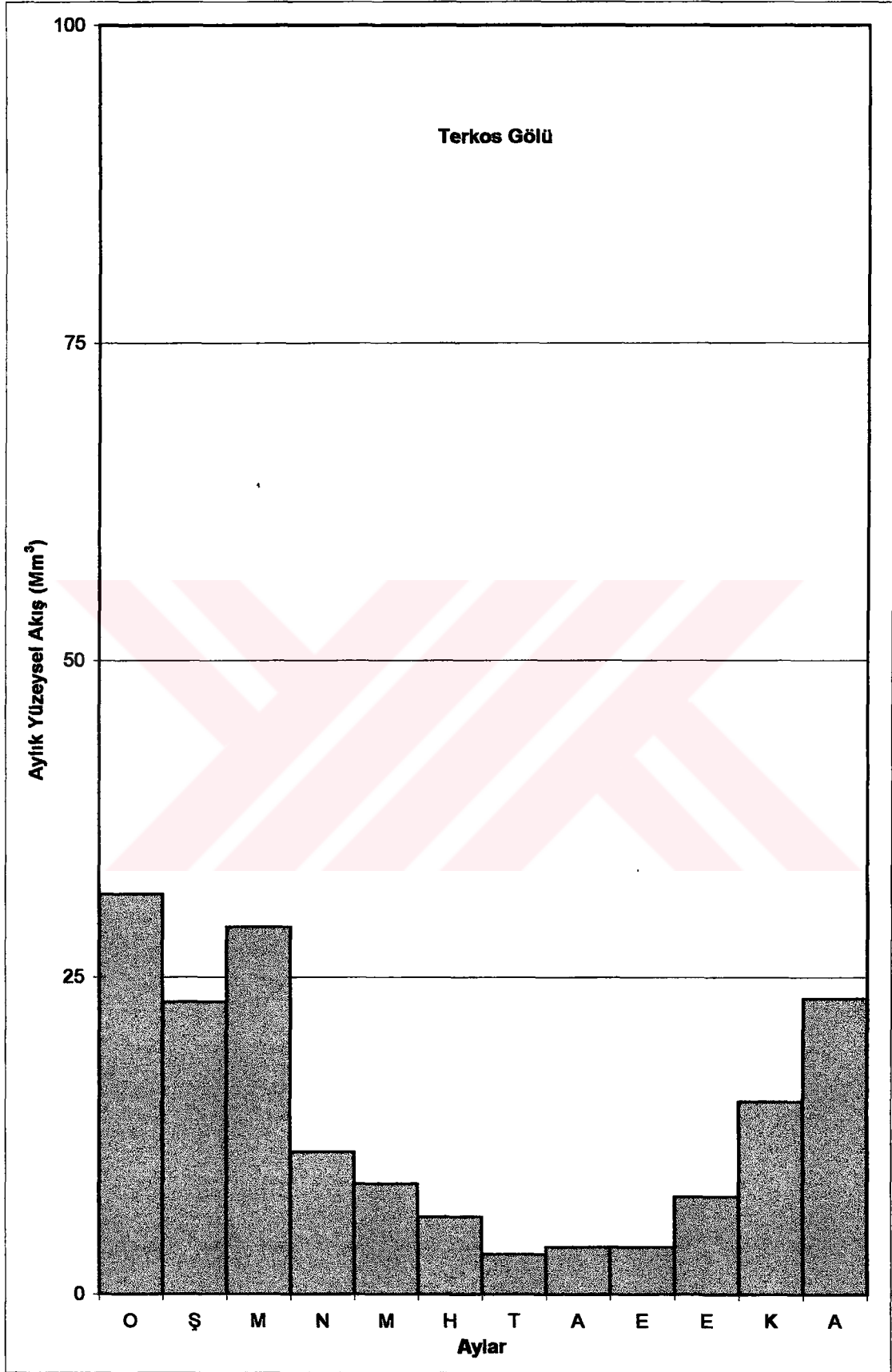
<i>Su Kaynağı Geliştirme</i>	<i>Yıllık Ortalama Giriş</i>		<i>Ölçüm Kayıt Dönemi</i>
	<i>(m³/sn)</i>	<i>(Mm³/yıl)</i>	
<i>Mevcutlar</i>			
Terkos Gölü	5.2	163	1971 - 1990
Alibeyköy Barajı	2.1	67	1971 - 1990
Ömerli Barajı	7.7	242	1959 - 1990
Darlık Barajı	3.0	96	—
Büyükçekmece Barajı	3.5	109	—
Elmalı Barajı	0.4	14	1971 - 1990
<i>Devam Edenler</i>			
Istranca I. Aşama	1.2	39	—
Sazlıdere Barajı	1.6	49	—
Kirazdere Barajı	4.8	152	—
<i>Önerilenler</i>			
Istranca II. Aşama	3.5	110 ⁽¹⁾	—
Büyük Melen Regülatörü	43.6	1374	1971 - 1990
Sungurlu Regülatörü - (Çanak)	5.3	168	1960 - 1992
İsaköy Regülatörü - (Göksu)	6.8	214	1959 - 1992
Alacalı Rezervuarı	0.7	21	1971 - 1990

(1) II. Aşama Su Potansiyelinin Artması

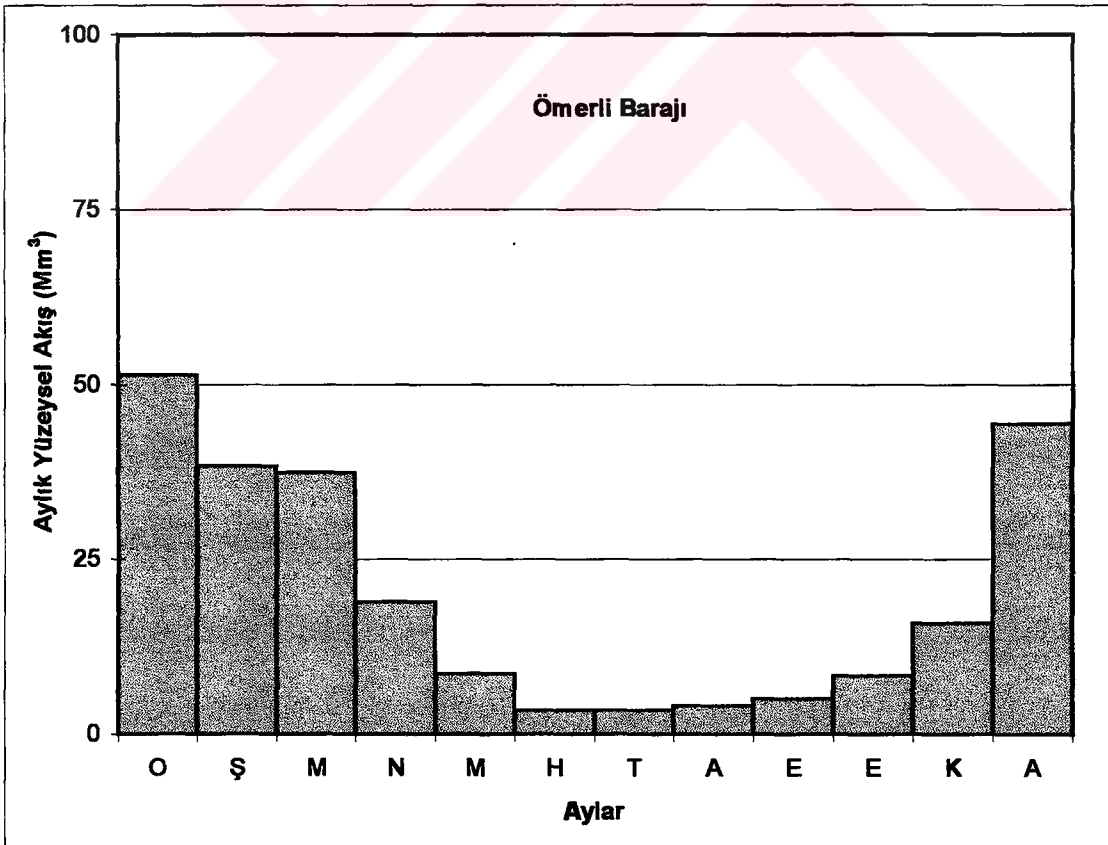
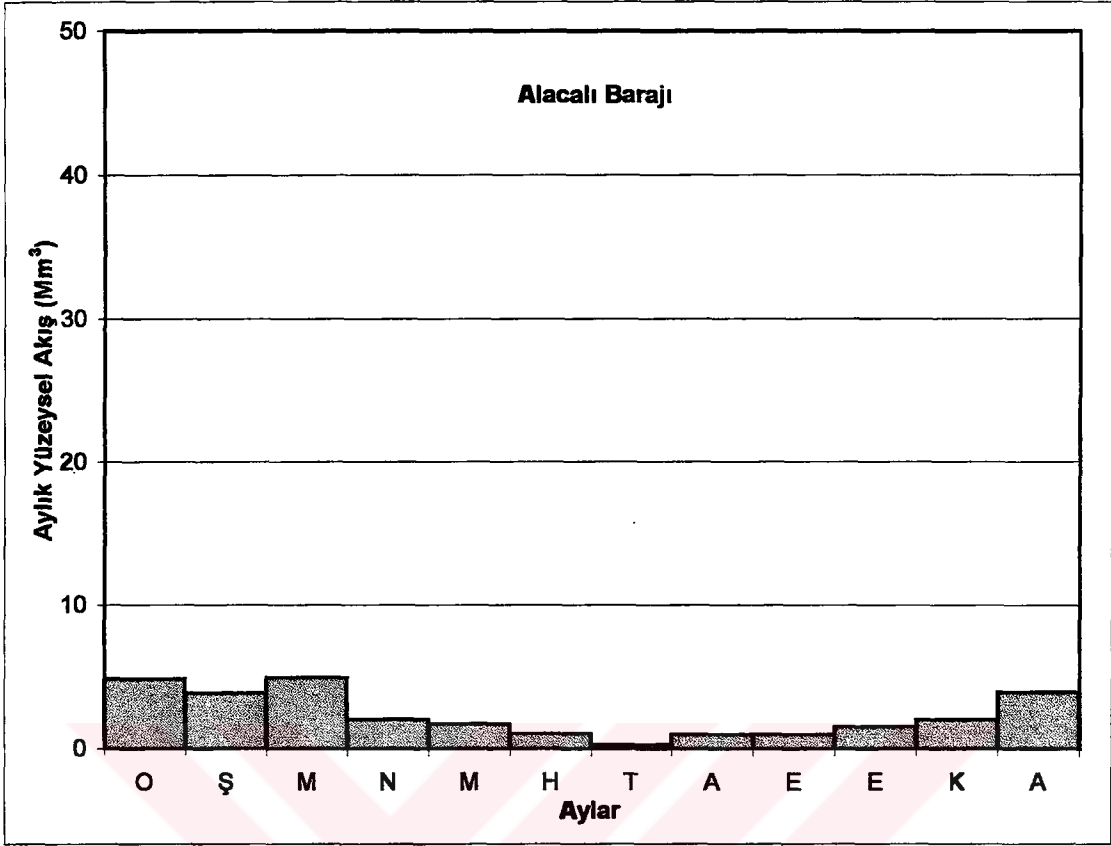
2.1.3.3 Aylık Ortalama Yüzeysel Akış

Mevcut ve planlanan su kaynağı geliştirme projelerindeki aylık ortalama yüzeysel akış miktarındaki değişimler, Şekil 2.6-2.11'de verilmiştir. Büyük Melen ve Hasanlar Barajları hariç, en fazla yüzeysel akış kış aylarındadır. Bu iki barajda ise, kar erimesi yüzünden en fazla su boşaltma ilkbahardadır.

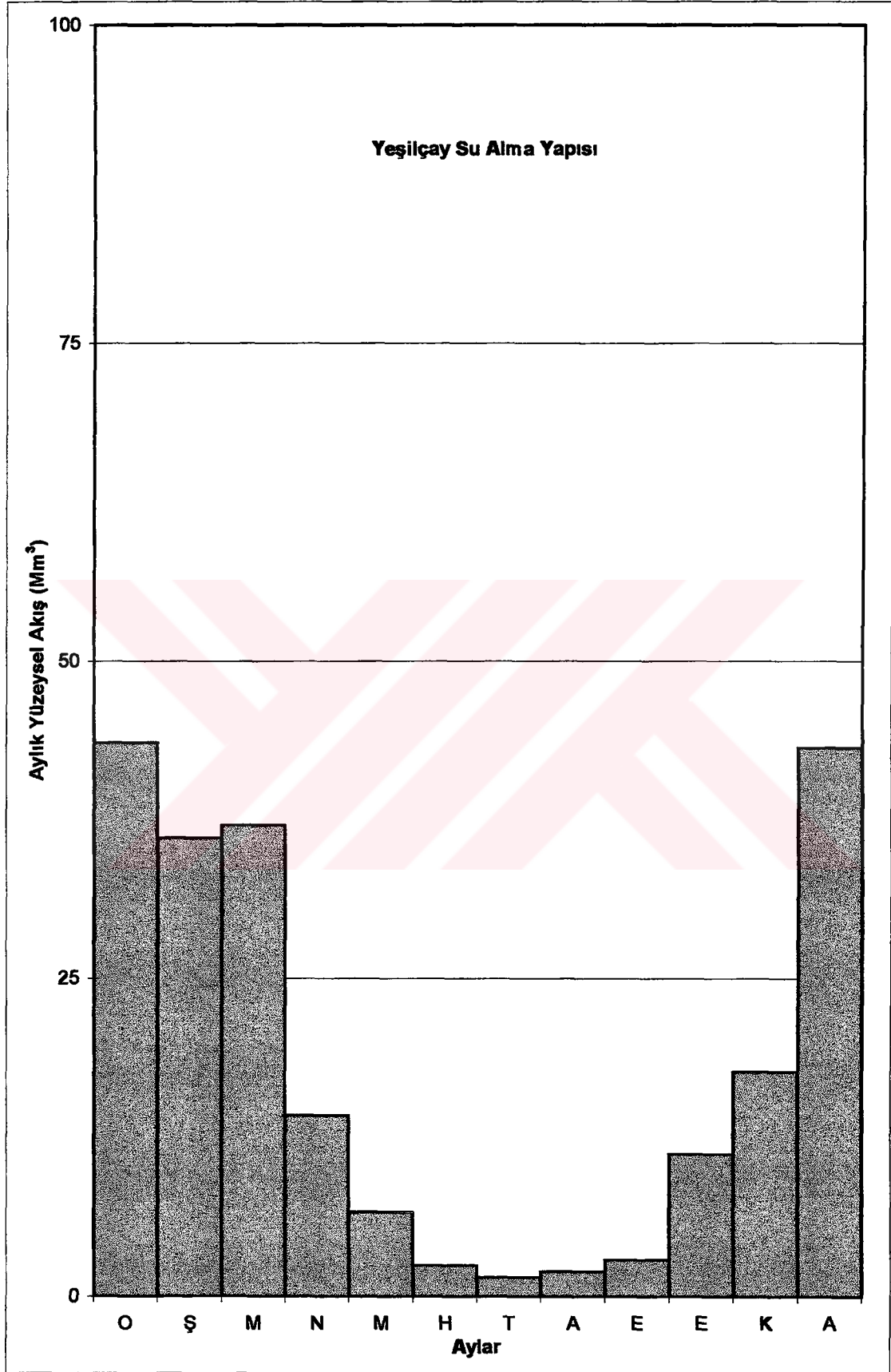
Aylık su girişlerini hesaplamak için, DSİ hidrologlarının desteği ile ve DSİ'deki bilgisayar ve veri tabanı sistemi kullanılarak veri işleme ve birçok su boşaltma tahminleri yapılmıştır. Önerilen baraj şantiyelerindeki su boşaltma tahminleri için gerekli yöntemler dikkatli bir şekilde seçilmiş ve sonunda DSİ'nin etüd bölgesinde yaptığı daha önceki hidrolojik analizlere dayalı olarak DSİ tarafından onaylanmıştır. Bu çalışmalar aşağıdaki aşamalardan oluşmuştur :

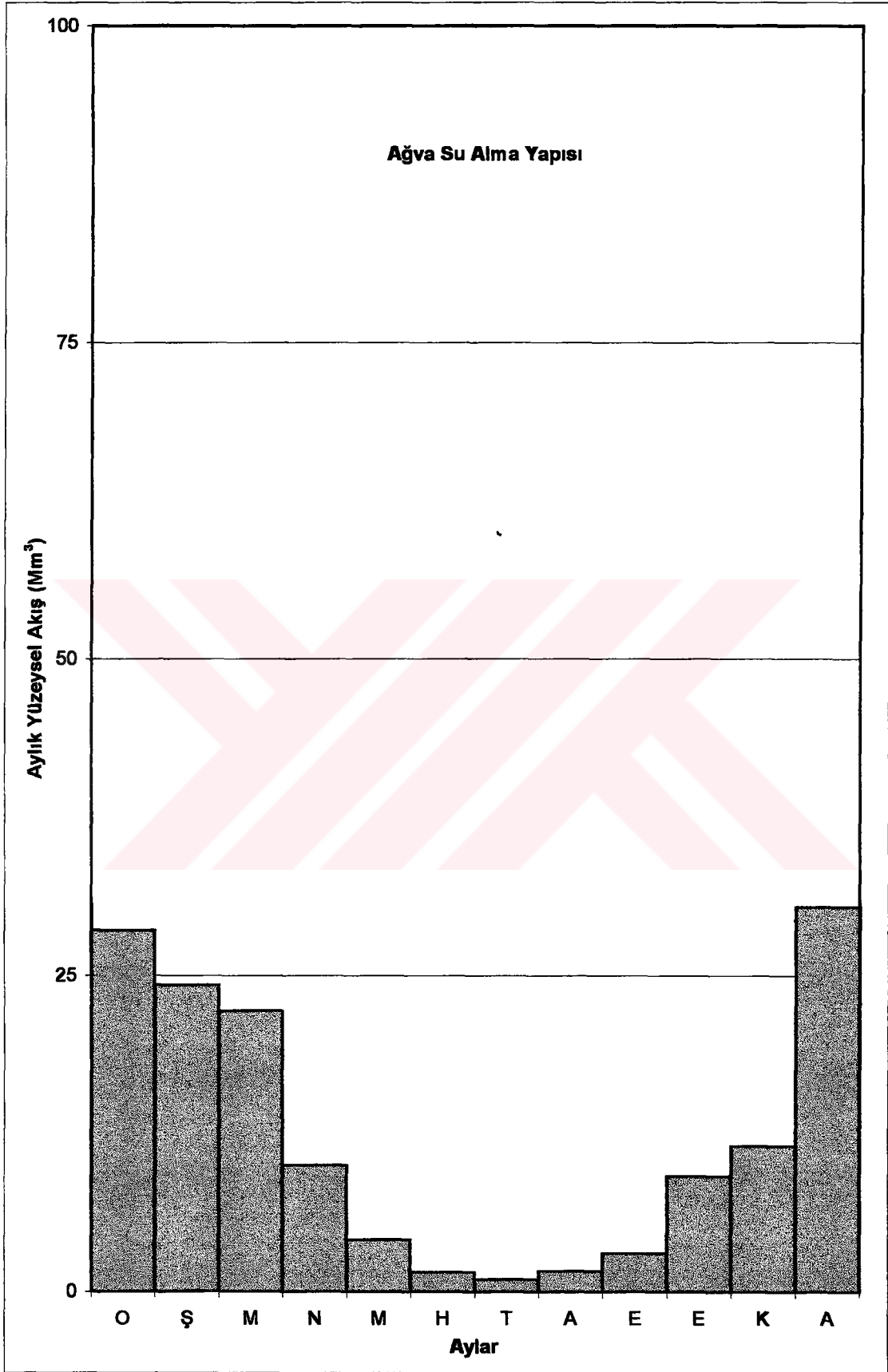
Şekil 2.6
Terkos Gölü'ndeki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

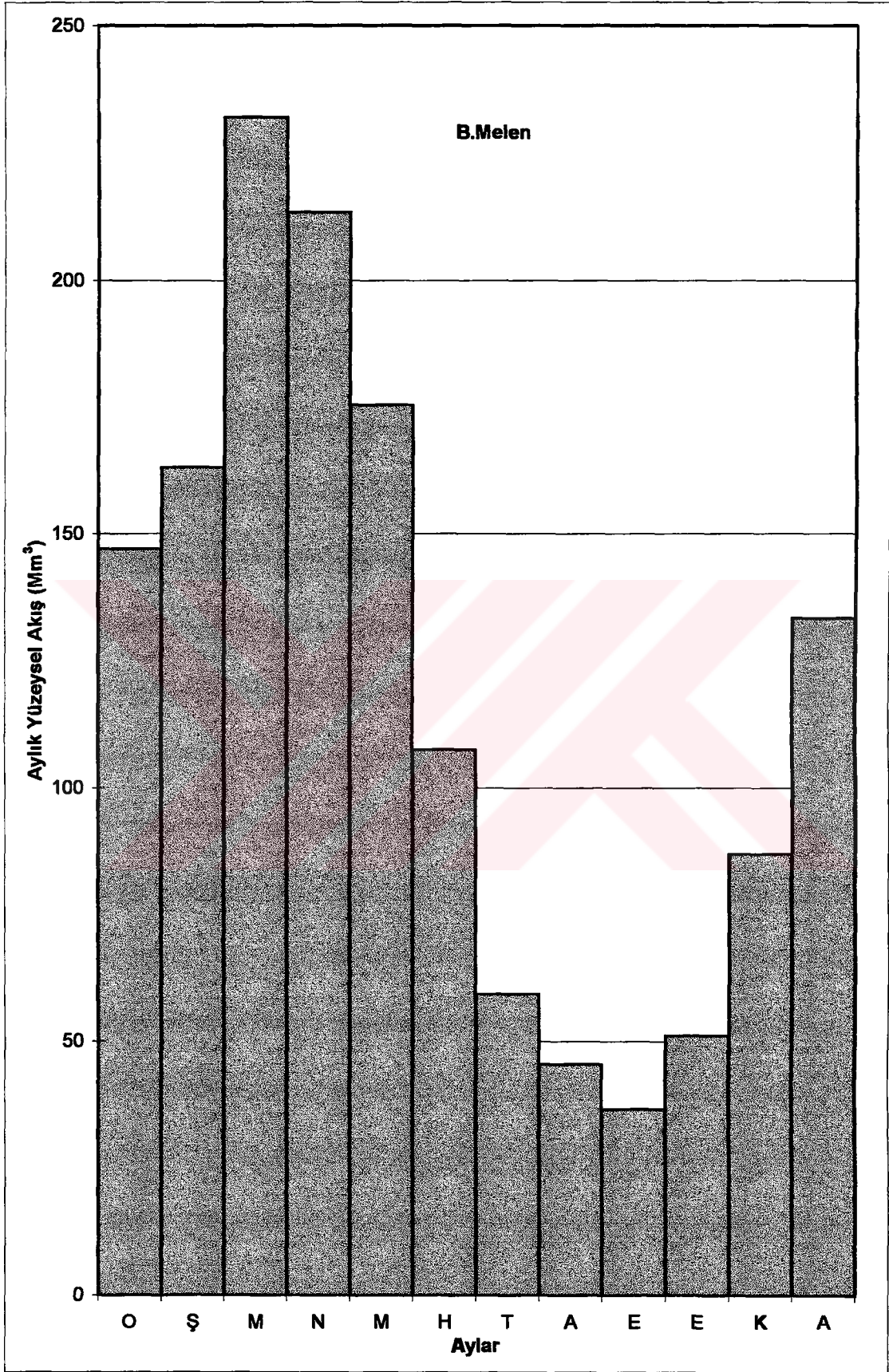
Şekil 2.7
Ömerli ve Alacalı Barajı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

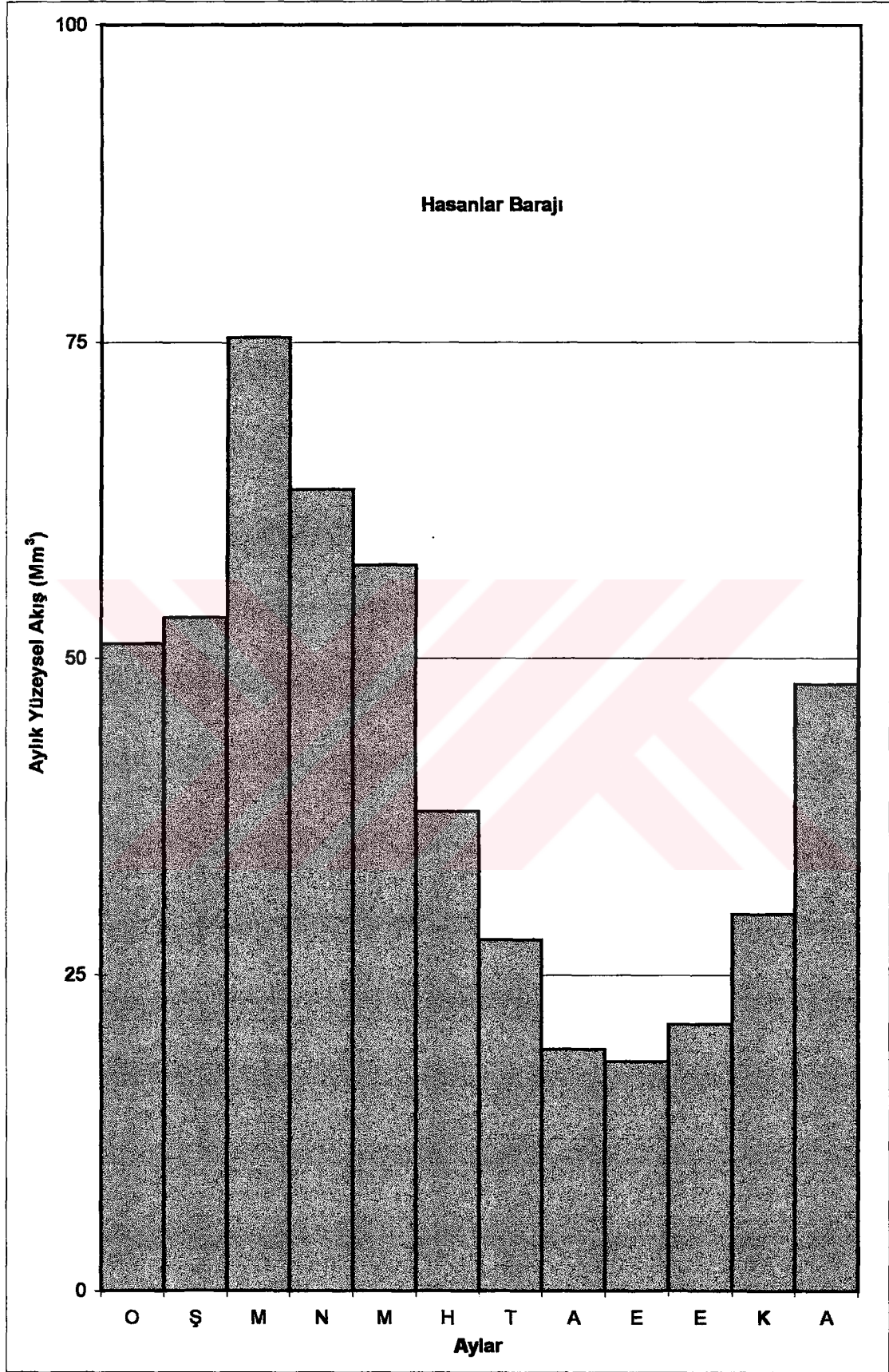
Şekil 2.8
Yeşilçay Su Alma Yapısı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

Şekil 2.9
Ağva Su Alma Yapısı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

Şekil 2.10
Büyük Melen Su Alma Yapısı Sahasında Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

Şekil 2.11
Hasanlar Barajı'ndaki Aylık Ortalama Yüzeysel Akış Durumu

- Planlanmış su çekme sahalarının yanındaki ölçüm istasyonlarında bulunan kısa aylık yüzeysel akış kayıtları önce, bitişik ya da benzer su toplama havzaları için, regresyon analizi ile daha uzun aylık kayıtlara çevrilmiştir.
- Su toplama havzalarındaki farkları telafi etmek için, hesaplanmış aylık su girişleri, su çekme ve ölçüm yerlerinde, yukarı su toplama havzalarının alanları ile orantılı olarak düzeltilmiştir.

2.2 MEVCUT SU KAYNAKLARI

2.2.1 Kaynaklar ile İlgili Detaylı Bilgiler

DAMOC Master Planı geliştirilecek onbir adet su kaynağı belirlemiştir [2].

- Terkos, Alibeyköy, Ömerli, Büyükçekmece ve Darlık'taki rezervuarlar halen geliştirilmiş durumdadır.
- Sazlıdere rezervuarı inşa halindedir.
- İsaköy ve Sungurlu rezervuarları jeolojik sorunlar yüzünden askıya alınmıştır.
- Küçükçekmece rezervuarı kötü su kalitesi yüzünden terkedilmiştir.
- Tavşanlı ve Pendik'teki diğer iki rezervuar henüz uygulamaya alınmamıştır, çünkü bunların İstanbul su temini sistemindeki etkileri küçüktür.

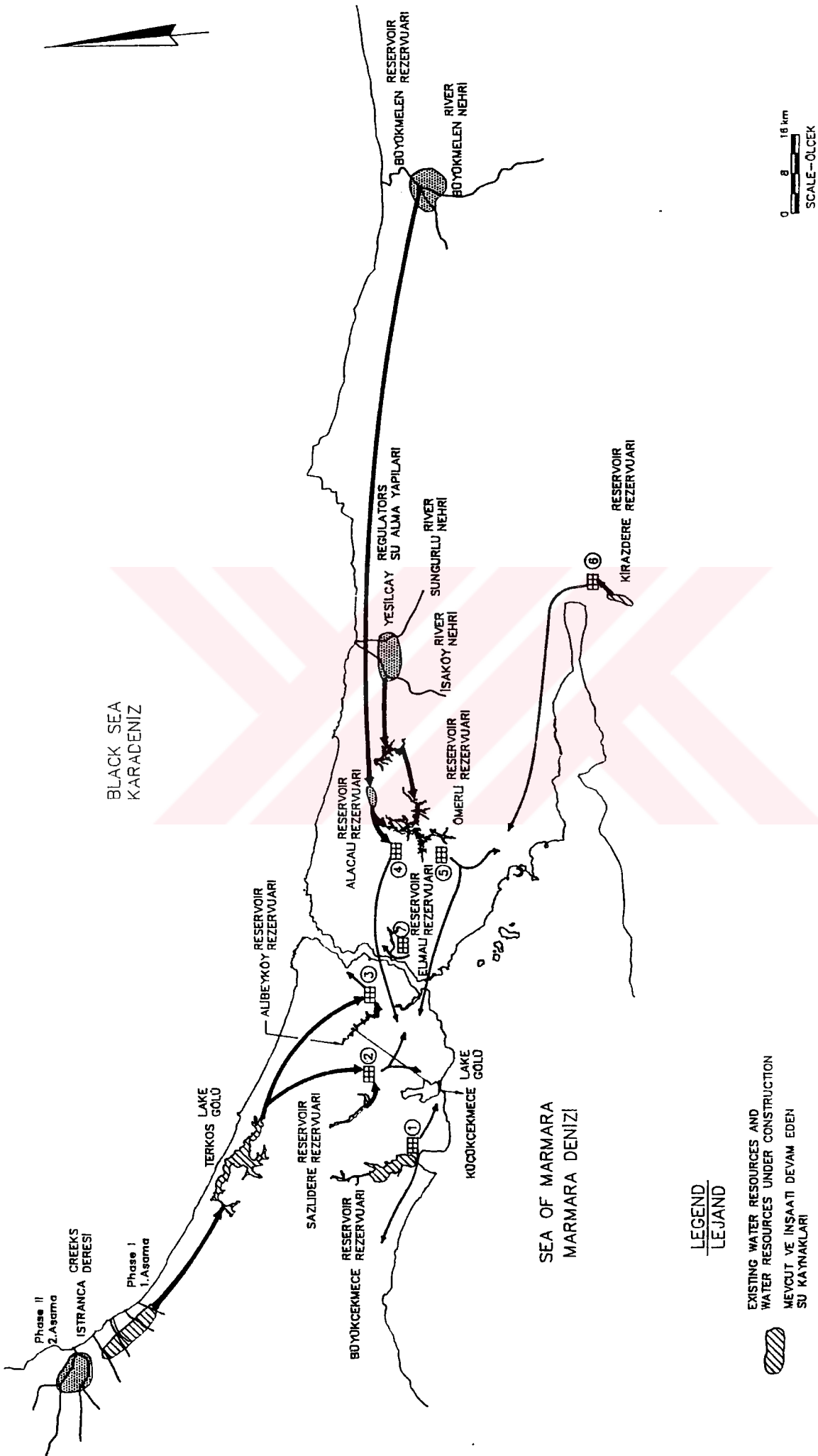
Bunlar Tablo 2.7'de özetlenmiştir ve bu rezervuarların yerleri yakın gelecekte geliştirilmesi planlanan ilave kaynaklarla birlikte Şekil 2.12'de gösterilmiştir.

Tablo 2.7
1971 Yılı DAMOC Master Planının Öngördüğü Su Kaynaklarının Durumu

Kaynak	Önerilen Verim ⁽¹⁾ (Mm ³ /yıl)	Durumu	Emniyetli Verim ⁽²⁾ (Mm ³ /yıl)
Terkos Gölü	120	1971'de tamamlandı	142
Alibeyköy Barajı	39	1983'te tamamlandı	36
Ömerli Barajı	180	1972'de tamamlandı	220
Küçükçekmece Gölü	56	Aşırı kirlenme yüzünden terkedildi	—
Sazlıdere Barajı	46	İnşa halinde	55
Tavşanlı Barajı	22	Henüz gerçekleşmedi	—
Büyükçekmece Barajı	101	1989'da tamamlandı	100
Darlık Barajı	60	1988'de tamamlandı	97
İsaköy Barajı	160	Muhtemel su kaçağı yüzünden askıya alındı.	—
Pendik Rezervuarı	13	Henüz gerçekleşmedi	—
Sungurlu Rezervuarı	81	İsaköy ile Sungurlu'yu birleştirecek Yeşilçay Barajı önerilmektedir.	—

(1) 1971 Master Planı'nda öngörüldü

(2) Sonradan yapılan çalışmalar ile düzeltilen

Yukarıdaki kaynaklara ilave olarak, 1992 yılında diğer iki küçük kaynak geliştirme programı daha devreye sokulmuştur. Bunların her ikisi de dere akışlarının mevcut rezervuarlara çevrilmesini öngörmektedir. Kemerburgaz'da olan birincisi, Kemerburgaz deresinden yılda 4 Mm³ su çekip Alibeyköy Rezervuarı'na gönderen bir pompa istasyonundan oluşmaktadır. Bunun benzeri olan Alacalı'daki Yeşilvadi Regülatörü ise Alacalı deresinden Darlık Rezervuarı'na yılda 10 Mm³ su aktarmaktadır.

Halen İstanbul'a hizmet veren rezervuarların ayrıntıları Tablo 2.8'de verilmiştir. Bunlardan Elmalı Barajı, civardaki su toplama havzalarındaki aşırı kirlilik yüzünden geçici olarak Eylül 1993 yılında devre dışı bırakılmıştı. Elmalı Arıtma Tesisleri yeniden çalışır hale getirildikten sonra 18 Ağustos 1994 tarihinde deneme çalışmaları yapılmış, 5 Eylül tarihinde de işletmeye alınarak şehre su verilmeye başlanmıştır. Faydalanılabilir su miktarı bitince 11 Kasım 1994 tarihinde işletme durdurularak baraj boşaltılıp temizleme çalışmaları yapılmış, 2 Aralık 1994 tarihinde de üst barajın vanaları kapatılarak su tutulmaya başlanmıştır. Alt barajda ise taban temizliği, vanaların tamirâtı ile deşarj kapaklarının bakım ve tamirat çalışmaları yapılmıştır. Bu arada, barajı besleyen ve kirleticilik yükü oldukça yüksek olan Değirmendere (Budakdere) üzerine bir pompa istasyonu kurularak bu derenin suyu baraj dışına atılmaktadır. 27 Aralık 1994 tarihinde Elmalı Barajı tam anlamıyla yenilenmiş olarak ikinci kez devreye alınmış ve yılda 15 Mm³ ilave su temini sağlanmıştır [3].

İstanbul'un batı yakasına hizmet vermesi düşünülen Küçükçekmece Rezervuarı, hızla yayılan şehir ve sanayi gelişiminin yol açtığı su kalitesi bozulması sonucu potansiyel bir kaynak olmaktan çıkmıştır. Halen inşaatı devam eden Sazlıdere projesi ile, aynı su toplama havzası içinde daha yükseklerdeki kaynaklar değerlendirilecektir.

Ayrıca Tablo 2.7'de belirtilmeyen Istranca Dereleri Projesi'nin de I.Aşaması tamamlanmıştır. Istranca Dereleri Projesi, İstanbul'un kuzeybatısında Terkos Gölü ile Bulgaristan sınırı arasında Yıldız dağlarından çıkıp Karadeniz'e dökülen derelerin suyunu toplayıp İstanbul'a ulaştıracak bütün tesisleri kapsamına alan projenin adıdır.

Tablo 2.8
Mevcut Barajlarla İlgili Detaylı Bilgiler

<i>Avrupa Yakası'ndaki Barajlar</i>				
	<i>Terkos</i>	<i>Alibey</i>	<i>B.Çekmece</i>	<i>Sazlıdere</i>
1. Drenaj Alanı (km ²)	619	160	620	165
2. Yıllık Ortalama Yağış (mm)	750	837	700	627
3. Yıllık Ortalama Su Girişi (Mm ³ /yıl)	163	54	219	60
4. Ortalama Yüzeysel Akış Katsayısı (%)	35	40	50	58
5. Rezervuar				
5.1 Brüt Kapasite (Mm ³)	187	36	182	91
5.2 Ölü Depolama (Mm ³)	42	1	20	3
5.3 Etkin Kapasite (Mm ³)	145	35	162	88
5.4 Tam Dolu Kotu (El.m)	4.5	30	6.3	22.4
5.5 Minimum İşletme Kotu (El.m)	- 1.00	11	0.8	6.9
5.6 Tam Dolu Kottaki Rezervuar Alanı (km ²)	39.0	3.0	36.0	9.25
6. Yıllık Nominal Su Çekimi (Emniyetli Verim)	142	36	100	55
<i>Asya Yakası'ndaki Barajlar</i>				
	<i>Ömerli</i>	<i>Darlık</i>	<i>Kirazdere</i>	<i>Elmalı</i>
1. Drenaj Alanı (km ²)	621	207	258	81
2. Yıllık Ortalama Yağış (mm)	880	880	808	—
3. Yıllık Ortalama Su Girişi (Mm ³ /yıl)	236	108	221	32
4. Ortalama Yüzeysel Akış Katsayısı (%)	45	59	106 ⁽¹⁾	
5. Rezervuar				
5.1 Brüt Kapasite (Mm ³)	357	113	60	12
5.2 Ölü Depolama (Mm ³)	122	6	5	2
5.3 Etkin Kapasite (Mm ³)	235	107	55	10
5.4 Tam Dolu Kotu (El.m)	62.0	52.0	169.3	67.5
5.5 Minimum İşletme Kotu (El.m)	46.0	21.0	109.6	37.5
5.6 Tam Dolu Kottaki Rezervuar Alanı (km ²)	22.4	7.0	1.7	1.13
6. Yıllık Nominal Su Çekimi (Emniyetli Verim)	220	97	140	15

⁽¹⁾ Yüksek yüzeysel akış katsayısının sebebi, muhtemelen civardaki su toplama havzalarından beslenen havzalarda bir çok su kaynağının bulunması olabilir.

Istranca Dereleri Projesi, su tüketiminin fazla olduğu ve su sıkıntısının çekildiği İstanbul'un Avrupa yakasının içme suyu ümit kaynağıdır. Çünkü İstanbul'a su temin edebilecek bundan daha yakın ve ekonomik bir su kaynağı bulunmamaktadır. Istranca Sistemini oluşturan su kaynakları araştırmaları önce DSİ tarafından başlatılmıştır. DSİ

Istranca bölgesindeki dereler üzerine ölçüm istasyonları kurmuştur. Istranca derelerinin suyunun kısmen İstanbul'a su temin etmek, kısmen de yerel tarım ve sulama yapmak için kullanılması kararlaştırılmıştır. DSI'nin etüdlerini takiben İSKİ, 1986 yılında Terkos Gölü ve Kuzey Istranca derelerinde su kaynağı araştırmaları yapmak için Temelsu projesini devreye sokmuştur. Terkos Gölü'ne akan ve kuzeybatıdan gelen çevredeki derelerde önemli kaynaklar bulunmuştur. Bu çalışmalar sonucunda hazırlanan geliştirme programının uygulanması, üç aşamadan oluşan Istranca sisteminin ilk aşamasını oluşturan tesislerin inşaatı ile birlikte başlatılmıştır.

Istranca Sistemi'nin I. Aşaması'nı oluşturan Düzdere, Kuzuludere ve Çilingöz Dereleri 1995 yılı içinde Terkos Gölü'ne aktarılmıştır. Düzdere'den yılda 4.5 milyon m³ su temin edilecektir. Kuzuludere Barajı, topoğrafik yapıdan kaynaklanan bir özelliğinden dolayı kazı ve dolgu hacimleri bakımından projenin en büyük barajıdır. Kuzuludere'nin yıllık su potansiyeli 11.3 milyon m³ kabulü ile 150.000 nüfuslu bir şehrin yıllık ihtiyacını karşılayacak kapasitededir. Yıllık su potansiyeli 28.4 milyon m³ olan Çilingözdere'nin (Büyükdere) de Terkos Gölü'ne akıtılmasıyla Istranca Sistemi'nin I. Aşaması tamamlanmıştır. Bu projenin ilk kademesini oluşturan Düzdere (Nisan 1995), Kuzuludere (Ağustos 1995) ve Büyükdere'nin (Kasım 1995) Terkos'a akıtılması ile bu üç dereden asgari şartlarda yılda 44.2 milyon m³ su alınmaktadır. Bir başka ifadeyle devreye giren bu kaynaklarla 600.000 kişinin su ihtiyacı karşılanmıştır. Istranca Sistemi II. Aşaması'nın ilk adımı olan Elmalıdere'nin tesislerinin de inşaatına başlanmıştır [4].

Şile-Darlık Barajı Keson Kuyu Pompa İstasyonu ve İsale Hattı Projesi ile Şile ilçesi Kumbaba mevkiinde denize dökülen Pot (Türknil) Çayı'nın ve belirli bir oranda alınacak olan Karadeniz suyunun, 4 adet kuyu ve biri yedek olmak üzere toplam 4 adet terfi merkezi vasıtasıyla Ahmetli Köyü sırtlarındaki 500 m³'lük denge havuzuna basılarak, buradan da cazibe ile 8.4 km'lik bir isale hattı ile Darlık Barajı'na aktarılması gerçekleştirilmiştir. Ocak 1996 yılında hizmete alınan Şile Keson Kuyuları ile İstanbul'a yılda 30 milyon m³ su temin edilmesi sağlanmıştır [5].

2.2.2 Rezervuar Verimleri

Her rezervuardan güvenli olarak çekilebilecek yıllık su miktarı (nominal su miktarı) Tablo 2.9'da verilmiştir. Ayrıca, son yıllarda bu rezervuarlardan yapılan fiili su çekimleri kayıtları gösterilmiş ve Şekil 2.13-2.18'de, aynı dönem içinde su seviyelerindeki değişimler verilmiştir.

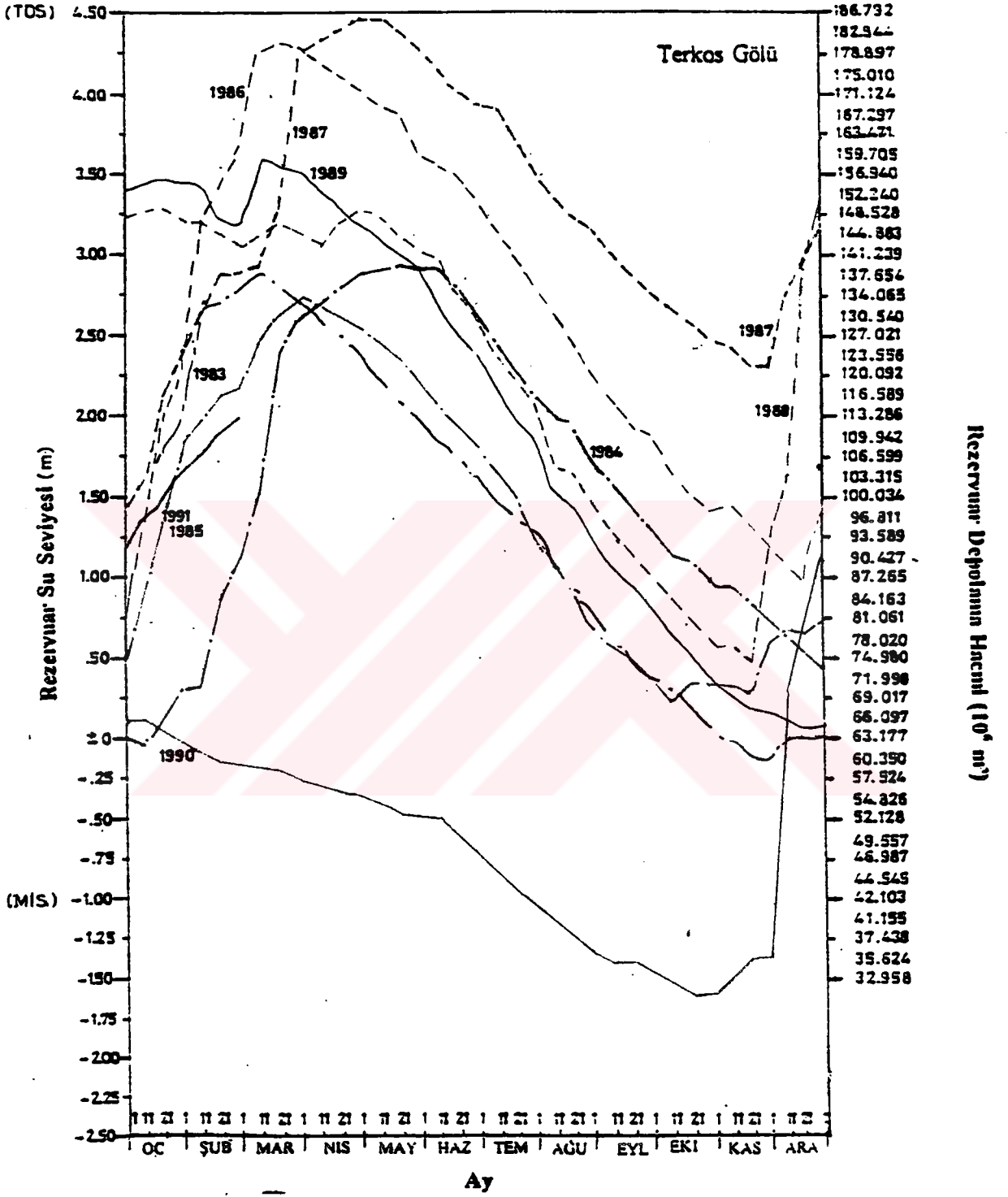
1990 kuraklığından önceki yıllarda, Ömerli Rezervuarı ile Terkos Gölü'nden aşırı derecede su çekilmiştir. Bu durum kuraklık yılında su eksikliğine yol açan önemli bir faktördür. Su kesintileri 1991 yılında da devam etmiş ve bu da rezervuarlarda tekrar su birikmesine yol açmıştır.

Tablo 2.9
Rezervuarlardan Yapılmakta Olan Fiili Su Çekimleri (Mm³/yıl)

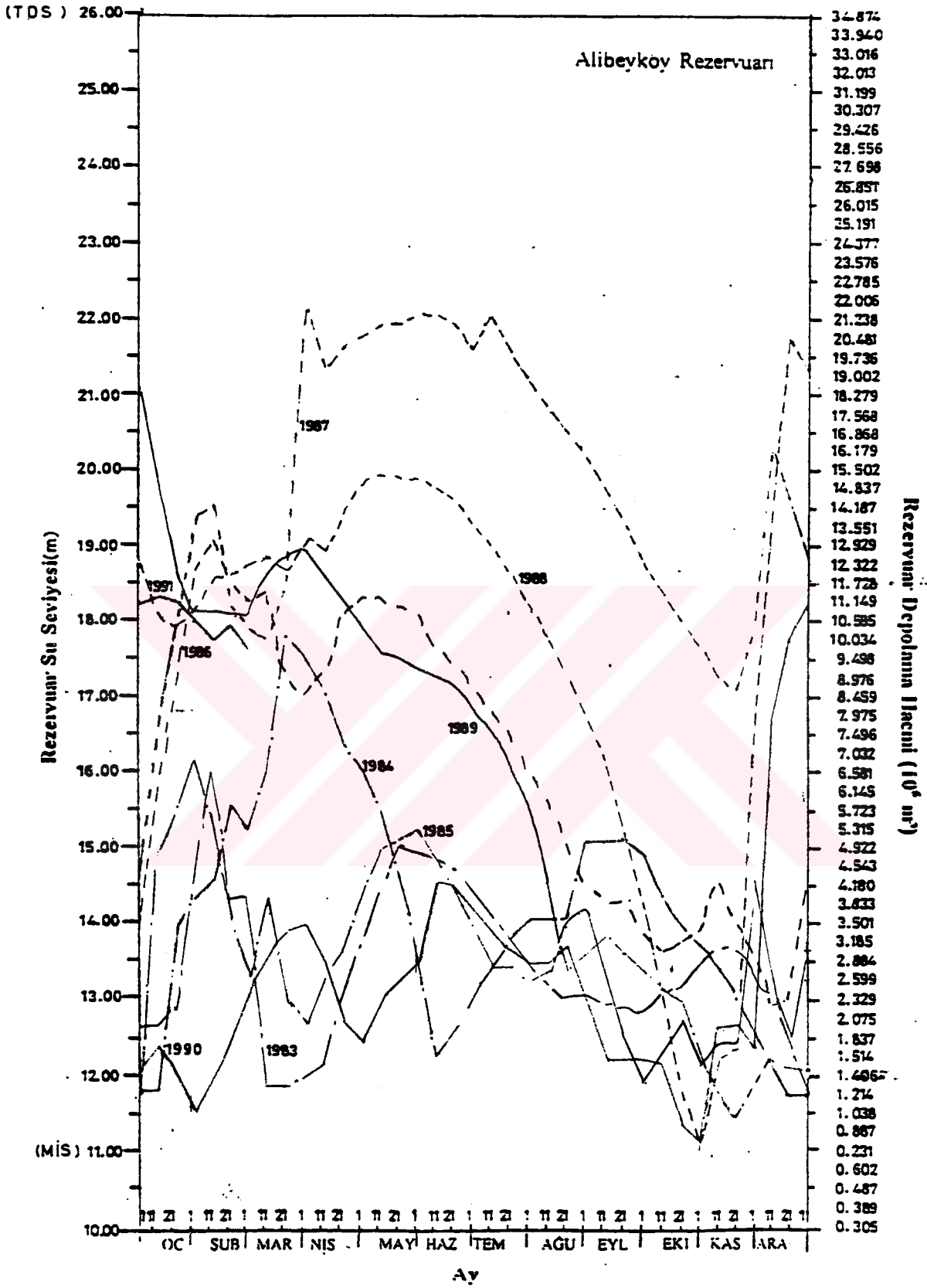
Baraj	Nominal Çekim	Yıl							
		1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Avrupa Yakası									
Terkos	142	119	142	159	189	179	8	91	139
Alibeyköy	36	55	68	61	47	54	70	57	35
Büyükçekmece	100	—	—	—	—	34	73	90	113
Sazlıdere	55	—	—	—	—	—	—	—	—
Asya Yakası									
Ömerli	220	202	205	226	294	285	255	246	308
Darlık	97	—	—	—	—	41	99	71	99
Kirazdere ⁽¹⁾	100	—	—	—	—	—	—	—	—

⁽¹⁾ İzmit Belediyesi bu kaynaktan İstanbul'a 100 Mm³/yıl artırılmış su temin edecektir.

DSİ emniyetli verimi, bir rezervuardan yapılabilecek azami su çekimi olarak tanımlamaktadır ki bu verim, mevcut hidrolojik verilere göre, yüzde 100 güvenli olan miktardır. Daha önce yapılan etüdlerde, 1971 ile 1990 yılları arasında 20 yıllık dönemdeki hidrolojik kayıtlara dayanılarak bulunan DSİ verim tahminleri incelenmiştir. Yeniden incelenen ve daha önce elde edilen bilgiler Tablo 2.10'da karşılaştırılmıştır. 1990-1996 yılları arasında İstanbul Barajlarının kullanılabilir toplam

Şekil 2.13
Terkos Gölü'ndeki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

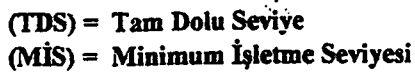

(TDS) = Tam Dolu Seviye

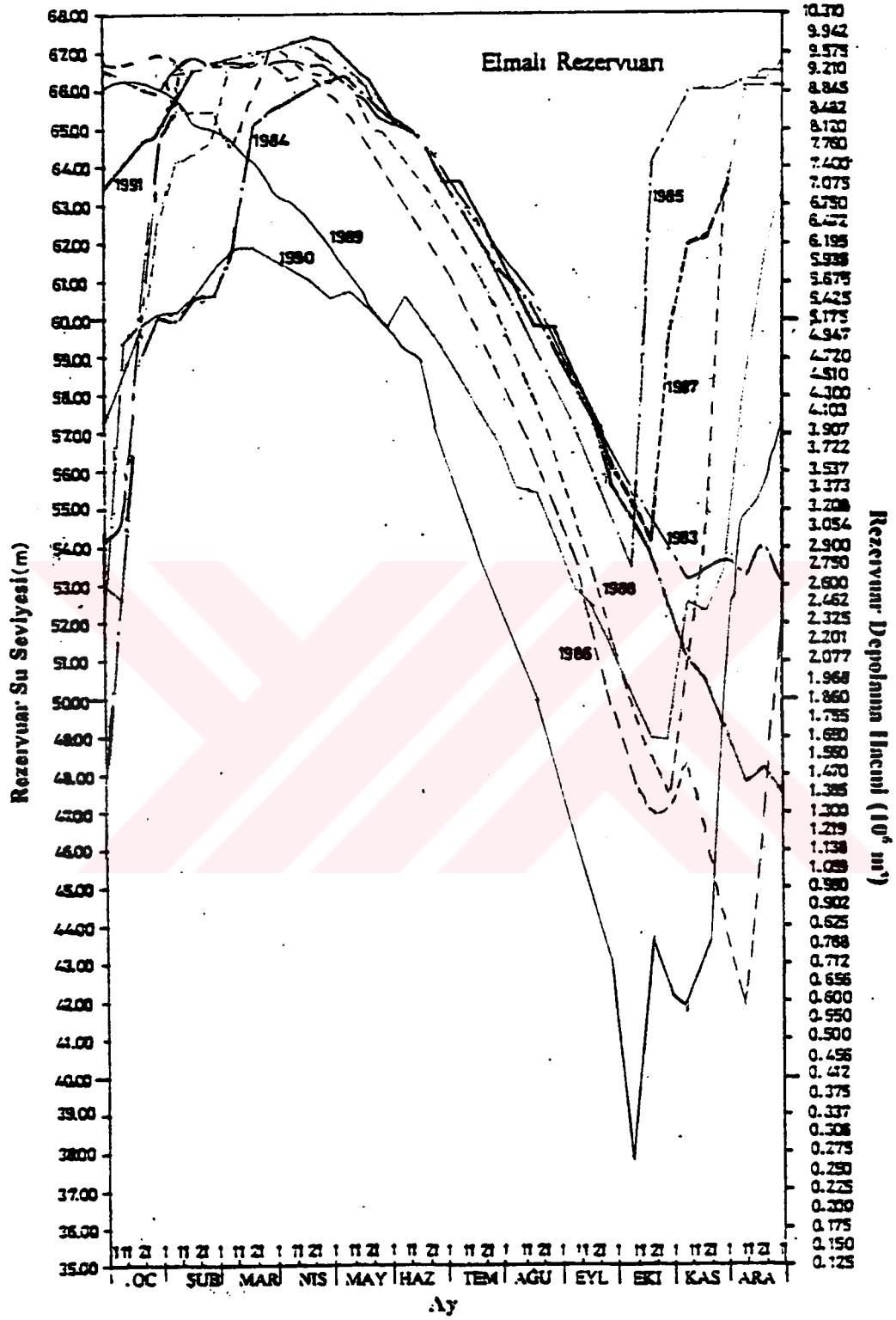
(MİS) = Minimum İşletme Seviyesi

Şekil 2.14

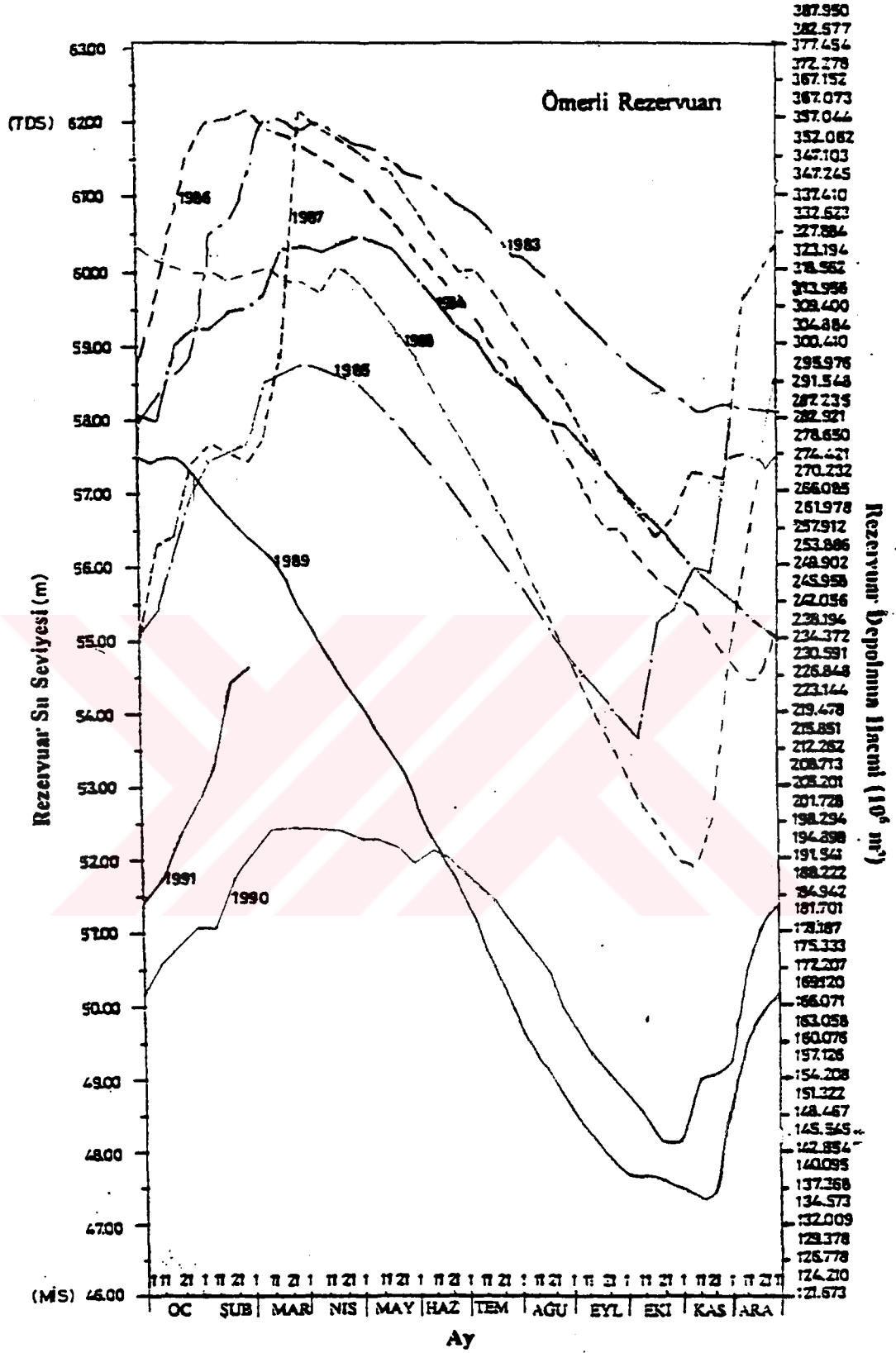
Alibeyköy Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

Şekil 2.15
Büyükçekmece Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

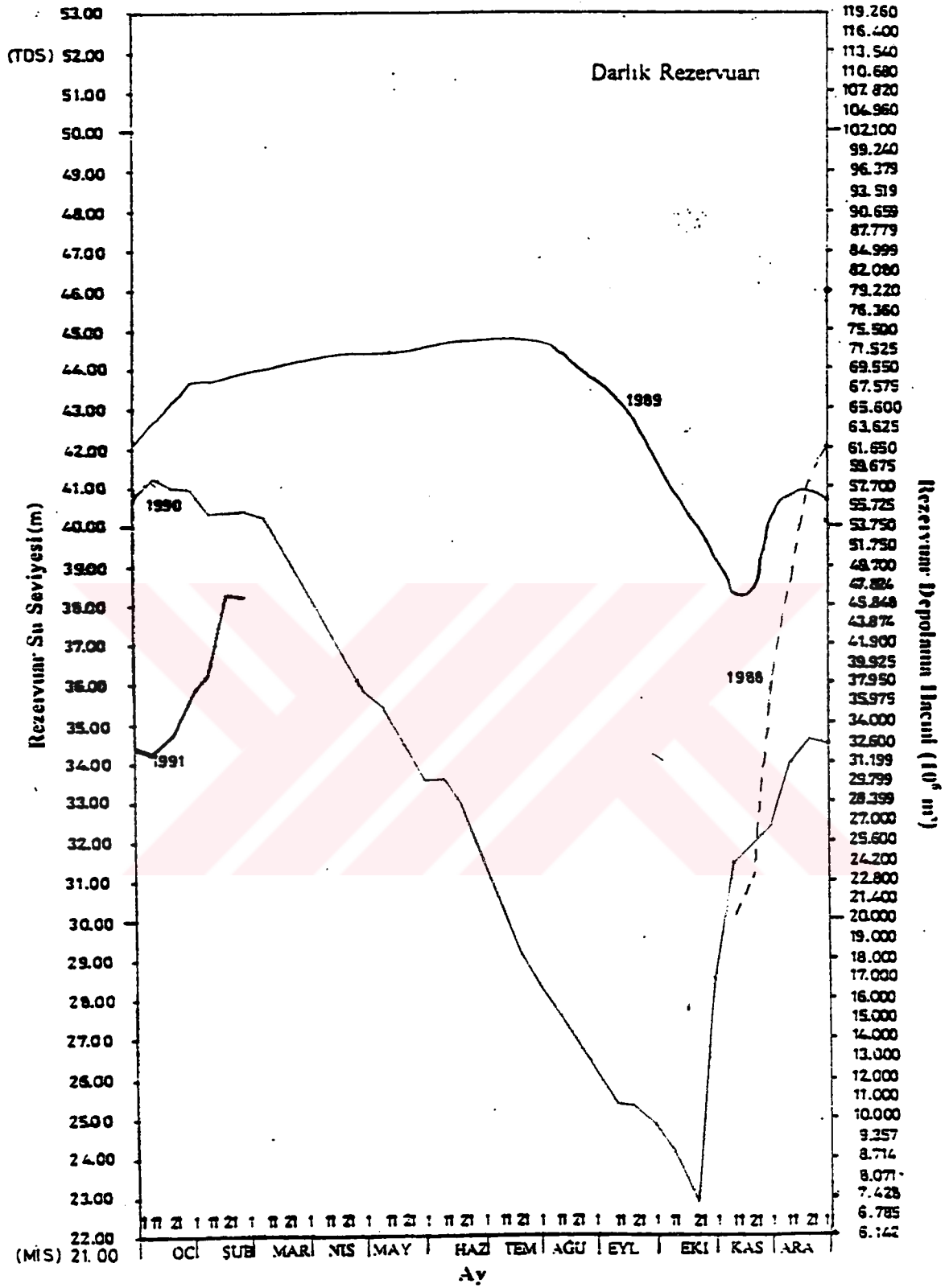
Şekil 2.16
Elmalı Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

(TDS) = Tam Dolu Seviye

(MİS) = Minimum İşletme Seviyesi

Şekil 2.17
Ömerli Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

(TDS) = Tam Dolu Seviye

(MİS) = Minimum İşletme Seviyesi

Şekil 2.18
Darlık Rezervuarı'ndaki Su Seviyesinin Yıllık Değişimleri

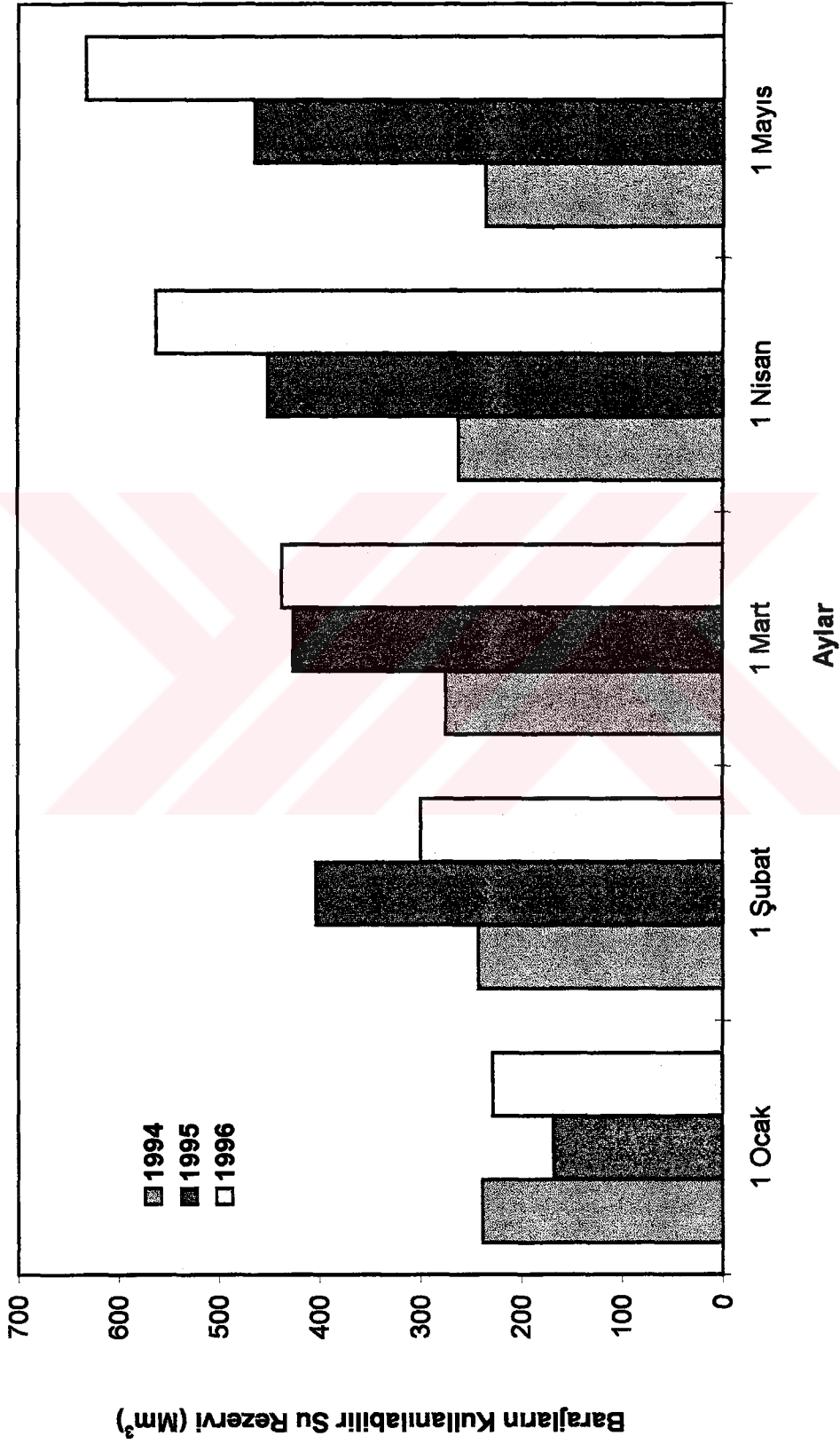
rezervi Tablo 2.11’de özetlenmiş ve Şekil 2.19’da grafik olarak gösterilmiştir.

Tablo 2.10
Mevcut Su Kaynaklarının Emniyetli Verimleri

<i>Su Kaynakları</i>	<i>Güvenli Verim (DSİ) (Mm³/yıl)</i>	<i>Yenilenmiş Güvenli Verim [6] (Mm³/yıl)</i>
<i>Avrupa Yakası</i>		
Terkos Gölü	130	142
Alibeyköy Barajı	39	36
Büyükçekmece Barajı	100	100
Muhtelif Kaynaklar	20	9
Ara Toplam	289	287
<i>Asya Yakası</i>		
Ömerli Barajı	189	220
Elmalı Barajı	15	15
Darlık Barajı	97	97
Muhtelif Kaynaklar	—	35
Ara Toplam	301	367
TOPLAM	590	654

Tablo 2.11
İstanbul Barajlarının Kullanılabilir Toplam Rezervi (m³) [7]

<i>TARİH</i>	<i>1990</i>	<i>1991</i>	<i>1992</i>	<i>1993</i>	<i>1994</i>	<i>1995</i>	<i>1996</i>
<i>1 Ocak</i>	206.195.000	222.962.000	556.621.000	412.890.000	237.813.000	167.733.400	227.658.800
<i>1 Şubat</i>	205.175.000	269.452.000	582.472.000	452.978.000	241.778.000	403.775.546	299.005.710
<i>1 Mart</i>	221.829.000	324.600.000	638.571.000	506.761.000	274.405.000	425.749.796	436.871.190
<i>1 Nisan</i>	214.382.000	339.720.000	698.682.000	564.987.000	261.633.000	451.789.300	562.875.600
<i>1 Mayıs</i>	191.149.000	459.760.000	687.383.000	541.017.000	234.897.000	465.073.590	632.608.100
<i>1 Haziran</i>	172.232.000	480.048.000	665.288.000	515.642.000	201.846.000	419.920.010	
<i>1 Temmuz</i>	154.813.000	448.079.000	640.928.000	464.262.000	167.817.000	370.079.614	
<i>1 Ağustos</i>	115.787.000	406.565.000	596.135.000	407.685.000	132.150.600	345.504.420	
<i>1 Eylül</i>	81.258.000	356.419.000	537.757.000	347.127.000	85.289.600	292.204.990	
<i>1 Ekim</i>	57.946.000	340.660.000	483.728.000	291.461.000	59.570.000	246.878.100	
<i>1 Kasım</i>	50.527.000	386.558.000	443.258.000	245.243.000	69.177.000	200.892.991	
<i>1 Aralık</i>	78.873.00	381.388.000	412.107.000	238.070.000	79.336.390	204.947.400	
TOPLAM	1.750.166.000	4.416.211.000	6.942.930.000	4.988.123.000	2.045.712.590	3.994.549.157	2.159.019.400

Şekil 2.19
Ay Başları İtibarıyla İstanbul Barajlarının Kullanılabilir Su Rezervleri

2.2.3 Ham Suyun İletilmesi

Mevcut su kaynakları hizmete giriş yılları ve yıllık emniyetli verimleri ile birlikte Tablo 2.12’de verilmiştir. İstanbul’a su sağlayan bu su kaynakları, dört ana sistemde toplanarak arıtma tesislerinde arıtılır ve şu sistemler aracılığıyla kente dağıtılır [4]:

1. Ömerli - Darlık Baraj Sistemi
2. Elmalı Sistemi
3. Kağıthane Sistemi
4. Büyükçekmece Sistemi
1. Ömerli - Darlık Sistemi

İstanbul’un altı barajından en büyüğü ve en önemlisi olan Ömerli Barajı, Anadolu yakasına su sağlamak amacıyla 1972 yılında işletmeye alınmıştır. İstanbul’a verilen suyun yaklaşık % 31’i bu barajdan sağlanmaktadır. Avrupa yakasının da bir bölümünü besleyen Ömerli Barajı’nın minimum su kotu 46 m., maksimum su kotu 62 m.’dir. Bu kotlar arasında kullanılabilir su miktarı 235.371.000 m³’tür. Hızlı nüfus artışıyla birlikte, su gereksiniminin de artmasıyla Ömerli Barajı’nı desteklemek amacıyla 1989 yılında Darlık Barajı devreye alınmıştır. Darlık Barajı’nın ise kullanılabilir su miktarı 107.500.000 m³’tür. Bu barajın maksimum su kotu 52 m.’dir. İstanbul’a verilen suyun yaklaşık % 20’si bu barajdan temin edilmektedir. Darlık Barajı’nın Ömerli’ye bağlanmasıyla, Ömerli-Darlık Sistemi’nin kullanılabilir su kapasitesi 342.871.000 m³’e ulaşmaktadır.

Ömerli-Darlık Sistemi, Anadolu yakasında, Üsküdar’dan Gebze’ye kadar uzanan bir bölgeyi ve Salacak-Sarayburnu Geçişi ile Eminönü’nden Bakırköy’e kadar uzanan bir kesimi beslemektedir. Ayrıca bu sistemden, Avrupa yakasının acil su gereksinimleri nedeniyle, Terkos’dan beslenen Haliç’in kuzey kesimine de 1990 yılı Haziran ayından itibaren su aktarılmaya başlanmıştır. Ömerli’de bulunan 3 arıtma tesisinden Dudullu hattına yaklaşık 550.000 m³/gün, Şişli hattına ise 220.000 m³/gün su verilmekte, dolayısıyla günlük Ömerli temizsu çıkışı 770.000 m³/gün olmaktadır. 15 Eylül 1995 tarihi itibarıyla bu barajlarda toplam 163.050.000 m³ hali hazırda kullanılabilir hamsu mevcuttur. Ömerli Barajı’nın doluluk oranı % 52, Darlık Barajı’nın ise % 37’dir.

2. Elmalı Sistemi

Anadolu yakasını besleyen bir diğer baraj da Elmalı Barajı'dır. 1893 yılında Göksu'da Elmalı Deresi üzerinde kurulan Eski Elmalı Barajı'nın maksimum hazne hacmi 920.000 m³'tür. Zamanla artan su gereksinimini karşılamak amacıyla, 1950 yılında aynı dere üzerinde Yeni Elmalı Barajı kurulmuştur. İstanbul'a verilen suyun yaklaşık % 2'sini karşılayabilen bu barajın, minimum su seviyesi 37.5 m., maksimum su seviyesi ise 67.50 m.'dir. Bu seviyeler arasında kullanılabilir su miktarı 9.6000.000 m³'tür. Üsküdar'dan Anadolu Kavağı'na kadar Anadolu yakasının doğu kesimini besleyen Elmalı Sistemi'nden İstanbul'a günlük ortalama 30.000 m³ su verilmektedir. Barajın Eylül 1995 tarihinde kullanılabilir hamsu kapasitesi 5.310.000 m³, dolayısıyla doluluk oranı % 55'tir.

3. Kağıthane Sistemi

Terkos Gölü'nün ve bir aktarma barajı niteliğindeki Alibey Barajı'nın suyunu Kağıthane Arıtma Tesisi'nde arıtarak Haliç'in kuzey bölgesine ve İstanbul Boğazı'nın batı yakasına aktaran bu sistem; İstanbul'un Beyoğlu, Galata, Haliç'in bir bölümü ile boğazın Rumeli yakasının su ihtiyacını karşılamaktadır. 1983 yılından bu yana kentin su gereksinimini karşılayan Terkos, İstanbul'un en eski barajlarından biridir. Terkos Gölü'nün minimum su seviyesi -1 m., maksimum su seviyesi ise 4.50 m.'dir. Bu seviyeler arasında kullanılabilir su miktarı 145.000.000 m³'tür. Terkos Gölü İstanbul'un suyunun yaklaşık % 25'ini karşılamaktadır. Terkos Barajı'nda biriken suyun büyük bir bölümü, isale hatlarıyla Kağıthane Arıtma Tesisi'ne iletilmekte, bir bölümü ise, açık kanaldan Terkos'un deposu durumundaki Alibey Barajı'na aktarılmaktadır. Terkos Gölü'nün rezervuarı olan Alibey Barajı, 1972 yılında işletmeye alınmıştır. Alibey Barajı'nın minimum su seviyesi 11 m., maksimum su seviyesi ise 30 m.'dir. Bu barajın kullanılabilir su miktarı 34.143.0000 m³'tür. İstanbul'un suyunun yaklaşık % 6'sı bu barajdan karşılanmaktadır. Terkos Gölü'nden İstanbul'a günde ortalama 400.000 m³, Alibey Barajı'ndan ise günde ortalama 100.000 m³ su verilmektedir. Terkos Gölü'nden verilen hamsuyun 120.000.000 m³'ü Alibey Barajı'na, 25.000.000 m³'ü doğrudan Kağıthane Arıtma Tesisleri'ne verilmektedir. Alibey Barajı'ndan ise Kağıthane Arıtma Tesisleri'ne yılda 36.000.000

m^3 su verilmektedir. 15 Eylül 1995 tarihi itibarıyla bu baraj sisteminde 72.800.000 m^3 kullanılabilir hamsu mevcuttur. Terkos Gölü'nün doluluk oranı % 41, Alibey Barajı'nın ise % 21'dir. Terkos Gölü ve Alibey Barajı'ndan gelen suları arıtan Kağıthane Arıtma Tesisleri'nden şehre verilen temizsu miktarı ise günlük ortalama 450.000 m^3 'tür.

4. Büyükçekmece Sistemi

İstanbul'un Avrupa yakasının su ihtiyacını karşılayan Büyükçekmece Barajı'nın yapımı ve işletmeye giriş tarihi çok yakın bir geçmişe dayanmaktadır. 1985 yılında yapımına başlanan barajın minimum su seviyesi 0.80 m., maksimum su seviyesi ise 6.30 m.'dir. Bu seviyeler arasında kullanılabilir su miktarı 162.000.000 m^3 'tür. Bu barajın 15 Eylül 1995 tarihindeki kullanılabilir su kapasitesi 29.080.000 m^3 olup, doluluk oranı %18'dir.

Tablo 2.12
İstanbul İlinin Mevcut Su Kaynakları

<i>Su Kaynağı</i>	<i>Hizmete Giriş Yılı</i>	<i>Emniyetli Yıllık Verim (Mm³/yıl)</i>
<i>Terkos-Kağıthane Sistemi</i>		
Terkos Gölü	1972	142
Alibey Barajı	1983	36
Istranca 1. Aşama (3 Dere)	1995	44
<i>Büyükçekmece Sistemi</i>		
Büyükçekmece Barajı	1989	70 ⁽¹⁾
<i>Ömerli-Darlık Sistemi</i>		
Ömerli Barajı	1972	220
Darlık Barajı	1988	97
Şile Keson Kuyuları	1996	30
Yeşilvadi Çevirme Yapısı	1992	10
<i>Elmalı Sistemi</i>		
Elmalı Barajları (I,II)	1893,1950	15
<i>Vakıf Sular</i>		
Taksim Bent Suları		7.5
Kırkçeşme Bent Suları		10.5
<i>TOPLAM</i>		682

⁽¹⁾ Büyükçekmece Barajı'nın veriminin 100 Mm³ yerine yılda 70 Mm³ olduğu belirlenmiştir.

2.3 DEVAM EDEN SU KAYNAĞI PROJELERİ

2.3.1 Genel Bakış

İSKİ, mevcut kaynaklardan günde yaklaşık 1.7 Mm^3 su çekmektedir. Bu miktarla karşılaştırmak gerekirse, ham su talebinin 2032 yılı sonuna kadar üç katı artarak, günde 5 Mm^3 seviyesine erişmesi tahmin edilmektedir.

Artan bu su talebinin karşılanması amacı ile, İSKİ ve DSİ birkaç su kaynağı projesini uygulamaya sokmuş durumdadır. Halen devam etmekte olan bu projeler şunlardır [1]:

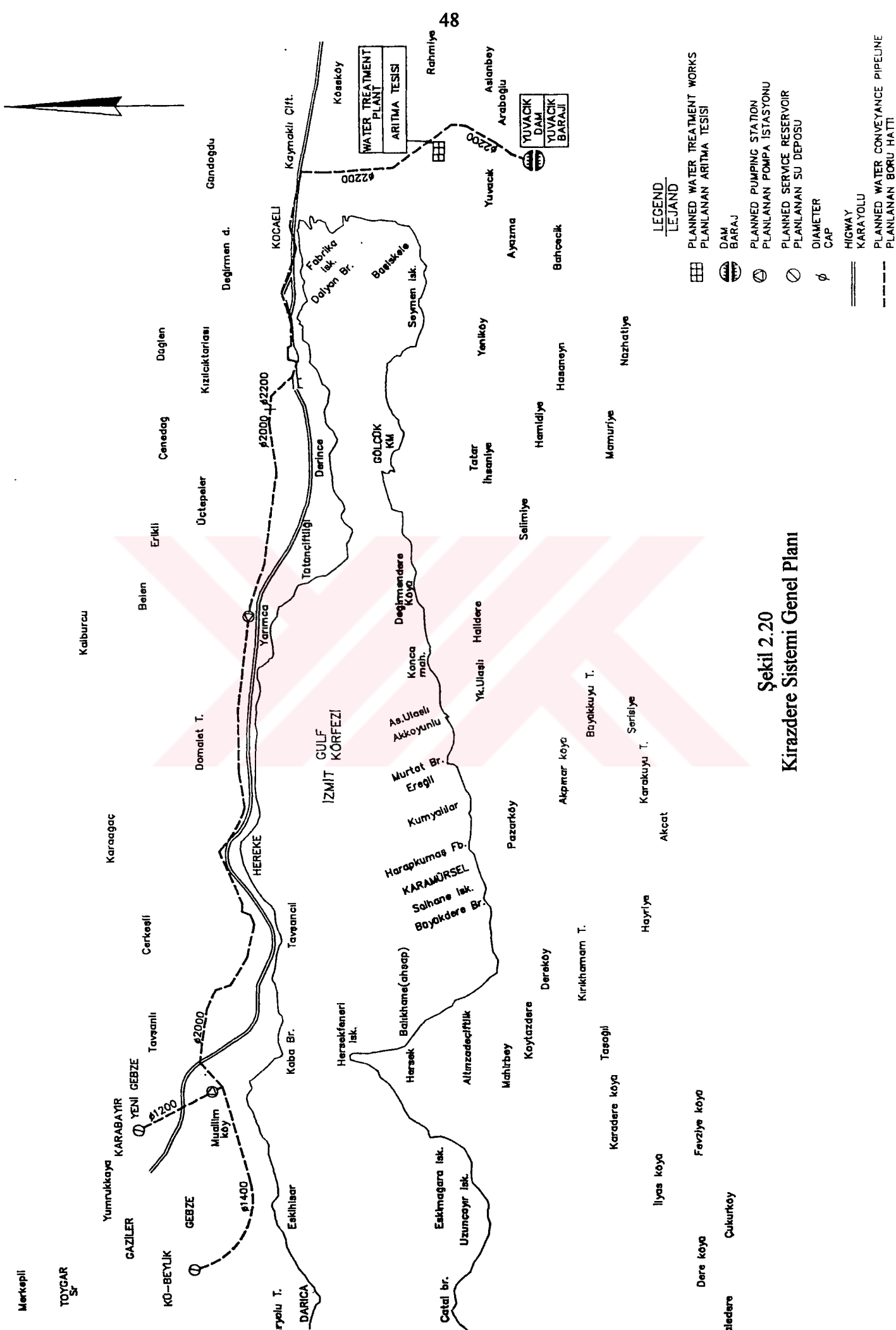
- Kirazdere Su Temini Projesi
- Sazlıdere Su Kaynakları Geliştirme Projesi
- Istranca Dereleri Projesi

2.3.2 Kirazdere Su Temini Projesi

Bu projeyi DSİ başlatmış olup, yeni yapılmış bir BOOT mukavelesi şartlarına göre İzmit Belediyesi tarafından uygulanmaktadır. Proje İzmit'e su temin eden bir kaynak olarak başlatılmışsa da, yapılan bir anlaşma ile bu kaynaklardan yılda azami 100 Mm^3 artırılmış su, İstanbul iline de tahsis edilecektir.

Bu proje 108.5 metre yüksekliğinde kayadolgı bir barajdan, su arıtma tesislerinden ve bunlarla ilgili su iletim sisteminden oluşmaktadır (Şekil 2.20). Yuvacık Barajı 1997'de tamamlanacaktır. Bu barajın oluşturacağı su rezervuarının ayrıntıları Tablo 2.8'de verilmiştir. Genel olarak, emniyetli verimin yılda 140 Mm^3 olacağı tahmin edilmektedir. Arıtma tesisinin kapasitesi günde 480.000 m^3 olacak ve arıtılmış su Gebze ve Darıca bölgelerine pompalı iletim sistemi ile sağlanacaktır.

Kirazdere kaynaklarından su çeken DSİ'ye ait yedi kuyunun işletimi devam edecektir.

2.3.3 Sazlıdere Su Kaynakları Geliştirme Projesi

Avrupa yakasında yer alan ve Küçükçekmece Gölü'ne akan Sazlıdere üzerine inşa edilmekte olan Sazlıdere Barajı, Küçükçekmece Gölü'nün 6 km. kadar menbada, Kayabaşı Köyü yakınındadır. Barajın 1998'de tamamlanması planlanmıştır. Bu baraj, 47 metre yüksekliğinde kaya dolgu bir baraj olup, başlangıçta Küçükçekmece Gölü'nün İstanbul için bir kaynak olarak kullanılmasına alternatif olacak şekilde düşünülmüştür. Barajın oluşturduğu rezervuar yılda 55 Mm³ emniyetli verim sağlayacaktır. Rezervuar ile ilgili diğer ayrıntılar Tablo 2.8'de verilmiştir. Bu kaynaktan elde edilen ham suyun İkitelli'de yapılacak yeni arıtma tesislerine pompalanması öngörülmektedir. Ham su pompalama şebekesinin ve İkitelli su arıtma tesisinin inşaatı henüz başlamamıştır.

2.3.4 Istranca Sistemi

Istranca Dereleri, Trakya'da Terkos Gölü havzasının batısında Istranca dağlarından doğup Karadeniz'e dökülen akarsuların bir bölümüdür. Bu dereler doğudan batıya doğru sırasıyla; Düzdere, Kuzuludere, Çilingözdere (Büyükdere), Elmalıdere, Sultanbahçedere, Kazandere, Pabuçdere'dir. Istranca su iletim sistemi, derelerden alınan suları kuşaklayacak şekilde Karadeniz sahiline paralel olarak gitmektedir.

Aşama I'e ait su toplama havzalarındaki ortalama yıllık yağış yaklaşık 950 mm. olup bu rakam, Aşama II'ye ait su toplama havzalarında 730-830 mm.'dir. Aşama II, ham su iletim boru hatlarının uzatılması ile birlikte, Elmalıdere , Sultanbahçedere, Kazandere ve Pabuçdere'nin geliştirilmesinden oluşmaktadır. Bu su kaynaklarının yıllık toplam verimleri ve detayları Tablo 2.13 ve Tablo 2.14'de verilmiştir.

Tablo 2.13
Istranca Sistemi Aşama II'ye Ait Su Kaynaklarının Yıllık Toplam Verimleri

<i>Su Kaynakları</i>	<i>Yıllık Toplam Verim (Mm³/yıl)</i>
Elmalıdere	9.4
Sultanbahçe	15.2
Kazandere	49.5
Pabuçdere	22.3
TOPLAM	96.4

Tablo 2.14
Istranca Kaynakları ile İlgili Detaylı Bilgiler

		<i>Aşama I</i>	<i>Aşama II</i>
Toplam Havza Alanı	(km ²)	108	567.0
Toplam Set Uzunluğu	(m)	1216	(1)
Toplam Aktif Depolama Kapasitesi	(Mm ³)	55.8	96.4
Toplam Ortalama Debi	(Mm ³ /yıl)	4.70	(1)
Emniyetli Verim	(Mm ³ /yıl)	30 (2)	80.0 (2)

(1) Bilinmiyor

(2) İSKİ tarafından düzeltilmiş emniyetli verim

Istranca Sistemi Aşama I ve II projelerinin ayrıntıları Tablo 2.15 ve Tablo 2.16'da verilmiştir.

Tablo 2.15
Istranca Sisteminin Teknik Özellikleri (I. Aşama)⁽¹⁾

		<i>Düzdere</i>	<i>Kuzuludere</i>	<i>Çilingözdere</i>
<i>Depolama</i>				
Drenaj Alanı	(km ²)	10.5	31	66
Ortalama Yıllık Gelen Su	(Mm ³ /yıl)	6.2	14.1	35.6
Maksimum İşletme Kotu	(m)	27	31	11
Minimum İşletme Kotu	(m)	20	23	5
Toplam Depolama Kapasitesi	(Mm ³)	1.2	1.8	2.9
Set Uzunluğu	(m)	142	394	680
<i>Pompa Tesis</i>				
Pompa Adedi		4 (3+1)	4 (3+1)	4 (3+1)
Debi	(m ³ /s)	0.07 x 3	0.18 x 3	0.45 x 3
Pompa Basma Yüksekliği (maks.)	(m)	77	92	
Tipi		Dalgıç	Yatay	—
İletim Hattı	(mm)	700	800	—
Uzunluğu	(m)	640	630	—

(1) Istranca Sistemi (I.Aşama) 1996 yılında tamamlanarak Terkos Gölü'ne bağlanmıştır.

Tablo 2.16
İstranca Sisteminin Teknik Özellikleri (II. Aşama)

		<i>Elmalıdere</i>	<i>Sultanbahçe</i>	<i>Kazandere</i>	<i>Pabuçdere</i>
Drenaj Alanı	(km ²)	22	45	314	186
Yıllık Ortalama Gelen Su	(Mm ³ /yıl)	12.6	20.6	---	---
Yapı Tarafından Su Toplanması	(Mm ³ /yıl)	9.4	15.6	6.2	4.3
Etkin Kapasite	(Mm ³)	0.83	2.1	20	---

⁽¹⁾ Veri Kaynağı İSKİ

2.3.5 Planlanan Diğer Projeler

İstanbul'a hizmet verecek diğer belli başlı su kaynağı projelerinin geliştirilmesi için çalışılmaktadır :

- Yeşilçay Sistemi
- Büyük Melen Sistemi

2.4 GELECEKTEKİ POTANSİYEL SU KAYNAKLARI

2.4.1 Ana Kaynaklar

Gelecekte İstanbul'a su temini için bazı temel su kaynakları geliştirme projeleri belirlenmiştir. Geleceğe dönük işlerliği olan tüm seçenekler İstanbul'un doğusunda Asya yakasındadır [1].

Gelecekte kullanılması olası tüm kaynaklar, yüzeysel su kaynaklarıdır. Yeraltı sularının gelişim potansiyeli gelecekteki su ihtiyacının büyüklüğü ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlıdır. İncelemeye alınan gelecekteki muhtemel yüzeysel su kaynakları şunlardır :

- Avrupa Yakası   İstranca Sistemi (Aşama III)
Küçükçekmece Gölü
- Asya Yakası   İsaköy Barajı Projesi
Sungurlu Barajı Projesi
Yeşilçay Sistemi
Büyük Melen Sistemi
Alacalı Barajı
Sakarya Nehri / Mudurnu Barajı

2.4.2 Istranca Sistemi (Aşama III)

Istranca Sisteminin III. Aşaması, Aşama II'de ertelenen Kıyıköy Barajı'nın inşaatını kapsamaktadır. Bu barajda sağlanacak depolama (146 Mm^3) Aşama II çalışmalarının yıllık ortalama debisini 80 Mm^3 'ten 117 Mm^3 'e arttıracak şekilde Kazan ve Pabuç derelerinin akışını regüle edecek ve Terkos Gölü'nde ihtiyaç duyulan ilave akışı sağlayacaktır.

Ancak DSİ'nin yaptığı bir ön etüdde Istranca Bölgesi'ndeki su kaynaklarının bir bölümünün, Kırklareli'ndeki su ve sulama ihtiyacına gideceğini belirtmiştir. Yerel su kullanımı çözülmüncye kadar Aşama III'ün kaynaklarının İstanbul'da kullanılmak üzere bölge dışına çıkarılması dikkate alınmamaktadır.

2.4.3 Küçükçekmece Gölü

Küçükçekmece Gölü, İstanbul'un 20 km. batısında olup 340 km^2 'lik su toplama havzasına sahiptir ve Sazlıdere Barajı havzasını da kapsamaktadır. DAMOC Çalışması, göl içinde debi regülasyonu yapıldıktan sonra yılda 55 Mm^3 güvenli verim elde edecek şekilde Küçükçekmece'nin geliştirilmesini önermiştir.

DSİ ve İSKİ su kirliliği sorunları yüzünden Küçükçekmece'yi İstanbul'a su temin eden bir kaynak olarak kullanmaktan vazgeçmiştir. Göl kenarındaki alanlar şehirleşmiş olup Küçükçekmece Gölü'ndeki suyun kalitesini içme suyuna uygun bir seviyede tutmanın güç olduğu kararlaştırılmıştır.

Küçükçekmece Gölü'nün suyu aynı zamanda Marmara Denizi'ne yakın olması dolayısı ile hafif tuzludur. Klorür değerleri ortalama 4.400 mg/l seviyesindedir. Ayrıca su, kurşun ve kadmiyum gibi ağır metallerle kirlenmiş olup oldukça fazla koliform miktarı içermektedir. Göl kenarındaki şehirleşmiş bölgelerden gelen artılmamış kanalizasyonlar ve gölün üst tarafındaki çöp toplama sahasından ötürü su kalitesinin daha da fazla bozulması tehlikesi vardır.

2.4.4 İsaköy Barajı

İsaköy projesine İsaköy Barajı, su alma yapısı ve pompa istasyonu ve mevcut Ömerli arıtma tesisine giden su iletim hattı dahildir. İsaköy Barajı, Boğaz'ın yaklaşık 60 km. doğusunda ve Karadeniz'in 5 km. güneyinde bulunan Göksu Nehri  zerindedir. Barajın su toplama havzası 467 km² olup baraja yıllık ortalama su akışı 210 Mm³'tür. Bunun 190 Mm³' , etkin depolama kapasitesi 212 Mm³ olan rezervuarın regüle edilmesinden sonra İstanbul'a aktarılabilir.

Göksu Nehri'nin su kalitesi yüksek koliform sayısı hariç içme suyu olarak kabul edilebilir düzeydedir. Su toplama havzasında çok az nüfus bulunmakta olup önemli kirletici kaynaklar yoktur. Bugüne kadar ağır metal saptanmamıştır. pH değeri 7.2-9.2 arasında olup bulanıklık bir parça yüksektir.

Fizibilite çalışmasında üç alternatif baraj ekseninin sadece keşif araştırmaları yapılmıştır. Fizibilite çalışmasından sonra 1986 yılında DSİ ve İSKİ tarafından yapılan jeolojik incelemeler sonucunda, barajın temelinin ve rezervuarın altındaki kireç taşından su sızıntısı beklenmektedir. Bu sızma sorununu çözmek için, 2.6 km. uzunluğunda bir beton perde planlanmış ve projenin uygun olduğu belirtilmiştir. Ancak DSİ üç veya dört kez daha büyük bir beton perdenin gerekli olduğunu belirtmiş ve bu işlem sonucu bile su sızıntısının önlenemeyeceğini açıklamıştır.

2.4.5 Sungurlu Barajı

Baraj sahası,  nerilen İsaköy Barajı'nın yaklaşık 6 km. doğusunda ve Boğaz'dan yaklaşık 70 km. uzaklıkta bulunan çanak deresinin üzerindedir. Sungurlu Barajı'nın su toplama alanı 268 km², yıllık ortalama su girişı ise 116 Mm³'tür. 78 Mm³'l k etkin depolama kapasiteli Sungurlu rezervuarı ile regüle edildikten sonra güvenli verimi 81 Mm³ olacaktır.

Çanak deresinin su kalitesi Göksu deresininkilere çok benzemektedir. 1971 DAMOC Master Plan döneminde üç değişik baraj yeri seçilmiştir. 1971 yılından bu yana Sungurlu Projesi için başka bir araştırma ve etüd yapılmamıştır.

2.4.6 Yeşilçay Sistemi

Yeşilçay Barajı, 1971 yılı DAMOC Master Planının öngördüğü İsaköy Barajı ile Sungurlu Barajı'nın yerini almak üzere DSİ ve İSKİ tarafından Göksu ve Çanak derelerinin ağzına inşa edilecek şekilde önerilmiştir.

Yeşilçay Barajı'nın drenaj alanı 850 km^2 olup yıllık ortalama su girişinin 350 Mm^3 olması beklenmektedir. Yeşilçay Barajı'nın emniyetli veriminin, 400 Mm^3 etkin kapasitesi olan Yeşilçay rezervuarı tarafından regüle edildikten sonra $335 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ olacağı hesaplanmıştır. Hatta bir baraj inşa edilmese bile Göksu ve Çanak dereleri üzerindeki su alma savaklarının doğal yağışlarla $145 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ seviyesinde güvenli bir su temin etmesi beklenmektedir. Su toplama havzası içindeki mevcut suyun küçük köylerdeki ihtiyacı karşıladığı ve bunun fazla su girişlerinden dolayı ihtiyacı karşılamaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Yeşilçay Barajı'nın inşaatında iki önemli sorun vardır. Baraj, Karadeniz sahilindeki alüvyonlu bölgede bulunduğundan granit kaya kütlesi üzerine inşa edilemeyecektir. Bu da barajın boyutlarını sınırlayacaktır. Bu konuda dikkatli saha araştırmaları gereklidir.

İkinci sorun ise suyun komşu dere yataklarına sızmasıdır. İsaköy Baraj projesi için İSKİ tarafından yapılan jeolojik araştırmalar suyun bitişikteki Bıçkı Deresi yatağına sızdığını göstermiştir. Su sızıntısını beton perdeler ya da kesme duvarları ile önlemek yerine, DSİ Bıçkı Nehri üzerine Yeşilçay rezervuarından su sızacak olan Kabaköz Barajı'nı inşa etmeyi düşünmektedir. Kabaköz Barajı 35 Mm^3 'lük ilave bir güvenli suyu garanti edecektir.

Baraj inşaatında bir sürü sorun olmasına karşın, bu iki derenin doğal akışının su alma yapıları ile kullanılmasında pek az sorun beklenmektedir.

2.4.7 *Büyük Melen Barajı*

Büyük Melen Sistemi, DSİ tarafından İstanbul'a su temini için uzun vadeli bir çözüm olarak öngörülmüştür. Bu sistemin dört aşamada geliştirilmesi önerilmektedir :

Aşama I - Melen Nehri su alma yapısı, Melen'den Ömerli'ye ham su isale hattı Ömerli'de yeni bir su arıtma tesisi ve bu tesisten, Avrupa yakasındaki Kağıthane su dağıtım merkezine bağlanacak arıtılmış su iletim hattı. Bu aşamaya Boğaz'ın altından geçecek ve dört aşama için yeterli olacak bir tünel dahildir.

Aşama II - Melen Barajı'nın inşaatı ve Melen Barajı'ndan Ömerli Arıtma tesislerine giden ikinci bir ham su iletim hattı; Arıtma tesislerinin genişletilmesi ve Kağıthane'ye ikinci bir arıtılmış su boru hattının inşası

Aşama III - Melen Barajı'ndan Ömerli arıtma tesislerine giden üçüncü bir hamsu iletim hattı; Arıtma tesislerinin genişletilmesi ve Kağıthane'ye giden üçüncü bir arıtılmış su iletim hattı

Aşama IV - Melen Barajı'ndan Ömerli arıtma tesislerine giden dördüncü bir ham su iletim hattı; Arıtma tesislerinin genişletilmesi ve Kağıthane'ye giden dördüncü bir arıtılmış su iletim hattı

Önerilen Büyük Melen Barajı, Boğaz'ın yaklaşık 180 km. doğusunda ve Karadeniz'in yaklaşık 7 km. güneyindeki Büyük Melen Nehri'nin alt kısmında yer almaktadır. Barajın üstündeki su toplama havzası 2317 km² olup, yıllık yağış ortalaması 990 mm.'dir. Yıllık ortalama gelen su miktarının, 1441 Mm³ olması tahmin edilmektedir. Güvenli verim, etkin depolama kapasitesi 639 Mm³ olan Melen rezervuarından regüle edildikten sonra 1190 Mm³/yıl'dır.

Hasanlar Barajı, Melen Barajı'nın üst. kısmında olup, havza alanı 665 km²'dir. Hasanlar Barajı, 1971 yılında inşa edilmiş olup, Düzce ovasına (19 260 ha.) sulama suyu temin etmek için yapılmıştır. Ancak, planlanan sulama alanının sadece % 13'ünün sulandığı bildirilmiştir. Düzce ovasında kullanılan sulama suyu dikkate alındıktan sonra, Büyük Melen Rezervuarı'na gelen yıllık ortalama su girişi % 5'ten daha az azalarak 1374 Mm³'e düşmüştür.

Büyük Melen Sistemi İstanbul'a su temin eden mevcut su kaynaklarından uzakta bulunmaktadır. Mevcut su kaynakları alışılmışın ötesinde kuraklıkla karşılaşınca, meteorolojik kayıtlar Melen Sisteminin daha az kuraklığa uğrayacağını ve böylelikle su temin sisteminin güvenilirliğinin artmasına yardımcı olacağını göstermektedir.

2.4.8 Alacalı Barajı

Melen'den Ömerli'ye giden iletim hattı etüd edildiğinde, bir boru hattının inşası Şile - Ömerli geçitinin topoğrafik yapısı yüzünden uygun bulunmamıştır. Değişik alternatifler incelendikten sonra, DSİ Yeşildere'nin üzerine Alacalı Barajı'nı inşa etmeye karar vermiştir. Bu baraj 6 km. uzunluğunda bir ara rezervuar olarak hizmet görecektir ve buradan Melen suyu regüle edilmeden akacak ve ayrıca Yeşil dereden gelen ilave suyu toplayacaktır.

Alacalı Barajı'nın su toplama alanı 67 km^2 olup yıllık ortalama yağış 900 mm 'dir. Baraja ortalama yıllık su girişi 21 Mm^3 olarak tahmin edilmektedir. Alacalı rezervuarı, Melen suyunu Ömerli'ye aktaracak açık bir kanal olarak kullanılacağından, Yeşil derenin debisinin düzenleme kapasitesi küçük olacak ve Yeşil dere su toplama havzasından temin edilecek sular da sınırlı olacaktır.

2.4.9 Sakarya Nehri

Sakarya Nehri, Ankara yakınındaki yüksek dağlardan doğan ve Bilecik istikametinde akıp, Karadeniz'e dökülecek şekilde kuzeye dönen önemli bir su kaynağıdır. Sakarya Nehri'nin alt kısımlarında tüm yıl boyunca yeterli su bulunur. Boğaz'dan yaklaşık 125 km. uzaklıktadır.

Drenaj alanı 55.300 km^2 olup yıllık ortalama debisi 6.400 Mm^3 'tür. Sakarya Nehri'nin aşağı kısımlarında bulunan halk içmek için başka kaynaklar aramakta ve nehri doğal bir kanalizasyon gibi kullanmaktadırlar.

1980’li yıllarda nehirde yüksek kadmiyum ve kurşun değerleri saptanmıştır. Koliform basili değerleri içme suyu kalitesi standartlarını çok aşacak kadar yüksektir. Bulanıklık da çok yüksektir. Sakarya su toplam havzasında kanalizasyon kontrolü şu anda pratik olarak olanaksızdır ve Sakarya Nehri’nin aşağı kısımlarındaki suyu içme suyu olarak kullanmadan önce atıksu alt yapısında önemli bir yatırım yapılması gereklidir.

Çarksuyu Deresi Sakarya Nehri’nin kollarından biridir. Sakarya Nehri ağzından yaklaşık 15 km. uzaklıkta Sakarya Nehri ile birleşir. Adapazarı ili, Çarksuyu deresinin su toplama havzasında bulunmakta olup kanalizasyonunu arıtmadan Çarksuyu’na boşaltmaktadır. Bunun sonucu, nehir ağır metaller ve organik maddelerle kirlenmektedir. Su kalitesine ilişkin hemen hemen tüm parametreler izin verilen içme suyu standartlarının çok üstündedir ve bu yüzden Çarksuyu İstanbul için uygun bir kaynak değildir.

Sakarya Nehri’nin diğer bir kolu olan ve nehre aşağı kısımlarında birleşen Mudurnu Çayı, İstanbul için potansiyel bir su kaynağı olarak düşünülmektedir. Mudurnu su toplama havzası 2500 km² olup, su kalitesi kamu kullanımına uygundur. Mudurnu Nehri’nin potansiyeli DSİ tarafından 540 Mm³/yıl olarak tahmin edilmektedir. Ancak, etüdler daha çok yeni olup, baraj ve su alma yapılarının yeri tanımlanmamıştır. Böylece, bu programın fizibilitesi henüz açıklık kazanmamıştır. Eğer açıklık kazanırsa, İstanbul için uzun vadeli bir kaynak olacaktır.

2.5 NÜFUS TAHMİNLERİ

2.5.1 Yaklaşım Yöntemi

Geçen on yıl içinde, İstanbul’un 1980 senesindeki nüfusu % 55’lik bir artış göstererek 4.78 milyondan, 1990 senesinde 7.42 milyona çıkmıştır. İstanbul ilinin gelecekteki nüfus artış tahmini, su ihtiyacı gelişmesinin önceden tahmin edilmesi için başlangıç noktası oluşturacaktır.

Önceki nüfus tahmini çalışmalarında, İstanbul ili bir bütün olarak ele alınmıştır. Ancak bu tahminler, yöntem artış hızının bütün il alanına eşit olarak dağıldığını varsaydığı için genelde İstanbul'un büyümesinin altında kalmıştır.

Böylece İstanbul nüfusunu tek bir değer olarak düşünmek yerine, arazi kullanımındaki gelişmeler ve nüfus artışı ile ilgili, her ilçenin kendine has özelliklerini tanımlayan bir yaklaşım yöntemi ile nüfus tahmini yapılması uygun görülmüştür. Bu hesaplarda 1940'tan 1990'a kadar olan elli yıllık nüfus sayımı kayıtları kullanılmıştır.

2.5.2 Nüfusun Tarihçesi

2.5.2.1 İstanbul Bölgesi'ndeki Nüfus Eğilimleri

Geçen on yıl içinde Türkiye'nin nüfusu 1980 yılında 44.7 milyon olan, 1990 yılında 56.5 milyona yükselerek önemli bir artış göstermiştir. Ortalama senelik nüfus artışı 1980 senesine kadar her beş senede % 20.65 iken, 1980'den 1985'e kadar % 24.88 ve 1985'ten 1990'a kadar ise % 21.71 olmuştur. Büyük artışlar, senelik ortalama nüfus artış hızı (1980'de) % 30.5'ten (1980-1985'te) % 62.61'e çıkan ve (1985-1990'da) biraz düşerek % 43.1 olan kentlerde gerçekleşmiştir. Bu oranlar aynı dönem için köylerde ve kırsal alanlarda aynı aralıklarda, % 13.31, % -10.6 ve % -5.6 olarak gerçekleşmiştir.

İstanbul ilinden başka hiçbir ilde kentsel alanların bu şekilde genişlediği görülmemiştir. Bu durum İstanbul'da ikamet eden nüfusun genel nüfusa oranla 1950'de % 5.6'dan, 1985 senesinde % 11.5'e artmasından kolayca anlaşılmaktadır. Bu oran 1990 senesinde % 12.9'a yükselmiştir.

Sonuç olarak, İstanbul ili için hesaplanmış nüfus yoğunluğu da iller arasında en yüksek değeri vermiştir. 1985 senesindeki nüfus sayım raporlarındaki 1023 kişi/km² nüfus yoğunluğu, 1990 senesi nüfus sayımına göre 1280 kişi/km²'ye ulaşmıştır. Komşu il olan Kocaeli, 258 kişi/km² nüfus yoğunluğu ile Türkiye sıralamasında İstanbul'dan sonra ikinci sıraya yerleşmiştir.

2.5.2.2 Nüfus Hareketleri

1985'ten 1990'a kadar olan dönemde İstanbul ilinin % 4.48 olan ortalama senelik nüfus artışı gerçek nüfusta yaklaşık 1.47 milyonluk artışı temsil etmiştir. Bu değer tüm Türkiye'de o dönemdeki toplam nüfus artışının % 25'ini oluşturmuştur. Bu artışın büyük bir kısmı, çevredeki kırsal alanlardan ve özellikle Anadolu'dan olan iç göçe bağlanmaktadır.

Geçmişte 1950'den 1960'a kadarki senelerde ve 1970 civarında İstanbul, nüfus gelişmesinde iki yüksek artış dönemi geçirmiştir. Yeni gelişen endüstri çevresindeki alanlara yasa dışı yerleşen göçmen işçilerin akın etmeleri sonucunda iki hızlı büyüme dönemi meydana gelmiştir. Bölge, küçülen kırsal alanlardan önemli miktarda nüfus çekmiştir. Son otuz yıl içinde İstanbul'un % 70'lik nüfus artışına, doğrudan doğruya göçlerin neden olduğu tahmin edilmektedir.

2.5.2.3 İstanbul Nüfusunun Özellikleri

1950'lerde, 1960'larda ve 1970'lerde ilin şehrsel nüfusunun kırsal nüfusa oranı sürekli olarak düşmüştür. 1950'de 5.97'den 1960'da 3.98'e, 1970'de 2.69'a düşerek 1980'de 1.58'e kadar inmiştir. Daha sonra, şehir nüfusundaki önemli artış ile bu oran, 1985 senesinde 17.5 oranına yükselmiş ve 1985 sayımına göre azalmasına rağmen yine de yüksek kalarak 1990'da 11.32'ye ulaşmıştır. Şehrsel ve kırsal nüfus için kaydedilen rakamlar Tablo 2.17'de verilmiştir.

Tablo 2.17
1950 - 1990 Yılları Arası Şehrsel ve Kırsal Nüfus Değişimleri

	1950	1960	1970	1980	1990
Proje Alanında Toplam Nüfus	1 172 000	1 879 000	3 023 000	4 781 000	7 452 000
Şehrsel Nüfus	1 003 000	1 502 000	2 204 000	2 925 000	6 847 000
Yüzde	% 85.6	% 80.0	% 72.9	% 61.2	% 91.9
Kırsal Nüfus	168 000	377 000	819 000	1 856 000	605 000
Yüzde	% 14.4	% 20.0	% 27.1	% 38.8	% 8.1

İstanbul'da Avrupa yakası ile Asya yakası arasındaki nüfus oranının 1950'de 3 katını aşarken, 1990'da 2'den küçük kalması iki yaka arasındaki nüfusun giderek eşitleneceği izlenimini yaratmaktadır (Şekil 2.21).

2.5.2.4 Önceki Nüfus Tahminleri

İstanbul'un gelecekteki nüfus boyutunu saptamak üzere son senelerde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

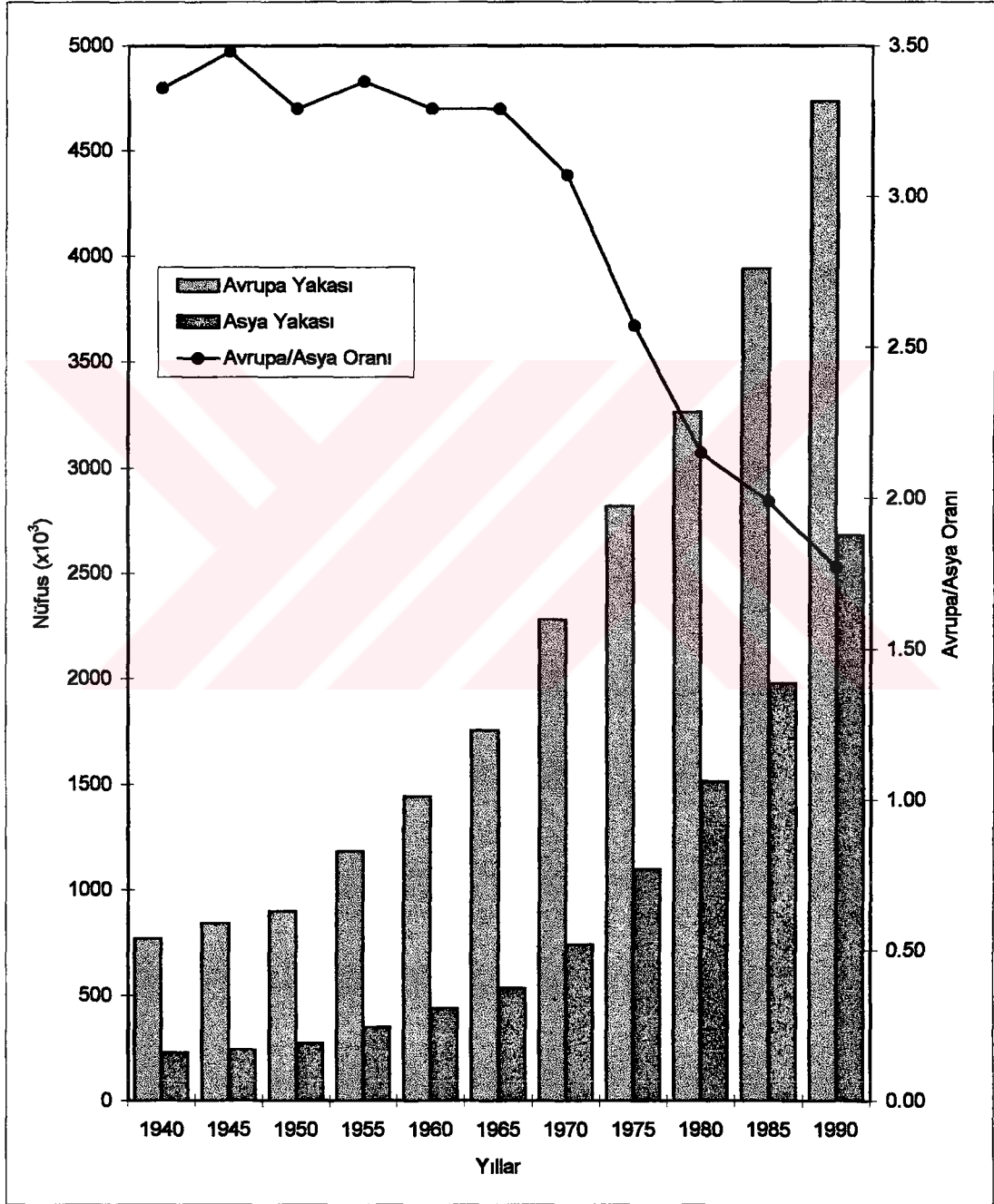
İstanbul ili ve dışındaki alanlar için nüfus tahminleri, su ihtiyacını saptamak amacı ile ilk önce DAMOC tarafından 1971 Master Planı'nda yapılmıştır. DAMOC raporuna 1977 senesinde yapılan revizyonun bir bölümü olarak, nüfus tahminleri, bu kez Binnie&Partners müşavir mühendisleri tarafından yinelenmiştir. Buna göre 1985 senesi için tahmin edilen 6.0 milyon nüfusun 1995 senesine kadar 7.9 milyona çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu arada İstanbul Nazım Plan Bürosu ayrıca çalışmalar yaparak, İstanbul'un 1995 senesi nüfusunun 6.9 milyon civarında olacağı ve azami 9.2 milyona çıkacağı tahmininde bulunmuştur.

Bu çalışmaları, 1988 senesinde "Cohort Component" yöntemini kullanan Brown Root/Temel'in içmesi Master Plan revizyonları takip etmiştir. Bu yeni çalışma İstanbul'da tahmini nüfusun, 1990 senesinde 7 milyona, 2010 senesinde 12.6 milyona ve 2040 senesine kadar ise 16.6 milyona çıkacağını ortaya koymuştur.

Bu tahminler Devlet Su İşleri (DSİ) yetkililerince revize edilmiştir. DSİ tarafından yapılan tahminde, 1992 senesinden sonra senelik nüfus artış oranının yüzde 2 olacağı varsayılmıştır. Buna ilaveten, 1991 Büyük Melen fizibilite raporu kapsamında Japon Nippon Koei firması tarafından da nüfus tahminleri yapılmıştır.

Karşılaştırma için bu çeşitli çalışmaların sonuçları Tablo 2.18'de verilmiştir.

NÜFUS											
Yıl	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
<i>Avrupa Yakası</i>	770	842	899	1182	1441	1756	2281	2820	3264	3942	4735
<i>Asya Yakası</i>	229	242	273	350	438	534	742	1099	1517	1978	2681
<i>Avrupa/Asya Oranı</i>	3.36	3.48	3.29	3.38	3.29	3.29	3.07	2.57	2.15	1.99	1.77

Şekil 2.21
Asya ve Avrupa Yakaları Arasında Nüfusun Dağılımı

Tablo 2.18
Geçmişteki Nüfus Tahminleri

<i>Sene</i>	<i>Nüfus Tahminleri (x10³)</i>					<i>Nüfus Sayım Sonuçları</i>
	<i>DAMOC (1971)</i>	<i>Binnie (1977)</i>	<i>B&R / Temel (1988)</i>	<i>DSİ Nüfus Projeksiyonu</i>		
1980	3 686					4 813
1985	4 240	6 000				5 946
1990	4 793		7 000	6 830		7 309
1995	5 338	7 900		7 585		
2000				8 374		
2010			12 600			
2040			16 600			

2.5.3 Şimdiki Nüfus ve Gelecekteki Nüfus Tahmini

1990 yılında yapılan son nüfus sayımına göre İstanbul ilinin nüfusu 7 309 190 olarak saptanmıştır. Proje alanındaki nüfus ise 7 416 743 olarak hesaplanmıştır (Gebze ve Darıca dahil, Yalova ilçesi hariç).

Proje Alanında dört tip bölgesel gelişme potansiyeli belirlenmiştir.

TİP I Doygun Alanlar

Bu tip yüksek yoğunluğu olan alanlara, daha fazla göç beklenmemektedir.

TİP II Doygunluğa Yakın Alanlar

Bu alanlar alçak veya sınırlı gelişme imkanlarına sahip olarak tanımlandıklarından, buralardaki nüfus hareketlerinin uygun seviyelerde olması beklenmektedir.

TİP III Yüksek veya hızlı büyüme alanları

Bu alanlar hızlı artış gösteren veya yüksek büyüme hızına sahip alanlardır. Geniş çapta göç olan ve gelişme olması muhtemel olan alanlardır.

TİP IV Yavaş, sürekli büyüme alanları

(Yeri değişen yeni endüstri ve yerleşim alanları hariç)

Buralarda gelişme olacağı halde, bu alanlar doygunluğa erişemeyecektir. Bu alanların gelişimleri genellikle, coğrafi konum ve politik yaklaşımlar tarafından kısıtlanmaktadır.

Proje alanındaki ilçeler, Tablo 2.19’da yukarıda belirtilen bu tanımlara göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 2.19
İlçelerin Nüfus Gelişme Özellikleri

<i>Gelişme Özellik Tipi</i>			
<i>TİP I</i>	<i>TİP II</i>	<i>TİP III</i>	<i>TİP IV</i>
Adalar	Kadıköy	Bakırköy	Beykoz
Beşiktaş	Şişli	G.Osmanpaşa	Çatalca
Beyoğlu		Gebze	Eyüp
Eminönü		Kartal	Sarıyer
Fatih		Üsküdar	Silivri
			Şile
			Zeytinburnu

Şekil 2.22’de proje alanındaki gelecekteki düşük, orta ve hızlı büyüme senaryolarına göre nüfus projeksiyonu gösterilmiştir [8,9].

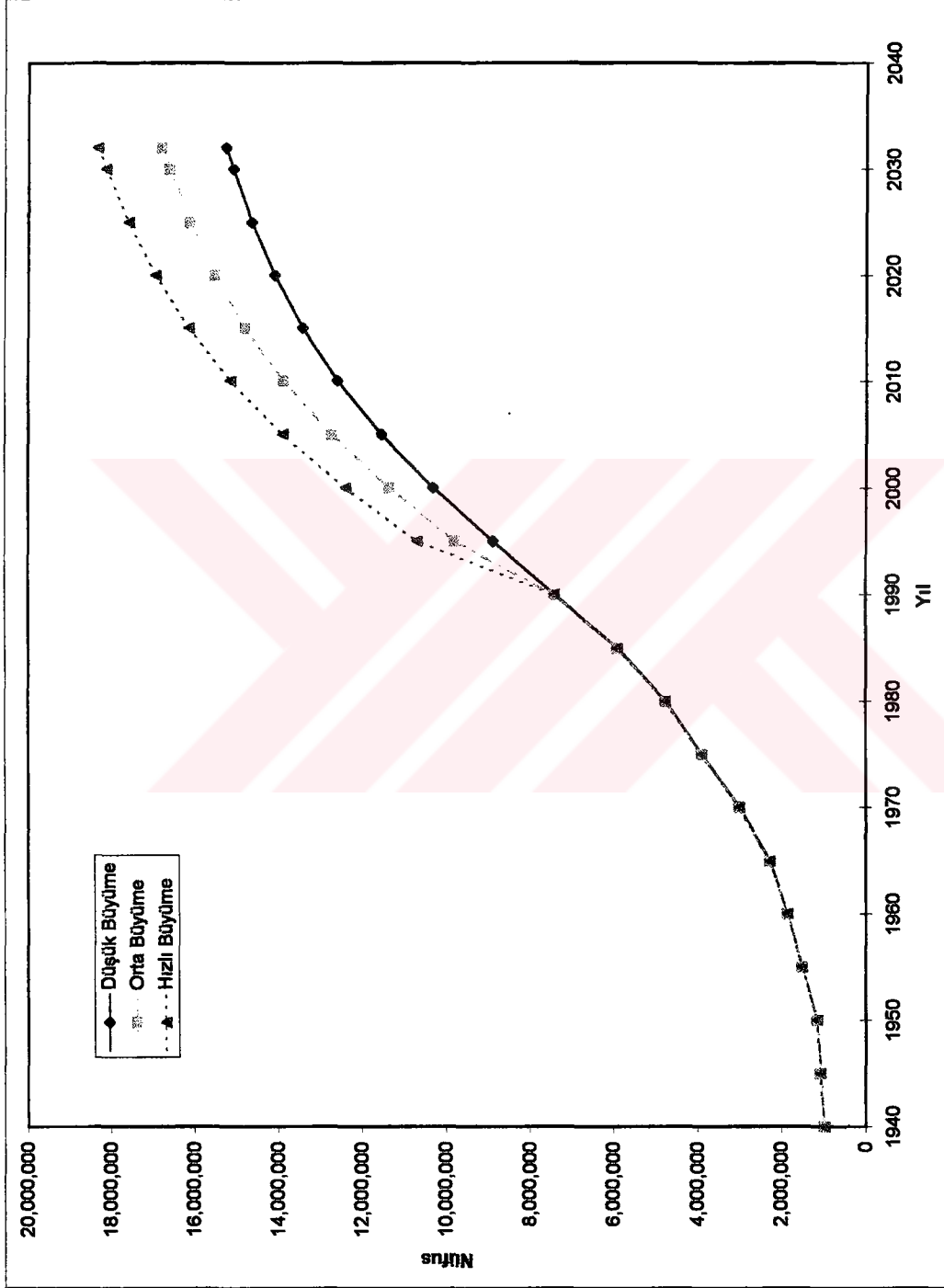
Tablo 2.20-2.21 ise, Asya ve Avrupa yakalarındaki ilçelerin gelişme özelliklerine göre yapılan nüfus tahminlerini içermektedir [10].

2.6 SU İHTİYACI

2.6.1 Genel

İSKİ İşletmeler Müdürlüğü’nden alınan kayıtlar, 1991 senesinde İstanbul’da arıtılmış suyun toplam üretiminin 436 milyon m³ olduğunu ve bunun ancak 303 milyon m³’ünün (% 69.5) faturalanmış olduğunu göstermektedir. Geri kalan % 30.5’lik oranın su kaçaklarından oluştuğu belirtilmektedir. Bu miktarın % 6.5’i yasal olmayan kullanımları, % 24’ü ise boru kaçaklarından oluşmaktadır.

Son on yıl içinde, su temini sistem ve tesisleri sürekli olarak geliştirilmektedir. Bu gelişme Istranca sistemi gibi yeni su kaynaklarının oluşturulması, eski boru hatlarının

Şekil 2.22
 Proje Alanı için Nüfus Tahminleri

Tablo 2.20
Avrupa Yakası Nüfus Projeksiyonu

	NÜFUS												
YIL	Bakırköy (K. Çekmece)	Beşiktaş	Beyoğlu	Çatalca (B. Çekmece)	Eminönü (B. Çekmece)	Eyüp (Beyrampasa)	Fatih	G. Osmanpaşa	Sarıyer	Silivri	Şişli (Kâğıthane)	Zeytinburnu	TOPLAM
1990	1 807 695	192 210	229 000	207 151	83 444	424 556	462 464	393 667	171 872	77 599	519 520	165 679	4 734 857
1995	2 767 431	256 117	278 572	298 167	101 835	560 168	494 158	549 587	226 944	105 619	753 088	211 895	6 603 581
2000	3 282 185	257 801	282 395	357 643	103 566	605 451	490 879	653 173	249 718	119 797	771 308	225 835	7 399 751
2005	3 670 464	258 622	286 271	428 984	105 327	644 613	487 622	748 724	274 778	135 879	782 421	240 692	8 064 397
2010	3 935 223	259 019	290 200	514 555	107 117	677 549	484 386	831 040	302 353	154 119	789 095	256 527	8 601 183
2015	4 103 564	259 212	294 184	617 195	108 938	704 605	481 172	897 878	332 695	174 808	793 066	273 404	9 040 721
2020	4 205 888	259 305	298 221	740 309	110 790	726 406	477 980	949 590	366 082	198 275	795 416	291 391	9 419 633
2025	4 266 391	259 350	302 315	887 982	112 674	743 698	474 808	988 122	402 820	224 891	796 802	310 561	9 770 414
2030	4 301 583	259 372	306 464	1 065 111	114 589	757 246	471 657	1 016 039	443 244	255 081	797 617	330 993	10 118 996
2035	4 321 858	259 382	310 670	1 277 573	116 537	767 757	468 528	1 035 853	487 725	289 323	798 097	352 769	10 486 072
2040	4 333 474	259 387	314 934	1 532 415	118 518	775 850	465 419	1 049 715	536 670	328 162	798 379	375 977	10 888 900

Tablo 2.21
Asya Yakası Nüfus Projeksiyonu

	NÜFUS							
YIL	Adalar	Beykoz	Gebze	Kadıköy	Kartal (Pendik)	Şile	Üstüdar (Ümraniye)	TOPLAM
1990	135 891	163 786	220 970	648 282	907 183	25 372	696 880	2 798 364
1995	121 863	229 382	375 964	853 651	1 505 866	32 204	1 084 357	4 203 287
2000	121 429	263 299	481 765	895 516	1 967 468	34 062	1 341 317	5 104 856
2005	120 995	297 175	565 388	920 907	2 421 916	36 028	1 583 639	5 946 048
2010	120 568	329 898	622 144	935 825	2 820 742	38 107	1 792 776	6 660 060
2015	120 134	360 502	656 796	944 426	3 136 953	40 307	1 959 906	7 219 024
2020	119 707	388 272	676 602	949 332	3 368 074	42 633	2 085 443	7 630 063
2025	119 280	412 786	687 498	952 113	3 527 148	45 094	2 175 418	7 919 337
2030	118 853	433 906	693 367	953 683	3 632 157	47 696	2 237 760	8 117 422
2035	118 426	451 725	696 491	954 568	3 699 578	50 449	2 279 950	8 251 187
2040	118 066	466 495	698 145	955 067	3 742 098	53 360	2 308 048	8 341 279

yeni d kt l borularla değiştirilmesi, mevcut arıtma tesislerinin genişletilmesi gibi konuları da içermektedir. İstanbul'un su kaynaklarını geliştirme konusundaki çalışmalar sonucunda, İstanbul'un su sıkıntısı sorununa çözüm olacak en uygun kaynağın Melen Sistemi olduğu ortaya konulmuştur. Mevcut planlardan, Melen sisteminin 2030 yılına kadar aşamalar halinde 1190 milyon m³/yıl kapasiteye ulaştırılabileceği anlaşılmaktadır.

2.6.2 Mevcut İhtiyaçlar

Proje alanındaki su tüketim eğiliminin analiz edilebilmesi amacıyla, Dünya Bankası Deęerlendirme Raporu (1980-1985), Dünya Bankası Kredi Başvuru Raporu (1986-1988), İSKİ Kayıtları (1989-1992), Stratejik Plan (1993) raporlarındaki verilerden faydalanılmıştır.

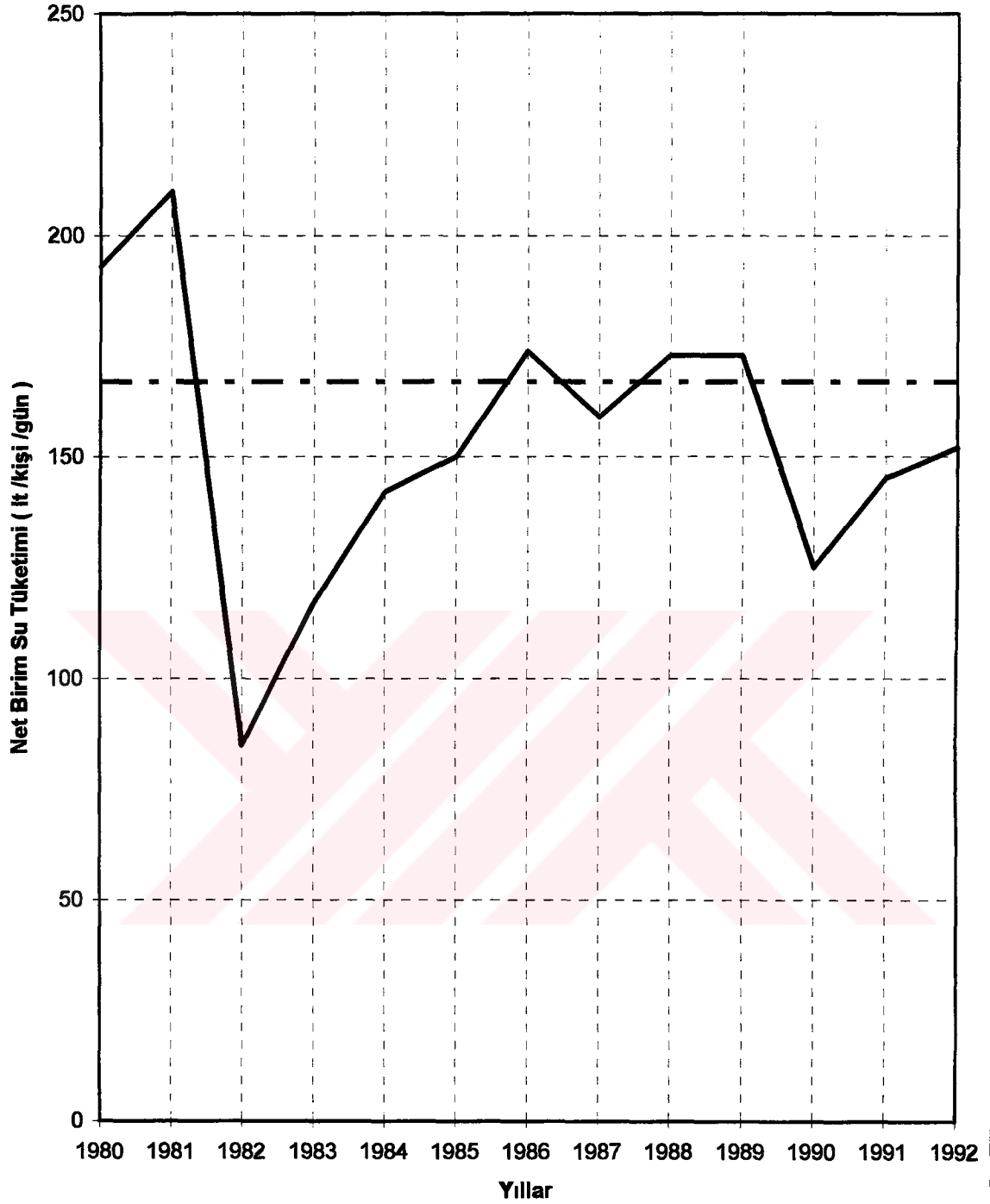
Tablo 2.22'deki verilerden elde edilen Şekil 2.23, son on yıl içindeki birim su tüketim eğilimini göstermektedir. 1982-1983 yıllarında kişi başına düşen tüketimin önemli oranlarda azaldığı ve bunu takiben yavaş yavaş kaybın geri kazanıldığı görülmektedir. Şekil 2.23'te karakteristik olmayan 1982, 1983 yılı ve 1990 kuraklık yılı hariç tutulduğu taktirde, kalan sürelerde ortalama net kişi başı tüketim 167 lt/kişi/gün civarında olduğu belirlenmiştir.

İSKİ tarafından toplanan su tüketim kayıtları, Tablo 2.23'te her ilçe için özetlenmiştir. Bu tabloda, evsel, endüstriyel ve bedava su tüketimlerinin toplam su tüketimine oranının sırasıyla % 86, % 4 ve % 10 olduğu görülmektedir.

DSİ'nin Büyük Melen Sistemi (1. Aşama) fizibilite çalışmaları sırasında yayınladığı raporda (1991), mevcut ve gelecekteki su ihtiyaçları Tablo 2.24'te özetlenmiştir. 1992 yılında 187 lt/kişi/gün olan brüt su tüketiminin 2040 yılında 284 lt/kişi/gün'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Saptanamayan sular ile ilgili tahminler ise % 40 (1990) ile % 20 (2040) arasında değişim göstermektedir.

Tablo 2.22
Su Üretim Kayıtlarına Göre Net Tüketim Tahminleri

Yıl	Üretilen Su	Tüketilen Su	Tüketilen Su (Faturalanan + Fiziksel Olmayan Kayıplar)	Faturalanan Su (Fiziksel Kayıplar)	İSKİ Hizmet Alanındaki Nüfus	Hizmet Edilen Nüfus	Hizmet Oran	Birim Üretim	Net Birim Tüketim
	(Mm ³ /yıl)	(Mm ³ /yıl)	(%)	(%)	($\times 10^3$)	($\times 10^3$)	(%)	(lt/kış/gün)	(lt/kış/gün)
1980	301	173	57	43	4446	2447	55	337	193
1981	326	207	63	37	4635	3301	71	270	210
1982	216	129	60	40	4832	4491	93	132	85
1983	332	200	60	40	5038	4674	93	195	117
1984	372	250	67	33	5252	4808	92	212	142
1985	384	269	7	30	5476	4910	90	214	150
1986	475	320	67	33	5709	5053	89	257	174
1987	494	3006	62	38	6360	5091	80	256	159
1988	505	339	67	33	67003	5371	80	258	173
1989	525	357	68	32	7065	5667	80	257	173
1990	383	276	71	29	7440	6030	81	174	125
1991	436	331	76	24	7820	6260	80	191	145
1992	474	370	78	22	8290	6650	80	195	152

Şekil 2.23
Net Birim Su Tüketiminde Meydana Gelen Değişimler (1980 - 1992)

Tablo 2.23
Su Tüketim Kayıtları (1990 - 1992 Ortalama)

İlçe	Eysel Su Tüketimi (m ³ /gün)	Endüstriyel Su Tüketimi (m ³ /gün)	Diğer Su Tüketimi (m ³ /gün)	Toplam Su Tüketimi	Hizmet Edilen Nüfus	Birim Su Tüketimi Eysel (lt/kış/gün) Tümü (lt/kış/gün)
Adalar	3 365	0	532	3 897	19 347	174 201
Bakırköy	129 775	3 322	6 148	139 245	1 717 447	76 81
Beşiktaş	29 052	252	4 542	33 846	185 454	157 183
Beykoz	9 172	1 367	1 974	12 513	130 132	70 96
Beyoğlu	23 246	522	4 273	28 041	216 935	107 129
Çatalca	1 517	6	1 000	2 523	22 394	68 113
Eminönü	11 719	119	2 718	14 556	62 561	187 233
Eyüp	27 486	1 507	3 557	32 550	407 539	67 80
Fatih	39 2008	151	11 940	51 299	441 200	89 116
G.Osmanpaşa	17 401	499	1 668	19 568	342 473	51 57
Gebze	3 705	661	1 890	6256	231 546	16 27
Kadıköy	87 277	503	4 114	91 894	729 251	120 126
Kartal	59 682	4 320	5 659	69 661	786 572	76 89
Sarıyer	12 287	471	2 835	15 593	145 824	84 107
Şişli	47 583	4 181	5 431	57 195	505 304	94 113
Üstüdar	51 770	1 038	8 371	61 179	651 592	79 94
Zeytinburnu	13 781	1 864	1 619	17 264	154 835	89 111
TOPLAM	568 026	20 783	68 271	657 080	6 750 406	84 97
Tüm Suya Oranı	% 86	% 4	% 10	% 100		

Tablo 2.24
İstanbul'un Potansiyel Su İhtiyacı (DSI, 1991) [6]

<i>Yıl</i>	<i>Nüfus</i>	<i>Kişi Başına Düşen Net Su İhtiyacı</i>	<i>Net Su İhtiyacı</i>	<i>Saptanamayan Sular ⁽¹⁾</i>	<i>Brüt Su İhtiyacı</i>
	<i>(x10³)</i>	<i>(lt/kişi/gün)</i>	<i>(Mm³/yıl)</i>	<i>(%)</i>	<i>(Mm³/yıl)</i>
1955	1 527	112	62	50	124
1960	1 874	120	82	50	164
1965	2 285	129	108	50	216
1970	3 020	138	152	48	292
1975	3 923	148	212	46	393
1980	4 787	159	278	44	496
1985	5 936	170	368	42	634
1990	7 475	182	497	40	828
1995	8 780	195	625	37	992
2000	10 110	212	782	34	1 185
2005	11 395	231	961	32	1 413
2010	12 584	244	1 121	30	1 601
2015	13 728	250	1 253	28	1 740
2020	14 683	255	1 367	26	1 847
2025	15 492	263	1 487	24	1 957
2030	16 120	270	1 589	22	2 037
2035	16 601	276	1 672	21	2 116
2040	16 963	284	1 758	20	2 198

⁽¹⁾ Yasal olmayan kullanımlar ve boru kaçakları

Şekil 2.24'te DSI ve İSKİ tarafından tahmin edilen brüt yıllık su ihtiyacı ve kaynak değerlendirilmesi verilmiştir.

1990 yılında, hizmet verilen nüfus 6.03 milyon olduğundan 167 lt/kışı/gün tutarındaki kışı başına düşen net tüketim, 374 milyon m³'lük su tüketimine ve 527 milyon m³'lük toplam üretime neden olmalıydı. Ancak o seneki İSKİ'nin gerçekte ürettiği 383 milyon m³ olmuştur. Nitekim hemen bir yıl önce bu üretim 528 milyon m³ olarak gerçekleşmiştir.

1992 yılına kadar olan net birim tüketim rakamları Tablo 2.22'de gösterilmiştir. İSKİ'den alınan gerçık fatura rakamları ise Tablo 2.25'te verilmiştir. Ancak faturalama kayıtlarından tam gerçık tüketimin gerçık ihtiyacı yansıtmaması muhtemeldir.

Tablo 2.25
Su Faturalarından Elde Edilen Net Tüketim Miktarları

<i>Yıl</i>	<i>Toplam Fatura Edilen Su (Mm³)</i>	<i>Hizmet Verilen Nüfus (Milyon)</i>	<i>Kışı Başına Düşen Tüketim (lt/kışı/gün)</i>
1986	261	5.05	142
1987	224	5.09	120
1988	248	5.37	126
1989	228	5.67	110
1990	239	6.03	108
1991	303	6.26	133
1992	322	6.65	136

İstanbul ilinde genel olarak ihtiyaçlar bir dereceye kadar bastırılmaktadır. Bu durumda net ihtiyaç Tablo 2.25'te gösterilen faturalama kayıtlarında belirtilenlerden yüksek olabilmektedir. Bu değerlerin Tablo 2.22'de belirlenen net ihtiyaç tahminlerinden farklı olduğu gözlenmektedir. Bunun sebebi ise, hizmet verilen nüfusun yasal olmayan bağlantıları içermemesinden kaynaklanmaktadır.

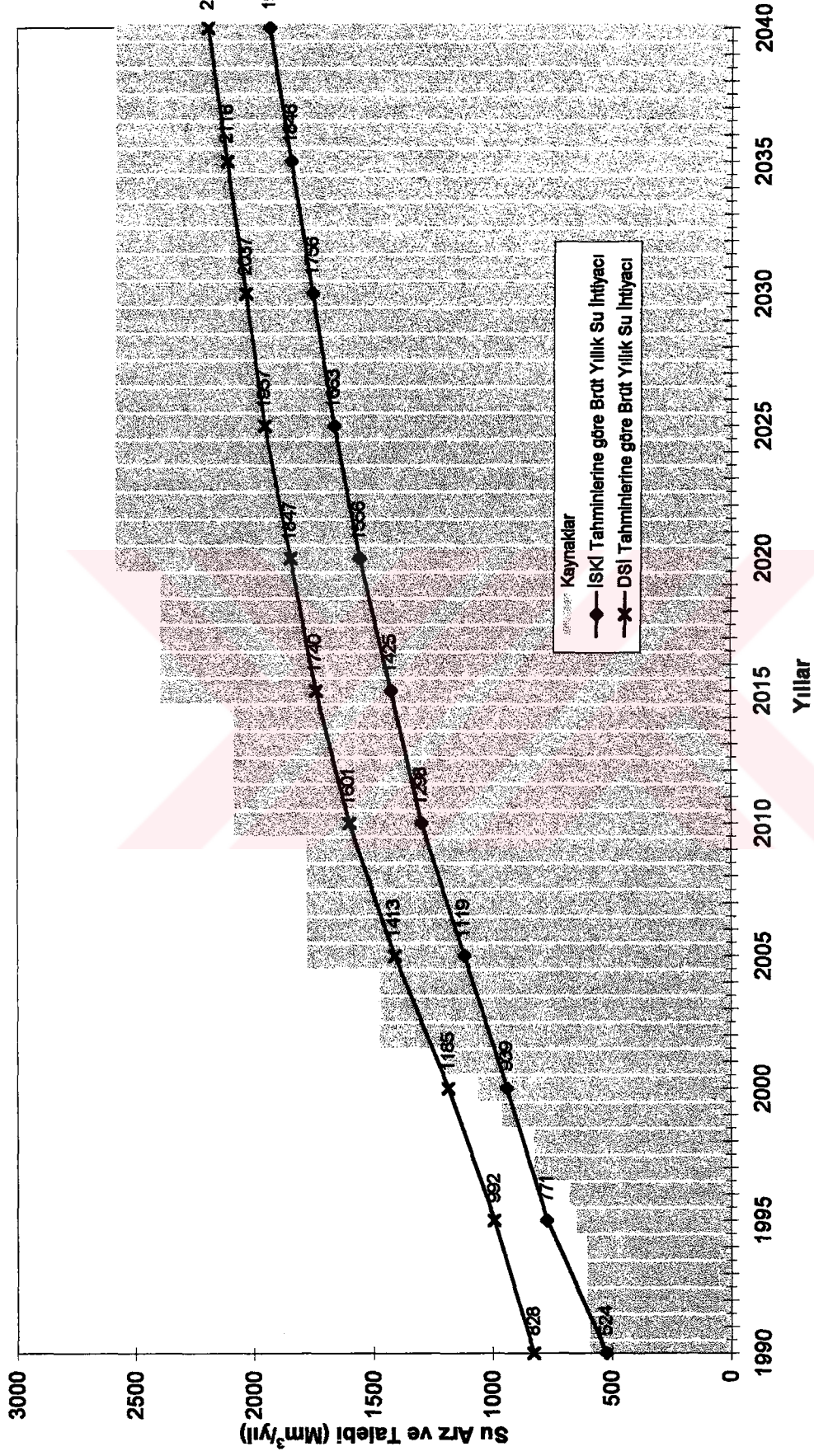
Avrupa ve Asya yakalarının su ihtiyaç tahminleri Tablo 2.26'da gösterilmiştir [10]. Asya yakasındaki ihtiyacın artma oranı daha büyük olduğu halde, Avrupa yakasının ihtiyacı 2040 yılı itibariyle yıllık brüt % 57 olarak hala hakim durumdadır. 2040 yılına kadarki dönem boyunca Avrupa ve Asya yakalarında sırasıyla 900 Mm³/yıl ve 700 Mm³/yıl'a varan ilave kaynakların geliştirilmesi gerekecektir. Şekil 2.24'te ise İstanbul ili su ihtiyaç ve kaynak değerlendirilmesi yapılmıştır [11,12].

Tablo 2.26
Avrupa ve Asya Yakalarının Su İhtiyaç Tahminleri

Yıl	Yaka	Nüfus	Hizmet Oranı (%)	Hizmet Edilen Nüfus	Eysel Birim Su Miktarı (lt/kış/gün)	Eysel Su İhtiyacı (m ³ /gün)	Endüstriyel Su İhtiyacı (m ³ /gün)	Diğer Su İhtiyacı (m ³ /gün)	Faturalanamayan Sular (m ³ /gün)	Ortalama Brüt Günlük İhtiyaç (m ³ /gün)	Brüt Yıllık Su İhtiyacı (Mm ³ /yıl)	Net İhtiyaç (lt/kış/gün) (lt/kış/gün)	Brüt İhtiyaç (lt/kış/gün)	Faturalanamayan Sular (%)
1990	Avrupa	4734857	80	3787886	503748	70839	59399	269883	803989	330	167	239	30	
	Asya	2798384	80	2238692	300463	54944	29679	146149	531235	194	172	237	28	
	Toplam	7533221	80	6026578	804211	125783	89078	416132	1435204	524			29	
	Ortalama				133					169		238		
1995	Avrupa	6603581	85	5613043	770974	78120	88321	354477	1281892	472	167	230	27	
	Asya	4203287	85	3572793	498190	60624	46007	215125	819946	299	169	229	26	
	Toplam	10806868	85	9185836	1269164	138744	134328	569602	2111838	771			27	
	Ortalama				136					168		230	27	
2000	Avrupa	7399751	90	6659777	944323	85758	107163	379081	1516325	553	171	228	25	
	Asya	5104856	90	4594370	685552	68525	59255	263778	1055110	385	172	230	25	
	Toplam	12504607	90	11254147	1609875	152283	166418	642859	2571435	938			25	
	Ortalama				143					171		228	25	
2005	Avrupa	8064397	95	7661177	1120190	93744	126077	417382	1757393	641	175	229	24	
	Asya	5946048	95	5648746	851928	72720	73899	311021	1309568	478	177	232	24	
	Toplam	14010445		13309923	1972118	166464	199976	728403	3066961	1119			24	
	Ortalama				148					176		230	24	
2010	Avrupa	8601183	100	8601183	1298419	102077	144920	448670	1994086	728	180	232	23	
	Asya	6660080	100	6660080	1041745	79184	86746	351196	1560871	570	182	234	23	
	Toplam	15261243	100	15261243	2340164	181261	233666	799866	3554957	1298			23	
	Ortalama				153					181		233	23	
2015	Avrupa	9040721	100	9040721	1442534	110758	159604	462211	2175107	794	189	241	21	
	Asya	721924	100	7218024	1176818	85917	98909	367428	1729072	631	189	240	21	
	Toplam		100		2619352	196675	258513	828639	3904179	1425			21	
	Ortalama				161					189		240	21	

Tablo 2.26
Avrupa ve Asya Yakalarının Su İhtiyaç Tahminleri

Yıl	Yaka	Nüfus	Hizmet Oranı (%)	Hizmet Edilen Nüfus	Evsel Birim Su Miktarı (lt/kiş/gün)	Evsel Su İhtiyacı (m³/gün)	Endüstriyel Su İhtiyacı (m³/gün)	Diğer Su İhtiyacı (m³/gün)	Faturalanamayan Sular (m³/gün)	Ortalama Brüt Günlük İhtiyaç (m³/gün)	Brüt Yıllık Su İhtiyacı (Mm³/yıl)	Net İhtiyaç (lt/kiş/gün)	Brüt İhtiyaç (lt/kiş/gün)	Faturalanamayan Sular (%)
2020	Avrupa	9419653	100	9419653	1587958	119784	174534	470569	2352845	859	200	250	20	
	Asya	7630063	100	7630063	1325508	92920	110615	382262	1911305	698	200	250	20	
	Toplam	17049716	100	17049716	2913466	212704	285149	852831	4264150	1557				
	Ortalama				171						200	250	20	
2025	Avrupa	9770414	100	9770414	1732930	129679	188510	473337	2524456	921	210	258	19	
	Asya	7919337	100	7919337	1429832	100597	119245	380694	2030368	741	208	256	19	
	Toplam	17689751	100	17689751	3162762	230276	307755	854031	4554824	1662				
	Ortalama				179						209	257	19	
2030	Avrupa	10118996	100	10118996	1872534	139964	201979	469737	2684214	980	219	265	17	
	Asya	8117422	100	8117422	1519159	108575	127178	372254	2127166	776	216	262	17	
	Toplam	18236418	100	18236418	3391693	248539	329157	841991	4811380	1756				
	Ortalama				186						218	264	17	
2035	Avrupa	10486072	100	10486072	2019650	150842	215716	462958	2848966	1040	228	272	16	
	Asya	8251187	100	8251187	1598878	116957	134459	358993	2209185	806	224	268	16	
	Toplam	18737259	100	18737259	3618526	267499	350175	821951	5058151	1846				
	Ortalama				193						226	270	15	
2040	Avrupa	10888900	100	10888900	2177780	161710	229989	453436	3022917	1103	236	278	15	
	Asya	8341279	100	8341279	1671798	125442	141269	342090	2280599	832	232	273	15	
	Toplam	19230179	100	19230179	3849578	287152	371258	795528	5303516	1935				
	Ortalama				200						234	276	15	

Şekil 2.24
İstanbul İli Su İhtiyaç ve Kaynak Değerlendirmesi

BÖLÜM 3

SAPANCA GÖLÜ HAVZASI PROJE ALANININ TANITIMI

3.1 Doğal Coğrafya

Sakarya yöresi zengin bir su potansiyeline sahiptir. Sapanca Gölü başta olmak üzere Gölbaşı, Çaltıcak, Poyrazlar, Acarlar, Akgöl, Gökçeoran ve Büyükgöl gölleri ile diğer birçok irili ufaklı göl ve gölcüklerin yanı sıra Sakarya Nehri ve onun çeşitli kolları bu yöre içinde yer almaktadır. Marmara bölgesinde yer alan Sapanca Gölü, yoğun kentsel ve endüstriyel yerleşimlere yakınlığı ve su kalitesinin bozulmamış olması nedenleriyle önemli bir su kaynağı durumundadır [13].

Sapanca Gölü, Sakarya Nehri ile İzmit Körfezi arasında uzanan deniz seviyesinden 30 metre yükseklikte bir tatlı su gölüdür. Sapanca Gölü, İzmit Gölü'ne paralel olarak uzanan ve İzmit Körfezi'nin devamı halinde Adapazarı Ovası'na kadar ulaşan tektonik bir çukurda bulunmaktadır. Sapanca Gölü su toplama alanı Sakarya ve Kocaeli il sınırları içerisinde yer alır. İki ili ayıran sınır göl içinden geçer. Gölün büyük bir kısmı Sakarya ili sınırları içinde, bir bölümü ise Kocaeli ili sınırları içinde kalmaktadır. Gölün çevresi 39 km. uzunluğundadır ve bunun 26 km.'lik kısmı Sakarya iline, 13 km.'si ise Kocaeli iline aittir. Doğu ucu Sakarya Nehri'ne 5 km., batı ucu İzmit Körfezi'ne 20 km. uzaklıktadır. Gölün güney ve batı kesiminde genişliği değişen, çok geçirimli ve iyi akifer özellikte alüvyal çökeltiiler vardır. Çarksuyu'nun gölden çıktığı doğu ucu daha sık olup, yer yer bataklık oluşumları görülmektedir. Kuzey ve güneyi ise Falezler (Yalıyarlar) ve alüvyonlu ovalar görünümündedir.

Sapanca Gölü'nün doğu-batı doğrultusunda uzunluğu 16 km., kuzey-güney doğrultusunda en geniş yeri 6 km.'dir. Batı tarafı biraz uzamış olsa da, şekil olarak elipsi andırır. Gölün drenaj alanı 311 km²'dir. Drenaj alanından gelen suyun miktarına

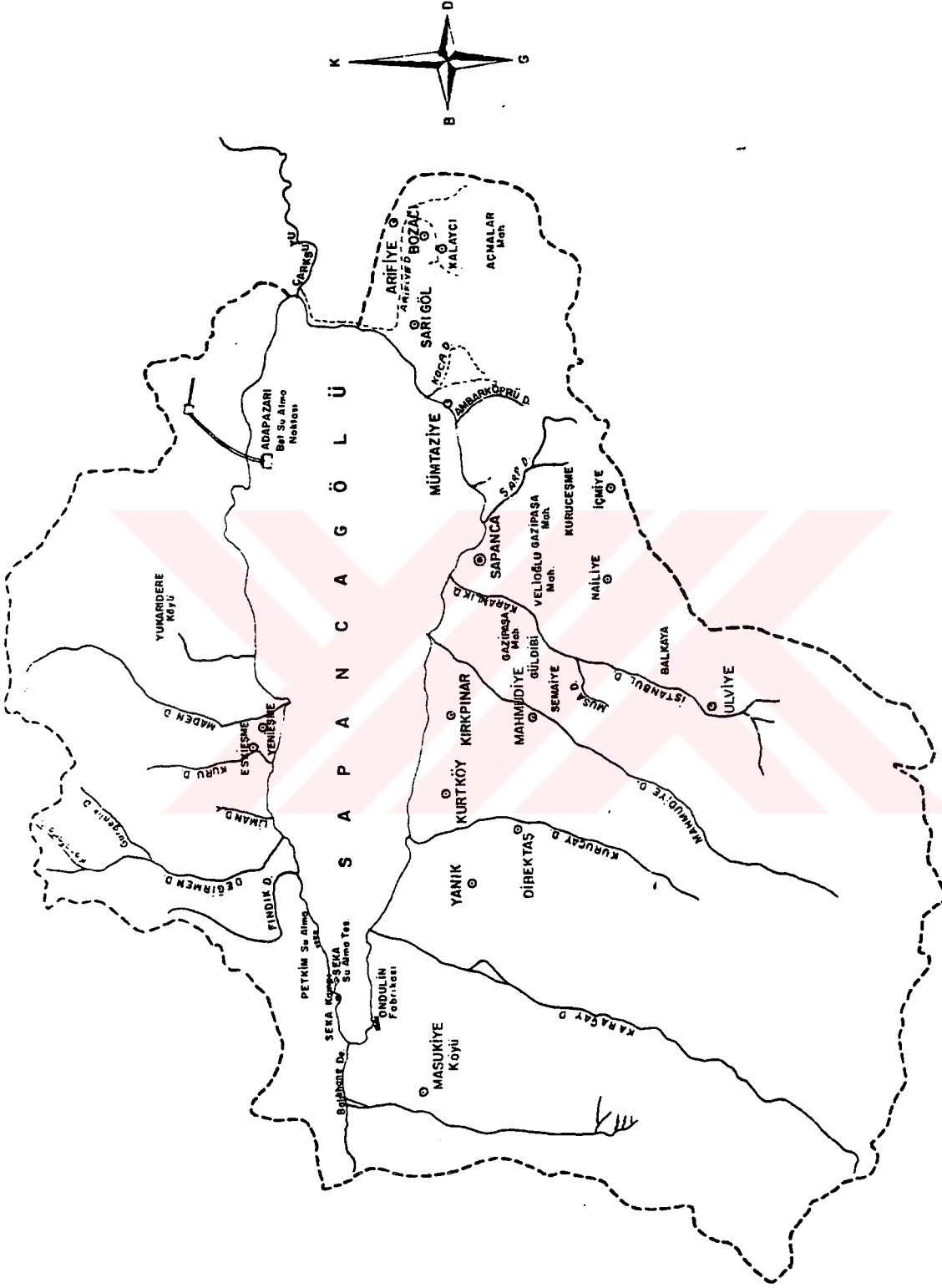
bağlı olarak 46 km² ile 60 km² arasında bir yüzey alanına sahiptir. Ortalama derinliği 31 metre ile 33 metre arasında değişmekte olup en derin yeri orta kısımlarda ve 52 metredir. Sapanca Gölü ve su toplama havzası Şekil 3.1’de gösterilmektedir.

Sapanca Gölü’nü kuzey ve güneydeki dağlardan inen debileri mevsimsel değişim gösteren küçük dereler ve göl dibinden çıkan kuvvetli kaynak suları besler. Gölü besleyen sular güney kıyısında, batıdan doğuya doğru Karaçay, Yanık, Kuruçay (Kurtköy), Mahmudiye, İstanbul ve Keçi dereleri ile kuzey kıyısında batıdan doğuya doğru Balıkhane, Çifteçınar, Tuzla, Fındık, Eşme, Liman, Kuru, Maden, Çakalödü, Altıkuruş, Harmanlar, Aygır, Cehennem ve Arifiye dereleridir. Gölün fazla suları, doğusundan çıkan Çarksuyu ile Sakarya Nehri’ne akar.

Sapanca Ovası, Sapanca kasabasından başlayıp, Sapanca Gölü kıyısını güneyden takip eden dar bir şerit halinde Derbent kazasına kadar batı yönde uzanır. Ovanın eğimi, genellikle güneyden kuzeye doğru olup, güneyde Kayınlı Dağları yer almaktadır. Güney kesimindeki su toplama havzası, kuzeydekine göre daha geniş alanı kapsar. Güneyde yaklaşık yükseklik 100 metre, kuzeyde ise 30 metre dolayındadır. Ovanın güneyinde yer alan Samanlı Dağı, Karadağ ve Keremali Dağları ova üzerinde 1800 - 4300 metreye kadar yükselir. Yamaçları dik olan bu dağlar Sakarya Nehri ve Mudurnu Çayı boğazları dışında geçilemez durumdadır.

Sapanca Gölü güney yamaçlarında kıyıya yakın alçak kesimde orman alanları uzun yıllardır süregelen düzensiz faydalanma sonucu büyük çapta tahrip görmüş, yerini maki benzeri topluluklara bırakmıştır. Yükselti artışına bağlı olarak tahribatın oranı azalmakta, Samanlı Dağları’nda ancak 600 metrenin üzerinde toplu veya grup halinde iyi nitelikli ormanlar görülmektedir.

Göl yüzeyinden itibaren Keltepe’ye kadar olan alanda yükseltiye bağlı olarak kuşaklar halinde değişik orman toplulukları görülmektedir. Keltepe yöresindeki su rejimini koruma ve rekreasyon amacı ile 952 ha.’lık bir orman alanı muhafaza alanı olarak ayrılmış bulunmaktadır. 500 metreye kadar olan yükseltide rastlanan çok zengin bitkisel örtü 1000 metreden sonra hızla azalmakta ve ancak sınırlı sayıda türlere rastlanmaktadır.

Şekil 3.1
Sapanca Gölü Su Toplama Havzası

Sapanca Havzası'ndaki mevcut ormanların dağılımları amenajman plan kayıtlarına göre şöyledir [14]:

Toplam havza alanı	26 203.50 ha.
Toplam ormanlık alanı	13 975.50 ha.
Verimli orman alanı	5 740.50 ha.
Bozuk orman alanı	3 040.00 ha.
Çok bozuk orman alanı	5 168.00 ha.
Mera alanı	230.00 ha.

Bu verilere göre, havzanın % 53'ü orman olup, bu ormanlık alanın % 59'u bozulmuş durumdadır. Tarım ve yerleşim alanlarını içeren açık alanlar, toplam alanın % 40'ı civarındadır. Bugünkü mevcut duruma göre Sapanca Gölü çevresinde orman özelliğini taşıyan pek az alan kalmıştır. Ormanların büyük kısmı gölün güneyinde uzanan Samanlı Dağları'nın kuzey yamaçlarındadır. Gölün kuzey sahilinde Ankara - İstanbul karayolunun (E5) kuzeyinde yer alanlar ise orman özelliğini büyük çapta yitirmiş, verimi düşük parçalı gruplar durumundadır.

Havzanın 192 km²'si (% 73.5) orta şiddette, 69.61 km²'si (% 26.5) ise hafif yüzey erozyonuna maruz kalmaktadır. Havzanın 234 km²'si (% 88) bünyesinde % 18-35 arasında kil bulunan kumlu-killi balçık, tozlu balçık türünden topraklardan oluşmaktadır. Bu topraklar erozyona orta derecede maruz kalan topraklardır. Havzanın genel alanının % 53'ünün orman ile kaplı olması erozyon tehlikesine karşı büyük engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla orman tahribi devam ettikçe, Sapanca Gölü'nün erozyon tehlikesi ile karşı karşıya kalması söz konusu olacaktır. Havzadaki orman alanları kesinlikle korunmalı, bozuk alanlar ise tabii bitki örtüsüne uygun şekilde ağaçlandırılmalıdır.

3.2 Jeolojik Yapı

Göllerin jeolojik yapısının, içinde bulundurduğu suyun gerek fiziksel gerekse kimyasal yapısına etkisi vardır. Göl suyunda tespit edilen renk, bulanıklık, görünüş, koku gibi fiziksel özelliklerin, sertlik ve çözülmüş tuzlar gibi kimyasal özelliklerinin gölün jeolojik yapısından mı yoksa kendisini besleyen kaynakların özelliklerinden mi ileri geldiğinin bilinmesi su temini ve çevre sağlığı yönünden önemlidir.

Adapazarı, alüvyonlarla dolmuş faylı, çökmüş bir havzadır. Jeolojik yapı bakımından Adapazarı, Kuzey Anadolu deprem zonu içinde tektonik bir çöküntü içeren havza durumunda ve birinci derece deprem bölgesindedir.

Yapılan jeolojik araştırmalara göre Sapanca Gölü'nün jeolojik evrimi şu şekilde olmuştur.

Bölge, eski devirlerden başlayarak üst kretase sonu ve eosen boyunca aktif tektonik ve volkanik faaliyetlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu faaliyetler sonucunda şimdiki İzmit Körfezi, Sapanca ve Adapazarı çukurluğunu da içine alacak şekilde Kuzey Anadolu Fay Zonu oluşmuştur. Kuvarterner'de bölgesel tektonik hareketler devam ederken eski Sakarya Nehri ve diğer akarsular Adapazarı Gölü ve Sapanca Gölü boyunca İzmit Körfezi'ne boşalmaktaydılar. Özellikle Sakarya Nehri ve diğer akarsuların taşımış oldukları alüvyon malzemeleri şimdiki Sapanca Gölü ile İzmit Körfezi arasında depolanmış ve zamanla bu ara dolarak İzmit Körfezi, Sapanca ve Adapazarı Gölü'nden ayrılmıştır. Bu zamanda devam eden bölgesel alçalma ve yükselme hareketlerinin de etkisi ile Sapanca ve Adapazarı çukurluğu Sakarya Nehri ve diğer akarsuların boşalmasını şimdiki Sakarya Nehri yatağının olduğu kısımlarda aşındırma yoluyla kuzeye yöneltmiş ve söz konusu akarsular Karadeniz yönüne akmaya başlamıştır. Oluşan yeni yatak koşullarında Sakarya ve diğer akarsular taşıdıkları alüvyon maddeleri Adapazarı çukurluğuna depolamış ve böylece Adapazarı çukurluğu dolarak Sapanca Gölü'nden ayrılmıştır. Bataklık durumundaki Adapazarı Ovası zamanla kuruyarak bugünkü durumuna gelmiştir.

Sapanca Gölü ve havzasındaki jeolojik formasyonlar şunlardır [13]:

Paleozoik : Bu formasyonlar Sapanca Gölü drenaj alanının jeolojik bakımından en eski birimlerini oluşturmakta ve göl drenaj alanının güney yamaçlarında yer almaktadır. Yanık, Kuruçay, Mahmudiye ve İstanbul dereleri bu birimlerden kaynaklanmakta ve Sapanca Gölü'ne dökülmektedir. Ayrılmamış olan paleozoik birimlerinin başlıcalarını metamorfik şistler, mermer, gnays ve kuvarsitler oluşturmuştur.

Mesozoik : Göl drenaj alanı içinde mesozoik, gölün kuzeydoğu yamaçlarında üst kretase yaşlı plakette kireç taşları ve marınlar ile temsil edilmektedir. Kireç taşları oldukça ince tabakalı olup (milimetre kalınlığından birkaç santimetreye kadar) kıvrımlı ve kırıklı bir yapı gösterirler. Hakim renk bej-gri olup, bölgesel olarak üst kretase yaşlı fliş özelliği gösterirler. Paleozoik yaşlı birimler üzerine açısal uyumsuzlukla otururlar.

Senozoik : Bu formasyonlar tersiyer ve kuvaterner olmak üzere iki bölümde ele alınırlar. Tersiyer kendi içinde paleojen (eosen) ve neojen (pliosen) olarak incelenir.

Eosen : Drenaj alanı içinde fliş özelliği gösterir. Kumtaşı - silttaşı - kiltası sıralanması şeklindedir. Tabakalar ince-orta kalınlıktadır. Kıvrımlı yapı özellikleri gösterirler ve alttaki üst kretase ile uyumludurlar. Litolojide hakim renk sarımsı-kahve ve nefti yeşildir. Sapanca Gölü'nün kuzey ve kuzeybatı yamaçlarını oluştururlar.

Neojen : Sapanca havzasında pliosen'e ait birimler gevşek tutturulmuş konglemera - kum - kil ve silt ile bunların karışımlarından oluşmaktadır. Tabakalaşma yer yer belirgin olmayıp, bazı yerlerde çapraz tabakalaşma özellikleri gösterirler. Karasal oluşumlardır. Gölün güneydoğu ve kuzeybatısında göl seviyesine göre ilk yükselti kesimlerini oluştururlar.

Kuvaterner : Bölgedeki en genç çökellerdir. Drenaj alanının doğu ve batı düzlük kısımları ile güneydeki düzlükler, alüvyon ve alüvyon yelpazeleri, yamaç molozu ve teraslar şeklinde görülürler. Genellikle tutturulmamış kum, çakıl, kil, silt ve bunların karışımları şeklindedir.

Volkanik Kayaçlar : Göl drenaj alanının kuzey kısımlarında küçük mostra halinde bulunur. Büyük bir olasılıkla eosen ve sonrası görülen volkanizma ürünlerinden spilitik-dasit-andezit karakterdeki kayaçlardır.

Faylar : Aktif Kuzey Anadolu Fay Zonu Sapanca'yı doğu - batı yönünde kesmekte olup, doğrultu atımlı fay özelliğini göstermektedir.

Faylı sahalar Sapanca Gölü'nün kuzeyi, Maksudiye'nin kuzeyi olmak üzere ovanın batı ve kuzey kısımlarında yer almaktadır. Ayrıca İzmit Körfezi ile Sapanca Gölü'nün kuzeyinden ve güneyinden geçip doğuya doğru uzanan iki fay hattının bulunduğu belirlenmiştir.

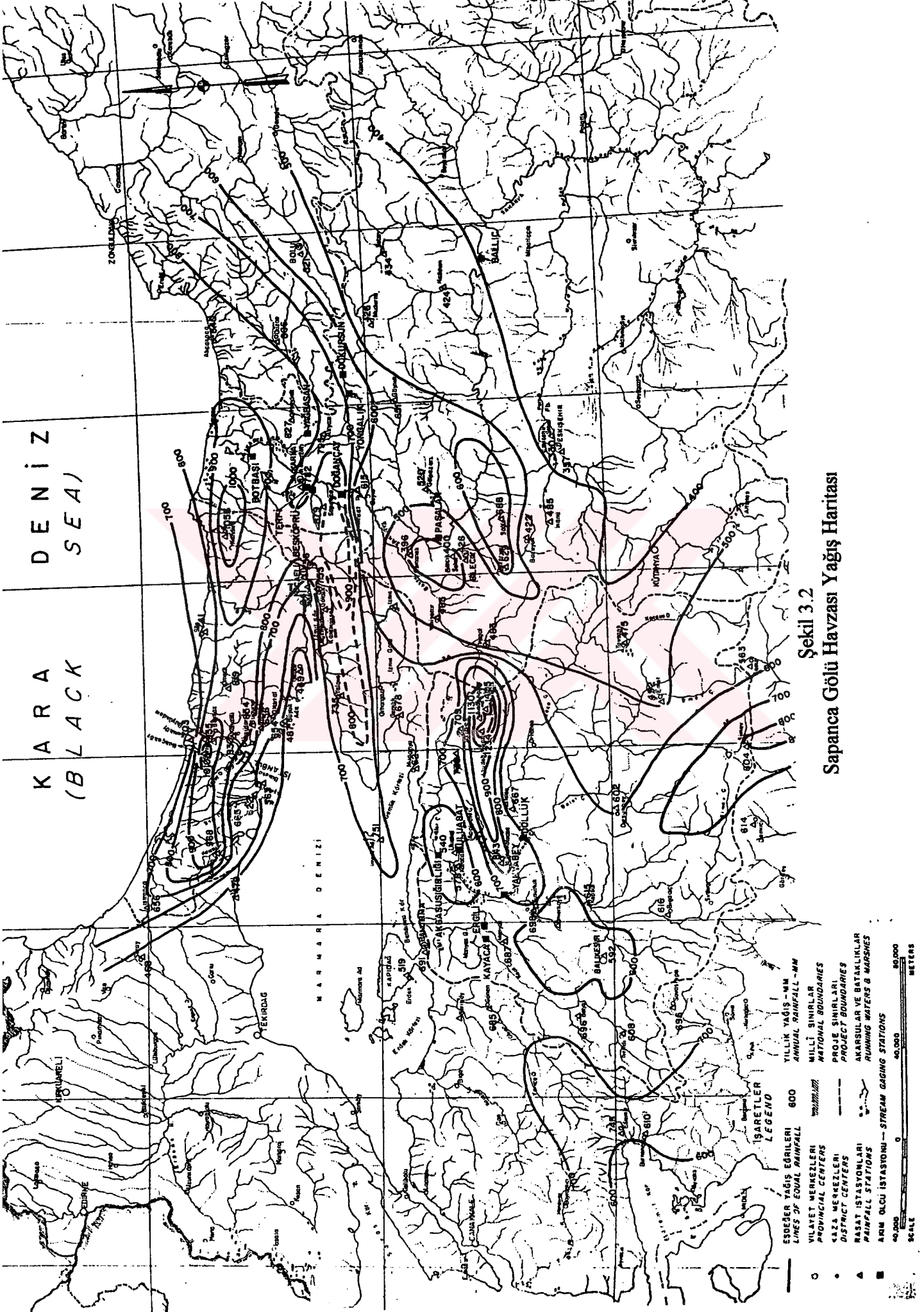
3.3 İklim

Hem tabandan hem de drenaj sahasına düşen yağışlar ve drenaj sahasındaki akarsularla beslenen gölün hacmi yağan yağışlarla değişmektedir [15].

Göle dökülen civardaki meskün bölgelerin, çeşitli turistik ve ticari kuruluşların kullanılmış suları, gölün su hacmi ile orantılı olarak çeşitli oranlarda seyreilmektedir. Bu suların göl suyu içerisindeki konsantrasyonu, gölün çok yağış aldığı ve az yağış aldığı devrelerde değişik değerler alacaktır. Gölün kirlenmesi yönünden kritik devreler kurak devrelerdir. Bu devrelerde gölün beslenmesi az, buharlaşma fazla olduğundan kirli suların göl suyu içerisindeki konsantrasyonu fazla olacaktır. Bu sebepten Sapanca Gölü'nün kurak devrelerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu devreler bilinip gerekli tedbirler alınmazsa içme suyu olarak kullanmada tehlikeli durumlar ortaya çıkabilir.

Havza iklim özellikleri açısından Doğu Marmara ve Batı Karadeniz arasında geçiş niteliği taşımaktadır. Yazları kurak ve sıcak günler sürekli değildir. Kışları yağışlı geçer. Kotunun yüksek olmaması ve denizin de etkisiyle ortalama ve mutlak sıcaklık farkları fazla değildir. Yağmur ölçüm istasyonlarının ve eşdeğer yağış eğrilerinin gösterildiği Şekil 3.2'den de görüldüğü gibi havza, orta yağışlı (600-1000 mm.) bir kuşak içindedir. Bu kuşakta cephesel ve konvektif yağışlar etkilidir [16].

Sapanca Gölü havzasına düşen aylık yağış değerleri, 1936-1978 yılları arasında, kaydedilen değerlerin istatistik analizi yapılarak bulunmuş ve elde edilen bu değerler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1
Sapanca Havzasına Düşen Aylık Yağış Serilerinin İstatistik Analizi [17]

<i>Aylar</i>	<i>Ortalama Değer (mm)</i>	<i>Standart Sapma (mm)</i>	<i>Korelasyon Katsayısı</i>	<i>Regresyon Katsayısı</i>
<i>Ocak</i>	95.9	46.3	-0.1	-0.1
<i>Şubat</i>	85.7	52.0	0.3	0.2
<i>Mart</i>	78.5	38.4	0.0	0.0
<i>Nisan</i>	59.8	34.5	-0.2	-0.1
<i>Mayıs</i>	48.6	26.4	0.2	0.3
<i>Haziran</i>	57.3	47.5	0.1	0.1
<i>Temmuz</i>	48.6	41.8	-0.1	-0.2
<i>Ağustos</i>	45.0	47.7	0.2	0.2
<i>Eylül</i>	72.4	63.1	0.1	0.1
<i>Ekim</i>	84.3	55.9	0.4	0.4
<i>Kasım</i>	90.7	47.6	0.1	0.1
<i>Aralık</i>	113.0	68.0	-0.3	-0.2

Tablo 3.1’de verilen değerler incelendiğinde, ortalama yağış değerlerinin Temmuz-Ağustos aylarında en düşük, Aralık-Ocak aylarında ise en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gölün kirlenme yönünden en kritik ayları (yağışın ve göle giren akışın minimum olduğu devre) Temmuz-Ağustos ayları olmaktadır. Yağışın % 83’ü 1 Eylül ile 1 Mayıs tarihleri arasında meydana gelmektedir. Mevzii yıllık yağışlar sabit olmayıp, ortalama yıllık yağışın % 60 ile % 135’i dolaylarında değişmektedir. Marmara Bölgesi üzerindeki hava sistemlerinin sebep olduğu yağış özellikleri, bilhassa kış mevsiminde Karadeniz kıyı bölgelerinden başlayarak iç kısımlara doğru, kademeli olarak Trakya, Güney Marmara ve İstanbul-Kocaeli (Sapanca Gölü ve çevresi) bölümlerinde kendisini hissettirmektedir. Bunun sonucunda karakteristik kış ayları olan Aralık, Ocak, Şubat aylarında kıyı bölgelerinden gelen hava sistemleri, bölgede diğer aylara göre daha çok yağışa sebep olmaktadır.

Ortalama yıllık sıcaklık 13.5 °C, ortalama yıllık yağış ise 782.5 mm. dolayında olmaktadır. En soğuk ay olan Ocak ayında sıcaklık ortalaması 0-6 °C, en sıcak ay olan

Temmuz ayında ise 29°C dolayındadır. Yıllık nisbi nem genel olarak % 80-85 olmaktadır. Yılın ortalama 108 gününde kapalı gökyüzü koşulları geçerlidir. Yaz aylarında hakim rüzgarlar kuzey ve kuzeydoğu iken, kış aylarında güney ve kuzey rüzgarları etkindir. Havzanın açık olan doğu-batı doğrultusunda rüzgarların etkin olmaması nedeniyle, hava kütleleri havza içinde uzun süre kalmakta ve katı yakıtlar ile karayollarından kaynaklanan kirleticiler havza dışına uzaklaştırılamamaktadır.

Sapanca Gölü havzasında yer alan DSİ Genel Müdürlüğü'ne ait Kurtköy ve Memnuniye ile Devlet Meteoroloji (DMİ) Genel Müdürlüğü'ne ait Sapanca ve Adapazarı Rasat İstasyonları'nda rasat sürelerinde toplanan veriler Tablo 3.2'de özetlenmiştir. ve Şekil 3.3-3.5'te grafik olarak gösterilmiştir.

3.4 Sosyo-ekonomik Yapı ve Yerleşim Durumu

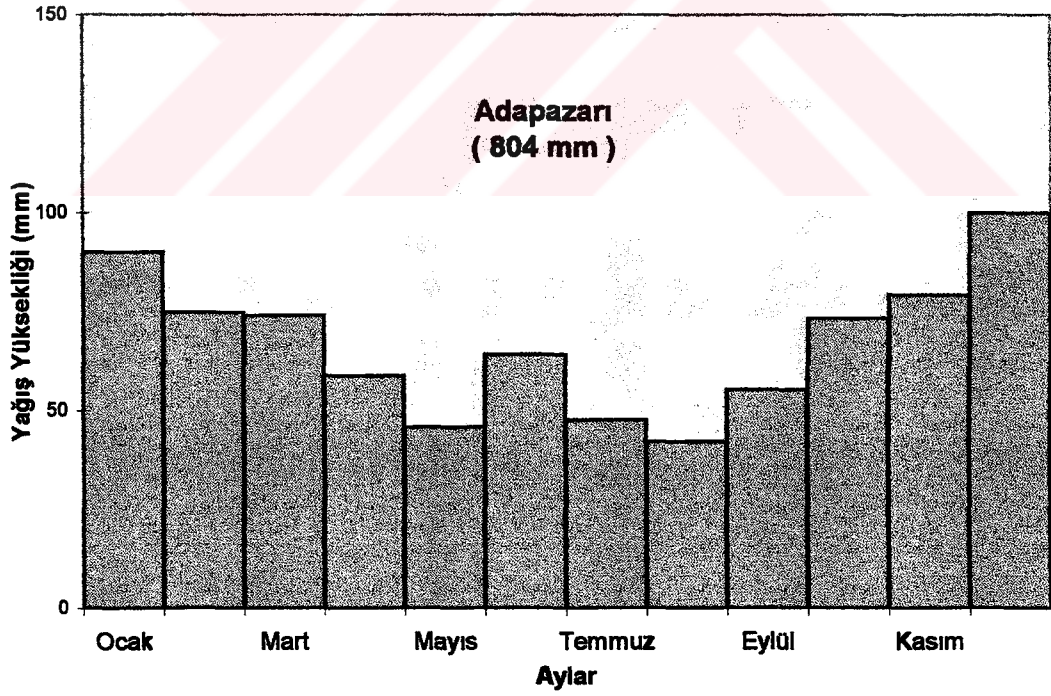
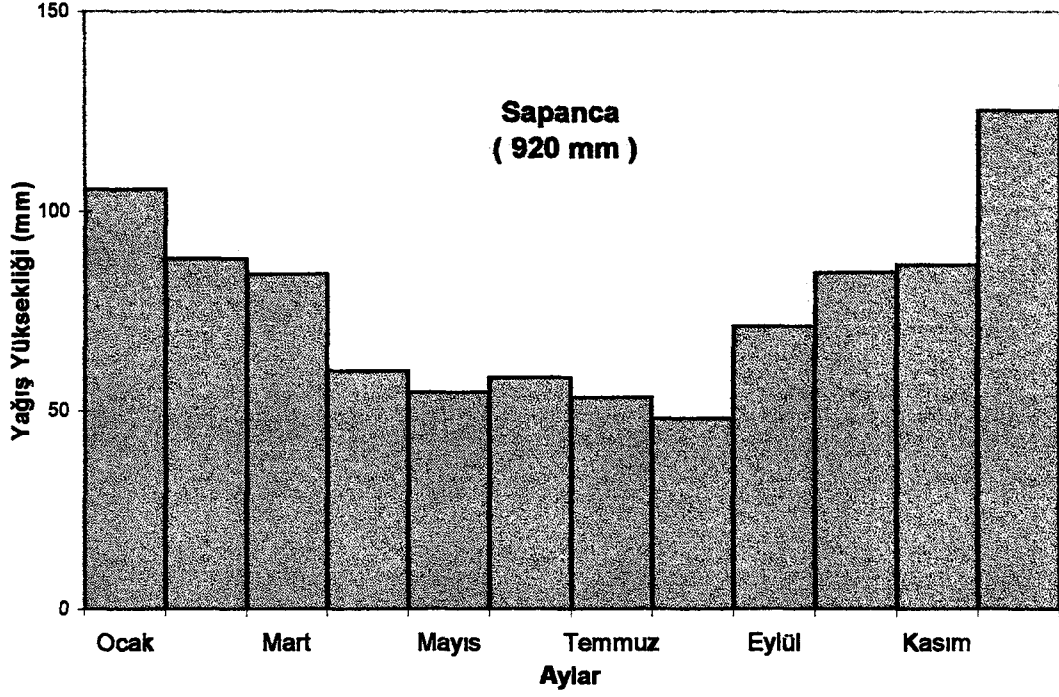
Gölün su toplama havzası içinde, Sakarya ili sınırları dahilinde, Serdivan, Adapazarı, Arifiye, Sapanca, Kırkpınar Belediyeleri ve Yanıkköy, Kurtköy, Mahmudiye, Memnuniye, Uzunkum, Esentepe, Aşağıdere, Yukarıdere ve benzeri köy yerleşimleri; Kocaeli sınırları dahilinde ise, Eşme, Maşukiye, Hikmetiye (Derbent), Suadiye Belediyeleri ve Acısu, Şirinsulhiye, Nusretiye, Uzuntarla ve benzeri köy yerleşimleri yer almaktadır.

Sapanca Gölü, kuzeyden D100 (E5) karayolu, güneyden ise E80 (TEM) Anadolu otoyolu ve demiryolu ile çevrelenmiş olup, yöre bu özelliğiyle, Trakya ve İstanbul'u Anadolu'nun iç kesimlerine bağlayan güzergahların önemli kavşaklarından biridir. Yakın çevresi ise (Adapazarı, İzmit) hızla gelişen sanayi merkezleri konumundadır. Özellikle TEM otoyolunun açılışının ardından bölge daha da talep çeker olmuş ve İstanbul Metropolü ile bağlantının güçlenmesi, yeni sanayi talepleri ve yeni ikinci konut talepleri yaratmıştır.

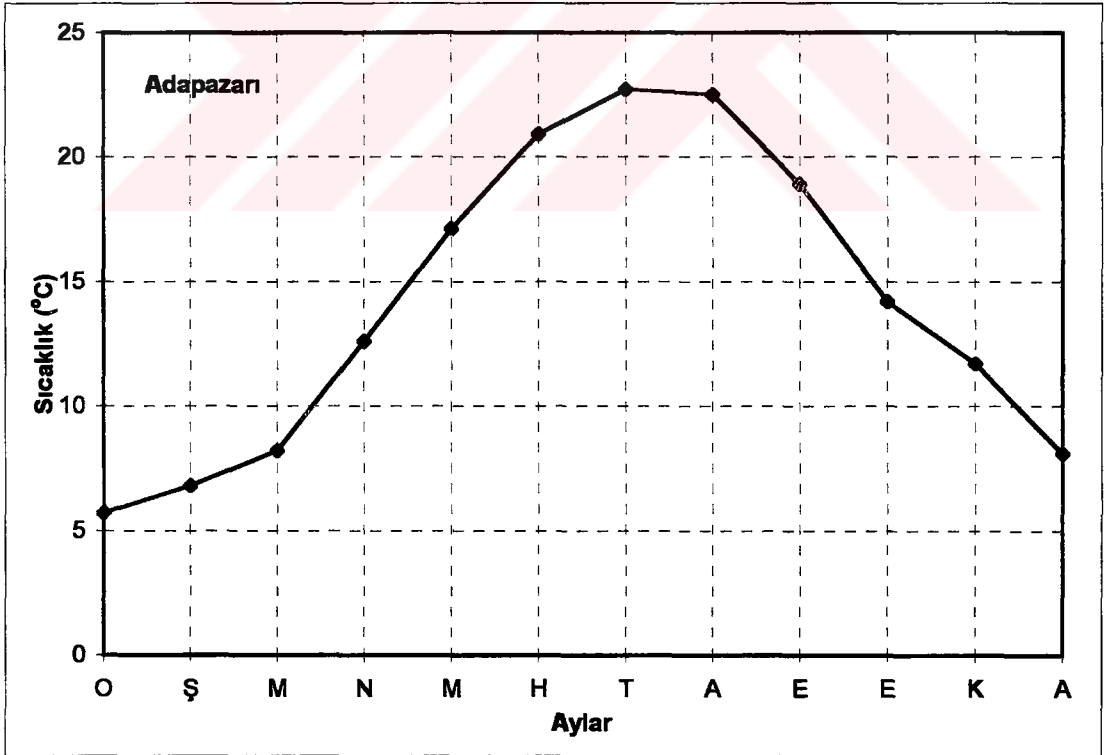
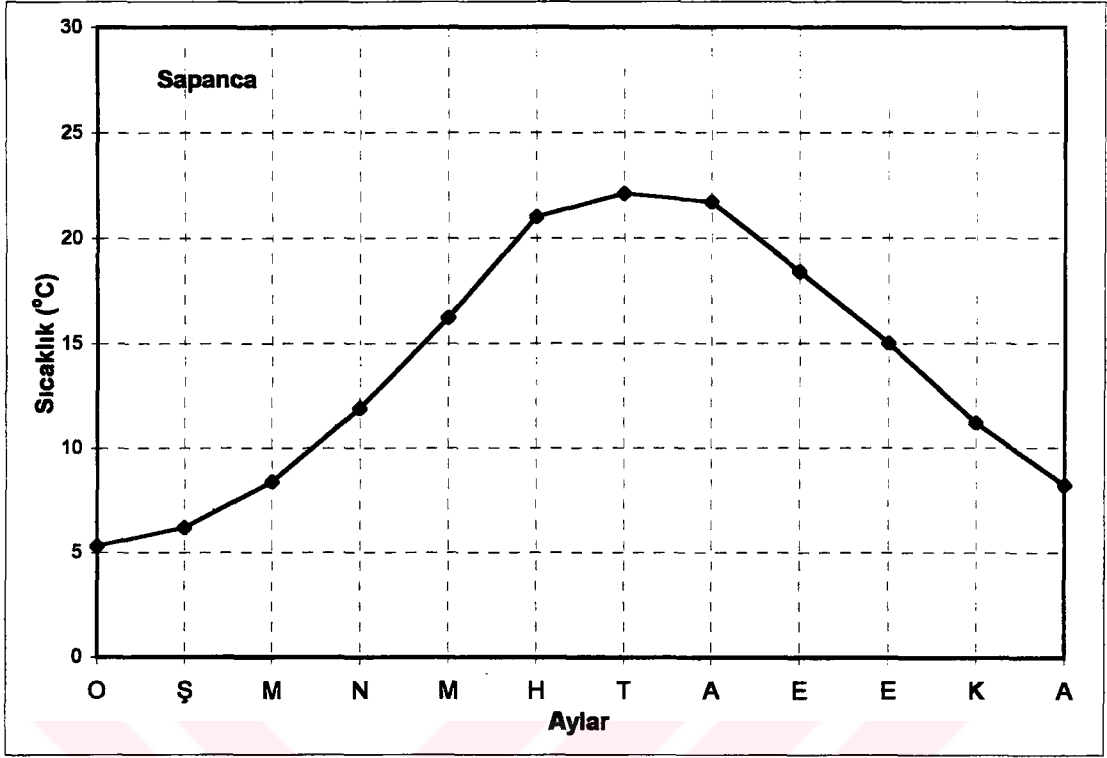
Gölün kenarındaki yerleşim merkezlerinden en büyüğü Sapanca ilçesidir. Tarımsal üretimin bir pazarı niteliğindeki ilçenin nüfusu 1980 yılında 10.368'dir. İkinci büyük yerleşim yeri olan Kırkpınar'ın nüfusu ise 2.450'dir. Yerleşme tamamen kırsal nitelikte

Tablo 3.2
Bölgenin Meteorolojik Özellikleri

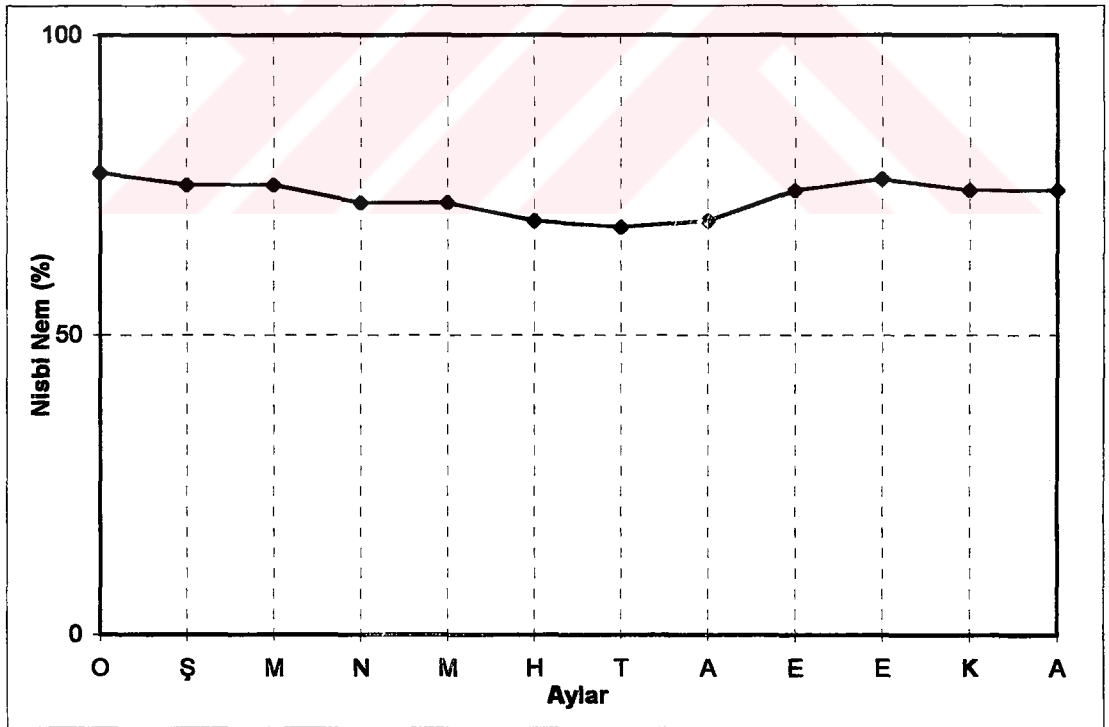
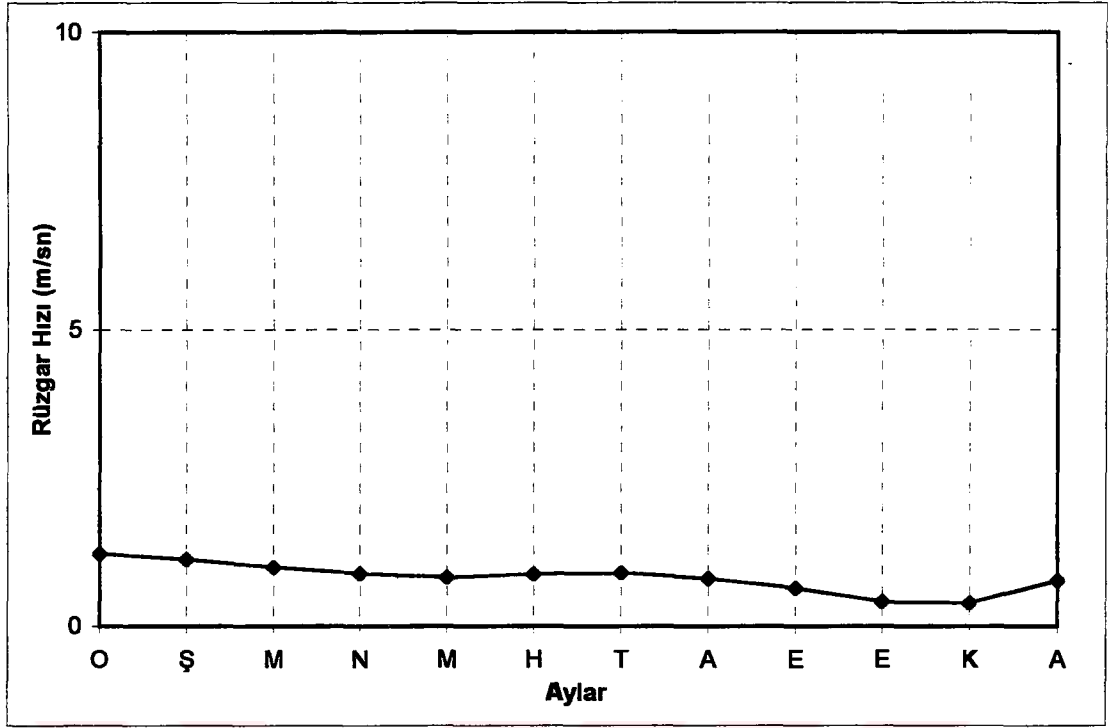
Örnekleme Noktası	Rasat	Rasat Şiresi (Yıl)	Aylar												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Sapanca	Ort. Nisbi Nem (%)	7	76	76	71	67	67	63	63	66	72	76	76	76	71
Sapanca	Ort. Yağış Yükl. (mm)	40	105.5	88.1	84.3	60.0	54.6	58.4	53.4	48.0	71.3	84.6	86.8	125.3	920.3
Sapanca	Ort. Sıcaklık (°C)	10	5.3	6.2	8.4	11.9	16.2	21.0	22.1	21.7	18.4	15.0	11.2	8.2	13.8
Memnuniye	Ort. Buharlaşma (mm)		---	---	---	83.5	117.8	171.5	161.8	145.3	91.9	90.5	72.1	---	934.4
Memnuniye	Ort. Yağış Yükl. (mm)	6	174.3	104.4	102.5	88.3	70.8	41.9	58.4	49.2	106.8	147. 1	97.8	198.0	1239.5
Kurtköy	Ort. Buharlaşma (mm)	18	---	---	---	74.7	128.4	182.5	195.0	168.7	121.1	62.6	42.7	42.0	1017.7
Kurtköy	Ort. Yağış Yükl. (mm)	18	95.9	67.4	72.8	61.7	45.6	60.0	36.7	63.3	73.3	95.4	93.0	122.3	887.4
Adapazarı	Ort. Nisbi Nem (%)	35	77	75	75	72	72	69	68	69	74	76	74	74	73
Adapazarı	Ort. Sıcaklık (°C)	30	5.7	6.8	8.2	12.6	17.1	20.9	22.7	22.5	18.9	14.2	11.7	8.1	14.1
Adapazarı	Ort. Buharlaşma (mm)	30	33.8	24.8	47.4	85.6	110	149.2	166.4	145.5	106.9	63.7	53.1	37.9	1024.3
Adapazarı	Ort. Yağış Yükl. (mm)	53	90	74.7	74	58.7	45.8	64	47.5	42.1	55.2	73.2	79.2	98.9	803.3

Şekil 3.3
Adapazarı ve Sapanca Ölçüm İstasyonlarında Ortalama Aylık Yağış Değerleri

Şekil 3.4
Adapazarı ve Sapanca Ölçüm İstasyonlarına ait Aylık Ortalama Sıcaklık Dağılımı

Şekil 3.5
Adapazarı'na ait Nisbi Nem ve Rüzgar Hızı Dağılımı

olup, bahçeler içinde dağınık yapılardan oluşmaktadır. Göl havzası içinde bunlar dışında pek çok köy bulunmaktadır. Esasen Sakarya tümüyle kırsal nüfus yoğunluğunun ülke ortalamasından fazla olduğu bir ilimizdir. Ayrıca, özellikle yaz aylarında nüfus yoğunluğunu artıran dinlenme kampları, plaj, otel, motel, gazino ve lokanta gibi turistik tesisler de bulunmaktadır.

İl merkezi Adapazarı'nda 1950 yılına kadar olan nüfus artış hızı % 3.27 iken, sanayileşmenin başladığı 1950 yılından itibaren nüfusta % 6.07'ye varan bir artış görülmüştür. Bu artış aynı hızla devam etmiş ve 1980 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Adapazarı kentinin nüfusu 130.977'yi bulmuştur. Nüfusla ilgili daha detaylı bilgi Bölüm 3.5'te verilecektir.

Halk geçimini tarım ve sanayiden sağlamaktadır. Bölgenin verimli topraklarında çok çeşitli tahıl, meyve ve sebze yetişmektedir. Burada uzun yıllardan beri elde edilen mısır, patates ve buğday arasında son yıllarda şeker pancarı tarım alanında daha büyük bir yer işgal etmektedir. Bitkisel üretimde önemli bir yeri olan bölgenin, Türkiye mısır üretimindeki payı % 22, fındık üretimindeki payı ise % 14'tür. Burada iklim, yılın on ayında bitkilerin büyümesine elverişli olup, bazen yılda iki kez ürün alınmaktadır. Bitkilerin büyüme süresi uzun ve iklim de yumuşak olduğundan ürünlerde çeşit bolluğu mümkün olabilmektedir.

Sapanca Gölü su toplama havzasında yer alan ve gölün kalitesini atıkları ile olumsuz yönde etkileyebilecek sanayi tesislerinin başlıcaları, güneyde Maşukiye yakınında Onduline Yapı Malzemeleri Anonim Şirketi, Kırkpınar yakınında İstanbul Segman Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ile Isı Metal Sanayi, kuzeyinde Eşme yakınında Güneri Gıda Sanayi Anonim Şirketi ve Motif Duvar Kağıtları Üretim ve Pazarlama Anonim Şirketi'dir. Bu tesislerden Onduline Yapı Malzemeleri, İstanbul Segman Sanayi ve Güneri Gıda Sanayi'nin sıvı atıkları göle ulaşmaktadır. Aşağıda bu kuruluşlar ve atıkları hakkında kısa bilgi verilmektedir [13,14].

1. Onduline Yapı Malzemeleri A.Ş.

İşletme, Sapanca Gölü'nün güneybatısında Kurtköy civarında toplam 50.000 m²'lik bir alanda kurulmuş olup, bu alanın yaklaşık olarak 20.000 m²'lik kısmı halen kullanılmakta, geriye kalan kısım ise yeşil saha olarak değerlendirilmektedir. Tesisin kuruluş kapasitesi 200.89 cm. ebatlı levhalardan yılda ortalama olarak 1.800.000 adettir. İşletmede çalışan toplam personel sayısı ise 100'dür.

İşletme yetkililerinden alınan bilgilere göre, "Onduline" adı altında renkli, oluklu, çatı, cephe ve tavan kaplama levhaları üreten tesisin günlük su ihtiyacı ortalama olarak 30 tondur ve bir artezyen kuyusundan temin edilmektedir. Su işletmede proses suyu ve yıkama suyu olmak üzere başlıca iki amaçla kullanılmaktadır. Proses suyu, ham kağıt hamurunun hazırlanması amacıyla hurda kağıdın çözülmesi işleminde kullanılan sudur. Yıkama suları ise işletmenin zaman zaman temizlenmesi esnasında kullanılan sudur. İşletmede katı ve sıvı olmak üzere başlıca iki tip atık sözkonusudur. Katı atıklar hurda kağıdın çözülmesi esnasında ayrılan kağıt harici maddelerdir. Bunlar biriktirilerek fabrika arazisinde toprağa gömülmektedir. İşletmede doğrudan bırakılan bir sıvı atık yoktur. Karton makinesi altında toplanan süzme suları, kapalı bir devre ile tekrar kullanılmak üzere hurda kağıt çözme tankına pompalanmaktadır. İşletmenin zaman zaman yıkanması esnasında oluşan yıkama ve taşma suları ile muhtemel kaçak sular, sızdırmalı bir kanala verilmektedir. Bu kanal 600 metrelik kısmı fabrika sahasında olmak üzere yaklaşık olarak 1500 m. uzunlukta olup, Sapanca Gölü'ne açılmaktadır. Bu kanal daha önce burada mevcut çiftlik taban sularının akıtılması amacıyla açılmış, fabrika kurulunca da atık suların deşarjında kullanılmaktadır. Kanal boyunca yapılan incelemede suyun berrak oluşuna karşılık, kanal yatağında bitüm ve boya artıklarına rastlanması, bu atıkların zaman zaman da olsa göle ulaştığını göstermektedir.

2. İstanbul Segman Sanayi ve Ticaret A.Ş.

İşletme Sapanca İlçesi Kırkpınar yakınlarında göle yakın noktası yaklaşık 1.000 m., en uzak noktası ise 1.800 m. mesafede olan ve toplam olarak 140.000 m²'lik kısmı kapalı saha olarak, geriye kalan kısmı ise sosyal tesisler ve yeşil alan için kullanılmaktadır.

İşletmede çalışan toplam personel sayısı 20'si merkezde olmak üzere 451'dir. Kurulu kapasite yılda 12 milyon adet piston segmanı ve 8 milyon adet silindir gömleğidir.

Döküm, fiziksel temizleme ve kaplama gibi işlemler içeren fabrikada su başlıca, indüksiyon fırınları bobinlerinin soğutulmasında, dökümhaneden çekilen tozlu havanın temizlenmesi amacıyla çalışan sulu tip filtrede ve nihayet metalik kaplama ünitelerinde kullanılmaktadır. İşletmenin su ihtiyacı iki adet artezyen kuyusundan temin edilmektedir. Kuyulardan çıkarılan suların depolandığı 300 tonluk bir depo mevcuttur. Fabrika yetkililerince, işletmenin saatteki su ihtiyacı 10 ton olarak belirtilmiştir.

İndüksiyon fırını bobinlerinin soğutulmasında kullanılan sular kapalı bir devrede, devamlı olarak kullanılmakta, ancak suyun sıcaklığı soğutma için gerekli sıcaklığın üstüne çıktığında, ana şebekeden yeniden beslenmektedir. Tortulu soğutma suları, soğutma işleminden sonra toplama havuzlarında toplanmakta, burada dinlendirilerek ortuların çökmesi sağlandıktan sonra yeniden kullanılmaktadır. Metalik parçaların kesilmesi işleminde kullanılan kesme sıvıları, belirli konsantrasyondan sonra, içindeki katı partiküllerle beraber varillerde biriktirilerek, belediyenin gösterdiği yerlere atılmaktadır. Kaplama ünitesinde elektroliz çözeltilsinin hazırlanmasında deiyonize su kullanılmakta, elektroliz çözeltilsindeki demir konsantrasyonu 5-6 gr/lt'ye ulaştığı zaman tekrar deiyonize işlemine tabi tutularak yeniden kullanılmaktadır. Ancak rejenerasyon atığı sular, sulu tip filtrede kullanılan yıkama suları, kaplanmış malzemenin yıkanmasında kullanılan sular toplama havuzlarında toplandıktan sonra yaklaşık 500 m. uzunluktaki bir kanalla, fabrika yakınındaki Mahmudiye Deresi'ne deşarj edilmektedir. Bu atık sularda başlıca; demir, krom, mobilden gibi ağır metal kasyonları ile fosfat anyonunun bulunması muhtemeldir. İşletme yetkililerince kesme ve işleme sonucunda talaş ve demir tozlarından oluşan katı atık fabrika arazisinde biriktirilerek, belediyece belirlenecek boş bir araziye boşaltılacağı, ancak ileride bu tozların L.P.G. ile kurutularak tekrar dökümde kullanılmasının planlandığı belirtilmektedir.

3. Güneri Gıda Sanayi A.Ş.

İşletme Sapanca Gölü'nün güneybatı yakasında yaklaşık olarak göle 1.5 km. mesafedeki Eşme Köyü civarında kuruludur. Mısır irmiği fabrikası ve yoğurt fabrikası olmak üzere iki üniteden oluşmaktadır. Kurulu kapasite mısır irmiği fabrikası için günde 60 ton irmik ve yoğurt fabrikası için günde 5 ton yoğurttur. İşletmede çalışan toplam personel sayısı ise 27'dir.

Mısır irmiği üretimi öğütme ve elekten geçirme işlemlerini içerdiği için herhangi bir sıvı atık oluşmamaktadır. Yoğurt, buharla ısıtılıp soğumaya bırakılan sütün mayalanması sonucu elde edilmektedir. Bu işletmede su, yoğurt ve süt kaplarının temizlenmesi ve buhar üretiminde kullanılmaktadır. İşletmenin günlük su ihtiyacı yaklaşık olarak 40-50 tondur ve gölden temin edilmektedir. Böylece fabrikada yıkama ve yoğunlaşma suyundan oluşan atık sular, doğrudan yaklaşık olarak 1.5 km. uzunluğundaki bir kanalla göle deşarj edilmektedir. Kanal boyunca yapılan incelemelerde, atık suyun bulanık renkte olduğu ve pH kağıdı ile yapılan ölçümde ise pH'nın yaklaşık olarak 6.5 civarında olduğu yetkililer tarafından belirlenmiştir.

4. Motif Duvar Kağıtları Üretim ve Pazarlama A.Ş.

Fabrika Sapanca Gölü'nün kuzeyinde, Eşme Köyü'nün batısında, göle yaklaşık olarak 600-700 m. mesafede kuruludur. Renkli ve desenli duvar kağıdı üreten işletmenin kurulu kapasitesi 53.960 cm. ebatlı rulolardan yılda 700.000 adettir. İşletmede çalışan toplam personel sayısı ise 40'dır.

Duvar kağıdı üretiminde temel hammaddeler; birinci hamur beyaz kağıt ve poli vinil asetat (P.V.A.)'dır. İşletmenin günlük su ihtiyacı 500 lt. olup, bir artezyen kuyusundan temin edilmektedir. İşletmede katı atık olarak, kullanılmayan hurda kağıt, sıvı atık olarak da baskı keçelerinin temizlenmesinden oluşan yıkama çözeltileri bulunmaktadır. Baskı keçelerinde, toprakta eriyebilen boyalar ve matbaa mürekkebi kullanılmakta olup, her gün çalışma periyodu sonunda gazyağı ile temizlenmektedir. Temizleme sonucunda oluşan sıvı atıklar, sızdırmaz bir fosseptikte toplanmaktadır. Fosseptik dolduğunda, atıklar vidanjörle çekilerek uygun bir yere bırakılacaktır.

Termosifon kazanları üretilen Isı Metal Sanayi yetkililerince işletmeden göle karışan herhangi bir sıvı atık bulunmadığı belirtilmektedir.

Sapanca Gölü havzasında yukarıda değinilen sanayi kuruluşlarının yanı sıra, kamu kesimine ait Devlet Demiryolları İşletmesine ait Adapazarı Vagon Fabrikası (ADVAS), Türkiye Ziraî Donatım Kurumu'na bağlı Ziraat Aletleri ve Makinaları Fabrikası, TZDK Başak Traktör Fabrikası, EBK Et Kombinası, Asit Fabrikası, Nişkoz Fabrikası, Adapazarı Şeker Fabrikası ve özel teşebbüse ait Good Year Lastik Fabrikası, Yem Fabrikası, Toyota-Sa Otomobil Fabrikası, Toprak İlaç Fabrikası da yer almaktadır.

Sapanca Gölü'nden veya Çarksuyu'ndan su temin eden endüstriler ve kullandıkları su miktarları ile Adapazarı kenti için içme ve kullanma suyu olarak çekilen su miktarları Tablo 3.3'te verilmektedir.

3.5 *Nüfus*

3.5.1 *Genel*

Sakarya ili, Cumhuriyet dönemi başlarında, demiryolu olanaklarını kullanarak çevredeki kırsal alanlarda ürün toplayıp dağıtım yapan, ticari bakımdan gelişmiş bir kasaba iken, bugün il merkezi olması dolayısıyla, sanayi, küçük sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde hızla gelişmiş ve il sınırlarını zorlayan bir konuma gelmiştir. Özellikle, organize olmuş ve metropolitan alanlardan kaçma eğilimi olan sanayilere (örneğin traktör fb., treyler fb. gibi) kentsel servis, bölgesel altyapı, hammadde ve işgücü açısından bir alternatif oluşturmuştur. Ayrıca yerel hammadde kullanan bölge ve il ölçeğindeki gıda sektörleri burada konumlanmıştır. Bunun dışında, ağaç işleme, madeni eşya imali, oto ve zirai alet konularında gelişen; ulaşım, işgücü ve pazar imkanları değerlendirilen küçük sanayi mevcuttur.

Sakarya kenti hızlı bir nüfus artışına sahiptir. Bu artış ile nüfusu son 45 yılda 7 katını ($N_{1945} = 32.617$; $N_{1990} = 234.375$) aşmıştır. Erenler, nüfusu en hızlı artan yerleşim

Tablo 3.3
Su Kullanımına ait Bilgiler

Gülden Direkt Su Alan Kuruluşlar	Çekilen Su Miktarları (10 ⁶ m ³)												Çekilen Su Miktarları (lt/sn)		
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam	Min.	Maks.
SEKA İzmit Mhessesesi	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	2.46	29.54	850	950
PETKİM	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	19.21	500	616
Petro-Kinya A.Ş	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	1.45	17.42	561	561
Ara Toplam	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	5.51	66.17	1911	1911
Adapazarı Terkos Pomp.	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	1.21	14.52	467	467
Adapazarı Bel. Tersi İnşaatı	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	3.63	43.56	1400	1400
Ara Toplam	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	10.35	124.25	3778	3994
Çekilen Su Miktarları (10 ⁶ m ³)															
Çarşuyu'ndan Su Alan Kuruluşlar (10 ⁶ m ³)	Çekilen Su Miktarları (10 ⁶ m ³)												Çekilen Su Miktarları (lt/sn)		
Yagon Fab.	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.48	46	46
Şeker Fab.	1.64	---	---	---	---	---	---	1.64	1.64	1.64	1.64	1.64	9.84	632	632
Nişkoç Fab.	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	0.11	1.32	125	125
Asit Fab.	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.96	62	62
Royal Fab.	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	0.12	1.44	141	141
Ara Toplam	1.99	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	1.99	1.99	1.99	1.99	1.99	14.04	1006	1006
TOPLAM	12.34	10.70	10.70	10.70	10.70	10.70	10.70	12.34	12.34	12.34	12.34	12.34	138.24	4784	5000

merkezi olup, nüfusu 45 yılda 25 katını ($N_{1945} = 1.228$; $N_{1990} = 31.013$) aşmıştır. 1955-1960 döneminde İstanbul-Ankara karayolunun açılışı nedeniyle nüfus artışında ani sıçrama olmuş ve hızlı artış sürecine girilmiştir. Serdivan'ın ana kentten daha kopuk oluşu nedeniyle, daha bağımsız ve istikrarlı nüfus artışı ile nüfusu 45 yılda 14 katına ($N_{1945} = 2.003$; $N_{1990} = 28.720$) ulaşmıştır.

Tablo 3.4'te Sakarya iline ait D.İ.E.'den alınmış olan 1985-1990 yılı nüfus sayımları ve logaritmik metot ile hesaplanan yıllık nüfus artış hızı (%) verilmiştir [18].

Tablo 3.4
Sakarya İli Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı

İL	SAYIM YILI						YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)		
	1985			1990					
SAKARYA	Toplam	İl ve İlçe Merkezleri	Bucak ve Köyler	Toplam	İl ve İlçe Merkezleri	Bucak ve Köyler	Toplam	İl ve İlçe Merkezleri	Bucak ve Köyler
	610 500	259 617	350 883	683 061	297 759	385 302	22.46	27.42	18.71

3.5.2 Gelecekteki Nüfus Hesaplamalarında Esas Alınan Kriterler

Gelecekteki nüfus hesaplamalarına geçmeden önce, Adapazarı'nın Sakarya ilinin diğer yerleşim birimleri (müstakil belediyeler) olan Serdivan, Erenler, Hanlı, Karakamış, Nehirkent ve Yazlık ile içiçe bulunduğu ve Adapazarı'na ait depolardan bu yerleşimlerin de beslenmesi ve bir belediyeye ait olan bazı hatların zorunlu olarak diğer belediye sınırları içerisinde geçmesinden dolayı, bırakılacak olan uç debilerin belirlenmesi ve gelişmelerini birbirinden ayrı tutamayacağımız bu belediyelerin nüfus artış eğilimlerini ortak bir artış yüzdesine bağlamamız gereğinden yola çıkarak aşağıdaki bölümde önce İller Bankası yöntemi (geometrik dizi şeklinde artış), en küçük kareler yöntemi, aritmetik dizi şeklinde artış yöntemi sırasıyla kullanılarak her belediyenin ayrı ayrı 35 yıl sonrasının nüfusları hesaplanmıştır [19].

Projelendirme süresi olarak 35 yıl alınmıştır ($1996+35=2031$). Yukarıdaki üç metot kullanılarak belediyelerin gelecekteki toplam nüfusları hesaplanmıştır.

Bununla yetinilmemiş, ortaya çıkan farklı artış katsayılarını aynı baza getirmek için önceden yapılmış olan içme suyu ve kanalizasyon projeleri ve imar planında öngörülmüş olan artış katsayısı gözönünde bulundurularak, duruma en uygun artış katsayısı seçilmeye çalışılmıştır. Bulunan ve önerilen bu değere göre hesaplanmış olan nüfuslar için ise gelecekteki su ihtiyacı hesaplanacaktır.

3.5.3 Belediyelerin Ayrı Ayrı Gelecekteki Nüfus Hesapları

3.5.3.1 Adapazarı'nın Gelecekteki Nüfus Hesapları

Adapazarı'nın geçmiş yıllarda yapılmış olan resmi nüfus sayımı sonuçları şöyledir :

Yıl	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Nüfus	24 839	25 793	29 386	35 581	55 622	79 420	86 124	101 283	114 130	130 977	152 291	169 091

a) İller Bankası Yöntemi (Ortalama Çoğalma Esası ile) :

$$\text{Ç} = ((N_y / N_e)^{1/a} - 1) * 100$$

$$N_g = N_y * (1 + \text{Ç}/100)^n$$

Ç : Çoğalma katsayısı

N_y : Son nüfus sayımında tespit edilen nüfus

N_e : Eski nüfus sayımında tespit edilen nüfus

a : Bu iki nüfus sayımı arasında yıl olarak geçen süre

n : Son nüfus sayımından nüfusu hesaplanacak tarihe kadar geçecek yıl sayısı

N_g : Gelecekteki nüfus

Yıllar	Nüfus	$a = N_{1990} - N_e$	N_y / N_e	Çoğalma Katsayısı
1935	24 839	55	6.81	3.55
1940	25 793	50	6.56	3.83
1945	29 386	45	5.75	3.96
1950	35 581	40	4.75	3.97
1955	55 622	35	3.04	3.23
1960	79 420	30	2.13	2.55
1965	86 124	25	1.96	2.73
1970	101 283	20	1.67	2.60
1975	114 130	15	1.48	2.65
1980	130 977	10	1.29	2.58
1985	152 291	5	1.11	2.11
1990	169 091	—	—	$\Sigma \text{Ç} = 33.76$

$\dot{C}_{ort} = 33.76 / 11 = 3.07$ bulunur.

$N_g = N_{2031} = N_{1990} * (1 + \dot{C}_{ort}/100)^{41} = 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{41} = 584\,176$ kişi bulunur.

Kabul ettiğimiz bu çoğalma katsayısına göre 5'er yıllık aralarla nüfus tahmin hesapları aşağıdaki gibidir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\dot{C}_{ort} = 3.07$) :

$$\begin{aligned} N_{1996} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^6 = 202\,728 \\ N_{2001} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{11} = 235\,817 \\ N_{2006} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{16} = 274\,307 \\ N_{2011} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{21} = 319\,079 \\ N_{2016} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{26} = 371\,159 \\ N_{2021} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{31} = 431\,739 \\ N_{2026} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{36} = 502\,207 \\ N_{2031} &= 169\,091 * (1 + 3.07/100)^{41} = 584\,176 \end{aligned}$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasındaki çoğalma katsayıları hesaplanıp ortalaması alındığında ($a = 5$) ise $\dot{C}_{ort} = 3.58$ bulunmuştur. Bu katsayıya göre 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus tahmin hesabı ise şöyledir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\dot{C}_{ort} = 3.58$) :

$$\begin{aligned} N_{1996} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^6 = 208\,822 \\ N_{2001} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{11} = 248\,975 \\ N_{2006} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{16} = 296\,849 \\ N_{2011} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{21} = 353\,928 \\ N_{2016} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{26} = 421\,982 \\ N_{2021} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{31} = 503\,122 \\ N_{2026} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{36} = 599\,864 \\ N_{2031} &= 169\,091 * (1 + 3.58/100)^{41} = 715\,208 \end{aligned}$$

b) En Küçük Kareler Yöntemine Göre :

Yıllar	n	X	Y	X*Y	X ²
1935	1	-27.5	24 839	-683 073	756.25
1940	2	-22.5	25 793	-580 343	506.25
1945	3	-17.5	29 386	-514 255	306.25
1950	4	-12.5	35 581	-444 763	156.25
1955	5	-7.5	55 622	-417 165	56.25
1960	6	-2.5	79 420	-198 550	6.25
1965	7	2.5	86 124	215 310	6.25
1970	8	7.5	101 283	759 623	56.25
1975	9	12.5	114 130	1 426 625	156.25
1980	10	17.5	130 977	2 292 098	306.25
1985	11	22.5	152 291	3 426 548	506.25
1990	12	27.5	169 091	4 650 003	756.25
		$\Sigma X = 0$	$\Sigma Y = 1\,004\,537$	$\Sigma XY = 9\,932\,058$	$\Sigma X^2 = 3\,575$

$$Y = a + b.X$$

$$a = \Sigma Y / n = 1\,004\,537 / 12 = 83\,711$$

$$b = \Sigma XY / \Sigma X^2 = 9\,932\,058 / 3575 = 2\,778$$

Hesaplanan bu değerlere göre gelecekteki yılların nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$Y = 83\,711 + 2\,778 \cdot X$$

$$Y_{1996} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 33.5 = 176\,774$$

$$Y_{2001} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 38.5 = 190\,664$$

$$Y_{2006} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 43.5 = 204\,554$$

$$Y_{2011} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 48.5 = 218\,444$$

$$Y_{2016} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 53.5 = 232\,334$$

$$Y_{2021} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 58.5 = 246\,224$$

$$Y_{2026} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 63.5 = 260\,114$$

$$Y_{2031} = 83\,711 + 2\,778 \cdot 68.5 = 274\,004$$

c) Aritmetik Dizi Şeklinde Artışa göre :

Gelecekteki nüfusun tespitinde nüfus artışının lineer olduğu kabulü ile yapılan hesap yöntemidir.

$$p = 1/a \cdot (1 - N_e / N_y)$$

$$N_g = N_y \cdot (1 + p \cdot n)$$

p : Yıllık nüfus artış oranı (%)

N_y : Son nüfus sayımında tespit edilen nüfus

N_e : Eski nüfus sayımında tespit edilen nüfus

a : Bu iki nüfus sayımı arasında yıl olarak geçen süre

n : Son nüfus sayımından nüfusu hesaplanacak tarihe kadar geçecek yıl sayısı

N_g : Gelecekteki nüfus

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	<i>a</i>	<i>p (%)</i>
1935	24 839	55	1.55
1940	25 793	50	1.69
1945	29 386	45	1.84
1950	35 581	40	1.97
1955	55 622	35	1.92
1960	79 420	30	1.77
1965	86 124	25	1.96
1970	101 283	20	2.01
1975	114 130	15	2.17
1980	130 977	10	2.25
1985	152 291	5	1.99
1990	169 091	---	$\Sigma p = 21.12$

$$p_{ort} = 21.12 / 11 = \% 1.92$$

Hesaplanan bu değere göre gelecekteki nüfus projeksiyonu :

$$\begin{aligned}
 N_{1996} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 6) = 188\,570 \\
 N_{2001} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 11) = 204\,803 \\
 N_{2006} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 16) = 221\,036 \\
 N_{2011} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 21) = 237\,268 \\
 N_{2016} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 26) = 253\,501 \\
 N_{2021} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 31) = 269\,734 \\
 N_{2026} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 36) = 285\,967 \\
 N_{2031} &= 169\,091 \cdot (1 + 1.92/100 \cdot 41) = 302\,199
 \end{aligned}$$

Aynı yöntemde 5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında ($a=5$) yıllık nüfus artış oranları hesaplanıp ortalaması alındığında ise $p = \% 3.09$ bulunur. Bu artış değerine göre 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus projeksiyonu aşağıdaki gibidir :

$$\begin{aligned}
 N_{1996} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 6) = 200\,440 \\
 N_{2001} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 11) = 226\,565 \\
 N_{2006} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 16) = 252\,690 \\
 N_{2011} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 21) = 278\,814 \\
 N_{2016} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 26) = 304\,939 \\
 N_{2021} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 31) = 331\,063 \\
 N_{2026} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 36) = 357\,188 \\
 N_{2031} &= 169\,091 \cdot (1 + 3.09/100 \cdot 41) = 383\,312
 \end{aligned}$$

3.5.3.2 Serdivan'ın Gelecekteki Nüfus Hesapları

Serdivan'ın geçmiş yıllarda yapılmış olan resmi nüfus sayımı sonuçları şöyledir :

Yıl	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Nüfus	2 003	2 500	3 265	5 873	7 891	9 555	12 257	17 320	22 357	28 720

a) İller Bankası Yöntemi (Ortalama Çoğalma Esası ile) :

Yıllar	Nüfus	$a = N_{1990} - N_e$	N_y / N_e	Çoğalma Katsayısı
1945	2 003	45	14.34	6.10
1950	2 500	40	11.49	6.29
1955	3 265	35	8.80	6.41
1960	5 873	30	4.89	5.43
1965	7 891	25	3.64	5.30
1970	9 555	20	3.01	5.66
1975	12 257	15	2.34	5.83
1980	17 320	10	1.66	5.20
1985	22 357	5	1.28	5.06
1990	28 720	---	---	$\Sigma \text{Ç} = 51.29$

$\bar{C}_{ort} = 51.29 / 9 = 5.70$ bulunur.

Kabul ettiğimiz bu çoğalma katsayısına göre 5'er yıllık aralarla nüfus tahmin hesapları aşağıdaki gibidir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\bar{C}_{ort} = 5.70$) :

$$\begin{aligned} N_{1996} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^6 = 40\,053 \\ N_{2001} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{11} = 52\,846 \\ N_{2006} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{16} = 69\,724 \\ N_{2011} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{21} = 91\,994 \\ N_{2016} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{26} = 121\,376 \\ N_{2021} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{31} = 160\,143 \\ N_{2026} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{36} = 211\,292 \\ N_{2031} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.70/100)^{41} = 278\,778 \end{aligned}$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasındaki çoğalma katsayıları hesaplanıp ortalaması alınırsa $\bar{C}_{ort} = 6.12$ bulunur. Bu çoğalma katsayısı ile 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus projeksiyonu ise şöyledir .

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\bar{C}_{ort} = 6.12$) :

$$\begin{aligned} N_{1996} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^6 = 41\,017 \\ N_{2001} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{11} = 55\,202 \\ N_{2006} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{16} = 74\,292 \\ N_{2011} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{21} = 99\,983 \\ N_{2016} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{26} = 134\,559 \\ N_{2021} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{31} = 181\,092 \\ N_{2026} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{36} = 243\,717 \\ N_{2031} &= 28\,720 \cdot (1 + 6.12/100)^{41} = 327\,998 \end{aligned}$$

b) En Küçük Kareler Yöntemine Göre :

Yıllar	n	X	Y	XY	X ²
1945	1	-22.5	2 003	-45 068	506.25
1950	2	-17.5	2 500	-43 750	306.25
1955	3	-12.5	3 265	-40 813	156.25
1960	4	-7.5	5 873	-44 048	56.25
1965	5	-2.5	7 891	-19 728	6.25
1970	6	2.5	9 555	23 888	6.25
1975	7	7.5	12 257	91 928	56.25
1980	8	12.5	17 320	216 500	156.25
1985	9	17.5	22 357	391 248	306.25
1990	10	22.5	28 720	646 200	506.25
		$\Sigma X = 0$	$\Sigma Y = 111\,741$	$\Sigma XY = 1\,176\,357$	$\Sigma X^2 = 2\,063$

$$Y = a + b.X$$

$$a = \Sigma Y / n = 111\,741 / 10 = 11\,174$$

$$b = \Sigma XY / \Sigma X^2 = 1\,176\,357 / 2063 = 570$$

Hesaplanan bu değerlere göre gelecekteki yılların nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$Y = 11\,174 + 570 \cdot X$$

$$Y_{1996} = 11\,174 + 570 \cdot 28.5 = 27\,419$$

$$Y_{2001} = 11\,174 + 570 \cdot 33.5 = 30\,269$$

$$Y_{2006} = 11\,174 + 570 \cdot 38.5 = 33\,119$$

$$Y_{2011} = 11\,174 + 570 \cdot 43.5 = 35\,969$$

$$Y_{2016} = 11\,174 + 570 \cdot 48.5 = 38\,819$$

$$Y_{2021} = 11\,174 + 570 \cdot 53.5 = 41\,669$$

$$Y_{2026} = 11\,174 + 570 \cdot 58.5 = 44\,519$$

$$Y_{2031} = 11\,174 + 570 \cdot 63.5 = 47\,369$$

c) Aritmetik Dizi Şeklinde Artışa Göre :

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	<i>a</i>	<i>p (%)</i>
1945	2 003	45	2.07
1950	2 500	40	2.28
1955	3 265	35	2.53
1960	5 873	30	2.65
1965	7 891	25	2.90
1970	9 555	20	3.34
1975	12 257	15	3.82
1980	17 320	10	3.97
1985	22 357	5	4.43
1990	28 720	—	$\Sigma p = 27.99$

$$p_{ort} = 27.99 / 9 = \% 3.11 \text{ bulunur.}$$

Bu nüfus artış oranına göre nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$N_{1996} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 6) = 34\,079$$

$$N_{2001} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 11) = 38\,545$$

$$N_{2006} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 16) = 43\,011$$

$$N_{2011} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 21) = 47\,477$$

$$N_{2016} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 26) = 51\,943$$

$$N_{2021} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 31) = 56\,409$$

$$N_{2026} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 36) = 60\,875$$

$$N_{2031} = 28\,720 \cdot (1 + 3.11/100 \cdot 41) = 65\,341$$

5 yıl arayla yapılmış olan nüfus sayımları arasında hesaplanan ($a=5$) nüfus artış oranlarının ortalaması alındığında ise $p_{ort} = \% 5.04$ bulunur. Hesaplanan bu değere göre 5'er yıl arayla yapılan nüfus tahminleri aşağıdaki gibidir :

$$\begin{aligned}
N_{1996} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 6) = 37\,405 \\
N_{2001} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 11) = 44\,642 \\
N_{2006} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 16) = 51\,880 \\
N_{2011} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 21) = 59\,117 \\
N_{2016} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 26) = 66\,355 \\
N_{2021} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 31) = 73\,592 \\
N_{2026} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 36) = 80\,830 \\
N_{2031} &= 28\,720 \cdot (1 + 5.04/100 \cdot 41) = 88\,067
\end{aligned}$$

3.5.3.3 Erenler'in Gelecekteki Nüfus Hesapları :

Erenler'in geçmiş yıllarda yapılmış olan resmi nüfus sayımı sonuçları şöyledir :

Yıl	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Nüfus	1 228	1 363	1 688	6 023	9 587	8 192	10 544	15 372	22 919	31 013

a) İller Bankası Yöntemi (Ortalama Çoğalma Esası ile) :

Yıllar	Nüfus	$a = N_{1990} - N_e$	N_y / N_e	Çoğalma Katsayısı
1945	1 228	45	25.25	7.44
1950	1 363	40	22.75	8.12
1955	1 688	35	18.37	8.67
1960	6 023	30	5.15	5.62
1965	9 587	25	3.23	4.80
1970	8 192	20	3.79	6.89
1975	10 544	15	2.94	7.45
1980	15 372	10	2.02	7.28
1985	22 919	5	1.35	6.19
1990	31 013	---	---	$\Sigma \text{Ç} = 62.46$

$\text{Ç}_{\text{ort}} = 62.46 / 9 = 6.94$ bulunur.

Kabul ettiğimiz bu çoğalma katsayısına göre 5'er yıllık aralarla nüfus tahmin hesapları şöyledir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesapları ($\text{Ç} = 6.94$) :

$$\begin{aligned}
N_{1996} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^6 = 46\,386 \\
N_{2001} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{11} = 64\,876 \\
N_{2006} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{16} = 90\,737 \\
N_{2011} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{21} = 126\,908 \\
N_{2016} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{26} = 177\,496 \\
N_{2021} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{31} = 248\,250 \\
N_{2026} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{36} = 347\,208 \\
N_{2031} &= 31\,013 \cdot (1 + 6.94/100)^{41} = 485\,614
\end{aligned}$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında hesaplanan ($a=5$) çoğalma katsayılarının ortalaması alındığı takdirde $\bar{C}_{ort} = 7.74$ bulunur. Bu çoğalma katsayısına göre 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus tahmin hesapları aşağıdaki gibidir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesapları ($\bar{C}_{ort} = 7.74$) :

$$\begin{aligned} N_{1996} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^6 = 48\,507 \\ N_{2001} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{11} = 70\,419 \\ N_{2006} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{16} = 102\,229 \\ N_{2011} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{21} = 148\,409 \\ N_{2016} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{26} = 215\,449 \\ N_{2021} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{31} = 312\,773 \\ N_{2026} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{36} = 454\,062 \\ N_{2031} &= 31\,013 \cdot (1 + 7.74/100)^{41} = 659\,173 \end{aligned}$$

b) En Küçük Kareler Yöntemine Göre :

Yıllar	n	X	Y	X*Y	X ²
1945	1	-22.5	1 228	-27 630	506.25
1950	2	-17.5	1 363	-23 853	306.25
1955	3	-12.5	1 688	-21 100	156.25
1960	4	-7.5	6 023	-45 173	56.25
1965	5	-2.5	9 587	-23 968	6.25
1970	6	2.5	8 192	20 480	6.25
1975	7	7.5	10 544	79 080	56.25
1980	8	12.5	15 372	192 150	156.25
1985	9	17.5	22 919	401 083	306.25
1990	10	22.5	31 013	697 793	506.25
		$\Sigma X = 0$	$\Sigma Y = 107\,929$	$\Sigma XY = 1\,248\,862$	$\Sigma X^2 = 2\,063$

$$Y = a + b \cdot X$$

$$a = \Sigma Y / n = 107\,929 / 10 = 10\,793$$

$$b = \Sigma XY / \Sigma X^2 = 1\,248\,862 / 2063 = 605$$

Hesaplanan bu değerlere göre gelecekteki yılların nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$Y = 10\,793 + 605 \cdot X$$

$$Y_{1996} = 10\,793 + 605 \cdot 28.5 = 28\,036$$

$$Y_{2001} = 10\,793 + 605 \cdot 33.5 = 31\,061$$

$$Y_{2006} = 10\,793 + 605 \cdot 38.5 = 34\,086$$

$$Y_{2011} = 10\,793 + 605 \cdot 43.5 = 37\,111$$

$$Y_{2016} = 10\,793 + 605 \cdot 48.5 = 40\,136$$

$$Y_{2021} = 10\,793 + 605 \cdot 53.5 = 43\,161$$

$$Y_{2026} = 10\,793 + 605 \cdot 58.5 = 46\,186$$

$$Y_{2031} = 10\,793 + 605 \cdot 63.5 = 49\,211$$

c) Aritmetik Dizi Şeklinde Artışa Göre :

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	<i>a</i>	<i>p (%)</i>
1945	1 228	45	2.13
1950	1 363	40	2.39
1955	1 688	35	2.70
1960	6 023	30	2.69
1965	9 587	25	2.76
1970	8 192	20	3.68
1975	10 544	15	4.40
1980	15 372	10	5.04
1985	22 919	5	5.22
1990	31 013	—	$\Sigma p = 31.01$

$p_{ort} = 31.01 / 9 = \% 3.45$ bulunur.

$$N_{1996} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 6) = 37\ 433$$

$$N_{2001} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 11) = 42\ 782$$

$$N_{2006} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 16) = 48\ 132$$

$$N_{2011} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 21) = 53\ 482$$

$$N_{2016} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 26) = 58\ 832$$

$$N_{2021} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 31) = 64\ 181$$

$$N_{2026} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 36) = 69\ 531$$

$$N_{2031} = 31\ 013 * (1 + 3.45/100 * 41) = 74\ 881$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımlarında ($a=5$) yıllık nüfus artış oranları hesaplanır ve ortalaması alınırsa $p_{ort} = \% 5.20$ bulunur. Bu değere göre 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus tahminleri ise şöyledir :

$$N_{1996} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 6) = 40\ 689$$

$$N_{2001} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 11) = 48\ 752$$

$$N_{2006} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 16) = 56\ 816$$

$$N_{2011} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 21) = 64\ 879$$

$$N_{2016} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 26) = 72\ 943$$

$$N_{2021} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 31) = 81\ 006$$

$$N_{2026} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 36) = 89\ 069$$

$$N_{2031} = 31\ 013 * (1 + 5.20/100 * 41) = 97\ 133$$

3.5.3.4 Hanlı'nın Gelecekteki Nüfus Hesapları :

Hanlı'nın geçmiş yıllarda yapılmış olan resmi nüfus sayımı sonuçları şöyledir :

<i>Yıl</i>	<i>1965</i>	<i>1970</i>	<i>1975</i>	<i>1980</i>	<i>1985</i>	<i>1990</i>
<i>Nüfus</i>	1 133	879	854	1 184	1 209	2 343

a) İller Bankası Yöntemi (Ortalama Çoğalma Esası ile) :

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	$a = N_{1990} - N_e$	N_y / N_e	<i>Çoğalma Katsayısı</i>
1965	1 133	25	2.07	2.95
1970	879	20	2.67	5.03
1975	854	15	2.74	6.95
1980	1 184	10	1.98	7.07
1985	1 209	5	1.94	14.17
1990	2 343	—	—	$\Sigma \text{Ç} = 36.17$

$\text{Ç}_{\text{ort}} = 36.17 / 5 = 7.23$ bulunur.

Kabul ettiğimiz bu çoğalma katsayısına göre 5'er yıllık aralarla nüfus tahmin hesapları ise şöyledir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\text{Ç}_{\text{ort}} = 7.23$) :

$$\begin{aligned}
 N_{1996} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^6 = 3\,562 \\
 N_{2001} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{11} = 5\,050 \\
 N_{2006} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{16} = 7\,159 \\
 N_{2011} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{21} = 10\,149 \\
 N_{2016} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{26} = 14\,388 \\
 N_{2021} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{31} = 20\,398 \\
 N_{2026} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{36} = 28\,917 \\
 N_{2031} &= 2343 * (1 + 7.23 / 100)^{41} = 40\,996
 \end{aligned}$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında hesaplanan ($a=5$) çoğalma katsayılarının ortalaması alındığında ise $\text{Ç}_{\text{ort}} = 3.16$ bulunur. Bu değere göre yapılan nüfus projeksiyonu aşağıdaki gibidir :

5'er Yıllık Aralarla Nüfus Tahmin Hesabı ($\text{Ç}_{\text{ort}} = 3.16$) :

$$\begin{aligned}
 N_{1996} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^6 = 2\,824 \\
 N_{2001} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{11} = 3\,299 \\
 N_{2006} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{16} = 3\,854 \\
 N_{2011} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{21} = 4\,503 \\
 N_{2016} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{26} = 5\,261 \\
 N_{2021} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{31} = 6\,146 \\
 N_{2026} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{36} = 7\,181 \\
 N_{2031} &= 2\,343 * (1 + 3.16 / 100)^{41} = 8\,390
 \end{aligned}$$

b) En Küçük Kareler Yöntemine Göre :

<i>Yıllar</i>	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>Y</i>	<i>XY</i>	<i>X²</i>
1965	1	-12.5	1 133	-14 163	156.25
1970	2	-7.5	879	-6 593	56.25
1975	3	-2.5	854	-2 135	6.25
1980	4	2.5	1 184	2 960	6.25
1985	5	7.5	1 209	9 068	56.25
1990	6	12.5	2 343	29 288	156.25
		$\Sigma X = 0$	$\Sigma Y = 7 602$	$\Sigma XY = 18 425$	$\Sigma X^2 = 437.5$

$$Y = a + b \cdot X$$

$$a = \Sigma Y / n = 7602 / 6 = 1267$$

$$b = \Sigma XY / \Sigma X^2 = 18 425 / 437.5 = 42$$

Hesaplanan bu değerlere göre gelecekteki yılların nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$Y = 1267 + 42 \cdot X$$

$$Y_{1996} = 1267 + 42 \cdot 18.5 = 2044$$

$$Y_{2001} = 1267 + 42 \cdot 23.5 = 2254$$

$$Y_{2006} = 1267 + 42 \cdot 28.5 = 2464$$

$$Y_{2011} = 1267 + 42 \cdot 33.5 = 2674$$

$$Y_{2016} = 1267 + 42 \cdot 38.5 = 2884$$

$$Y_{2021} = 1267 + 42 \cdot 43.5 = 3094$$

$$Y_{2026} = 1267 + 42 \cdot 48.5 = 3304$$

$$Y_{2031} = 1267 + 42 \cdot 53.5 = 3514$$

İller Bankası tarafından Şubat 1995 yılında yapılan Hanlı'ya ait İçmesuyu Hidrolojik ve Hidrojeolojik Etüd Raporu'nda İller Bankası yöntemi ile nüfus hesapları yapılmış $\text{Ç}=3$ ve $\text{Ç}=7$ olarak ayrı ayrı 5'er yıllık aralarla hesaplamalar yapılmış ve her iki çoğalma katsayısı ile yapılan hesaplar gerçekçi görülmemiştir. İleride sanayide canlanmaya bağlı olarak ilk on sene ve sonrasında artışlar olacağı düşünülmüş ve ilk 10 senelik nüfus çoğalma katsayısı $\text{Ç}=3$, daha sonraki yıllar için ise $\text{Ç}=7$ almanın gerçekçi olacağı düşünülmüştür.

c) Aritmetik Dizi Şeklinde Artışa Göre :

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	<i>a</i>	<i>p (%)</i>
1965	1 133	25	2.07
1970	879	20	3.12
1975	854	15	4.24
1980	1 184	10	4.95
1985	1 209	5	9.68
1990	2 343	—	$\Sigma p = 24.06$

$$p_{ort} = 24.06 / 5 = \% 4.81$$

$$N_{1996} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 6) = 3\,019$$

$$N_{2001} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 11) = 3\,583$$

$$N_{2006} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 16) = 4\,146$$

$$N_{2011} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 21) = 4\,710$$

$$N_{2016} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 26) = 5\,273$$

$$N_{2021} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 31) = 5\,837$$

$$N_{2026} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 36) = 6\,400$$

$$N_{2031} = 2\,343 * (1 + 4.81/100 * 41) = 6\,964$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında (a=5) yıllık nüfus artış oranları hesaplanıp ortalaması alındığında ise $p_{ort} = \% 1.86$ bulunur. Bulunan bu değere göre 5'er yıllık aralarla yapılan nüfus projeksiyonu ise şöyledir :

$$N_{1996} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 6) = 2\,604$$

$$N_{2001} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 11) = 2\,822$$

$$N_{2006} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 16) = 3\,040$$

$$N_{2011} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 21) = 3\,258$$

$$N_{2016} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 26) = 3\,476$$

$$N_{2021} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 31) = 3\,694$$

$$N_{2026} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 36) = 3\,912$$

$$N_{2031} = 2\,343 * (1 + 1.86/100 * 41) = 4\,130$$

3.5.3.5 Yazlık'm Gelecekteki Nüfus Hesapları

Belediyenin yalnızca 1990 yılı nüfus sayımı bulunmaktadır. İller Bankası tarafından 14/1/1993 tarihinde yapılan Hidrolojik ve Hidrojeolojik Etüd Raporu'na göre, Yazlık Belediyesi'nin Adapazarı'na çok yakın olması nedeni ve imar planı yapıldıktan sonra Adapazarı nüfusunun bu tarafa kayma olasılığı yüksek olduğundan $\text{Ç}=3$ kabul edilmiştir.

Bu durumda 5'er yıllık aralarla nüfus tahmin hesabı şöyledir :

$$N_{1996} = 3\,208 * (1 + 3/100)^6 = 3\,831$$

$$N_{2001} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{11} = 4\,441$$

$$N_{2006} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{16} = 5\,148$$

$$N_{2011} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{21} = 5\,968$$

$$N_{2016} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{26} = 6\,918$$

$$N_{2021} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{31} = 8\,020$$

$$N_{2026} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{36} = 9\,298$$

$$N_{2031} = 3\,208 * (1 + 3/100)^{41} = 10\,779 \text{ kişi bulunur.}$$

3.5.4 Belediyelerin Gelecekteki Toplam Nüfus Hesapları :

Sakarya ilinin Adapazarı, Serdivan, Erenler, Hanlı ve Yazlık Belediyelerinin nüfus sayım sonuçları ve toplam değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Yeni kurulan Karakamış ve Nehirkent Belediyeleri Erenler ve Hanlı Belediye hudutları içindedir.

NÜFUSLAR :

Yıllar	ADAPAZARI	SERDİVAN	ERENLER	HANLI	YAZLIK	TOPLAM
1945	29 386	2 003	1 228	—	—	32 617
1950	35 581	2 00	1 363	—	—	39 444
1955	55 622	3 265	1 688	—	—	60 575
1960	79 420	5 873	6 023	—	—	91 316
1965	86 124	7 891	9 587	1 133	—	104 735
1970	101 283	9 555	8 192	879	—	119 909
1975	114 130	12 257	10 544	854	—	137 785
1980	130 977	17 320	15 372	1 184	—	164 853
1985	152 291	22 357	22 919	1 209	—	198 776
1990	169 091	28 720	31 013	2 343	3 208	234 375

Bu nüfus sayım sonuçlarına göre Hanlı ve Yazlık Belediyelerinin önceki nüfus sayımlarının bulunmaması, toplam bir nüfus projeksiyonu yapılmasına engel değildir. Zira bu yerleşim birimleri sonradan ayrılmıştır.

a) İller Bankası Yöntemi (Ortalama Çoğalma Esası ile) :

Yıllar	Nüfus	$a = N_{1990} - N_e$	N_y / N_e	Çoğalma Katsayısı
1945	32 617	45	7.19	4.48
1950	39 444	40	5.94	4.55
1955	60 575	35	3.87	3.94
1960	91 316	30	2.57	3.20
1965	104 735	25	2.24	3.28
1970	119 909	20	1.95	3.40
1975	137 785	15	1.70	3.60
1980	164 853	10	1.42	3.57
1985	198 776	5	1.18	3.37
1990	234 375	—	—	$\Sigma \text{Ç} = 33.39$

$\text{Ç}_{\text{ort}} = 33.39 / 9 = 3.71$ bulunur.

Hesaplanan bu değere göre gelecekteki nüfus tahmin hesapları şöyledir :

$$N_{1996} = 234\,375 \cdot (1 + 3.71/100)^6 = 291\,632$$

$$N_{2001} = 234\,375 \cdot (1 + 3.71/100)^{11} = 349\,895$$

$$N_{2006} = 234\,375 \cdot (1 + 3.71/100)^{16} = 419\,799$$

$$\begin{aligned}
N_{2011} &= 234\,375 \cdot (1+3.71/100)^{21} = 503\,668 \\
N_{2016} &= 234\,375 \cdot (1+3.71/100)^{26} = 604\,293 \\
N_{2021} &= 234\,375 \cdot (1+3.71/100)^{31} = 725\,022 \\
N_{2026} &= 234\,375 \cdot (1+3.71/100)^{36} = 869\,870 \\
N_{2031} &= 234\,375 \cdot (1+3.71/100)^{41} = 1\,043\,656
\end{aligned}$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında ($a=5$) çoğalma katsayıları hesaplanıp ortalaması alındığı zaman ise $\bar{C}_{ort} = 4.50$ bulunmuştur. Bu değere göre yapılan nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$\begin{aligned}
N_{1996} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^6 = 305\,217 \\
N_{2001} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{11} = 380\,356 \\
N_{2006} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{16} = 473\,993 \\
N_{2011} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{21} = 590\,682 \\
N_{2016} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{26} = 736\,097 \\
N_{2021} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{31} = 917\,310 \\
N_{2026} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{36} = 1\,143\,136 \\
N_{2031} &= 234\,375 \cdot (1+4.50/100)^{41} = 1\,424\,555
\end{aligned}$$

b) En Küçük Kareler Yöntemine Göre :

Yıllar	n	X	Y	X.Y	X ²
1945	1	-22.5	32 617	-733 883	506.25
1950	2	-17.5	39 444	-690 270	306.25
1955	3	-12.5	60 575	-757 188	156.25
1960	4	-7.5	91 316	-684 870	56.25
1965	5	-2.5	104 735	-261 838	6.25
1970	6	2.5	119 909	299 773	6.25
1975	7	7.5	137 785	1 033 388	56.25
1980	8	12.5	164 853	2 060 663	156.25
1985	9	17.5	198 776	3 478 580	306.25
1990	10	22.5	234 375	5 273 438	506.25
		$\Sigma X = 0$	$\Sigma Y = 1\,184\,385$	$\Sigma XY = 9\,017\,793$	$\Sigma X^2 = 2\,063$

$$Y = a + b \cdot X$$

$$a = \Sigma Y / n = 1\,184\,385 / 10 = 118\,439$$

$$b = \Sigma XY / \Sigma X^2 = 9\,017\,793 / 2063 = 4\,371$$

Hesaplanan bu değerlere göre gelecekteki yılların nüfus projeksiyonu şöyledir :

$$Y = 118\,439 + 4\,371 \cdot X$$

$$Y_{1996} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 28.5 = 243\,013$$

$$Y_{2001} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 33.5 = 264\,868$$

$$Y_{2006} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 38.5 = 286\,723$$

$$Y_{2011} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 43.5 = 308\,578$$

$$Y_{2016} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 48.5 = 330\,433$$

$$Y_{2021} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 53.5 = 352\,288$$

$$Y_{2026} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 58.5 = 374\,143$$

$$Y_{2031} = 118\,439 + 4\,371 \cdot 63.5 = 395\,998$$

c) Aritmetik Dizi Şeklinde Artışa Göre :

<i>Yıllar</i>	<i>Nüfus</i>	<i>a</i>	<i>p (%)</i>
1945	32 617	45	1.91
1950	39 444	40	2.08
1955	60 575	35	2.12
1960	91 316	30	2.03
1965	104 735	25	2.21
1970	119 909	20	2.44
1975	137 785	15	2.75
1980	164 853	10	2.97
1985	198 776	5	3.04
1990	234 375	—	$\Sigma p = 21.55$

$$p_{\text{ort}} = 21.55 / 9 = \% 2.39$$

$$N_{1996} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 6) = 267\,984$$

$$N_{2001} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 11) = 295\,992$$

$$N_{2006} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 16) = 324\,000$$

$$N_{2011} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 21) = 352\,008$$

$$N_{2016} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 26) = 380\,016$$

$$N_{2021} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 31) = 408\,023$$

$$N_{2026} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 36) = 436\,031$$

$$N_{2031} = 234\,375 \cdot (1 + 2.39/100 \cdot 41) = 464\,039$$

5 yıl arayla yapılan nüfus sayımları arasında hesaplanan ($a=5$) yıllık nüfus artış oranlarının ortalaması alındığında ise $p_{\text{ort}} = \% 3.84$ bulunmuştur. Bu değere göre yapılan nüfus tahminleri aşağıdaki gibidir.

$$N_{1996} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 6) = 288\,375$$

$$N_{2001} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 11) = 333\,375$$

$$N_{2006} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 16) = 378\,375$$

$$N_{2011} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 21) = 423\,375$$

$$N_{2016} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 26) = 468\,375$$

$$N_{2021} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 31) = 513\,375$$

$$N_{2026} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 36) = 558\,375$$

$$N_{2031} = 234\,375 \cdot (1 + 3.84/100 \cdot 41) = 603\,375$$

Adapazarı ve civar belediyelerin üç değişik yöntemle hesaplanan nüfus tahminleri Tablo 3.5'te özetlenmiştir. Bu değerler daha önce yapılmış nüfus projeksiyonu ile karşılaştırılacaktır.

Tablo 3.5
Adapazarı ve Civar Belediyelerin Nüfus Projeksiyonu

	YILLAR	1996	2001	2006	2011	2016	2021	2026	2031
Adapazarı	İller Bankası Yöntemi (Ç= 3.07)	202 728	235 817	274 307	319 079	371 159	431 739	502 207	584 176
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 3.58)	208 822	248 975	296 849	353 928	421 982	503 122	599 864	715 208
	En Küçük Kareler Yöntemi	176 774	190 664	204 554	218 444	232 334	246 224	260 114	274 004
	Aritmetik Artış (p= 1.92)	188 570	204 803	221 036	237 268	253 501	269 734	285 967	302 199
Serdivan	Aritmetik Artış (p= 3.09)	200 440	226 565	252 690	278 814	304 939	331 063	357 188	383 312
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 5.70)	40 053	52 846	69 724	91 994	121 376	160 143	211 292	278 778
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 6.12)	41 017	55 202	74 292	99 983	134 559	181 092	243 717	327 998
	En Küçük Kareler Yöntemi	27 419	30 269	33 119	35 969	38 819	41 669	44 519	47 369
Erenler	Aritmetik Artış (p= 3.11)	34 079	38 545	43 011	47 477	51 943	56 409	60 875	65 341
	Aritmetik Artış (p= 5.04)	37 405	44 642	51 880	59 117	66 355	73 592	80 830	88 067
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 6.94)	46 386	64 876	90 737	126 908	177 496	248 250	347 208	485 614
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 7.74)	48 507	70 419	102 229	148 409	215 449	312 773	454 062	659 173
Hank	En Küçük Kareler Yöntemi	28 036	31 061	34 086	37 111	40 136	43 161	46 186	49 211
	Aritmetik Artış (p= 3.45)	37 433	42 782	48 132	53 482	58 832	64 181	69 531	74 881
	Aritmetik Artış (p= 5.20)	40 689	48 752	56 816	64 879	72 943	81 006	89 069	97 133
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 7.23)	3 562	5 050	7 159	10 149	14 388	20 398	28 917	40 996
Yazlık	İller Bankası Yöntemi (Ç= 3.16)	2 824	3 299	3 854	4 503	5 261	6 146	7 181	8 390
	En Küçük Kareler Yöntemi	2 044	2 254	2 464	2 674	2 884	3 094	3 304	3 514
	Aritmetik Artış (p= 4.81)	3 019	3 583	4 146	4 710	5 273	5 837	6 400	6 964
	Aritmetik Artış (p= 1.86)	2 604	2 822	3 040	3 258	3 476	3 694	3 912	4 130
Toplam	İller Bankası Yöntemi (Ç= 3.0)	3 831	4 441	5 148	5 968	6 918	8 020	9 298	10 779
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 3.71)	291 632	349 895	419 799	503 668	604 293	725 022	869 870	1 043 656
	İller Bankası Yöntemi (Ç= 4.50)	305 217	380 356	473 993	590 682	736 097	917 310	1 143 136	1 424 555
	En Küçük Kareler Yöntemi	267 984	295 992	324 000	352 008	380 016	408 023	436 031	464 039
Toplam	Aritmetik Artış (p= 2.39)	288 375	333 375	378 375	423 375	468 375	513 375	558 375	603 375
	Aritmetik Artış (p= 3.84)	243 013	264 868	286 723	308 578	330 433	352 288	374 143	395 998

3.5.5 Sonuçların Değerlendirilmesi :

Sonuçların değerlendirilmesi için önceden yapılmış olan projelerin ve imar planı nüfus tahminlerine geçmeden önce, Adapazarı ve civar belediyelerin ve toplam nüfus tahminlerinin özetlendiği Tablo 3.5'ten; İller Bankası yöntemiyle hesaplanan değerlerin en büyük sonucu verdiği ve en küçük kareler yönteminin artış trendlerinin gerisinde sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir.

Önceki tahminler ise şu şekildedir [20]:

1) DPT Tahminleri

Sakarya kent bütünü için DPT tarafından önceden yapılmış olan tahminler Adapazarı, Erenler ve Serdivan'ın toplam nüfusunu içermektedir. Bu tahminlere göre çoğalma katsayısı $\text{Ç} = 5.189$ alınmış ve 2000 yılı nüfusu 485.000 bulunmuştur.

2) DAMOC Raporları

1971 yılında İstanbul Bölgesi Su ve Kanalizasyon Master Planı (DAMOC) kapsamı içerisinde Adapazarı kent nüfusu için de bazı tahminlerde bulunulmuştur. Bu tahminlere göre; 2020 yılı için Adapazarı'nda 312.500, Erenler'de 45.000, Serdivan'da 37.000, toplam olarak ise 394.500 kişilik nüfus öngörülmüştür.

3) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na Yapılan Tahminler

a) Adapazarı, Erenler, Serdivan, Arifiye, Hanlıköy, Karakamış toplam nüfusları 2005 yılı için 391.905 bulunmuştur.

b) Cohort-Survival yöntemi ile 2005 yılı için toplam 232.038 kişilik nüfus hesaplanmıştır.

4) Nazım İmar Planı Açıklama Raporuna Göre

1982 yılında hazırlanıp, 1.12.1983'te onaylanmış olan imar planı; Adapazarı, Erenler, Serdivan Belediyeleri ile Hanlı, Güneşli ve Dağdibi köylerinin oluşturduğu Sakarya Kent Bütünü olarak tanımlanan alanı kapsamaktadır.

Doğal kaynakların korunması, su ve çevre kirlenmesinin önlenmesi, kentsel yerleşim maliyetinin kamu ve toplum açısından en aza indirilmesi, sağlıklı bir çevre

oluşturulması, mekansal ilişkinin üst düzeyde gerçekleşmesini sağlayacak tasarımlar ve sosyal gruplara ve inşaat yapım organizasyonlarına uygun konut alanlarının sağlanması gibi pek çok faktör gözetilerek yapılan nüfus tahminlerine göre :

a) En küçük kareler yöntemi ile 2000 yılı nüfusu 441.570 bulunmuştur.

b) Birleşik faiz yöntemi ile 2000 yılı için 420.600, 2005 yılı için ise 528.967 nüfus hesaplanmış, bu değerler 1950-1980 dönemindeki nüfus artış eğilimi ($r = 0.04692$) esas alınarak bulunmuştur.

Nüfus artış hızının çok yüksek olduğu 1950-1955 ve 1955-1960 dönemi hariç tutulursa, 1960-1980 için bulunan nüfus artış eğilimine göre ($r = 0.0288$) ise 2000 yılı için 296.632, 2005 yılı için ise 341.879 kişi hesaplanmıştır.

c) Üssel artış yöntemi ile yine $r = 0.04692$ kullanılarak hesaplandığında ise 2000 yılı için 429.675, 2005 yılı için 543.375 kişi bulunmuştur. $r = 0.0288$ alınarak ise 2000 yılı için 299.056, 2005 yılı için 345.375 kişi bulunmuştur.

1950-1980 dönemi nüfus artış eğilimi olan $r = 0.0418$ ile hesaplanan 2000 yılı nüfusu 387.854, 2005 yılı nüfusu 478.009 kişidir.

Sonuç olarak, kentin endüstriyel gelişim potansiyeline en uygun artış hızının % 4 civarında olabileceği varsayımıyla, planlama nüfusları olarak aşağıdaki değerler hesaplanmıştır.

$$N_{1980} = 168\ 112$$

$$N_{1985} = 205\ 332$$

$$N_{1990} = 250\ 794$$

$$N_{1995} = 306\ 320$$

$$N_{2000} = 374\ 141$$

$$N_{2005} = 456\ 976 \text{ (toplam nüfus)}$$

$$N_{1984} = 183\ 578 \text{ (o yılki mevcut nüfus)}$$

$$N_{2005} - N_{1984} = 273\ 398 \text{ (ilave nüfus)}$$

5) İçmesuyu İsale Hattı Projesi'ne Göre

12.8.1981 yılında onaylanmış olan bu projede, Adapazarı, Serdivan, Erenler ve Arifiye yerleşimlerinin gelecekte tek bir kent haline gelecekleri gözönünde bulundurularak, önce toplam nüfuslara göre, daha sonra da ayrı ayrı nüfus projeksiyonları yapılmıştır. İller Bankası yöntemine göre; Adapazarı için $\text{Ç} = 2.50$ alınmış ve 2015 yılı nüfusu 311.839 olarak hesaplanmıştır.

Öte yandan, Erenler'in bir taraftan Sakarya Nehri, diğer taraftan Adapazarı ile sınırlı olması bakımından 2000 yılında doayun nüfusa erişeceği dikkate alınmıştır. Buna göre Erenler'in N_{2000} ve daha sonraki nüfusları 59.114 bulunmuş ve kabul edilmiştir. Serdivan için $\text{Ç} = 2.90$ alınmış ve 2015 yılı nüfusu 70.727 kişi olarak tahmin edilmiştir.

Sonuç olarak; Serdivan, Arifiye ve Erenler'in nüfus artış katsayıları daha büyük bulunmuş ve Adapazarı nüfusunun gelecekte bu bölgelere kayacağı düşüncesiyle Adapazarı için $\text{Ç} = 2.50$, diğer yerleşimler için ise $\text{Ç} = 2.90$ olarak alınmıştır.

6) Adapazarı - Erenler - Serdivan Kanalizasyon Fizibilite Projesi 'ne Göre

Ekim 1987 yılında onaylanmış olan Adapazarı Fizibilite Projesi Raporu'nda esas olarak alınan nüfus projeksiyonları Adapazarı, Erenler ve Serdivan'ın gelecekte tek bir kent haline geleceği düşünülerek toplam nüfusa göre analiz edilmiş, ancak ayrı ayrı hesaplandığında; Erenler ve Serdivan'ın Adapazarı kent merkezi ile bütünleşme içerisinde bulunmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. İller Bankası yöntemiyle $\text{Ç} = 3$ kabul edilerek, bulunan değerlerin imar planı değerlerine yakın olmasma rağmen, nüfusların 1995 yılından itibaren düşük kaldığı gözlenmiş ve sonuçta üssel artış yöntemi (logaritmik metot) ile hesaplanan değerlerin hızlı gelişimi daha iyi ifade ettiğinden dolayı bu yöntem esas alınmıştır. Sonuçta, 2020 yılı nüfusu olarak toplam 925.268 kişi öngörülmüştür.

7) Adapazarı Kanalizasyon Tatbikat Projesi Ön Raporu'na Göre

Yine aynı firma tarafından yapılan ve Mart 1989'da onaylanmış olan Adapazarı Kanalizasyon Tatbikat Projesi Ön Raporu'na göre İller Bankası yöntemi ile bulunan $\text{Ç}_{\text{ort}} = 3.84$ çoğalma hızı ile 2024 yılı nüfusu olarak 858.889 kişi hesaplanmıştır.

8) Serdivan İçmesuyu Projesi Hidrolik Raporu'na Göre

Haziran 1991'de onaylanan bu rapora göre, İller Bankası Yöntemi ile ortalama çoğalma katsayısı ve imar planına göre hesaplamalar yapılmış, kanalizasyon tatbikat projesi ve içmesuyu isale hattı projesine göre bulunan nüfuslar incelenmiş, sonuç olarak ilerideki yıllarda sanayi büyümesinin yavaşlayacağı ve konut alanlarının nispeten doaygunluğa ulaşacağı varsayılarak, nüfus artış hızı % 4.5 olarak kabul edilmiş ve İller Bankası yöntemi ile 2026 yılı Serdivan nüfusu 140.000 kişi kabul edilmiştir.

9) Erenler İçmesuyu Projesi Hidrolik Raporu'na Göre

Mayıs 1991'de onaylanan bu raporda ise, İller Bankası ortalama çoğalma esasına göre, Adapazarı Kanalizasyon Fizibilite Raporu'na, imar planına, içmesuyu isale hattı projesine göre sonuçlar irdelenmiş ve imar planı öngörü nüfusu doymuş nüfus olarak düşünülmüş ve burada Erenler için $N_{2026}=130.000$ kişi olarak düşünüldüğünden $\text{Ç}=4.0612$ olarak alınmış ve İller Bankası yöntemine uygulanmış, sonuçta 2026 yılı nüfusu 130.000 kişi kabul edilmiştir.

Önceden yapılmış olan bu tahminlere esas olan çoğalma katsayılarını kullanarak 5'er yıllık aralarla ortaya çıkacak olan nüfus tahminleri Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6'dan da görüldüğü gibi gerek Nazım İmar Planı, gerekse de Kanalizasyon Raporlarında gözönüne alınan çoğalma katsayıları % 4 veya % 4 civarındadır. DPT tahminleri ve İçmesuyu İsale hattı projesi çok daha eski tarihlerde yapılmış olduğu için, öngördükleri çoğalma katsayıları ile hesaplanan nüfus değerleri güncel artış trendlerine uzaktır. Bu bakımdan İmar Planlamasına uyumlu olmak bakımından ve kentin de bütünleşme sürecine eriştiğini de gözönünde bulundurarak tüm belediyeler için çoğalma katsayısının $\text{Ç} = \% 4$ olarak alınması uygun görülmüştür.

3.6 Mevcut ve Gelecekteki Su İhtiyacı

Bir beldede tüketilen su miktarı birçok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Bu faktörlerden birkaçı şunlar olabilir :

- Genelde halkın yaşam düzeyi
- İklim
- Sanayi ve ticaret
- Turizm
- Kanalizasyon tesisinin durumu
- Suyun kalitesi
- Su satış bedeli
- İçme suyu tesisinin durumu

Uygar ülkelerde ve refah düzeyi iyi kimselerin oturduğu yerlerde su tüketiminin yüksek olduğu aşikardır. İklimin sıcak ve soğuk olması da su sarfiyatına etkili olmaktadır. Bir beldede sanayi tesislerinin bulunması veya bulunmaması su tüketimini

Tablo 3.6
Adapazarı ve Civar Belediyeler için Yapılmış Önceki Nüfus Tahminleri

	Yıllar	1996	2001	2006	2011	2016	2021	2026	2031
Adapazarı	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	228 939	294 704	379 360	488 334	628 612	809 187	1 041 632	1 340 850
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	214 957	262 549	320 678	391 677	478 395	584 313	713 682	871 693
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.50)	196 094	221 862	251 017	284 002	321 322	363 547	411 320	465 371
	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	215 417	263 580	322 512	394 620	482 850	590 806	722 900	884 527
	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	211 987	255 936	308 998	373 060	450 404	543 783	656 521	792 633
Serdivan	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	38 885	50 035	64 434	82 943	106 769	137 440	176 921	227 743
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	36 510	44 594	54 467	66 526	81 255	99 245	121 218	148 036
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.90)	34 094	39 333	45 376	52 349	60 393	69 672	80 378	92 729
	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	36 588	44 769	54 778	67 026	82 012	100 348	122 784	150 236
	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	36 006	43 471	52 483	63 364	76 501	92 361	111 510	134 628
Erenler	Serdivan İçm. Pr. (Ç= 4.5)	37 401	46 608	58 082	72 381	90 200	112 406	140 078	174 563
	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	41 990	54 032	69 578	89 565	115 294	148 413	191 046	245 926
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	39 425	48 134	58 816	71 837	87 743	107 169	130 896	159 877
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.90)	36 816	42 473	48 999	56 528	65 214	75 235	86 796	100 132
	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	39 510	48 343	59 152	72 377	88 560	108 360	132 587	162 231
Hanlı	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	38 881	46 941	56 673	68 423	82 609	99 735	120 413	145 377
	Erenler İçm. Pr. (Ç= 4.0612)	39 380	48 033	58 636	71 550	87 308	106 536	130 000	158 630
	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	3 172	4 084	5 257	6 767	8 710	11 212	14 433	18 579
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	2 979	3 638	4 443	5 427	6 629	8 097	9 889	12 079
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.50)	2 717	3 074	3 478	3 935	4 452	5 037	5 699	6 448
Yazlık	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	2 985	3 632	4 469	5 468	6 691	8 186	10 017	12 256
	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	2 937	3 546	4 282	5 169	6 241	7 535	9 097	10 983
	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	4 343	5 591	7 197	9 265	11 926	15 352	19 762	25 439
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	4 078	4 981	6 084	7 431	9 076	11 086	13 540	16 538
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.50)	3 720	4 209	4 762	5 388	6 096	6 897	7 804	8 829
Toplam	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	4 087	5 001	6 119	7 487	9 161	11 209	13 715	16 781
	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	4 022	4 856	5 862	7 078	8 545	10 317	12 456	15 038
	DPT tah. göre (Ç= 5.18)	317 329	408 485	525 826	676 874	871 312	1 121 604	1 443 794	1 858 537
	Nazım İmar Planı (r= 0.04)	297 949	363 916	444 488	542 899	663 098	809 909	989 226	1 208 243
	İçmesu İs. Hat. Pr. (Ç= 2.50)	271 803	307 520	347 931	393 652	445 381	503 908	570 125	645 045
	Kanal Olabilirlik (r= 0.0403565)	298 587	365 346	447 030	546 978	669 273	818 910	1 002 003	1 226 033
	Kanal Tat. Pr. Ön. Rap. (Ç= 3.84)	293 832	354 750	428 298	517 094	624 299	753 731	909 997	1 098 660

sarfiyatına etkili olmaktadır. Bir beldede sanayi tesislerinin bulunması veya bulunmaması su tüketimini arttırıp, eksiltebileceği gibi, bazı sanayi kolları varsa su tüketiminin daha da artacağı bilinmektedir (gıda, konserve, demir-çelik vs.).

Kanalizasyonu olmayan bir beldede de, suyu kısıtlı kullanmak gerektiğini herkes bilmektedir.

Suyun temizliğinin ve yumuşaklığının güvenilir olması, suya olan talebi arttırır. Bu talebin optimum sınırdaki tutulması, fiyatının uygun ayarlanması ve sayaç kullanılması ile mümkün olur.

İçme suyu tesisinin durumu da su tüketimine tesir eder. Kaynakta su yetersizse yine tüketicinin istediği ihtiyaca cevap veremez. Tesis yetersizse yine tüketicinin istediği suyu alması olanaksızdır. Çok yüksek basınçlar da su tüketimine tesir eder. Ev tesisatında arızalar, şebekede arızalar da olumsuz yönde su tüketimini arttırır.

Su tüketim tiplerine bağlı olarak yörelere göre şahıslar için düşünülen günlük miktarlar azalıp çoğalabilir.

Su tüketim tiplerini şöylece sıralayabiliriz :

- Evsel : Konut ile ilgili olup bahçe sulama ve araba yıkama da dahildir.
- Ticari : Tüm işyerleri, dükkanlar, ofisler, oteller, enstitüler vs.
- Sanayi : Fabrikalar, imalathaneler
- Tarımsal: Tarlalar, çiftlikler, çiftlik evleri, çiftlik hayvanları, mandıralar, yeşillikler, püskürtmeli sulama vs.
- Umumi : Yangın söndürme, sokak yıkama, parklar ve çeşmeler
- Kayıplar : Borularda ve bağlantı yerlerinden sızıntı, depolardan sızıntı ve taşma, kaçak bağlantı vs.

Tüketimin hassas ölçülmesi genellikle zordur. Gözlemlenebilen kaçaklar % 5-55 arasında değişmektedir.

Kişi başına su tüketiminin hassas hesabı çok zordur. Bunun sebebi, kırsal kesimde ve kalabalık yerleşimlerde, su dağıtımından yararlananların eğilimi belli değildir, nüfus sayımları hatalı veya eskidir. Özellikle yazlık yerlerde nüfus tahmini çok güçtür.

Eğer bir su şebekesi verimli ve etkili işletilirse, tüketici çoğunluğunun mantıklı ihtiyacı karşılanmış olur. Bunun için de :

- (i) 24 saat kesintisiz su verilmelidir.
- (ii) Sayaçlar arızasız olmalıdır.
- (iii) Dağıtım sistemi iyi durumda olmalıdır.
- (iv) Sayaçların tek tek düzenli bakımı yapılmalı ve düzenli okunmalıdır.
- (v) Tüketicinin tesisat sistemleri iyi durumda olmalıdır. Tüketicilerin su tesisatını tamir edip etmedikleri incelenmelidir.
- (vi) İlegal bağlantı sayısı olmamalı, fazla miktarda su parasız dağıtılmamalıdır.
- (vii) Suyun fiyatı aşırı ucuz olmamalıdır ki tüketici suyu sorumsuzca harcamamalıdır. Fazla pahalı olmamalı ki ihtiyacından azını kullanmak zorunda kalmamalıdır.
- (viii) Su idaresi, tüketicilerine gereksiz su tüketiminden kaçınmalarını, boşa akan bir milli servet olduğunu hatırlatmalı, kullandıkları suyun parasının muhakkak tahsil edileceğini bilmelidir.

Doğru ve doğruya yakın su ihtiyacını tespit ederken tabii ki yukarıda belirtilen hususlara dikkat edilmelidir. Ancak elde istatistiki veriler mevcut olursa daha doğru tahminler yapılabilir. Adapazarı'nda içme suyu tüketimi ile ilgili hiçbir veri elde edilememiştir. Bu nedenle su ihtiyacını tespit ederken, başka şehirler için yapılmış değerlendirmelerden yararlanılacaktır (Örneğin Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa şehirleri). Eldeki mevcut istatistiki veriler değerlendirildiğinde görülmüştür ki ; Amerika şehirlerinde günde kişi başına su talebi 240-900 lt. arasında değişirken, Avrupa şehirlerinde bu miktarın 92-244 lt. arasında değiştiği saptanmıştır. Bu küçük karşılaştırma, günde kişi başına su talebini, toplumun gelenek, görenek ve alışkanlıkları vb. gibi hususlar ile yakın bir ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Adapazarı su tüketim değerlerini bulabilmek için harcanan enerjiden ve satılan su bedellerinden faydalanılarak sonuca varmaya çalışılacaktır.

Adapazarı Belediyesi yetkilileriyle yapılan temaslarda, şebekede çok büyük kaçak olduğu ifade edilmektedir. Sapanca Gölü'nden günde ortalama 100.000m³ (1158 lt/sn) su Adapazarı ve çevre belediyelere verilmektedir. Su tahakkuklarının ise 35.000 m³ (405 lt/sn) olduğu ifade edilmektedir. Bu halde kayıp oranı % 65'tir.

1- Kurulmuş olan su birliğine 7 Belediye dahildir ve su tüketim oranları şöyledir :

<u>Belediyeler</u>	<u>Su Tüketim Oranları</u>
1- Adapazarı	% 56.4
2- Erenler	% 18.2
3- Serdivan	% 16.2
4- Arifiye	% 6.5
5- Güneşli	% 1.2
6- Hanlı	% 0.8
7- Yazlık	% 0.7

Terfi merkezindeki elektromotopompların karakteristik özelliklerine baktığımızda Adapazarı ve civar belediyeler için iletilen su miktarının 1.425 lt/sn olduğu görülmektedir.

Elektropompların karakteristik özellikleri şöyledir :

1. Grup :

$$\begin{aligned} Q &= 2 \times 212.5 \text{ lt/sn} \\ H_m &= 110 \text{ m} \\ N_m &= 2 \times 400 \text{ HP (1 HP = 0.746 kW)} \end{aligned}$$

2. Grup :

$$\begin{aligned} Q &= 4 \times 250 \text{ lt/sn} \\ H_m &= 103 \text{ m} \\ N_m &= 4 \times 356 \text{ kW} \end{aligned}$$

Adapazarı Belediyesi'ne 1 ayda isabet eden elektrik enerjisi 750.689 kW, bütün belediyeler için $750.689/0.564 = 1.331.000 \text{ kWh}$, pompalar tam kapasite ile çalıştığı takdirde bir ayda iletilecek enerji :

$$(4 \times 356 + 2 \times 400 \times 0.736) \times 24 \times 30 = 1.449.216 \text{ kWh olur.}$$

Adapazarı'na verilen su miktarı ise :

$$\begin{aligned} 1.425 \times 86\,400 \times 30 \times 0.564 &= 2.083.190 \text{ m}^3/\text{ay} \\ &= 69.440 \text{ m}^3/\text{gün} \end{aligned}$$

2- Su İşleri Müdürlüğü kayıtlarına göre Abone Sayısının Dağılımı :

<u>Sektör</u>	<u>Abone Sayısı</u>
Mesken	51.780
Ticarethane	7.295
Resmi Daire	28
Sanayi	45

3- Su Tüketim Bedelleri

<u>Sektör</u>	<u>Su Bedeli (TL / m³)</u>	
	<i>Eski</i>	<i>Yeni</i>
Meskenler	15.000	24.000
Ticarethane	26.250	61.250
Resmi Daire	20.000	60.000
İnşaatlar	22.000	60.000
Fabrikalar	40.000	70.000

4- Aylara göre su tahsilatı

Eski su bedellerine göre 8-10x10⁹ TL tahsil edilirken, yapılan yeni zamlarla 18x10⁹ TL'ye yükselmiştir.

5- Kente verilen suyun dağılımı

1995 yılı ve 1996 yılının iki ayma ait istatistik değerler Belediye'den alınarak grafik çizilmiştir. Bu grafiklerden elde edilen ortalama değerler şöyledir :

<u>Sektör</u>	<u>Su Miktarı (m³/gün)</u>
Mesken	16.000
Konut+ Ticarethane	2.300
Sanayi	1.900
<u>Diğer *</u>	<u>49.240</u>
Toplam	69.440

*Çeşmeler, kaçak bağlantılar, kaçaklar dahil

Su tüketimi ile ilgili biraz daha geniş bilgi aşağıda verilecektir.

3.6.1 Konutsal Tüketim

Konutsal tüketimi esas olan abone sayısı 51.780'dir. 1996 yılı için tahmin edilen nüfus 214.956 kişidir. Buna göre $214.956/51.780 = 4.15$ kişi bulunur. DİE verilerine göre de ortalama hane büyüklüğü 4.32'dir ve bu iki değer birbirine yakındır.

3.6.2 Kamu ve Ticari Tüketim

Bu sektöre ait kayıtlı abone sayısı 7.295'tir ve ayrıca 28 adet resmi daire vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi ortalama günlük tüketim miktarı 2.300 m³'tür.

3.6.3 Okullar

Adapazarı Milli Eğitim Müdürlüğü kayıtlarına göre, merkez ilk ve orta öğretim kurumlarına ait bilgiler şöyledir.

<u>Okul</u>	<u>Okul Sayısı</u>	<u>Öğrenci Sayısı</u>	<u>Öğretmen Sayısı</u>
İlkokul	15	14.078	502
İlköğretim	12	14.405	489
Ortaokul	2	3.322	109
Lise ve Dengi	11	23.413	742

Öğrenci için 10 lt / gün
Öğretmen için 20 lt /gün düşünülürse

Öğrenci $55\,218 \times 10 / 86\,400 = 6.39 \text{ lt / sn}$
Öğretmen $1\,842 \times 20 / 86\,400 = 0.43 \text{ lt / sn}$
 $6.82 \text{ lt /sn (589 m}^3\text{/gün) uç debi gerekir.}$

Bu miktar da günlük ihtiyaçlarla birlikte düşünüldüğünde önemli bir miktar değildir. Sakarya Üniversitesi Kampüsü için gerekli su ise isale hattından müstakilen alınmıştır.

3.6.4 Hayvansal Tüketim

Adapazarı ve çevresinde hayvancılık yapılmaktadır. Acak bu alandaki çalışmalar daha ziyade il bütününde kırsal kesimde yaygındır. Bu sebeple merkezde hayvansal ihtiyaçlar için tüketim düşünülmeyecektir.

3.6.5 Sanayi

Adapazarı ve civarında önemli sanayi kuruluşları mevcuttur. Bu kuruluşlardan bazıları personel ve işçilerinin içme kullanma suyu ihtiyaçlarını Adapazarı içme suyu şebekesinden karşılamaktadır. Fakat yıkama, soğutma vb. su ihtiyaçlarını Çarksuyu'ndan, Sapanca Gölü'nden, Sakarya Nehri'nden ayrıca karşılamaktadır.

En önemli sanayi tesisleri şunlardır :

(i) T.Z.D.K Ziraat Aletleri ve Makineleri Müessesesi,

İşçi sayısı : 1125 kişi

Kişi başına 60 lt / gün ihtiyaç düşünülürse,

$$q_1 = 1125 \times 60 / 86\,400 = 0.78 \text{ lt /sn}$$

(ii) Türkiye Vagon Sanayii,

İşçi sayısı : 1 755

$$q_2 = 1\,755 \times 60 / 86\,400 = 1.22 \text{ lt / sn}$$

(iii) Adapazarı Şeker Fabrikası

İşçi sayısı : 1 075

$$q_3 = 1\,075 \times 60 / 86\,400 = 0.75 \text{ lt / sn}$$

Bu üç fabrikanın toplam su ihtiyacı 2.75 lt /sn (238 m³/gün)'dir.

3.6.6 Organize Sanayi Bölgesi

Kuzeydeki 200 hektarlık organize sanayi bölgesi su ihtiyacını müstakilen karşılayacaktır.

3.6.7 Fuar Alanı

Adapazarı'nın doğusunda Sakarya Nehri'nin suladığı 78 ha.'lık bir fuar alanı planlanmıştır. 0.25 lt / sn /ha ihtiyaç düşünülürse;

$$Q_i = 78 \times 0.25 = 20 \text{ lt /sn bulunur.}$$

3.6.8 Kayıp ve Kaçan Su Miktarı

Adapazarı içme suyu tesisinin eski ve yetersiz olması sebebiyle çok önemli miktarlarda su kaybolmaktadır. Bu miktar % 60 mertebesinde. Kayıplar sadece şebeke arızalarından olmayıp, kaçak bağlantılar, bedelsiz verilen aboneler, umumi çeşmeler, umumi park ve bahçelerin sulanmasından da kaynaklanmaktadır.

Buraya kadar verilen bilgilerin ışığı altında Adapazarı'nda su tüketiminin gelecekte şu şekilde olabileceği düşünülebilir :

(i) Yeni şebekenin inşaatına 1997 yılında başlanabilir. Kaynak bulunduğu takdirde 2000 yılında tümüyle biterek işletmeye açılabilir. Mevcut su kaynağı kısa ve orta vadede yeterli olup kişi başına tüketimleri bir miktar artabilecektir.

(ii) Şebekenin kademe kademe hizmete girmesiyle şahıs başına tüketim ayrıca artacaktır. Zira şebekenin iyileştirilmesiyle çok az su alan uç kesimler yeterli suya kavuşmuş olacak, binaların üst kotlarına kadar su çıkacaktır.

(iii) 1995 yılında % 60 olarak saptanan kayıp su oranı şebekenin hizmete girmesiyle beraber yine kademeli olarak azalacak ve % 25 civarında sabitleşecektir.

Tüm bu varsayımlardan ve mevcut sistem ile ilgili bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda Adapazarı kentinin gelecekteki brüt ve net su ihtiyacının yıllara göre dağılımı Tablo 3.7’de verilmektedir. Bu değerler, Tablo 3.8’de ise bazı büyük şehirler için yapılmış su tüketim değerleri ile karşılaştırılabilir.

Adapazarı’nın 2031 yılındaki içme ve kullanma suyu ihtiyacı:

$$Q_A = 871\,693 \times 300 / 86\,400 = 3027 \text{ lt / sn}$$

Ancak Erenler, Hanlı, Yazlık Belediyeleri ihtiyaçlarını aynı depodan karşılamak durumundadır.

Erenler’in 2031 yılındaki su ihtiyacı :

$$Q_E = 159\,877 \times 300 / 86\,400 = 555 \text{ lt / sn}$$

Hanlı’nın 2031 yılındaki su ihtiyacı :

$$Q_H = 12\,079 \times 300 / 86\,400 = 42 \text{ lt / sn}$$

Yazlık’ın 2031 yılındaki su ihtiyacı :

$$Q_Y = 16\,538 \times 300 / 86\,400 = 57 \text{ lt / sn}$$

Serdivan’ın 2031 yılındaki su ihtiyacı :

$$Q_S = 148\,056 \times 300 / 86\,400 = 514 \text{ lt / sn}$$

Bu beş belediyenin 2031 yılındaki toplam su ihtiyacı 4195 lt/sn (132.29 Mm³/yıl)’dir.

Tablo 3.7
Adapazarı İli Net Su İhtiyacı

	NET SU İHTİYACI											TOPLAM BRÜT SU İHTİYACI			
	Konut						Kamu + Ticaret		Sanayi			Toplam		Kayıp	
Yıllar	Nüfus	lt/kişi/gün	m³/gün	%	m³/gün	%	m³/gün	%	m³/gün	%	m³/gün	lt/kişi/gün	%	lt/kişi/gün	lt/sn
1996	214 960	76	16 414	83	1 780	9	1 582	8	19 776	92	230	572	60	230	572
2001	262 550	125	32 905	83	3 568	9	3 172	8	39 645	151	215	653	30	215	653
2006	320 670	134	42 851	83	4 646	9	4 130	8	51 628	161	230	854	30	230	854
2011	391 670	146	57 215	83	6 893	10	4 825	7	68 934	176	235	1 065	25	235	1 065
2016	478 390	154	73 748	82	9 893	11	6 296	7	89 937	188	250	1 384	25	250	1 384
2021	584 300	163	95 346	82	12 790	11	8 139	7	116 276	199	265	1 792	25	265	1 792
2026	713 660	168	119 895	80	22 480	15	7 493	5	149 869	210	280	2 313	25	280	2 313
2031	871 670	180	156 901	80	29 419	15	9 806	5	196 126	225	300	3 027	25	300	3 027

Tablo 3.8
Türkiye’de Bazı Büyük Şehirler için Yapılmış Su Tüketim Değerleri

			NET SU İHTİYACI						TOPLAM BRÜT			SU KULLANIMININ DAĞILIMI (%)		
			Konut		Kamu+Tic.	Sanayi	Toplam		Kayıp		SU İHTİYACI			
Şehir	Yıllar	Nüfus	lt/kişi/gün	m ³ /gün	m ³ /gün	m ³ /gün	m ³ /gün	lt/kişi/gün	%		lt/kişi/gün	Konut	Kamu + Tic.	Sanayi
Adana	1985	776 000	90	69 840	18 625	4 655	93 120	120	50		240	75	20	5
Balıkesir	1985	150 000	63	9 085	4 770	164	14 019	97	50		194	65	34	1
Bursa	1985	539 000	123	66 301	21 110	17 534	105 945	197	40		328	63	21	16
G. Antep	1985	479 000	109	52 219	20 110	8 137	84 166	168	30		240	65	25	10
İzmit	1985	497 000	80.3	39 890	4 438	240 000	284 329	570.3	9.7		631.5	14	2	84
Kayseri	1985	424 600	106	45 178	5 808	21 589	72 575	171	30		244	62	8	20
Samsun	1980	178 500	70	12 521	5 432	15 562	33 425	187	40		312	37	16	47
Eskişehir	1990	413 000	150	61 950	10 325	---	72 275	175	30		250	86	14	---
Denizli	1990	236 000	98	23 128	6 015	902	30 073	127	44		227	77	20	3
Adapazarı	1990	169 000	95	16 000	2 300	1 900	20 200	120	60		300	79	11	10

BÖLÜM 4

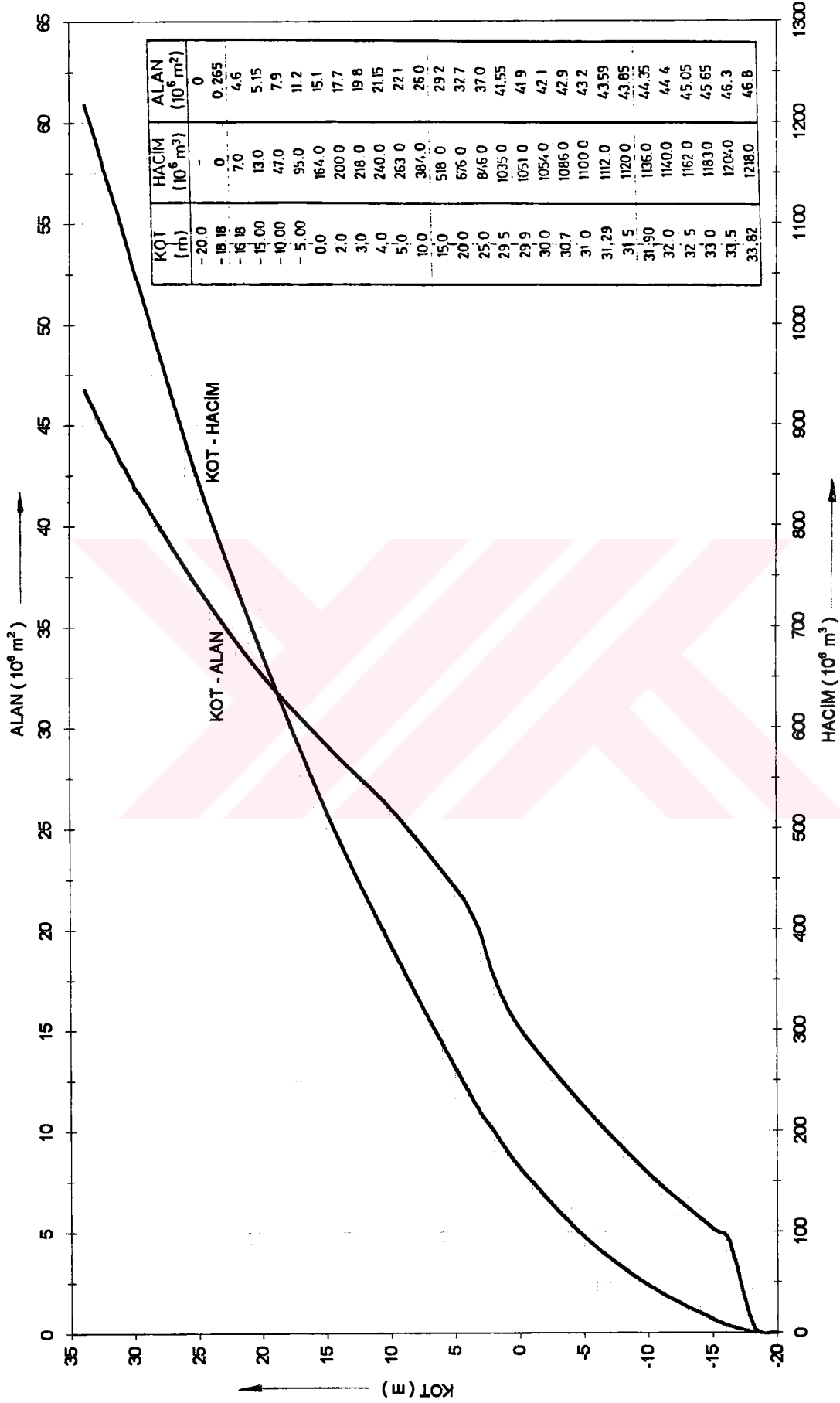
SAPANCA GÖLÜ VE MUDURNU ÇAYI'NIN HİDROLOJİ VE SU TEMİNİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1 Sapanca Gölü Hidrolojisi ve Su Temini

Sapanca Gölü drenaj alanı, güneyde dağlar, kuzeyde alçak tepelerle sınırlanmış olup yağış alanı 249 km²'dir. Göl çıkış akımları, 1970 yılında işletmeye açılan Çarksuyu (Kapaklı) Regülatörü ile düzenlenmiştir. Regülatör eşik kotu 29.90 m.'dir. Mevcut koşullarda göl, bu kot ile maksimum su kotu olan 31.50 m. arasında işletilmektedir. Göl aynası alanı 29.90 m. kotunda 41.90 km² ve 31.50 m. kotunda 43.85 km²'dir. Sapanca Gölü kot-alan-hacim grafiği Şekil 4.1'de verilmektedir. Buna göre gölün 31.50 m. kotundaki hacmi 1120 Mm³'tür. Gölün maksimum derinliği ise 52 m.'dir.

Keçi, İstanbul, Kurtköy, Mahmudiye, Yanık, Karaçay, Balıkhane, Çifteçinar, Tuzla, Kanlıtarla, Eşme, Kuru, Maden, Çatalödü, Altıkuruş, Harmanlar, Aygır, Cehennem, Arifiye Dereleri gölü besleyen derelerdir. Bunların çoğu kısa ve düşük akımlı olup kurak mevsimde suları bulunmamaktadır. Göle güneyden karışan dereler, dik yataklı ve ani taşkınlara neden olup, göle çok miktarda kaya ve kaba çakıllardan oluşan sediment taşımaktadırlar. Göl yatağının bu maddelerle dolmasını önlemek üzere bu derelerden bazıları üzerinde tersip bentleri inşa edilmiştir. Sapanca Gölü, derelerin yanı sıra birçok kaynak akımlarıyla da beslenmektedir. Göl, Çarksuyu çıkışı ile Sakarya Nehri'ne boşalmaktadır [13].

Göl seviyelerinin değişimini belirleyen iki adet göl gözlem istasyonu vardır. Sapanca Gölü-Göl Rasat isimli 12-18 numaralı istasyon 16.11.1959 tarihinden 31.3.1979 tarihine kadar işletilmiş olup limnigrafıdır. Bu istasyon önce gölün güneyinde 12-18 numara ile işletilmiş, 24.6.1975 tarihinde gölün kuzeyine taşarak 12-133 numara ile işletilmeye devam edilmiştir. 12-18 ile 12-133 numaralı istasyonlar 1975-1979 yılları

Şekil 4.1

Sapanca Gölü Kot - Alan - Hacim Grafiği

arasında birlikte işletilmiştir. Diğer istasyon Elektrik İşleri Etüd İdaresi (EİE) tarafından 11.10.1954 tarihinden beri işletilen, yaklaşık yükseltisi 30 m. olan, eşelli 1240 numaralı, Sapanca Gölü-Sapanca İstasyonu'dur. Bu istasyon gölün kuzeyinde yer almaktadır. Gölden çıkış akımları EİE tarafından 11.10.1954 tarihinde işletmeye açılan 1235 numaralı Çarksuyu-Beşköprüler akım gözlem istasyonu tarafından belirlenmektedir. Bu istasyon eşel ve limnigraf ile donatılmış olup yağış alanı 251.20 km²'dir. DSİ III. Bölge Müdürlüğü elemanlarından Meteo. Yük. Akif Aka 1983 yılında, 12-133 ve 1235 nolu istasyonların değerlerinden ve gölden su alan kuruluşların çektikleri miktarlardan faydalanarak hazırladığı "Sapanca Gölü Su Temini Tablosu" Tablo 4.1'de verilmiştir. 1980 su yılı akım sonuçlarına göre gözlem süresinde, ortalama akım 4.106 m³/sn, en yüksek akım 29.0 m³/sn ve en düşük akım 0.005 m³/sn'dir.

Göle güneyden karışan Kurtköy Deresi üzerinde DSİ tarafından 7.2.1977 tarihinde işletmeye açılan eşelli, 12-142 numaralı Kurtköy Deresi-Üniversite Tesisleri isimli akım gözlem istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyon bilimsel çalışmalara ve T.C Karayolları'na ait çalışmalara veri sağlamak amacıyla işletilmektedir [13,21].

Sapanca Gölü yağış alanını temsil edebilecek meteoroloji istasyonları ve bunlara ait veriler Tablo 3.2'de verilmiştir.

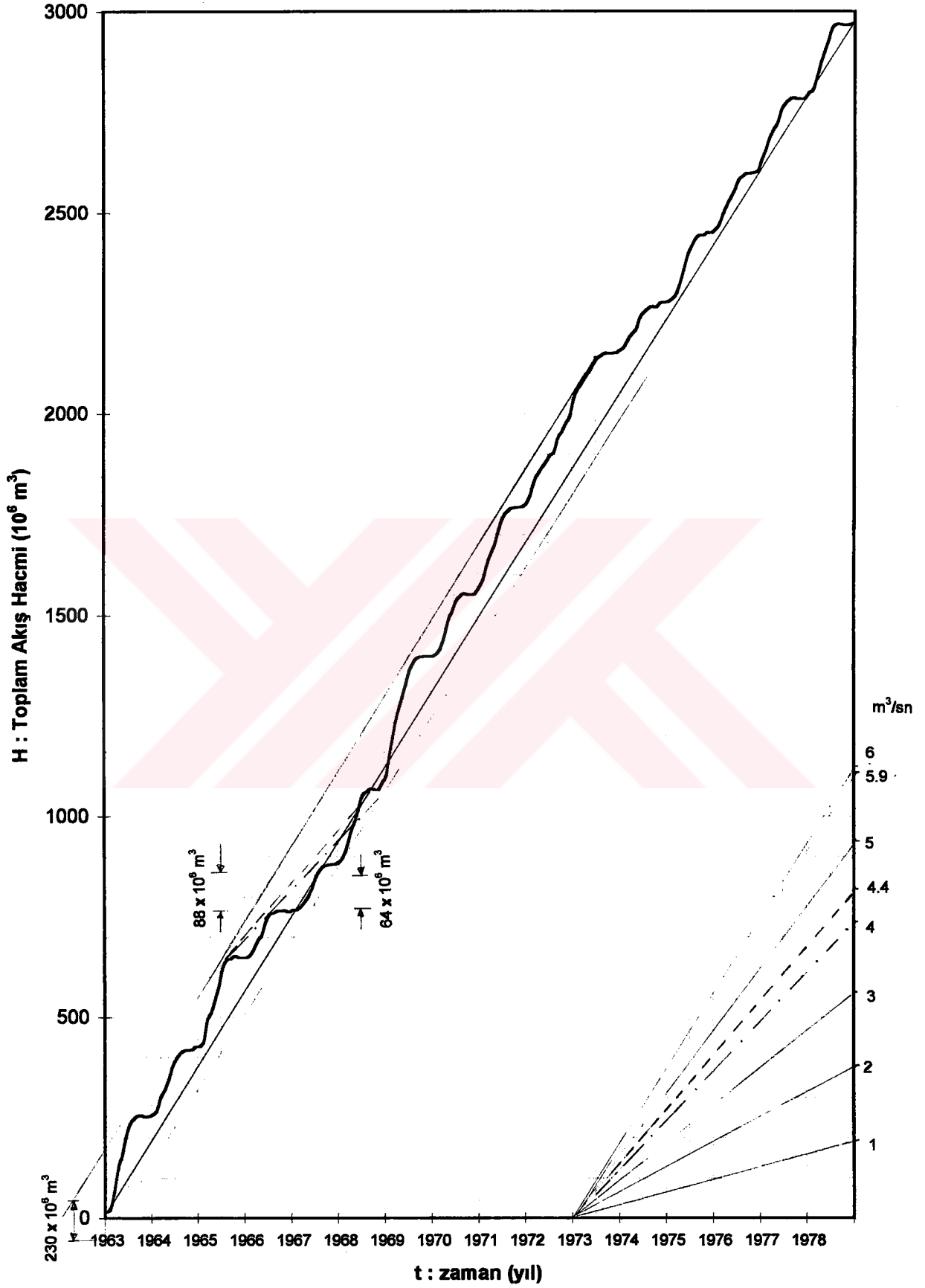
Bugünkü uygulanabilir olanakları ile Sapanca Gölü'nün aktif hacmini regülatör eşik kotu (29.90 m.) ile kullanılabilir maksimum su kotu (31.50 m.) belirlemektedir. Sapanca Gölü kot-alan-hacim grafiğinde sözkonusu kotlara karşı gelen hacimler :

31.50 m. için	1120 Mm ³
29.90 m. için	1051 Mm ³
Aktif hacim	69 Mm ³

Maksimum ve minimum kotlarına karşı gelen hacimlerin farkı aktif hacmi vereceğine göre mevcut koşullarda Sapanca Gölü'nün aktif hacmi 69 Mm³'tür. Sapanca Gölü verimi hakkında eldeki dökümanlarda farklılıklar gözlemlendiğinden dolayı, Sapanca Gölü'nün bu aktif hacimle ne kadar ihtiyaca cevap verilebilir sorusuna yanıt aranmıştır. Bu aynı zamanda gölün bugünkü verimi olmaktadır. Şekil 4.2'deki

Tablo 4.1
Sapanca Gölü Su Temini Tablosu (Kullanılabilir Aylık Giriş Akımları)
Birimler : 10⁶ m³

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1963	15.65	7.19	42.01	57.12	36.43	46.61	29.41	13.37	6.55	1.39	-4.54	2.27	253.46
1964	4.98	11.40	33.45	14.91	25.13	33.48	20.92	13.26	6.28	0.74	0.96	7.14	172.65
1965	1.33	11.77	55.21	16.82	31.18	34.55	44.86	19.61	3.74	7.18	-3.09	-2.01	221.15
1966	0.62	5.92	14.20	23.08	14.19	31.28	18.66	3.73	5.17	-0.08	0.69	-3.29	114.17
1967	4.80	1.43	6.39	12.38	14.10	23.72	27.42	15.08	9.14	2.72	0.96	1.85	119.99
1968	6.13	14.00	26.74	35.66	25.53	32.83	29.25	7.91	8.76	-1.94	-0.35	17.83	202.35
1969	16.93	56.89	51.89	49.22	32.48	32.36	36.44	21.13	11.77	2.86	0.68	-0.35	312.30
1970	0.91	5.93	14.69	26.99	39.40	26.53	24.75	11.31	6.77	-1.29	-1.93	3.70	157.76
1971	16.78	20.04	37.06	25.20	24.02	35.95	27.75	16.21	7.65	2.94	-0.65	2.61	215.56
1972	8.58	20.05	36.75	17.12	15.72	12.89	17.15	5.33	34.88	18.80	20.18	17.00	224.45
1973	42.72	24.53	14.47	16.27	14.60	19.14	13.34	5.93	6.34	-1.06	1.22	0.27	157.77
1974	7.59	9.26	18.61	12.72	12.76	27.72	12.18	10.28	4.01	-2.34	11.21	0.59	124.59
1975	2.22	5.71	13.66	24.94	33.95	37.50	22.36	17.10	9.76	0.22	6.59	-0.81	173.20
1976	7.99	11.38	25.19	22.59	21.76	18.20	24.31	9.92	6.39	0.72	2.22	4.25	154.92
1977	28.76	23.15	30.16	20.41	15.03	31.80	18.30	8.90	5.05	-3.25	-1.11	2.51	179.71
1978	14.03	8.24	30.34	36.38	28.48	28.18	29.73	8.70	0.25	-2.27	0.27	3.73	186.06
Toplam	180.02	236.89	450.82	411.81	384.76	472.74	396.83	187.77	132.51	25.34	33.31	57.29	2970.09
Ortalama	11.25	14.81	28.18	25.74	24.05	29.55	24.80	11.74	8.28	1.58	2.08	3.58	185.63

Şekil 4.2
Sapanca Gölü Eklenik Akım Eğrisi

Sapanca Gölü eklenik akım eğrisinden de görüldüğü gibi 69 Mm^3 aktif hacimde yılda çekilebilecek su miktarı 127.34 Mm^3 ($4.04 \text{ m}^3/\text{sn}$) olmaktadır [22].

Birçok sanayi kuruluşu ve Adapazarı Belediyesi içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarını Sapanca Gölü'nden temin etmektedirler. Seka, Petkim, Tüpraş ve Adapazarı Belediyesi'nin gölden direkt olarak çektiği su miktarı Adapazarı Belediyesi içme ve kullanma suyu tevsi inşaatının tamamlanmasıyla 1996 yılı itibariyle yılda 124.25 m^3 'tür. Sapanca Gölü'nden içme-kullanma ve endüstri suyu sağlanması amaçlarıyla çekilen ve Tablo 3.3'te aylara göre dökümü verilen su miktarlarının belirtilen periyotlarda değişmediği gözlenmiştir. Adapazarı Terkos pompası ile İzmit'e bağlı endüstri kuruluşlarının Sapanca Gölü'nden yılda çektikleri su miktarı 124.25 Mm^3 olduğuna göre, Sapanca Gölü 69 Mm^3 'lük aktif hacimle 1996 yılı itibariyle bu havzanın su ihtiyacını karşılamaktadır.

2031 yılı nüfus tahminleri ışığı altında, Adapazarı, Serdivan, Erenler, Güneşli ve Hanlı belediyelerinin toplam su ihtiyaçlarının 132 Mm^3 olacağı ve İzmit'e bağlı endüstri kuruluşları yetkililerinden alınan bilgilere göre 1996 yılı itibariyle çektikleri $66 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ su miktarının 2031 yılında yaklaşık olarak $80 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ olacağı saptanmıştır. Buna göre Sapanca Gölü havzasının 2031 yılındaki toplam su ihtiyacı $212 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ olacaktır. Şekil 4.2'deki Sapanca Gölü eklenik akım eğrisinden de görüldüğü gibi gölden çekilebilecek maksimum su miktarı $186 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ 'dır. Ancak İzmit'e bağlı endüstri kuruluşlarının ihtiyaçlarını gelecekte başka kaynaktan karşılamaları durumunda Sapanca Gölü, çevresindeki belediyelerin ihtiyacı olan 132 Mm^3 suyu 76 Mm^3 aktif hacimle karşılayabilmektedir. Aradaki fark olan 7 Mm^3 'lük aktif hacim için, maksimum işletme kotunun 20 cm. artırılması veya minimum işletme kotunun 20 cm. düşürülmesi gerekmektedir.

Tablo 4.1'de verilen Sapanca Gölü kullanılabilir giriş akımları, DSİ III. Bölge Müdürlüğü tarafından 1983'te yapılmış olan "Sapanca Gölü Hidroloji Raporu"ndan alınmıştır. Bu 16 yıllık değerler kullanılarak Sapanca Gölü giriş akımları kümülatif eğrisi (Şekil 4.2) çizilmiş ve bu eğriden faydalanılarak şu hususlar saptanmıştır :

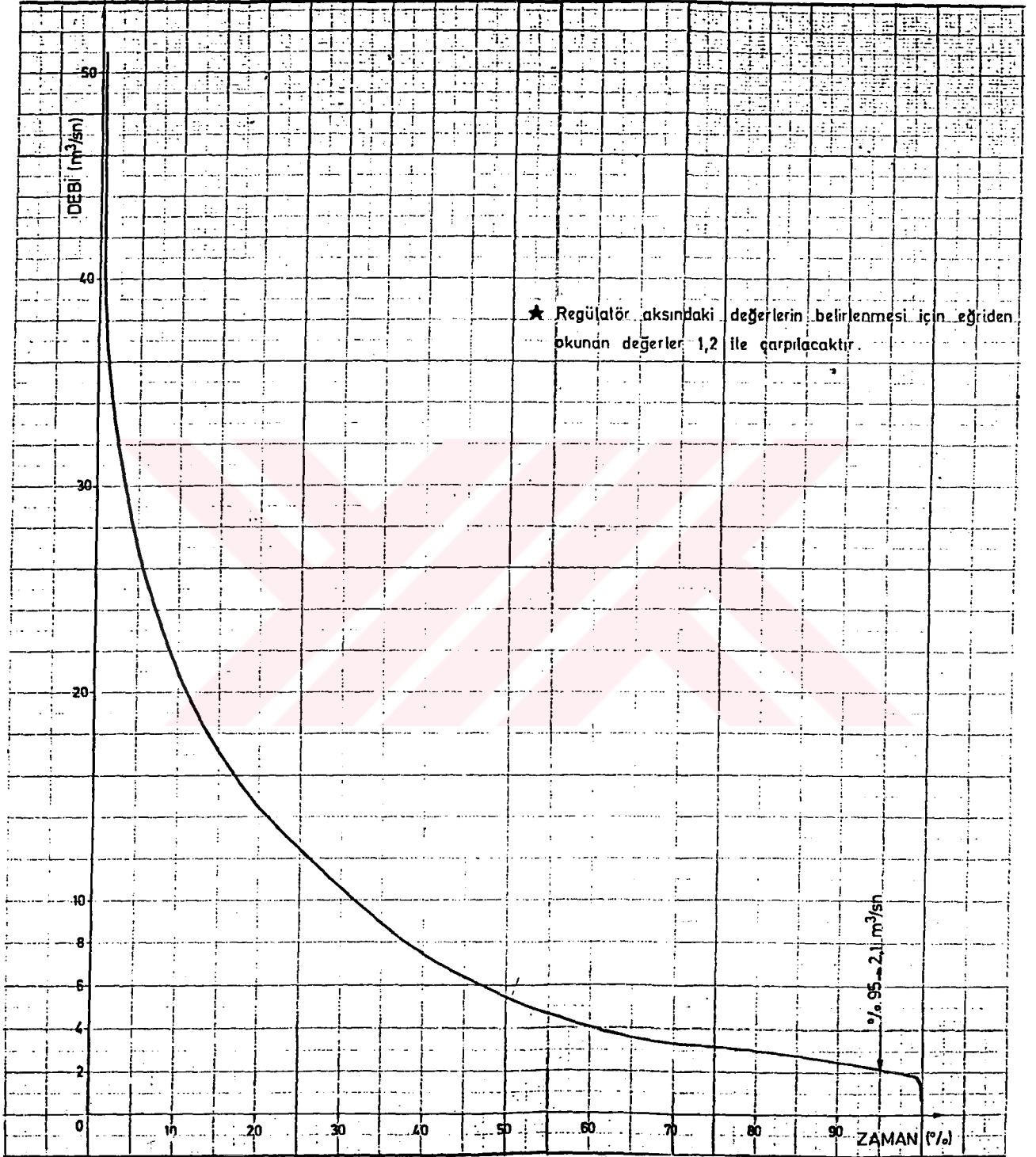
1. Gölden tüm ihtiyaçlar için çekilecek olan $124.25 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($4 \text{ m}^3/\text{sn}$) su için gölde gerekli aktif hacim 64 Mm^3 'tür. Çarksuyu'nun su kalitesinin bozulmasından dolayı, Çarksuyu'ndan su alan kuruluşların $14.04 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($0.5 \text{ m}^3/\text{sn}$) su ihtiyacı ise Sakarya'dan pompaj ile temin edilmesi uygun görülmektedir.
2. Sapanca Gölü'nün ortalama yıllık akımı olan 186 Mm^3 suyun tümünün kullanılması halinde, 230 Mm^3 'lük bir aktif hacim ile $124.25 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($4 \text{ m}^3/\text{sn}$) olan ihtiyaçların karşılanmasından başka, $61.75 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($2 \text{ m}^3/\text{sn}$)'lik bir su da değişik amaçlar için kullanılabilir hale gelmektedir. Bu $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik su, Mudurnu Çayı'ndan İstanbul'a verilecek sulara ilave edilebileceği gibi Sapanca Gölü yöresinin gelecekteki ihtiyaçları için de kullanılabilir.
3. Çarksuyu bugün olduğu gibi gölden beslenecek olursa, gölden ve Çarksuyu'ndan su alan kuruluşların yıllık 138.25 Mm^3 ($4.4 \text{ m}^3/\text{sn}$) olan su ihtiyaçlarının gölden karşılanabilmesi için gerekli aktif hacim 88 Mm^3 olmaktadır.

4.2 *Mudurnu - Sapanca Derivasyonu Seçeneğinin İncelenmesi*

İstanbul iline içme-kullanma suyu temini için Aşağı Sakarya Havzası'nda araştırılması gereken diğer bir kaynak ise Sakarya Nehri'nin önemli bir kolu olan Mudurnu Çayı'dır. Mudurnu Çayı, sularının kalitesi itibariyle içme ve kullanma suyu olarak uygun bir kaynaktır.

Mudurnu Çayı üzerinde planlanmış olanın dışında herhangi bir tesis mevcut değildir. Planlanmış olan tesisler 4 adet hidroelektrik santral tesisi olduğundan bu projeyi su temini açısından etkilememektedir.

Mudurnu Çayı, 1718 km^2 yağış alanı ve 130 km . uzunluğu ile Sakarya Nehri'nin önemli kollarından bir tanesini oluşturur. Bu çay üzerinde değişik zamanlarda birçok akım gözlem istasyonu işletilmiştir. Halen açık olan ve EİE kuruluşu tarafından işletilen 1237 nolu Mudurnu Çayı-Dokurcun Akım Gözlem İstasyonu'nun 26 yıllık gözlenmiş verisi bulunmaktadır. Bu verilerden faydalanılarak Şekil 4.3'te debi süreklilik eğrisi verilmiştir. Ayrıca bu akım istasyonuna ait 26 yıllık aylık ortalama debi

Şekil 4.3
Mudurnu Çayı Debi Süreklilik Eğrisi

değerleri ve toplam su miktarları Tablo 4.2 ve 4.3'te verilmiştir. Tablo 4.4 ve 4.5 ise, bu değerlerin alan korelasyonu vasıtası ile regülatör aksına taşınması neticesinde elde edilen değerleri içermektedir. Regülatör aksındaki değerlerin belirlenmesi için Tablo 4.2 ve 4.3'teki değerler 1.2 ile çarpılarak Tablo 4.4 ve 4.5'teki değerler bulunmuştur. Mudurnu Çayı, Sapanca Gölü'nde gerekli aktif hacmin oluşturulması koşulu ile, İstanbul ilinin bir kısmının içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılayacak bir durumdadır. "Aşağı Sakarya Mudurnu Çayı Nehir Santralleri Projesi Planlama Raporu" için hazırlanmış olan Dokurcun Akım Gözlem İstasyonu'na ait 8689 adet değer oluşturduğu debi süreklilik eğrisi, regülatör aksına taşınarak incelendiğinde; yılın % 95'inde $2.5 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik bir suyun Sapanca Gölü'nde herhangi bir aktif hacime ihtiyaç göstermeksizin İstanbul'a tahsis edilebileceği görülmektedir. Bu da yılda 79 Mm^3 su olarak Mudurnu Çayı'nın regülatör aksındaki ortalama yıllık potansiyeli 307 Mm^3 suyun % 26'sı demektir. Bu suyun tahsisi için, hiçbir depolama tesisine gerek duyulmadan ve Sapanca Gölü'nde hiçbir tadilat yapılmadan $2.5 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik suyun İstanbul'a taşınmasını içermesi bakımından caziptir. Bugün İstanbul'a 560 milyon m^3 'lük bir su verildiği gerçeği dikkate alınacak olursa, Mudurnu Çayı sularının 207 Mm^3 'lük bir kısmının bu işe tahsisi hiç de küçümsenmeyecek bir olaydır. Mudurnu Çayı'nın % 95 garantili akımı olan $2.5 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik ($79 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) su ilk planda İstanbul'a verilebilir. Bunun için Sapanca Gölü'nde herhangi bir aktif hacim yaratmak gerekmez. Geriye kalan $128 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ su ise, belirlenen ihtiyaç yılında, gölde gerekli aktif hacim yaratılarak İstanbul'a tahsis edilebilir.

Mudurnu Çayı sularının İstanbul iline içme ve kullanma suyu olarak tahsis edilmesi amacı ile yapılan çalışmalarda, Tablo 4.6 - 4.9'da verilen Mudurnu Çayı'nda oluşan 25, 20, 15 ve $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ debiye eşit ve onun altındaki akımların Sapanca Gölü'ne derive edilmesi seçenekleri incelenmiştir.

4.2.1 *Mudurnu Çayı'nda Oluşan $25 \text{ m}^3/\text{sn}$ Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi ($Q \leq 25 \text{ m}^3/\text{sn}$) :*

$25 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'e eşit ve ondan küçük akım değerleri dikkate alındığında Mudurnu Çayı'nın regülatör aksındaki ortalama yıllık su potansiyelinin 292 Mm^3 olduğu görülür. Bu suların Sapanca Gölü'ne derive edilerek burada gerekli aktif hacmin sağlanması kaydı

Tablo 4.2
Aylık Ortalama Debi Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : m³/sn

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	1.630	1.730	1.770	1.770	4.040	5.350	3.650	4.610	3.660	1.940	1.620	1.850	2.792
1958	1.520	1.570	2.670	3.330	4.820	12.660	14.190	6.270	4.660	2.310	1.670	2.370	4.827
1959	2.640	2.660	2.720	4.000	3.680	19.890	16.190	8.640	4.930	2.790	1.930	2.070	6.026
1960	2.240	2.360	2.520	6.043	11.930	10.470	10.060	6.900	5.170	2.690	2.370	2.080	5.372
1961	2.370	2.120	3.200	3.070	6.200	7.690	9.590	5.920	4.330	2.480	1.330	1.480	4.129
1962	1.884	3.124	4.519	4.189	6.285	15.500	15.390	7.621	3.852	2.291	1.531	1.737	5.651
1963	2.317	2.200	5.002	16.240	25.950	19.850	18.130	16.720	13.130	5.517	3.380	3.535	10.894
1964	3.228	3.265	8.887	4.830	12.280	25.950	17.560	12.620	7.748	3.481	2.867	3.340	8.829
1965	2.658	2.951	6.125	5.129	9.179	20.700	27.950	31.080	10.760	13.000	6.005	4.204	11.667
1966	3.668	4.376	10.060	16.900	12.790	15.110	19.800	11.960	7.259	3.000	2.565	2.726	9.162
1967	2.853	2.779	4.301	5.771	6.595	15.190	18.840	13.870	6.672	4.303	3.816	3.494	7.374
1968	4.082	4.498	8.288	17.300	29.830	39.780	32.680	13.640	8.201	3.629	3.681	3.540	14.030
1969	3.336	3.065	4.913	5.937	11.360	16.400	16.100	16.520	7.192	4.374	2.929	2.758	7.886
1970	2.800	2.861	3.541	5.902	20.270	20.710	22.970	13.450	8.855	4.959	3.517	3.289	9.337
1971	3.570	3.573	6.515	11.460	9.301	19.110	19.740	13.510	10.560	5.104	3.777	3.755	9.161
1972	3.446	3.502	6.772	7.797	8.408	13.350	12.440	8.754	12.320	7.580	4.782	4.803	7.822
1973	5.666	5.506	4.301	4.521	10.090	15.340	13.670	9.899	6.075	3.490	2.798	2.707	6.980
1974	3.321	4.227	7.083	4.729	10.980	15.390	12.140	14.870	7.771	3.607	4.593	3.307	7.650
1975	2.584	2.663	3.314	4.702	7.293	15.860	13.720	25.380	10.220	4.668	4.097	3.333	8.167
1976	3.225	3.858	4.845	6.690	8.293	12.390	16.820	10.020	6.540	3.301	2.897	2.662	6.780
1977	2.762	2.712	4.915	4.291	8.408	13.020	11.450	7.230	3.742	2.391	1.758	1.847	5.357
1978	2.284	2.400	2.881	6.327	16.320	14.570	19.080	10.490	4.416	3.436	3.915	3.091	7.363
1979	3.120	3.208	6.003	16.240	21.460	12.620	9.441	8.472	6.715	3.815	2.503	3.040	7.970
1980	2.678	3.571	8.242	13.790	16.630	33.510	30.240	16.680	8.316	3.728	2.777	3.023	11.913
1981	3.344	4.687	11.410	13.980	16.370	35.130	16.550	14.600	7.348	4.729	2.811	2.803	11.140
1982	2.918	4.283	12.920	20.960	17.240	23.110	27.130	22.530	6.740	6.195	4.286	4.005	12.679

Tablo 4.3
Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10⁶ m³

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	4.38	4.48	4.75	4.73	9.77	14.34	9.46	12.35	9.47	5.20	4.34	4.79	88.06
1958	4.07	4.06	7.14	8.92	11.66	33.90	36.78	16.79	12.07	6.18	4.47	6.15	152.19
1959	7.07	6.90	7.29	10.72	8.91	53.27	41.97	23.15	12.77	7.48	5.17	5.36	190.06
1960	5.99	6.12	6.76	16.19	29.89	28.05	26.07	18.48	13.40	7.21	6.36	5.40	169.92
1961	6.34	5.50	8.58	8.22	15.00	20.60	24.80	15.90	11.20	6.63	3.55	3.84	130.16
1962	5.05	8.10	12.10	11.20	15.20	41.50	39.90	20.40	9.98	6.14	4.10	4.50	178.17
1963	6.21	5.70	13.40	43.50	62.80	53.20	47.00	44.80	34.00	14.80	9.05	9.16	343.62
1964	8.65	8.46	23.80	12.90	30.80	69.50	45.50	33.80	20.10	9.32	7.68	8.66	279.17
1965	7.12	7.65	16.40	13.70	22.20	55.40	72.40	83.30	27.90	34.80	16.10	10.90	367.87
1966	9.83	11.30	27.00	45.30	30.90	40.50	51.30	32.00	18.80	8.04	6.87	7.07	288.91
1967	7.64	7.20	11.50	15.50	16.00	40.70	48.80	37.20	17.30	11.50	10.20	9.06	232.60
1968	10.90	11.70	22.20	46.30	74.70	107.00	84.70	36.50	21.30	9.72	9.86	9.18	444.06
1969	8.94	7.94	13.20	15.90	27.50	43.90	41.70	44.50	18.60	11.70	7.84	7.15	248.87
1970	7.50	7.42	9.48	15.80	49.00	55.50	59.50	36.00	23.00	13.30	9.42	8.53	294.45
1971	9.56	9.26	17.40	30.70	22.50	51.20	51.20	36.20	27.40	13.70	10.10	9.73	288.95
1972	9.23	9.08	18.10	20.90	21.10	35.70	32.20	23.40	31.90	20.30	12.80	12.40	247.11
1973	15.20	14.30	11.50	12.10	24.40	41.10	35.40	26.50	15.70	9.35	7.50	7.02	220.07
1974	8.89	11.00	19.00	12.70	26.60	41.20	31.50	39.80	20.10	9.66	12.30	8.57	241.32
1975	6.92	6.90	8.88	12.60	17.60	42.50	35.60	68.00	26.50	12.50	11.00	8.64	257.64
1976	8.64	10.00	13.00	17.90	20.80	33.20	43.60	26.80	17.00	8.84	7.76	6.90	214.44
1977	7.40	7.03	13.20	11.50	20.30	34.90	29.70	19.40	9.70	6.40	4.71	4.79	169.03
1978	6.12	6.22	7.72	16.90	39.50	39.00	49.50	28.10	11.40	9.20	10.50	8.01	232.17
1979	8.36	8.32	16.10	43.50	51.90	33.80	24.50	22.70	17.40	10.20	6.70	7.82	251.30
1980	7.17	9.26	22.10	36.90	41.70	89.70	78.40	44.70	21.60	9.98	7.44	7.84	376.79
1981	8.96	12.10	30.60	37.40	39.60	94.10	42.90	39.10	19.00	12.70	7.53	7.27	351.26
1982	7.82	11.10	34.60	56.10	41.70	61.90	70.30	60.30	17.50	16.60	11.50	10.40	399.82
Toplam	203.96	217.10	395.80	578.08	772.03	1255.66	1154.68	890.17	485.09	291.45	214.85	199.14	6658.01
Ortalama	7.84	8.35	15.22	22.23	29.69	48.29	44.41	34.24	18.66	11.21	8.26	7.66	256.08

Tablo 4.4
Regülatör Aksında Aylık Ortalama Debi Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : m³/sn

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	1.96	2.08	2.12	2.12	4.85	6.42	4.38	5.53	4.39	2.33	1.94	2.22	3.35
1958	1.82	1.88	3.20	4.00	5.78	15.19	17.03	7.52	5.59	2.77	2.00	2.84	5.79
1959	3.16	3.19	3.26	4.80	4.41	23.86	19.42	10.36	5.91	3.34	2.31	2.48	7.23
1960	2.68	2.83	3.02	7.24	14.31	12.56	12.07	8.28	6.20	3.22	2.84	2.49	6.44
1961	2.84	2.54	3.84	3.68	7.44	9.22	11.50	7.10	5.19	2.97	1.59	1.77	4.95
1962	2.26	3.74	5.42	5.02	7.54	18.60	18.46	9.14	4.62	2.74	1.83	2.08	6.78
1963	2.78	2.64	6.00	19.48	31.14	23.82	21.75	20.06	15.75	6.62	4.05	4.24	13.07
1964	3.87	3.91	10.66	5.79	14.73	31.14	21.07	15.14	9.29	4.17	3.44	4.00	10.59
1965	3.18	3.54	7.35	6.15	14.01	24.84	33.54	37.29	12.91	15.60	7.20	5.04	14.23
1966	4.40	5.25	12.07	20.28	15.34	18.13	23.76	14.35	8.71	3.60	3.07	3.27	10.99
1967	3.42	3.33	5.16	6.92	7.91	18.22	22.60	16.64	8.00	5.16	4.57	4.19	8.84
1968	4.89	5.39	9.94	20.76	35.79	47.73	39.21	16.36	9.84	4.35	4.41	4.24	16.83
1969	4.00	3.67	5.89	7.12	13.63	19.68	19.32	19.82	8.63	5.24	3.51	3.30	9.46
1970	3.36	3.43	4.24	7.08	24.32	24.85	27.56	16.14	10.62	5.95	4.22	3.94	11.20
1971	4.28	4.28	7.81	13.75	11.16	22.93	23.68	16.21	12.67	6.12	4.53	4.50	10.99
1972	4.13	4.20	8.12	9.35	10.08	16.02	14.92	10.50	14.78	9.09	5.73	5.76	9.38
1973	6.79	6.60	5.16	5.42	12.10	18.40	16.40	11.87	7.29	4.18	3.35	3.24	8.37
1974	3.98	5.07	8.49	5.67	13.17	18.46	14.56	17.84	9.32	4.32	5.51	3.96	9.17
1975	3.10	3.19	3.97	5.64	8.75	19.03	16.46	30.45	12.26	5.60	4.91	3.99	9.80
1976	3.87	4.62	5.81	8.02	9.95	14.86	20.18	12.02	7.84	3.96	3.47	3.19	8.13
1977	3.31	3.25	5.89	5.14	10.08	15.62	13.74	8.67	4.49	2.86	2.10	2.21	6.42
1978	2.74	2.88	3.45	7.59	19.58	17.48	22.89	12.58	5.29	4.12	4.69	3.70	8.83
1979	3.74	3.84	7.20	19.48	25.75	15.14	11.32	10.16	8.05	4.57	3.00	3.64	9.56
1980	3.21	4.28	9.89	16.54	19.95	40.21	36.28	20.01	9.97	4.47	3.33	3.62	14.29
1981	4.01	5.62	13.69	16.77	19.64	42.15	19.86	17.52	8.81	5.67	3.37	3.36	13.36
1982	3.50	5.13	15.50	25.15	20.68	27.73	32.55	27.03	8.08	7.43	5.14	4.80	15.21

Tablo 4.5
Regülatör Aksında Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10⁶ m³

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	5.25	5.37	5.70	5.67	11.72	17.20	11.35	14.82	11.36	6.24	5.20	5.74	105.62
1958	4.88	4.87	8.56	10.70	13.99	40.68	44.13	20.14	14.48	7.41	5.36	7.38	182.58
1959	8.48	8.28	8.74	12.86	10.69	63.92	50.36	27.78	15.32	8.97	6.20	6.43	228.03
1960	7.18	7.34	8.11	19.42	35.86	33.66	31.28	22.17	16.08	8.65	7.63	6.48	203.86
1961	7.60	6.60	10.29	9.86	18.00	24.72	29.76	19.08	13.44	7.95	4.26	4.60	156.16
1962	6.06	9.72	14.52	13.44	18.24	49.80	47.88	24.48	11.97	7.36	4.92	5.40	213.79
1963	7.45	6.84	16.08	52.20	75.36	63.84	56.40	53.76	40.80	17.76	10.86	10.99	412.34
1964	10.38	10.15	28.56	15.48	36.96	83.40	54.60	40.56	24.12	11.18	9.21	10.39	334.99
1965	8.54	9.18	19.68	16.44	26.64	66.48	86.88	99.96	33.48	41.76	19.32	13.08	441.44
1966	11.79	13.56	32.40	54.36	37.08	48.60	61.56	38.40	22.56	9.64	8.24	8.48	346.67
1967	9.16	8.64	13.80	18.60	19.20	48.84	58.56	44.64	20.76	13.80	12.24	10.87	279.11
1968	13.08	14.04	26.64	55.56	89.64	128.40	101.64	43.80	25.56	11.66	11.83	11.01	532.86
1969	10.72	9.52	15.84	19.08	33.00	52.68	50.04	53.40	22.32	14.04	9.40	8.58	298.62
1970	9.00	8.90	11.37	18.96	58.80	66.60	71.40	43.20	27.60	15.96	11.30	10.23	353.32
1971	11.47	11.11	20.88	36.84	27.00	61.44	61.44	43.44	32.88	16.44	12.12	11.67	346.73
1972	11.07	10.89	21.72	25.08	25.32	42.84	38.64	28.08	38.28	24.36	15.36	14.88	296.52
1973	18.24	17.16	13.80	14.52	29.28	49.32	42.48	31.80	18.84	11.22	9.00	8.42	264.08
1974	10.66	13.20	22.80	15.24	31.92	49.44	37.80	47.76	24.12	11.59	14.76	10.28	289.57
1975	8.30	8.28	10.65	15.12	21.12	51.00	42.72	81.60	31.80	15.00	13.20	10.36	309.15
1976	10.36	12.00	15.60	21.48	24.96	39.84	52.32	32.16	20.40	10.60	9.31	8.28	257.31
1977	8.88	8.43	15.84	13.80	24.36	41.88	35.64	23.28	11.64	7.68	5.65	5.74	202.82
1978	7.34	7.46	9.26	20.28	47.40	46.80	59.40	33.72	13.68	11.04	12.60	9.61	278.59
1979	10.03	9.98	19.32	52.20	62.28	40.56	29.40	27.24	20.88	12.24	8.04	9.45	301.62
1980	8.60	11.11	26.52	44.28	50.04	107.64	94.08	53.64	25.92	11.97	8.92	9.40	452.12
1981	10.75	14.52	36.72	44.88	47.52	112.92	51.48	46.92	22.80	15.24	9.03	8.72	421.50
1982	9.38	13.32	41.52	67.32	50.04	74.28	84.36	72.36	21.00	19.92	13.80	12.48	479.78
Toplam	244.65	260.47	474.92	693.67	926.42	1506.78	1385.60	1068.19	582.09	349.68	257.76	238.95	7989.18
Ortalama	9.41	10.02	18.27	26.68	35.63	57.95	53.29	41.08	22.39	13.45	9.91	9.19	307.28

Tablo 4.6
Regülatör Aksında $Q \leq 25 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımlarının Oluşturduğu Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10^6 m^3

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	5.25	5.37	5.70	5.67	11.72	17.20	11.35	14.82	11.36	6.24	5.20	5.74	105.62
1958	4.88	4.87	8.56	10.70	13.99	40.68	44.13	20.14	14.48	7.41	5.36	7.38	182.58
1959	8.48	8.28	8.74	12.86	10.69	63.92	50.36	27.78	15.32	8.97	6.20	6.43	228.03
1960	7.18	7.34	8.11	19.42	35.86	33.66	31.28	22.17	16.08	8.65	7.63	6.48	203.86
1961	7.60	6.60	10.29	9.86	18.00	24.72	29.76	19.08	13.44	7.95	4.26	4.60	156.16
1962	6.06	9.72	14.52	13.44	18.24	49.80	47.88	24.48	11.97	7.36	4.92	5.40	213.79
1963	7.45	6.84	16.08	52.20	64.80	63.84	56.40	53.76	40.80	17.76	10.86	10.99	401.78
1964	10.38	10.15	28.56	15.48	36.96	64.80	54.60	40.56	24.12	11.18	9.21	10.39	316.39
1965	8.54	9.18	19.68	16.44	26.64	64.80	64.80	64.80	33.48	41.76	19.32	13.08	382.52
1966	11.79	13.56	32.40	54.36	37.08	48.60	61.56	38.40	22.56	9.64	8.24	8.48	346.67
1967	9.16	8.64	13.80	18.60	19.20	48.84	58.56	44.64	20.76	13.80	12.24	10.87	279.11
1968	13.08	14.04	26.64	55.56	64.80	64.80	64.80	43.80	25.56	11.66	11.83	11.01	407.58
1969	10.72	9.52	15.84	19.08	33.00	52.68	50.04	53.40	22.32	14.04	9.40	8.58	298.62
1970	9.00	8.90	11.37	18.96	58.80	64.80	64.80	43.20	27.60	15.96	11.30	10.23	344.92
1971	11.47	11.11	20.88	36.84	27.00	61.44	61.44	43.44	32.88	16.44	12.12	11.67	346.73
1972	11.07	10.89	21.72	25.08	25.32	42.84	38.64	28.08	38.28	24.36	15.36	14.88	296.52
1973	18.24	17.16	13.80	14.52	29.28	49.32	42.48	31.80	18.84	11.22	9.00	8.42	264.08
1974	10.66	13.20	22.80	15.24	31.92	49.44	37.80	47.76	24.12	11.59	14.76	10.28	289.57
1975	8.30	8.28	10.65	15.12	21.12	51.00	42.72	64.80	31.80	15.00	13.20	10.36	292.35
1976	10.36	12.00	15.60	21.48	24.96	39.84	52.32	32.16	20.40	10.60	9.31	8.28	257.31
1977	8.88	8.43	15.84	13.80	24.36	41.88	35.64	23.28	11.64	7.68	5.65	5.74	202.82
1978	7.34	7.46	9.26	20.28	47.40	46.80	59.40	33.72	13.68	11.04	12.60	9.61	278.59
1979	10.03	9.98	19.32	52.20	64.80	40.56	29.40	27.24	20.88	12.24	8.04	9.45	304.14
1980	8.60	11.11	26.52	44.28	50.04	64.80	64.80	53.64	25.92	11.97	8.92	9.40	380.00
1981	10.75	14.52	36.72	44.88	47.52	64.80	51.48	46.92	22.80	15.24	9.03	8.72	373.38
1982	9.38	13.32	41.52	64.80	50.04	64.80	64.80	64.80	21.00	19.92	13.80	12.48	440.66
Toplam	244.65	260.47	474.92	691.15	893.54	1320.66	1271.24	1008.67	582.09	349.68	257.76	238.95	7593.78
Ortalama	9.41	10.02	18.27	26.58	34.37	50.79	48.89	38.80	22.39	13.45	9.91	9.19	292.07

Tablo 4.7
Regülatör Aksında $Q \leq 20 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımlarının Oluşturduğu Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10^6 m^3

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	5.25	5.37	5.70	5.67	11.72	17.20	11.35	14.82	11.36	6.24	5.20	5.74	105.62
1958	4.88	4.87	8.56	10.70	13.99	40.68	44.13	20.14	14.48	7.41	5.36	7.38	182.58
1959	8.48	8.28	8.74	12.86	10.69	51.84	50.36	27.78	15.32	8.97	6.20	6.43	215.95
1960	7.18	7.34	8.11	19.42	35.86	33.66	31.28	22.17	16.08	8.65	7.63	6.48	203.86
1961	7.60	6.60	10.29	9.86	18.00	24.72	29.76	19.08	13.44	7.95	4.26	4.60	156.16
1962	6.06	9.72	14.52	13.44	18.24	49.80	47.88	24.48	11.97	7.36	4.92	5.40	213.79
1963	7.45	6.84	16.08	51.84	51.84	51.84	51.84	51.84	40.80	17.76	10.86	10.99	369.98
1964	10.38	10.15	28.56	15.48	36.96	51.84	51.84	40.56	24.12	11.18	9.21	10.39	300.67
1965	8.54	9.18	19.68	16.44	26.64	51.84	51.84	51.84	33.48	41.76	19.32	13.08	343.64
1966	11.79	13.56	32.40	51.84	37.08	48.60	51.84	38.40	22.56	9.64	8.24	8.48	334.43
1967	9.16	8.64	13.80	18.60	19.20	48.84	51.84	44.64	20.76	13.80	12.24	10.87	272.39
1968	13.08	14.04	26.64	51.84	51.84	51.84	51.84	43.80	25.56	11.66	11.83	11.01	364.98
1969	10.72	9.52	15.84	19.08	33.00	51.84	50.04	51.84	22.32	14.04	9.40	8.58	296.22
1970	9.00	8.90	11.37	18.96	51.84	51.84	51.84	43.20	27.60	15.96	11.30	10.23	312.04
1971	11.47	11.11	20.88	36.84	27.00	51.84	51.84	43.44	32.88	16.44	12.12	11.67	327.53
1972	11.07	10.89	21.72	25.08	25.32	42.84	38.64	28.08	38.28	24.36	15.36	14.88	296.52
1973	18.24	17.16	13.80	14.52	29.28	49.32	42.48	31.80	18.84	11.22	9.00	8.42	264.08
1974	10.66	13.20	22.80	15.24	31.92	49.44	37.80	47.76	24.12	11.59	14.76	10.28	289.57
1975	8.30	8.28	10.65	15.12	21.12	51.00	42.72	51.84	31.80	15.00	13.20	10.36	279.39
1976	10.36	12.00	15.60	21.48	24.96	39.84	51.84	32.16	20.40	10.60	9.31	8.28	256.83
1977	8.88	8.43	15.84	13.80	24.36	41.88	35.64	23.28	11.64	7.68	5.65	5.74	202.82
1978	7.34	7.46	9.26	20.28	47.40	46.80	51.84	33.72	13.68	11.04	12.60	9.61	271.03
1979	10.03	9.98	19.32	51.84	51.84	40.56	29.40	27.24	20.88	12.24	8.04	9.45	290.82
1980	8.60	11.11	26.52	44.28	50.04	51.84	51.84	51.84	25.92	11.97	8.92	9.40	352.28
1981	10.75	14.52	36.72	44.88	47.52	51.84	51.48	46.92	22.80	15.24	9.03	8.72	360.42
1982	9.38	13.32	41.52	51.84	50.04	51.84	51.84	51.84	21.00	19.92	13.80	12.48	388.82
Toplam	244.65	260.47	474.92	671.23	847.70	1195.42	1165.04	964.51	582.09	349.68	257.76	238.95	7252.42
Ortalama	9.41	10.02	18.27	25.82	32.60	45.98	44.81	37.10	22.39	13.45	9.91	9.19	278.94

Tablo 4.8
Regülatör Aksında $Q \leq 15 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımlarının Oluşturduğu Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10^6 m^3

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	5.25	5.37	5.70	5.67	11.72	17.20	11.35	14.82	11.36	6.24	5.20	5.74	105.62
1958	4.88	4.87	8.56	10.70	13.99	38.88	38.88	20.14	14.48	7.41	5.36	7.38	175.53
1959	8.48	8.28	8.74	12.86	10.69	38.88	38.88	27.78	15.32	8.97	6.20	6.43	191.51
1960	7.18	7.34	8.11	19.42	35.86	33.66	31.28	22.17	16.08	8.65	7.63	6.48	203.86
1961	7.60	6.60	10.29	9.86	18.00	24.72	29.76	19.08	13.44	7.95	4.26	4.60	156.16
1962	6.06	9.72	14.52	13.44	18.24	38.88	38.88	24.48	11.97	7.36	4.92	5.40	193.87
1963	7.45	6.84	16.08	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	17.76	10.86	10.99	303.26
1964	10.38	10.15	28.56	15.48	36.96	38.88	38.88	38.88	24.12	11.18	9.21	10.39	273.07
1965	8.54	9.18	19.68	16.44	26.64	38.88	38.88	38.88	33.48	38.88	19.32	13.08	301.88
1966	11.79	13.56	32.40	38.88	37.08	38.88	38.88	38.40	22.56	9.64	8.24	8.48	298.79
1967	9.16	8.64	13.80	18.60	19.20	38.88	38.88	38.88	20.76	13.80	12.24	10.87	243.71
1968	13.08	14.04	26.64	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	25.56	11.66	11.83	11.01	308.22
1969	10.72	9.52	15.84	19.08	33.00	38.88	38.88	38.88	22.32	14.04	9.40	8.58	259.14
1970	9.00	8.90	11.37	18.96	38.88	38.88	38.88	38.88	27.60	15.96	11.30	10.23	268.84
1971	11.47	11.11	20.88	36.84	27.00	38.88	38.88	38.88	32.88	16.44	12.12	11.67	297.05
1972	11.07	10.89	21.72	25.08	25.32	38.88	38.64	28.08	38.28	24.36	15.36	14.88	292.56
1973	18.24	17.16	13.80	14.52	29.28	38.88	38.88	31.80	18.84	11.22	9.00	8.42	250.04
1974	10.66	13.20	22.80	15.24	31.92	38.88	37.80	38.88	24.12	11.59	14.76	10.28	270.13
1975	8.30	8.28	10.65	15.12	21.12	38.88	38.88	38.88	31.80	15.00	13.20	10.36	250.47
1976	10.36	12.00	15.60	21.48	24.96	38.88	38.88	32.16	20.40	10.60	9.31	8.28	242.91
1977	8.88	8.43	15.84	13.80	24.36	38.88	35.64	23.28	11.64	7.68	5.65	5.74	199.82
1978	7.34	7.46	9.26	20.28	38.88	38.88	38.88	33.72	13.68	11.04	12.60	9.61	241.63
1979	10.03	9.98	19.32	38.88	38.88	38.88	29.40	27.24	20.88	12.24	8.04	9.45	263.22
1980	8.60	11.11	26.52	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	25.92	11.97	8.92	9.40	296.84
1981	10.75	14.52	36.72	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	22.80	15.24	9.03	8.72	312.18
1982	9.38	13.32	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	38.88	21.00	19.92	13.80	12.48	323.18
Toplam	244.65	260.47	472.28	595.03	756.38	969.82	952.59	848.59	580.17	346.80	257.76	238.95	6523.49
Ortalama	9.41	10.02	18.16	22.89	29.09	37.30	36.64	32.64	22.31	13.34	9.91	9.19	250.90

Tablo 4.9
Regülatör Aksında $Q \leq 10 \text{ m}^3/\text{sn}$ Akımlarının Oluşturduğu Su Temini Tablosu (Mudurnu Çayı - Dokurcun)
Birimler : 10^6 m^3

Su Yılı	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Yıllık
1957	5.25	5.37	5.70	5.67	11.72	17.20	11.35	14.82	11.36	6.24	5.20	5.74	105.62
1958	4.88	4.87	8.56	10.70	13.99	25.92	25.92	20.14	14.48	7.41	5.36	7.38	149.61
1959	8.48	8.28	8.74	12.86	10.69	25.92	25.92	25.92	15.32	8.97	6.20	6.43	163.73
1960	7.18	7.34	8.11	19.42	25.92	25.92	25.92	22.17	16.08	8.65	7.63	6.48	180.82
1961	7.60	6.60	10.29	9.86	18.00	24.72	25.92	19.08	13.44	7.95	4.26	4.60	152.32
1962	6.06	9.72	14.52	13.44	18.24	25.92	25.92	24.48	11.97	7.36	4.92	5.40	167.95
1963	7.45	6.84	16.08	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	17.76	10.86	10.99	225.50
1964	10.38	10.15	25.92	15.48	25.92	25.92	25.92	25.92	24.12	11.18	9.21	10.39	220.51
1965	8.54	9.18	19.68	16.44	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	19.32	13.08	241.76
1966	11.79	13.56	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	22.56	9.64	8.24	8.48	229.79
1967	9.16	8.64	13.80	18.60	19.20	25.92	25.92	25.92	20.76	13.80	12.24	10.87	204.83
1968	13.08	14.04	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.56	11.66	11.83	11.01	242.70
1969	10.72	9.52	15.84	19.08	25.92	25.92	25.92	25.92	22.32	14.04	9.40	8.58	213.18
1970	9.00	8.90	11.37	18.96	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	15.96	11.30	10.23	215.32
1971	11.47	11.11	20.88	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	16.44	12.12	11.67	239.21
1972	11.07	10.89	21.72	25.08	25.32	25.92	25.92	25.92	25.92	24.36	15.36	14.88	252.36
1973	18.24	17.16	13.80	14.52	25.92	25.92	25.92	25.92	18.84	11.22	9.00	8.42	214.88
1974	10.66	13.20	22.80	15.24	25.92	25.92	25.92	25.92	24.12	11.59	14.76	10.28	226.33
1975	8.30	8.28	10.65	15.12	21.12	25.92	25.92	25.92	25.92	15.00	13.20	10.36	205.71
1976	10.36	12.00	15.60	21.48	24.96	25.92	25.92	25.92	20.40	10.60	9.31	8.28	210.75
1977	8.88	8.43	15.84	13.80	24.36	25.92	25.92	23.28	11.64	7.68	5.65	5.74	177.14
1978	7.34	7.46	9.26	20.28	25.92	25.92	25.92	25.92	13.68	11.04	12.60	9.61	194.95
1979	10.03	9.98	19.32	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	20.88	12.24	8.04	9.45	219.54
1980	8.60	11.11	26.52	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	11.97	8.92	9.40	232.04
1981	10.75	14.52	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	22.80	15.24	9.03	8.72	236.58
1982	9.38	13.32	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	25.92	21.00	19.92	13.80	12.48	245.42
Toplam	244.65	260.47	438.68	493.39	602.32	664.00	659.35	642.37	532.77	333.84	257.76	238.95	5368.55
Ortalama	9.41	10.02	16.87	18.98	23.17	25.54	25.36	24.71	20.49	12.84	9.91	9.19	206.48

ile İstanbul'a $9.25 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik bir su tahsisi yapılabilir. Bu iş için gölde gerekli aktif hacim 703 Mm^3 'tür. $25 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'e eşit ve ondan küçük değerlerin oluşturduğu tablodan, 1957-1963 (Aralık) periyodunun kurak periyot olduğu görülür. Bu periyotta bazı aylar eksik su vermek koşulu ile yapılan işletme çalışması sonunda 312 ayın 25 ayında $1.64 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile $7.49 \text{ m}^3/\text{sn}$ arasında değişen miktarlarda geri kalan 287 ayda $9.25 \text{ m}^3/\text{sn}$ suyun İstanbul'a verilmesi için gerekli aktif hacim 350 Mm^3 olmaktadır.

Netice olarak; 580 Mm^3 'lük bir toplam aktif hacim ile gölden direkt su alan kuruluşların yıllık ihtiyacı olan 124.25 Mm^3 su miktarı karşılanabildiği gibi İstanbul'a da $354 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ su verilmesi mümkün olmaktadır. 580 Mm^3 'lük aktif hacim için gölün 17.00 m.-32.50 m. kotları arasında işletilmesi gerekmektedir. Gölün kendi veriminden İstanbul'a $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ su verilmeyecek olursa, $9.25 \text{ m}^3/\text{sn}$ suyun tahsisi ve $124.25 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ 'lık ihtiyacın karşılanması için gerekli aktif hacim 414 Mm^3 olmaktadır. Bu durumda ise; gölün 10.50 m. su yüksekliğine karşılık gelen 22.00 m.-32.50 m. kotları arasında işletilmesi gerekmektedir.

4.2.2 *Mudurnu Çayı'nda Oluşan $20 \text{ m}^3/\text{sn}$ Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi ($Q \leq 20 \text{ m}^3/\text{sn}$) :*

$20 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'e eşit ve onun altındaki akımların oluşturduğu Tablo 4.7'den de anlaşılacağı gibi, bu şartlarda ortalama olarak yılda 279 Mm^3 'lük Mudurnu Çayı sularını, $9 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik sürekli akım şeklinde, Sapanca Gölü kanalı ile İstanbul'a vermek mümkündür. Bu iş için gölde gerekli aktif hacim 610 Mm^3 'tür. Toplam 312 ay üzerinden kurak periyottaki 27 ayda $1.77 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile $7.50 \text{ m}^3/\text{sn}$ arasında değişen miktarlarda su vermek kaydı ile ihtiyaç duyulan aktif hacim 300 Mm^3 olmaktadır. Gölün kendi veriminden $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ ($63 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) İstanbul'a, $4 \text{ m}^3/\text{sn}$ ($124.25 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) gölden direkt su alan kuruluşlara verildiği zaman, gerekli olan 230 Mm^3 'lük aktif hacim ile birlikte, toplam aktif hacim 530 Mm^3 olmaktadır. Bu şekilde İstanbul'a verilecek su miktarı $341 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($11 \text{ m}^3/\text{sn}$), gölün maksimum ve minimum işletme kotları ise 18.60 m.-32.50 m.'lere tekabül etmektedir. Şayet $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik miktar İstanbul'a verilmeyecek olursa, toplam aktif hacim 364 Mm^3 , göl işletme kotları ise 23.60 m.- 32.50 m. olmaktadır.

4.2.3 Mudurnu Çayı'nda Oluşan $15 \text{ m}^3/\text{sn}$ Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi ($Q \leq 15 \text{ m}^3/\text{sn}$) :

Bu durumda İstanbul'a Mudurnu Çayı'ndan yılda 251 Mm^3 ($8 \text{ m}^3/\text{sn}$) su tahsis etmek mümkün olmaktadır. Bu iş için gölde gerekli aktif hacim 500 Mm^3 'tür. 312 ay üzerinden 26 ay $1.77 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile $6.94 \text{ m}^3/\text{sn}$ arasında değişen debilerde eksik su verildiği zaman gerekli aktif hacim 250 Mm^3 olmaktadır. Gölün kendi ihtiyaçlarını karşılamaktan başka İstanbul'a $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ ilave su vermesi durumunda bu hacim 480 Mm^3 'e çıkmakta ve İstanbul'a $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ ($313 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) su verilmesi imkan dahiline girmektedir. Bu aktif hacime tekabül eden göl minimum ve maksimum işletme kotları 20.00 m.-32.50 m.'dir. İstanbul'a $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ su verilmez, sadece gölden su alan kuruluşların ihtiyacı karşılanacak olursa regülatör hizmeti için gerekli aktif hacim, 25.00 m.-32.50 m. kotları arasındaki 313 Mm^3 'tür.

4.2.4 Mudurnu Çayı'nda Oluşan $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ Debiye Eşit ve Onun Altındaki Akımların Sapanca Gölü'ne Derive Edilmesi ($Q \leq 10 \text{ m}^3/\text{sn}$) :

Bu seçenekte, Mudurnu üzerinde inşa edilecek olan bir regülatör ile derive edilen sular, $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ kapasiteli isale hattı ile Sapanca Gölü'ne taşınacaktır. Bu sulardan İstanbul'a $6.5 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik ($207 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) bir su tahsisi için gerekli aktif hacim 313 Mm^3 'tür. 312 ay üzerinden 24 ayda $1.77 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile $5.60 \text{ m}^3/\text{sn}$ arasında değişen debilerde eksik su vermek koşulu ile bu aktif hacim 140 Mm^3 'e inmektedir. Göl kendi sularından $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ suyu İstanbul'a verecek ve gölden su alan kuruluşların ihtiyaçlarını karşılayacak olursa, bu hacim 370 Mm^3 olmaktadır. Bu şekilde, bu aktif hacime tekabül eden su yüksekliği 9 m., minimum ve maksimum işletme kotları 23.50 m.-32.50 m., İstanbul'a tahsis edilebilecek toplam su miktarı ise ($6.5 + 2.0 = 8.5 \text{ m}^3/\text{sn}$) $269 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ 'dır. $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik ilave su İstanbul'a verilmeyip göl yöresinde kullanılacak olursa, 370 Mm^3 'lük aktif hacimde İstanbul'a verilecek su miktarı $6.50 \text{ m}^3/\text{sn}$ ($207 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) olmaktadır. Gölde bu $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik bir ilave imkan yaratılmak istenmez ise aktif hacim 204 Mm^3 olmakta, maksimum işletme kotu 32.50 m.'de kalmakta, minimum işletme kotu ise 27.70 m.'ye yükselmektedir.

Yukarıda anlatılan bütün seçeneklerde, Çarksuyu'ndan su alan kuruluşların ihtiyacının Sakarya'dan karşılanacağı kabul edilmiştir.

Proje formülasyonu olarak Mudurnu Çayı'nda oluşan $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ debiye eşit ve onun altındaki akımların Sapanca Gölü'ne derive edilmesi uygun görülmüştür.

Mudurnu Çayı üzerinde bulunan 1237 nolu Dokurcun Akım Gözlem İstasyonu'na ait 26 yıllık akım gözlem değerleri (Tablo 4.2) alan korelasyonu ile regülatör aksına taşınarak (1.2 ile çarpılarak) Tablo 4.4 oluşturulmuştur. 10, 15, 20, 25 m^3/sn 'lik aylık ortalama değerler esas alınarak, sırası ile, bu debilere eşit ve daha küçük olan debilerin, Sapanca Gölü tarafından regüle edilerek İstanbul'a tahsis edilmek üzere Sapanca Gölü'ne derive edilmesi hususu incelenmiş ve böylece İstanbul'a verilecek su miktarı ile bu iş için gölde gerekli aktif hacimler kümülatif eğriler kullanılarak belirlenmiştir. Bu aktif hacimler toplanarak Sapanca Gölü yöresinin ihtiyaçlarının karşılanması ve İstanbul'a tahsis edilecek suların temini için gölde gerekli olan toplam aktif hacimler belirlenmiştir.

Belirlenen bu aktif hacimlerin elde edilebilmesi için Sapanca Gölü'nde minimum ve maksimum işletme kotlarının ne olması gerektiği, Şekil 4.1'de gösterilen Sapanca Gölü kot-alan-hacim grafiği kullanılarak saptanmıştır.

İstanbul'a Sapanca Gölü'nün kendi verimi hariç $6.5 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik ($207 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) bir içme ve kullanma suyu sağlanmış olacaktır. Gölün $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik bu ilave miktarın, Sapanca Gölü yöresinin gelecekteki ihtiyaçlarına tahsis edilmesi daha uygun bir seçim olarak görülmektedir. Bu şekilde, Mudurnu Çayı'nın suları bir an evvel faydaya dönüştürülmüş olacak, ayrıca 52 m. derinliğindeki Sapanca Gölü'nün minimum işletme kotunun düşürülmesi, maksimum işletme kotunun yükseltilmesi hususu da, işletme açısından atıl sayılabilecek bu göle bir dinamizm kazandırarak kendi drenaj alanından gelen suların büyük bir kısmının savaklanmadan faydaya dönüşmesi gerçekleştirilmiş olacaktır. İstanbul gibi büyük bir kentte suya duyulan ihtiyacın önemi, Sapanca Gölü civarında sosyal ve endüstri amaçlı ihtiyaçların çokluğu Sapanca Gölü sularının sırf bu amaçlara tahsisini zorunlu kılmaktadır.

Netice olarak; 10 m³/sn debiye göre boyutlandırılan Mudurnu-Sapanca isale hattı inşa edilerek ilk planda Sapanca Gölü vasıtasıyla İstanbul'a 2.5 m³/sn'lik (79 Mm³/yıl) Mudurnu Çayı suları tahsis edilmeli ve 2.5 m³/sn'lik suyun kaç yıl yeterli olabileceği saptanmalı, belirlenen ihtiyaç yılından önce gölde aktif hacim kazanılmasını sağlayacak tesisler yapılarak İstanbul'a tahsis edilen su miktarı 6.5 m³/sn'ye çıkartılmalıdır.

4.3 *Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı Su Kalitesi*

Sapanca Gölü, 1980 yılından beri kirlilik etüdlerine sahne olmaktadır. Halihazırda göle evsel, endüstriyel, tarımsal kaynaklar ile çeşitli drenaj alanlarından günde 3000 kg. BOİ, 800 kg. azot, 160 kg. fosfor ve 100 kg. zehirliliğe neden olabilecek maddeler boşaltılmaktadır. Yerleşim merkezleri toplam yükün BOİ cinsinden % 80'ini, fosfor cinsinden % 90'ını, azot cinsinden % 50'sini vermektedir. Azot yükünün yarısı ile zehirli madde yükünün tamamı tarım alanlarından gelmektedir.

Trofik açıdan sınıflandırıldığında gölün oligotrofikten mezotrofik sınıfa yöneldiği saptanmış ve fosforun sınırlayıcı olduğu belirlenmiştir. Gölü besleyen derelerden Arifiye Deresi'nin amonyak azotu, kjeldahl azotu, BOD₅ ve orto-fosfat, Balıkhane Deresi'nin kjeldahl azotu, Sarp ve Maden Derelerinin ise orto-fosfat parametresi açısından standartlarda verilen değeri aştığı, diğer parametrelerin standartların altında kaldığı gözlenmiştir. Özellikle Sarp Deresi su kalitesi aşırı derecede bozulmuştur [22].

Tablo 4.11 ve 4.13'teki Sapanca Gölü ve Mudurnu Çayı su analiz raporu değerleri, Tablo 4.10 ve 4.12'de verilen T.S.E. 266 ve WHO standartlarındaki değerler ile karşılaştırıldığında, Mudurnu Çayı sularının PH değerlerinin ve askıdaki katı madde miktarının standart değerin biraz üzerinde olduğu görülmeye rağmen, genelde ham içme suyu kaynağı olarak kullanılabileceği anlaşılmaktadır. Sapanca Gölü su kalitesinin ise 1. sınıftan 2. sınıfa doğru geçtiği başka bir deyişle içme suyu temini için arıtma gerektirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.10
T.S.E. 266 İçme ve Kullanma Suyu Standartları [23]

<i>MADDENİN ADI</i>	<i>Tavsiye Edilen Değerler (mg/l)</i>	<i>Müsaade Edilebilen Maksimum Değerler (mg/l)</i>
Kurşun (Pb)	-	0.05
Krom IV (Cr ^{IV})	-	0.05
Arsenik (As)	-	0.05
Selenyum (Se)	-	0.01
Siyanür (CN)	-	0.01
Kadmiyum (Cd)	-	0.0005
Gümüş (Ag)	-	0.05
Florür (F-)	0.8 - 1.7	1.4 - 2.4
Nitrat (NO ₃ ⁻)		45
Renk	5 birim	50 birim
Bulanıklık	5 birim	25 birim
Buh. Kalıntısı	500	1500
Klorür (Cl)	200	600
Serbest Klor (Cl ₂)	0.1	0.5
Sülfat (SO ₄ ⁻²)	200	400
Demir (Fe)	0.3	1
Mangan (Mn)	0.1	0.5
Bakır (Cu)	1	1.5
Çinko (Zn)	5	15
Kalsiyum (Ca)	75	200
Magnezyum (Mg)	50	150
Fenolik Maddeler (fenol cinsinden)		0.002
pH	7 < pH < 8.5	6.5 < pH < 9.2
Sertlik (CaCO ₃)	500	
Nitrit (NO ₂)	-	-
Amonyak (NH ₃)	-	-

T.S.E. 266

- * Tavsiye edilen miktarları aşmayan su kaynaklarının varlığı halinde bu miktarlardan fazla madde içeren sular içilmemelidir.
- * Müsaade edilebilecek maksimum miktarlardan fazla madde bulunduran sular içme ve kullanma suları olarak kullanılmamalıdır.
- Bulunmamalıdır.

Tablo 4.11
Sapanca Gölü Su Analiz Raporu [13, 24]

<i>Proje Adı</i>	<i>SAPANCA GÖLÜ</i>					
<i>Örnekleme Noktası</i>	<i>Göl Ortası</i>			<i>Gölün Doğu Ucu</i>		
<i>Parametre</i>	<i>Min.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Maks.</i>	<i>Min.</i>	<i>Ort.</i>	<i>Maks.</i>
Çözülmüş Oksijen	7.8	9.7	13.5	7.9	9.6	11.6
PH	8.1	8.3	8.4	8.1	8.3	8.5
Sertlik (CaCO ₃)	115	133	155	120	133	155
Demir	0	0.084	0.9	0	0.057	0.35
Klor	1.4	5.5	11.4	4.3	5.8	8.5
Toplam Çözülmüş Katılar	115	143	173	122	145	163
Elektriksel İletkenlik				190	224	255
Nitrat (NO ₃ -N)	0	0.198	1.1	0	0.119	0.55
Amonyak (NH ₃ -N)	0	0.106	1.16	0	0.16	1.4
Nitrit (NO ₂ -N)	0	0.006	0.02	0	0.005	0.03

Not :

1. Sapanca Gölü sonuçları 0.5 m. derinlikte bulunmuştur.
2. Göl ile ilgili sonuçlar, 1984 yılında DSİ tarafından yapılan "Sapanca Gölü Kirlilik Araştırması"ndan elde edilmiştir.

Tablo 4.12
WHO Standartlarına göre İçme Sularındaki Kimyasal Maddeler (mg/lt) [23]

<i>KİMYASAL MADDELER</i>	<i>Tavsiye Edilen</i>	<i>Maksimum Müsaade Edilen</i>
Arsenik	0.01	0.05
Baryum	-	1
Kadmiyum	-	0.01
Klorür	250.0	-
Krom	-	0.05
Bakır	1	-
Siyonid	0.01	0.2
Demir	0.3	-
Kurşun	-	0.05
Selenyum	-	0.01
Gümüş	-	0.05
Sülfat	250.0	-
Toplam Katı Madde	500.0	-
Çinko	5.0	-
Florür	0.8	1.4

Tablo 4.13
Mudurnu Çayı Su Analiz Raporu [21]

<i>Proje Adı</i>		<i>MUDURNU ÇAYI</i>	
<i>Örnekleme Noktası</i>		<i>Taşburun</i>	<i>Beldibi</i>
PH		8.6	8.6
Elektriksel İletkenlik	micramho/cm	300	320
Klorür	mg/lt	3.12	3.12
Amonyak Azotu	mg/lt	0.15	0.15
Nitrit Azotu	mg/lt	0.02	0.02
Nitrat Azotu	mg/lt	0.2	0
Toplam Alkalinite	mg/lt CaCO ₃	183.5	192.5
Çözünmüş Oksijen	mg/lt	10.4	10.4
Organik Madde (O ₂)	mg/lt	1.04	1.04
Toplam Sertlik	mg/lt	182.5	194.5
Orta Fosfat	mg/lt	0.03	0.06
Toplam Çözünmüş Katılar	mg/lt	260	258
Askıda Katılar	mg/lt	36	12
Bulanıklık		22	15
Biokimyasal Oksijen İhtiyacı	mg/lt	2.1	2.1
Kimyasal Oksijen İhtiyacı	mg/lt	20 ppm altında	20 ppm altında
Toplam Kjeldahi Azotu	mg/lt		
Ferolftalein Alkalinitesi	mg/lt	8	7
Sülfat	mg/lt	22.6	22.6
Sodyum	mg/lt	13	14.49
Potasyum	mg/lt	1.56	1.56
Kalsiyum	mg/lt	48.6	49.4
Magnezyum	mg/lt	14.82	17.25
Bor	mg/lt	0.45	1.55

SONUÇ VE ÖNERİLER

İstanbul 1996 yılı itibariyle 10 ila 12 milyon nüfusuyla Avrupa'da pekçok ülkeden kalabalık bir şehirdir. Özellikle son 15-20 yılda aşırı hızlı nüfus artışı nedeniyle doğan su ihtiyacını karşılamak iyice güçleşmiştir. Nüfus artışının çok kısa sürede ve yerleşimin plansız oluşu ise, doğal kaynak yetersizliğine ek olarak su dağıtımında ciddi yönetim zorlukları yaratmıştır. Dolayısıyla İstanbul'un su sorunu, yalnız doğal kaynak yetersizliğinden kaynaklanmamaktadır. Sorun çok yönlüdür : Bazı semtlerde nüfusun dolayısıyla su talebinin oransız bir şekilde artması, pompalama ve arıtma arızaları, barajların gerek kaçak yerleşim yapıları gerekse sanayi tarafından kirletilmesi, dağıtım şebekelerinde kaçaklar v.b.

İstanbul'un su sorununun yakın bir gelecekte çözüme kavuşturulması herşeyden önce, bu soruna yol açan unsurların ortadan kaldırılmasına, diğer bir deyişle su temini çalışmalarının eksiksiz bir şekilde yürütülmesine bağlıdır. Bu anlamda :

1. Planlanan yüzeysel su kaynakları devreye sokulmalıdır.
2. Havzalar mutlaka koruma altına alınmalıdır.
3. Su dağıtım şebekesinin en kısa sürede yenilenerek % 48 dolayındaki kaçaklar en az düzeye indirilmelidir.

İstanbul'a verilen suyun hemen hemen tamamı yağışlardan oluşan yüzeysel sulardan sağlandığı için öncelikle İstanbul'un mevcut kaynakları incelenmiştir. Burada dikkati çeken bir husus, İstanbul yağış havzalarının (Sazlıdere ve Kirazdere de dahil) yıllık yüzeysel su üretim miktarı 1149 milyon m³ olmasına karşılık mevcut su depolama tesislerinin toplam kapasitelerinin 893 milyon m³ civarında olduğudur. Bu durumda, İstanbul yağış havzaları tarafından bir yılda denizlere gönderilen yüzeysel su miktarı 256 milyon m³'e ulaşmaktadır.

1996 yılı itibariyle mevcut su kaynaklarının emniyetli veriminin 682 milyon m³ olduğu belirtilmiştir. 1940-1990 yılları arasındaki nüfus kayıtları kullanılarak ve İstanbul ili bir

bütün olarak değil de her ilçenin kendine özgü özelliklerini tanımlayan bir yaklaşım yöntemi ile İstanbul ilinin nüfus tahmini yapılmıştır. 1985 yılından itibaren yetersiz durumda olan kaynaklar, yağışların ortalamasının altına inmesiyle su sorunu ön plana çıkmıştır.

Gelecekteki potansiyel su kaynakları ile birlikte 2020 yılına kadar ihtiyaç ve kaynak değerlendirmesi yapılmış ve İstanbul ilinin su açığı hesaplanmıştır.

<i>Yıl</i>	<i>Kaynak Kapasitesi (Mm³)</i>	<i>İhtiyaç (Mm³)</i>	<i>Su Açığı (Mm³)</i>
1990	598	524	+74
1995	652	771	-119
2000	1063	939	+124
2005	1783	1119	+664
2010	2090	1298	+792
2015	2398	1425	+973
2020	2588	1556	+1032

2000 yılına kadar Sazlıdere, Kirazdere ve Istranca Sistemi II. Aşaması tamamlanmasıyla su kaynaklarının ihtiyacı karşılayacağı görülmektedir.

İstanbul ilinin bu su açığının kapatılması için İstanbul'a yakınlığı ve kaynaklarının büyüklüğü nedeniyle Adapazarı ve civarı etüd edilmiştir. Sapanca Gölü ve Sakarya Nehri'nin önemli bir kolu olan Mudurnu Çayı gerek sularının kalitesi itibariyle içme ve kullanma suyu olarak uygun kaynaklardır. Sakarya Nehri, sularının özelliği ve üzerinde bulunan ve tasarlanan tesisler itibariyle bu açıdan en son düşünülecek kaynak durumundadır.

Sapanca Gölü, birçok sanayi kuruluşu ve Adapazarı Belediyesi içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Seka, Petkim, Tüpraş ve Adapazarı Belediyesi'nin gölden direkt olarak çektiği su miktarı yılda 80.70 Mm³ (2.56 m³/sn)'tür. Adapazarı Belediyesi içme ve kullanma suyu tevsi inşaatı tamamlandıktan sonra, bu miktar 14.5 Mm³/yıl'dan (0.46 m³/sn) 43.55 Mm³/yıl'a (1.44 m³/sn) çıkmıştır. Bu şekilde İzmit'teki endüstri kuruluşları ve Adapazarı Belediyesi yılda 124.25 Mm³ (4 m³/sn) suyu gölden çekmektedirler. Ayrıca Sapanca Gölü'nün çıkışı oluşturan ve üzerinde

kontrol yapısı bulunan Çarksuyu ise, Uniroyal, Niskoz, Vagon, Şeker ve Asit Fabrikası gibi kuruluşlara su temin etmekte ve Adapazarı Kanalizasyonunun ana kollektörünü oluşturmaktadır. Bu kuruluşların Çarksuyu kanalı ile gölden çektikleri su miktarı $14.04 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ ($0.45 \text{ m}^3/\text{sn}$)'dır. Ancak Çarksuyu'nun kirlenmesinden dolayı bu kuruluşların, ihtiyaçlarını Sakarya Nehri'nden pompaj ile temin etmeleri uygun olacaktır.

Sapanca Gölü'nün ortalama yıllık akımı olan 186 Mm^3 suyun tümünün kullanılması halinde, 230 Mm^3 'lük bir aktif hacim ile 124.25 Mm^3 olan ihtiyaçların karşılanmasından başka $61.75 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$ 'lık su da değişik amaçlar için kullanılabilir hale gelmektedir. Bu su İstanbul'a verilebileceği gibi Sapanca Gölü yöresinin gelecekteki ihtiyaçları için de kullanılabilir.

Endüstri tesislerinin temin ettikleri su miktarının toplam çekilen suya oranı % 82 gibi önemli bir miktardır. Bu kuruluşların sularının gelecekte başka bir kaynaktan (Yuvacık Barajı) temin etmeleri halinde Sapanca Gölü'nden İstanbul'a su transferi düşünülebilir.

Sakarya Nehri'nin önemli bir kolu olan Mudurnu Çayı'nın gerek temizliği gerekse konumu nedeniyle İstanbul'a içme ve kullanma suyu temini amacıyla kaynak olarak kullanılması diğer bir seçenektir. Mudurnu Çayı, su kalitesi ve ortalama yıllık 256 Mm^3 su potansiyeli ile ilk planda ele alınması uygun kaynaklardan bir tanesidir. Bu çayın sularının bir regülatör ile İstanbul'a tahsis edilmek üzere Sapanca Gölü'ne derive edilmesi uygun bir çözüm olacaktır. Bölüm 4'te detaylı olarak anlatıldığı gibi Mudurnu Çayı'nda oluşan $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ debiye eşit ve onun altındaki akımların Sapanca Gölü'ne derive edilmesi ile İstanbul'a su tahsisi mümkün olacaktır. Sapanca Gölü'nün $2 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'lik ilave miktarı, Sapanca Gölü yöresinin gelecekteki ihtiyaçlarına tahsis edilmesi daha uygun bir seçim olarak görülmektedir. Bu şekilde, Mudurnu Çayı suları bir an evvel faydaya dönüştürülmüş olacak, ayrıca 52 m. derinliğindeki Sapanca Gölü'nün minimum işletme kotunun düşürülmesi, maksimum işletme kotunun yükseltilmesi hususu da, işletme açısından atıl sayılabilecek bu göle bir dinamizm kazandırarak kendi drenaj alanından gelen suların büyük bir kısmının savaklanmadan faydaya dönüşmesi gerçekleştirilmiş olacaktır. $10 \text{ m}^3/\text{sn}$ debiye göre boyutlandırılan

Mudurnu-Sapanca isale hattı inşa edilerek ilk planda Sapanca Gölü vasıtasıyla İstanbul'a $2.5 \text{ m}^3/\text{sn}'\text{lik}$ ($79 \text{ Mm}^3/\text{yıl}$) Mudurnu Çayı suları tahsis edilmeli ve $2.5 \text{ m}^3/\text{sn}'\text{lik}$ suyun kaç yıl yeterli olabileceği saptanmalı, belirlenen ihtiyaç yılından önce gölde aktif hacim kazanılmasını sağlayacak tesisler yapılarak İstanbul'a tahsis edilen su miktarı $6.5 \text{ m}^3/\text{sn}'\text{ye}$ çıkartılmalıdır.

Halen Adapazarı ili için içmesuyu kaynağı olan ve İstanbul Metropolitan Alanı için aynı amaçla kullanılması planlanan Sapanca Gölü, bugün hızlı bir nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşme gibi nedenlerle kirlenme tehditi altındadır. Gerek yörenin iklimi, gerekse doğal yapısı ve bunların yanısıra ulaşım kolaylığı gibi faktörler Sapanca Gölü çevresinde tarıma, sanayiye ve kentsel yapılaşmaya çok uygun bir ortam yaratmıştır. Gölün kirlenmesine neden olan kaynaklar şöyle sıralanabilir :

- Yerleşim bölgeleri ve ticari kuruluşların atıksuları.
- Arıtılmadan verilen endüstriyel atıksular.
- Göldeki çeşitli faaliyetlerden kaynaklanan kirlenme (motorlu tekneler v.b.)
- Drenaj ve yağmur suları nedeniyle göle taşınan zirai mücadele ilaçları ve bitki besin maddeleri
- Doğal olaylar sonucu (erozyon ve benzeri) oluşan kirlenme
- Göle karışan derelerin taşıdığı kirlilik

Gölün korunması için acil olarak tedbir alınmalıdır. Bu tedbirleri şöyle sıralayabiliriz :

1. Göl çevresinde mutlak bir koruma alanı oluşturulmalı ve yeni yerleşim alanları kurulmasına izin verilmemelidir.
2. Göl etrafındaki sanayi kuruluşlarına izin verilmemeli, mevcut sanayi kuruluşlarının atıklarının direkt olarak göle verilmemesi sağlanmalıdır.
3. Tarım arazilerinde kontrollü olarak bitki besin maddesi (gübre) ve zirai mücadele ilaçları kullanılmamalı, mümkün olduğu ölçüde zirai mücadele, kimyasal mücadele yerine biyolojik mücadele olarak yapılmalıdır.
4. Göle gelen akarsuların getirdiği sürüntü maddelerini tutmak için bentler inşa edilmelidir.
5. Erozyonu önlemek için ağaçlandırma, teraslama gibi kültürel tedbirler alınmalıdır.
6. İmar Kanunu'nun verdiği yetkilerle Belediyelerce farklı uygulamaların yapılmaması

sağlanmalıdır.

7. Karayolları üzerinde bulunan ve göle çok yakın olan mesafedeki konaklama istasyonlarının fosseptiklerinin mükemmelleştirilmesi sağlanmalı ve sıkı kontrol edilmelidir.
8. Kısa Mesafeli Koruma Alanı (300 m.-1000 m.) içerisinde kalan yerlerde hayvancılık yapılması önlenmeli, burada bulunan kümes, ahır ve ağullar kaldırılıp kapatılmalıdır.
9. Göl kenarında mevcut bulunan bütün yerleşim yerlerinde kollektör sistemi kurularak arıtma tesisine verilmeli, çıkan atıksu yine doğrudan göle verilmeyerek başka bir alıcı ortama aktarılmalıdır.
10. Otoyol ve E-5 (D-100) karayolu üzerinde oluşan kirliliğin, rüzgar ve yağmur suları ile göle ulaşması önlenmelidir.

Son yapılan değerlendirmeler sonucu, göl su kalitesinin 1.sınıftan 2.sınıfa doğru geçtiği başka bir deyişle içmesuyu temini için arıtma gerektirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak halen yalnız dezenfeksiyon işlemi ile içme suyu olarak kullanılabilecek nitelikte olan Sapanca Gölü'nün kirlenmeye karşı korunması büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde göl kirlenecek ve içme suyu olarak kullanılabilmesi için gerekli arıtım işlemleri çoğalacaktır. Doğaldır ki bu da ek yatırım gerektirdiği gibi kente verilen suyun maliyet fiyatını da artıracaktır.

KAYNAKLAR

- [1] İstanbul Master Plan Konsorsiyumu, İstanbul Su Temini, Kanalizasyon ve Drenaj, Atıksu Arıtma ve Uzaklaştırma Master Plan Etüdü, Görev Raporu TR8, Su Kaynaklarının Geliştirilmesi, 1994
- [2] DAMOC İstanbul Bölgesi için Su Temin ve Kanalizasyon Fizibilite Raporu ve Master Planı, Cilt II, Su Temin Etüdları, 1971
- [3] İSKİ Haber, Ocak 1995 - Sayı 1
- [4] İSKİ Haber, Ağustos 1995 - Sayı 8, Ekim 1995 - Sayı 10, Kasım 1995 - Sayı 11
- [5] İSKİ Haber, Şubat 1996 - Sayı 14
- [6] Nippon Koei, İstanbul Su Temin Projesinde Yer Alan Büyük Melen Sistemi Hakkında (Aşama I) Fizibilite Etüdü, 1991
- [7] İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Faaliyet Raporu, 1995
- [8] Brown & Root - Temel Konsorsiyumu, İstanbul Su Temin Master Plan Etüdü, Taslak ve Geçici Master Plan Güncelleştirme Raporu, Cilt 1, 1988
- [9] KERESTECİOĞLU, M., "İstanbul Su Kaynaklarının Bugünü ve Geleceği", İstanbul Su Kongresi ve Sergisi, Bildiriler Kitabı, 21 - 25 Haziran, 1995
- [10] İstanbul Master Plan Konsorsiyumu, İstanbul Su Temini, Kanalizasyon ve Drenaj, Atıksu Arıtma ve Uzaklaştırma Master Plan Etüdü, Görev Raporu TR2, İhtiyaç ve Debi Tahminleri, 1994
- [11] EROĞLU, V., "İstanbul'un Su Meselesi ve Çözümü", İçmesuyu Sempozyumu Tebliğler, İSKİ, 7 - 10 Ekim 1996, İstanbul
- [12] EROĞLU, V., "İstanbul'un Su Meselesi ve Çözüm Yolları", İstanbul ve Cıvırı Su Kaynakları Sempozyumu, 22 - 25 Mayıs 1995, İstanbul
- [13] Sapanca Gölü Kirlilik Araştırması, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü, Ankara - 1984
- [14] AYBERK, S., "Göl Havzasında Orman Varlığı, Bitki Örtüsü ve Ağaçlandırma Çalışmaları", Sapanca 83 Sempozyumu, T.C Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, Ankara - 1984

- [15] ŞENGİL, İ. A., Sapanca Gölü'nde Derinliğe Bağlı Plankton Hareketinin Araştırılması ve Su Alma Yapısı Hakkında Ön Rapor, Sakarya - Eylül 1996
- [16] Tippetts - Abbett - Mc Carthy - Stratton, Feasibility Report for Lower Sakarya Project, December 1965
- [17] SÜMER, B., Göl Kirlenmesine Ait Bir Araştırma Modeli ve Sapanca Gölü'ne Uygulanması, Doç. Tezi, Sakarya - 1979
- [18] Devlet İstatistik Enstitüsü Yıllık Raporu, Ankara, 1991-1992
- [19] ERDEMGİL, N., Su Getirme, 1995
- [20] Adapazarı İçmesuyu Projesi Hidrolojik Raporu, İller Bankası Genel Müdürlüğü İçmesuyu Dairesi Başkanlığı, 1996
- [21] Aşağı Sakarya Mudurnu - Sapanca Derivasyonu Projesi Ön İnceleme Raporu, Eskişehir - 1985
- [22] T.C Çevre Bakanlığı Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, İçmesuyu Kaynağı Olarak Sapanca Gölü'nün Korunması Projesi Sonuç Raporu, 1994
- [23] KOÇ, Y., TÜRA, İ. M., İçme Suyu İhtiyacımızı Sağladığımız Su Kaynaklarımızın ve Su Alma Noktalarımızın Dezenfeksiyonunda Kullandığımız Dezenfeksiyon Sistemlerinin Bugünkü Durumu, Doç. Tezi, İstanbul - 1995
- [24] Sakarya - İstanbul Water Transfer Project Pre-Feasibility Report, March 1986

ÖZGEÇMİŞ

Yeşim Karcı, 1970 yılında İstanbul’da doğmuştur. İlköğrenimini 1981 yılında Ataköy İlkokulu’nda tamamladıktan sonra Özel Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi’nde 8 yıllık bir eğitim görmüştür. 1989 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü’ne girmiş ve 1993 yılında mühendis ünvanını almıştır. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Ana Bilim Dalı Hidrolik Programı’nda Yüksek Lisansa başlamıştır.

YÖNETİM

14